

Юлія Копочинська

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЕРГОТЕРАПІЇ
В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА**

Монографія

2020

ЮЛІЯ КОПОЧИНСЬКА

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ,
ЕРГОТЕРАПІЇ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА**

Монографія

Київ – 2020

УДК 378:615.825:796.035:005.336.5(043.5)
К 65

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 2 від 24 вересня 2020 року)*

Рецензенти:

Ажиппо Олександр Юрійович – доктор педагогічних наук, професор, ректор Харківської державної академії фізичної культури;

Данилевич Мирослава Василівна – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету фізичної терапії та ерготерапії Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського;

Клопов Роман Вікторович – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри фізичної культури і спорту Запорізького національного університету.

К 65 **Копчинська Ю.**

Формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти: теорія та методика: монографія / Юлія Копчинська. Київ: ФОП Халіков Р.Х., 416 с.

ISBN 978-617-7565-63-4

У монографії розкрито теоретичні та методичні засади формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти. Монографія призначена для науково-педагогічних працівників, магістрів, аспірантів, докторантів і науковців, які досліджують наукову проблему формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти.

The monograph is revealed the theoretical and methodological principles of forming the professional identity of future specialists in physical therapy, occupational therapy in higher education. The monograph is intended for research and teaching staff, masters, graduate students, doctoral students and scientists who study the scientific problem of forming the professional identity of future specialists in physical therapy, occupational therapy in educational institutions.

УДК 378:615.825:796.035:005.336.5(043.5)

ISBN 978-617-7565-63-4

© Копчинська Ю., 2020

© Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	6
Розділ I. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБґРУНТУВАННЯ НАУКОВОЇ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЕРГОТЕРАПІЇ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	11
1.1. Аналіз наукової літератури щодо формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти	11
1.2. Дефінітивний аналіз ключових понять щодо формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти	19
1.3. Методологічні підходи до дослідження проблеми формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти	39
Висновки до першого розділу.....	71
Розділ II. ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЕРГОТЕРАПІЇ У ПРОВІДНИХ ЗАРУБІЖНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	73
2.1. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в Норвегії	73
2.1.1. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії за освітнім ступенем “бакалавр” в Норвегії.....	74
2.1.2. Професійна підготовка фахівців з ерготерапії за освітнім ступенем “бакалавр” в Норвегії.....	82
2.1.3. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії за освітнім ступенем “магістр” в Норвегії.....	87
2.1.4. Професійна підготовка фахівців з ерготерапії за освітнім ступенем “магістр” в Норвегії.....	98
2.2. Досвід професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в Австрії	102
2.2.1. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії за освітнім ступенем “бакалавр” в Австрії.....	103
2.2.2. Професійна підготовка фахівців з ерготерапії за освітнім ступенем “бакалавр” в Австрії	114

2.2.3. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за освітнім ступенем “магістр” в Австрії	127
2.3. Досвід професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у Великій Британії.....	133
2.3.1. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії за освітнім ступенем “бакалавр” у Великій Британії.....	134
2.3.2. Професійна підготовка фахівців з ерготерапії за освітнім ступенем “бакалавр” у Великій Британії	145
2.3.3. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії за освітнім ступенем “магістр” у Великій Британії	154
2.3.4. Професійна підготовка фахівців з ерготерапії за освітнім ступенем “магістр” у Великій Британії	159
Висновки до другого розділу.....	162
Розділ III. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЕРГОТЕРАПІЇ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ ПРЕВАЛЮЮЧИХ НАУКОВИХ ТЕОРІЙ	167
3.1. Ретроспективний аналіз підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти	167
3.2. Структура професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка формується в закладах вищої освіти	197
3.3. Критерії, показники та рівні сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.....	206
3.4. Педагогічна діагностика сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.....	212
Висновки до третього розділу.....	223
Розділ IV. КОНЦЕПТУАЛЬНО-СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЕРГОТЕРАПІЇ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	225
4.1. Концепція формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти	225
4.2. Модель системи формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти	234
Висновки до четвертого розділу.....	249

Розділ V. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЕРГОТЕРАПІЇ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	251
5.1. Інтенсифікація змістового наповнення освітніх компонентів освітньо-професійної програми “Фізична терапія” першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 227 “Фізична терапія, ерготерапія” галузі знань 22 “Охорона здоров’я”	251
5.2. Інтеграція в освітньому процесі модульних технологій навчання, проблемно орієнтованого навчання, командно орієнтованого навчання, навчання на основі вирішення ситуаційних завдань, проектно орієнтованого навчання та інформаційно-комунікаційних технологій	279
5.3. Організація неформальної освіти майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії	308
5.4. Розвиток творчого потенціалу та професійної майстерності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у процесі проведення клінічних практик	330
Висновки до п'ятого розділу	347
ВИСНОВКИ	351
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	357
ДОДАТКИ	387

ВСТУП

Система вищої освіти відіграє значну роль у становленні України як демократичної та правової держави. Модернізація держави нерозривно пов'язана з необхідністю змін та вдосконалення системи вищої освіти.

Досягнення конкурентоспроможної якості національної освіти в контексті цивілізаційних змін нині стає пріоритетом модернізації освіти України. Так, В. Кремень зазначає, що “освіта має ефективно прищеплювати прогресивні і перспективні цінності та життєві пріоритети, що сприятимуть успішній орієнтації і продуктивній діяльності у знаннєвому суспільстві, де головною сферою впливів на людину є інформаційна, з потоками спрямованої інформації, що постійно збільшуються” [212, с. 8].

Як зауважує В. Бобрицька, у сучасному інформаційному суспільстві постійно зростають вимоги до якості підготовки фахівців. Випускник закладу вищої освіти має бути компетентним у своїй галузі, вміти самостійно приймати грамотні і відповідальні рішення, прагнути до безперервного підвищення своєї кваліфікації [28, с. 276].

Метою модернізації вищої освіти, як вказує В. Андрущенко, є забезпечення якості професійної освіти зі збереженням її фундаментальності і відповідності актуальним та перспективним потребам особистості, суспільства й держави [9, с. 7].

Сучасна педагогіка, як вказує Н. Дем'яненко, орієнтована на “людину культури”, культурогенез нації, загальнолюдську аксіосферу” [91, с. 264]. Учений вважає людину самометою суспільства, причиною і критерієм усіх соціально-економічних перетворень, зокрема реформування педагогічної освіти.

Педагогічні технології, на думку С. Сисоєвої, ґрунтуються на “досягненнях психологічної, педагогічної та суспільних наук, передовому педагогічному досвіду та ін”. На думку дослідниці саме “через діяльність педагога реалізується державна політика, спрямована на зміцнення інтелектуального і духовного потенціалу нації, розвиток вітчизняної науки і техніки, збереження і примноження культурної спадщини” [330, с. 159].

Як вважає О. Тимошенко, перехід закладів вищої освіти на кредитно-модульну систему організації професійної підготовки і модульно-рейтингову систему оцінювання успішності майбутніх фахівців є складним процесом, в якому необхідно застосовувати методологічний підхід до

формування цілей, шляхів їх досягнення і способів забезпечення відповідними ресурсами [346, с. 2].

Сучасна система вищої освіти має забезпечити державу компетентними, грамотними фахівцями, здатними якісно працювати за здобутою професією. При цьому, як зазначають у наукових працях Н. Рідей [305], О. Матвієнко [248], О. Васюк [47], залишаються проблемними питання, пов'язані з підвищенням якості професійної підготовки майбутніх фахівців, насамперед через інтеграцію вітчизняної та загальноєвропейської систем освіти.

Удосконалення системи освіти, як зазначає В. Петрук, відбувається за різними напрямками: змінюються стандарти освіти, зміст навчальних дисциплін, принципи і методи навчання [277]. У дослідженнях П. Джуринського [95], Р. Клопова [148] та Л. Іванової [132], вказано, що зі зміною, модернізацією, розвитком системи вищої освіти необхідно враховувати не тільки формальні педагогічні вимоги до навчального процесу, а й реальні закономірності професійного розвитку студента, кризи професійного становлення на етапі навчання у закладі вищої освіти.

Вітчизняні науковці Л. Сущенко [342], Н. О. Белікова [26] та Ю. Лянной [233] наголошують на необхідності виконання завдань із формування та реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я і захисту населення від захворювань в умовах реформування медичної галузі в Україні, що потребує якісного вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, а не лише оновлення змістового компонента процесу навчання.

Учені М. Данилевич [89] та О. Базильчук [14] зауважують, що нині у сфері фізичної терапії, ерготерапії постійно зростає перелік вимог не тільки щодо якісної підготовки фахівця відповідно до світових стандартів, а й до спеціаліста, у якого поступово було формовано професійну ідентичність – провідний критерій становлення професіонала і передумову успішної професійної діяльності.

Вища освіта з фізичної терапії, ерготерапії відіграє фундаментальну роль у забезпеченні професійної ідентичності і є важливим інструментом сприяння свободі пересування та визнання права на професійну діяльність фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у найближчих зарубіжних державах.

На сучасному етапі розвитку суспільства фізична терапія є освітньо-професійною галуззю, що швидко розвивається в усіх країнах, у тому числі в Україні. Зважаючи на умови розвитку освіти за напрямом фізичної терапії, ерготерапії, потребу країни у фахівцях цієї спеціальності та

швидкий розвиток інтеграційних процесів, надання освіти за спеціальністю 227 “Фізична терапія, ерготерапія” має перспективи для подальшого розвитку.

Про це зазначено в чинних державних документах: Національній доктрині розвитку освіти України [290], Законі України “Про вищу освіту” [286], постановах Кабінету Міністрів України “Про затвердження переліку галузей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти” [287], “Про реабілітацію інвалідів в Україні” [291], наказі МОН України “Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 227 “Фізична терапія, ерготерапія” для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти” [289], “Стандарті вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень”, галузь знань 22 “Охорона здоров’я”, спеціальність 227 “Фізична терапія, ерготерапія”, затверженому наказом Міністерства освіти і науки України від 19.12.2018 № 1419 [289].

Відповідно до положень стандарту вищої освіти першого (бакалаврського) рівня в галузі знань “Охорона здоров’я”, спеціальності 227 “Фізична терапія, ерготерапія” майбутній фахівець з фізичної терапії, ерготерапії має володіти загальними та спеціальними компетентностями, що передбачають розуміння сутності і соціальної значущості своєї майбутньої професії. Важливо, щоб з першого курсу у майбутніх фахівців із фізичної терапії, ерготерапії почала формуватися професійна картина, складовими якої мають бути мотиви вибору професії, професійна ідентичність, планування власної професійної діяльності та цінності, сповідувані у майбутній професії.

Нині розвиток фізичної терапії, ерготерапії в Україні перебуває на етапі становлення і реформування, що ускладнює формування професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти, а також їх самореалізацію у професії. Це є комплексною проблемою фахівців на всіх рівнях їх професійного шляху: від навчання в закладах вищої освіти і до безпосередньої професійної діяльності та постійного удосконалення фахових навичок.

Так, активне формування професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної терапії, ерготерапії є запорукою успіху їх професіоналізації відповідно до вимог галузі охорони здоров’я.

Професійна ідентичність, на думку багатьох сучасних дослідників, є одним із критеріїв професійного розвитку особистості (П. Гнатенко [72], В. Кремень [213], В. Ільїн [213], І. Хом’юк [364], Т. Звонівська [120],

С. Єрмоласва [110], Л. Г. Матвєєва [248], Ю. Поваренков [282], Л. Шнейдер [375] та ін.). Так, Є. Єрмоласва визначає професійну ідентичність як продукт тривалого особистісного і професійного розвитку, утворений тільки на досить високих рівнях оволодіння професією де стійко узгоджено основні елементи професійного процесу, а саме реальний та ідеальний професійні образи “Я” [110]. На думку Л. Матвєєвої, професійна ідентичність передбачає функціональне та екзистенціальне поєднання людини і професії, тобто розуміння людиною своєї професії та прийняття себе у ній [247].

На сьогодні існують дослідження професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії переважно зарубіжних учених (R. Hammond [416], V. Cross [416], A. Moore [416], A. Chambers [395], B. Cunningham [397], A. Waterman [432], J. Turner [431], H. Tajfel [430]). У них вивчено деякі особливості прояву і формування професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної терапії, ерготерапії у процесі навчання в закладах вищої освіти. Так, у дослідженні R. Hammond [416], V. Cross [416] та A. Moore [416] відзначено позитивну тенденцію у розвитку професійної ідентичності майбутніх фахівців фізичної терапії, ерготерапії у процесі освоєння ними професійної діяльності. Однак є дані, що вказують на низький рівень професійної ідентичності у більшості майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії та невідповідність їх професійній соціалізації [431].

Таким чином, активне формування професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти має бути покладено в основу розроблення умов їх особистісного та професійного розвитку.

Для цього необхідно втілювати в життя нові технології освіти, пов'язані з формуванням інтелектуальної культури і піднесенням творчих здібностей фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, на основі концепції творчої діяльності. Успіх справи здебільшого буде зумовлений кваліфікацією фахівців, їх здатністю творчо вирішувати складні науково-дослідні, дослідно-конструкторські та організаційні завдання.

Проблему професійної підготовки таких фахівців можна вирішити за межами науки (як фундаментальної, так і прикладної) в системі вищої освіти. Найважливіша мета сучасної освіти майбутніх фахівців із фізичної терапії, ерготерапії полягає не тільки в наданні фахівцям необхідної підготовки, а й базових умінь та навичок для продовження навчання протягом усього професійного життя.

Науково-технічний прогрес, характерний для розвитку цивілізації у ХХІ ст., потребує від фахівця вміння краще за інших розвинути свої вищі інтелектуальні здібності (здатність до аналізу, синтезу, оцінювання, а також гнучкість розуму і творчість) і реалізувати себе як особистість. Виховання творчого мислення неможливе без сформованості професійної ідентичності фахівців. Професійно-творча спрямованість навчання студентів передбачає знання основ методології та досвіду наукової творчості, вона зумовлена не тільки особливостями їх майбутньої роботи, а й вимогами до майбутніх фахівців в умовах глибоких соціально-економічних перетворень, зокрема наявності високого рівня умінь реалізовувати свої інтелектуальні можливості і творчий потенціал, компетентності і конкурентоспроможності майбутнього фахівця, здатності його до саморозвитку.

За допомогу у проведенні наукового дослідження автор висловлює щире вдячність ректору Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая, доктору економічних наук, професору **Вероніці Худолей**; завідувачу наукової бібліотеки, кандидату педагогічних наук, доценту **Людмилі Заліток**, а також професорсько-викладацькому складу кафедри фізичної терапії Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая.

Авторка висловлює подяку завідувачу кафедри біобезпеки і здоров'я людини Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського" доктору медичних наук, професору **Ігорю Худецькому**, доктору педагогічних наук, професору **Юрію Вихляєву**, доктору педагогічних наук, професору **Сергію Сичову**, кандидату наук з фізичного виховання і спорту, доценту **Оксані Глиняній** та усьому професорсько-викладацькому складу кафедри.

Слова щирої вдячності авторка висловлює науковому консультанту, завідувачу кафедри фізичної реабілітації Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, доктору педагогічних наук, професору **Людмилі Сушенко**.

Авторка надзвичайно вдячна рецензентам монографії: доктору педагогічних наук, професору **Олександру Ажиппо**, доктору педагогічних наук, професору **Мирославі Данилевич**, доктору педагогічних наук, професору **Роману Клопову** за цінні рекомендації та важливі пропозиції.

Усі зауваження та побажання автор врахує в подальшій роботі, спрямованій на підвищення якості формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ НАУКОВОЇ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЕРГОТЕРАПІЇ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1. Аналіз наукової літератури щодо формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти

Освіта належить до найважливіших напрямків державної політики України. Відповідно до Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. освіта є стратегічним ресурсом духовного, культурного і соціально-економічного розвитку суспільства, підвищення рівня добробуту людей, забезпечення національних інтересів, формування позитивної репутації держави і зміцнення міжнародного авторитету, створення умов для самореалізації кожної особистості [258].

З огляду на визначені пріоритети найважливішими для держави є виховання людини інноваційного типу мислення та культури, проектування акмеологічного освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку системи освіти, запитів особистості, потреб суспільства і держави. Якісна освіта стає необхідною умовою формування нових життєвих орієнтирів особистості, забезпечення сталого розвитку суспільства, гуманізації суспільно-економічних відносин та консолідації усіх його інституцій [54, 83, 133].

Вітчизняні науковці по-різному оцінюють значення системи вищої освіти. Багато науковців стверджують, що стан вищої освіти надзвичайно важливий для країни. Так, О. Гришнікова пов'язує розвиток вищої освіти з формуванням людського капіталу [77], Д. Лук'яненко вважає рівень розвитку освіти запорукою конкурентоспроможності економіки держави [227], В. Сафонова у своїх дослідженнях наголошує, що розвиток системи вищої освіти сприяє підвищенню рівня національного добробуту [321].

На думку Н. Дьяченко, система вищої освіти посідає важливе місце у сучасному суспільстві, оскільки є одночасно суб'єктом ринкової економіки та соціальним інститутом, тобто чинником соціально-економічного розвитку суспільства. Результати наукових досліджень показують, що

освіта, історично сформована у самостійну суспільну структуру, має всі необхідні екзистенціальні ознаки соціального інституту [105].

Так, Е. Гідденс, досліджуючи генезис формування інституціональних характеристик освіти, звертає увагу на те, що як соціальний інститут освіта склалася не відразу, а внаслідок запровадження в суспільному житті спорадичних зв'язків з метою передачі знань та їх трансформації в постійній й глибокій соціальній відносині між учасниками освітніх взаємодій, що було зумовлено відповідними соціальними потребами [66].

Отже, система освіти є фундаментальним соціальним інститутом, що визначає рівень культурного, науково-технічного та економічного розвитку суспільства. Цю позицію підтверджує Р. Зрайко, який проаналізував функції інституту освіти у соціумі, а також класифікував їх [125].

За даними Л. Парфьоновой, система вищої освіти поєднує у собі ознаки соціального інституту і суб'єкта господарювання, а її діяльність спрямована на отримання прибутку шляхом задоволення особистості у досягненні кваліфікаційного рівня, а суспільства – у кваліфікованих фахівцях. Як стверджує дослідниця, у сучасному світі вища освіта – це складне суспільне явище, оскільки “... перебуває у тісному, нерозривному, двосторонньому зв'язку із суспільством“. Суспільство шляхом соціального замовлення формує освітню систему, тобто визначає структуру, якість, кількість та доступність навчальних закладів різних рівнів для різних верств населення, а система вищої освіти як сфера створення та передачі знань і соціального досвіду впливає на розвиток суспільства і формує його” [274].

Як і загалом для суспільства, вища освіта важлива для особистості. Так, Є. Подольська наголошує, що саме освіта сприяє формуванню високоосвіченої і культурної особистості [283]. Система освіти у сучасному суспільстві виконує функції підготовки індивіда до соціальної взаємодії, його включення у різні ланки суспільного життя, залучення до культури окремих суспільних систем, а також є показником вихідного соціального статусу. Як інститут соціалізації вища освіта створює умови для залучення молоді у середовище конкурентності з метою набуття професійних знань, здобуття високого соціального статусу, отримання прибуткової і престижної роботи.

Тут культивуються такі цінності, як знання, вихованість, освіченість, інтелектуальні здібності, залученість до культурного життя міста або

регіону, престижність професійної діяльності. Індивід використовує вищу освіту як засіб соціального залучення та приєднання до спільноти студентів [87, 278, 303, 347].

Також Л. Парфьонова зазначає, що саме вища освіта стає фактором соціальної мобільності і професійного вдосконалення фахівців. Вища освіта, реалізуючи свої соціальні функції, культивує прагнення до знань, орієнтує молодь на освоєння професійних навичок, сприяє формуванню прагнень, пов'язаних із бажанням досягнути життєвого успіху і відповідного соціального становища [274].

Процес соціалізації у вищій школі забезпечує формування для сучасного суспільства особистостей унікального типу, які відчують себе невід'ємною його складовою більшою мірою, ніж особи, які вищої освіти не здобули [6, 56]. Такі соціалізовані особистості сприяють відтворенню ідеалів інформаційного суспільства або суспільства знань, носіями яких стають у процесі професійної підготовки.

За результатами наукових досліджень [5, 6, 80, 201, 409], вища освіта є не тільки одним із чинників соціальної мобільності особи, а й базовою умовою будь-якої діяльності сучасних людей – суспільно значущих та особистісно спрямованих. Здобута освіта і вироблені у процесі її здобуття манери і стиль життя, а також професійний статус і матеріальна винагорода дають індивіду підстави претендувати на вищу соціальну позицію [38].

Видатним досягненням ХХ ст. Н. Шифріна вважає дослідження “психологічної реальності”, внутрішнього світу людини, підпорядкованого експериментально визначеним законам, які успішно можна проаналізувати за допомогою математичних методів [372].

За твердженням М. Фібули, освіта є процесом вкладання, що приводить до формування людського капіталу дуалістичної унікальності: особистість, здобуваючи освіту, забезпечує собі кращий життєвий стан і, поряд з цим, освіта залишається власністю суспільства [355].

На сучасному етапі розвитку України перетворення відбуваються в усіх ланках освіти. У Європі тривають інтеграційні процеси, зумовлені глобалізацією, яка охоплює сферу освіти загалом і сферу підготовки фахівців з фізичної терапії, ерготерапії зокрема [40, 62, 161, 162, 187, 203].

Зміни у суспільстві визначають вимоги до сучасного фахівця з фізичної терапії, ерготерапії, тому професійне становлення майбутніх

фахівців є нагальною проблемою сучасної психолого-педагогічної науки і практики.

Все більше учених приділяють увагу розвитку особистості та її професіоналізації. Багато змістових і методологічних аспектів цього питання відображено у працях відомих філософів, педагогів, психологів [7, 10, 247, 261].

Принцип єдності свідомості, самосвідомості та діяльності розглядали Г. Балл [16], М. Боришевський [37], І. Кон [155], С. Рубінштейн [311], М. Савчин [316]; особливості розвитку свідомості, самосвідомості в ранньому віці – І. Бех [25], О. Бондаренко [33].

Постановка проблеми професійної ідентичності, визначення її структури, генези й умов становлення є актуальними завданнями не тільки через констатацію кризи ідентичності дослідниками, а й внаслідок виникнення психотерапевтичних завдань, спричинених кризою.

Ряд дослідників зауважують, що розуміння структури, генези й умов становлення професійної ідентичності має теоретичне і практичне значення з точки зору досягнення самоідентичності, особистісного зростання, самопізнання і духовності, а з погляду реалізації евристичних цілей наукового пошуку, коли переважає вплив інформаційних технологій і засобів масової інформації, існує криза суспільних систем [41, 52, 140, 159, 350].

Феномен професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії виникає в реалізації життєвої і професійної ідеології людини щодо становлення професіоналізму фахівця з фізичної терапії, ерготерапії і реалізації професійної підготовки фахівця [297].

Вітчизняні науковці В. Кремень і В. Ільїн зауважують, що сформованості професійної ідентифікації та самоідентифікації фахівця можна досягти орієнтуванням освітнього процесу на індивіда. Так, важливою складовою освіти є особистісна спрямованість процесу навчання, в якому вихідною точкою є не соціум як цілісна система, а людина з її неповторністю як джерело розвитку. У відкритому світі людська індивідуальність є основою суспільних зв'язків людей [213].

У процесі семантичного аналізу встановлено, що питання професійної ідентичності не є новим у педагогічній літературі. У сучасних дослідженнях, зокрема працях З. Курлянда, її розглянуто як феномен, що забезпечує людині цілісність, тотожність та визначеність, передбачає

розвиток у процесі професійного навчання разом зі становленням процесів самовизначення, самоорганізації і персоналізації, а також зумовлює розвиток рефлексії [221].

Для формування професійної ідентичності, за результатами наших досліджень, ефективним є саморегульоване навчання. Це форма освіти, в якій значне місце посідає ініціативність тих, хто навчається в ідентифікації власних освітніх потреб і їх задоволенні (зі сторонньою допомогою або самостійно). Майбутній фахівець, якого навчають таким чином, має підвищену відповідальність за своє навчання [191, 192, 408, 410, 413].

Термін “рефлексивний процес навчання” у нашому дослідженні розуміємо як важливу модель навчання майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка ґрунтується на принципі здобуття нової інформації і навичок із самостійного досвіду особи, що навчається. Ця модель тісно пов’язана з моделлю саморегульованого навчання, заснованого на портфоліо, де представлено докази активної діяльності, рефлексії, а також результатів навчання. Студенти використовують свої знання, навички та установки для вирішення проблем на робочому місці. Однак багато проблем є неоднозначними, тому виникають несподіванки, які студент аналізує, а потім формує альтернативні гіпотези – “рефлексію в дії” [184].

Термін “професійна рефлексія” В. Cunningham розглядає як процес усвідомлення майбутнім фахівцем власних почуттів, думок і дій. Саме тому спрямованість на професійно-особистісне самовизначення, самореалізацію як найважливіші компоненти саморозвитку особистості студента має посідати провідне місце в роботі педагогічного колективу професійної освітньої установи [397].

Рефлексія у процесі професійної діяльності може проявлятися як вміння суб’єкта виокремлювати, аналізувати і співвідносити з предметною ситуацією власні дії, довільно регулювати інтелектуальну діяльність [184].

Професійна рефлексія необхідна для вирішення нестандартних (творчих) завдань. У процесі підготовки майбутнього фахівця саме рефлексія стає пусковим механізмом, який налаштовує молодь на професійне зростання і творчість [118].

Імпонує позиція Н. Пов’якель стосовно того, що “сформованість у фахівця здатності до професійної рефлексії, інтелектуальних умінь та професійної звички рефлексувати з визначенням і творчим довизначенням

цілей, усвідомленням змісту й адекватності засобів і прогнозуванням результатів визначає значною мірою рівень його особистісного і професійного зростання” [281].

На думку Т. Звонковської проблема формування професійної ідентичності вперше виникає в особі із необхідністю долучитися до системи професійного навчання. Вибір професії є однією з найважливіших подій у житті будь-якої людини, адже своїм вибором особа визначає весь подальший спосіб життя і коло спілкування. Якщо людина прислухається до власних бажань у виборі професії, то обрану роботу називають улюбленим хобі, яким завжди хочеться займатися [120].

Одним із джерел формування професійної ідентичності, за твердженням ученої, є професійна освіта. Фактори й умови, що впливають на рівень освіченості (особистісні якості, середовище), стають основними умовами формування професійної ідентичності. Важливу роль також відіграють очікування особистості, можливості її соціальних перспектив, а також визнання суб'єкта як професіонала.

Ряд дослідників (К. Абульханова-Славська, О. Єрмолаєва, Е. Клімов, Ю. Кухарчук, Е. Еріксон) вважають, що обрати професію нескладно, тому що це одномоментне рішення [4, 109, 111, 146, 222, 380]. Однак професійне самовизначення починається задовго до прийняття рішення і триває в ході навчання й освоєння професії. Через нові вимоги до фахівців різних професій найважливішим стає розвиток професіоналізму кожного випускника навчального закладу, внаслідок чого підвищується активність особистості.

Щоб формувати професійну ідентичність, студент має не тільки постійно засвоювати одержувані від педагогів знання, а й самостійно шукати нові знання, тобто бути залученим у процес самоосвіти.

У зв'язку з цим Н. Романенко зазначає, що самоосвіта передбачає цілеспрямовану і планомірну роботу, організовану таким чином, щоб вся самоосвітня діяльність студентів стрімкіше отримувала практичний вихід, що приводитиме до підвищення якості їх знань і рівня вихованості студентів [308].

Аналіз сучасних наукових досліджень показує, що професійна ідентичність – це результат розвитку особистості у професійній сфері, що проявляється у разі високого рівня оволодіння професією. Цю ідею більш повно представляє О. Єрмолаєва у концепції професіогенезу [111]. На

думку ученої, професійна ідентичність є важливим фактором психологічного здоров'я людини, тому що забезпечує "психоекологічний баланс" – відчуття стабільності навколишнього світу і впевненості у своїх силах.

Також О. Єрмолаєва визначає, що професійна ідентичність – це продукт тривалого особистісного й фахового розвитку, який містить лише досить високі рівні оволодіння професією, де стійко узгоджено основні елементи професійного процесу, а також реальний та ідеальний професійні образи "Я" [109]. На думку К. Абульханової-Славської та Е. Клімова проблема професійної ідентичності пов'язана з вивченням життєвих цілей і планів особистості у професійній сфері. Так, залежно від особливостей самовираження особистості у професії виокремлюють такі типи ідентичності [4, 146]:

- особа обирає професію, максимально близьку до її характеристик, завдяки чому відбувається самовираження особистості, що дає їй змогу реалізувати свої можливості;

- особа обирає професію, яка дає їй можливість рухатися сходинками професійної майстерності, внаслідок чого відбуваються якісні зміни професійних позицій із перспективою їх підвищення;

- обрана професія активізує здатності особистості, що сприяє її розвитку;

- самовираження відбувається шляхом розвитку здібностей особистості, самоконтролю, самоаналізу і планування;

- завдяки творчій активності реалізується рух і розвиток особистості у професії.

До цього часу співвідношення між процесом навчання і професійною ідентичністю не до кінця усвідомлено. Досягнення професійної ідентичності в навчанні є результатом впливу особистісних проявів студентів і всіх умов навчання у взаємодії з усіма подіями соціально-психологічної сфери життя. Для формування особистісного самовизначення в навчанні майбутніх фахівців необхідно співвіднести світ ідеального змісту навчальних предметів і звичну соціальну, комунікативну ситуацію. Студенти мають різні рівні сформованості професійної ідентичності залежно від особистісних якостей, мотивації навчально-професійної діяльності, життєвих орієнтирів та ін. Психологічними умовами розвитку професійної ідентичності (в тому числі у студентів) є:

- формування у студента уявлення про себе як майбутнього професіонала, що усвідомлює перспективи і смисложиттєві цілі;
- створення позитивного емоційного настрою;
- розвиток у студентів механізмів самопізнання, ідентифікації та прогнозування власної діяльності.

Професійну ідентичність як результат усвідомлення індивідом своєї тотожності з професійною діяльністю та спільнотою, знання меж професійної компетенції та впевненості у своїй ефективності, відчуття себе як професіонала розглядає Т. Березіна [22].

Заслуговує на увагу думка У. Родигіної про те, що процес навчання в закладах вищої освіти супроводжується становленням професійної ідентичності студентів. Учена зауважує, що для створення належних умов необхідно використовувати комплексні програми, спрямовані на розвиток у студентів професійної ідентичності [306].

Ототожнення власних індивідуальних властивостей з індивідуальними властивостями досвідченого викладача викликає у студентів інтерес і захоплення. Таке поєднання стає для студентів близьким, зрозумілим й бажаним у майбутній професійній діяльності [130].

Вагомими якісними характеристиками професійних цінностей учені [7] вважають орієнтовані на власну, автономну систему цінностей, пов'язану з усвідомленням відповідальності за результати своєї професійної діяльності.

Отже професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії має відповідати державній політиці в системі вищої освіти. Аналіз наукової літератури дав змогу зробити висновок про відсутність єдиного підходу до визначення професійної ідентичності, адже кожен дослідник вкладає у нього свій зміст. Професійна ідентичність майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії відображає уявлення про те, яке місце посідає особа у професійній спільноті. Це уявлення супроводжують певні ціннісні і мотиваційні орієнтири, а також суб'єктивне ставлення до власної професійної належності. Через зростання попиту на кваліфікованих фахівців з фізичної терапії, ерготерапії рівень кваліфікації яких значною мірою зумовлений сформованістю професійної ідентичності, необхідно розробити і теоретично обґрунтувати концепцію і модель формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

Таким чином, на основі аналізу науково-методичної літератури встановлено, що феномен професійної ідентичності майбутніх фахівців з

фізичної терапії, ерготерапії виникає в реалізації життєвої і професійної ідеології людини щодо становлення професіоналізму фахівця з фізичної терапії, ерготерапії і реалізації професійної підготовки фахівця. Значної уваги потребує питання розвитку особистості, її професіоналізації, формування професійної ідентичності. Встановлено, що сформувати професійну ідентичність та самоідентичність фахівця можна за допомогою орієнтування освітнього процесу на індивіда. Для цього необхідно розробити і теоретично обґрунтувати систему формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

1.2. Дефінітивний аналіз ключових понять щодо формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти

Щоб визначити понятійну базу системи формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у процесі професійної підготовки, вважаємо за потрібне сформувати ключові поняття дослідження: “вища освіта”, “система”, “педагогічна система”, “заклад вищої освіти”, “фахівець”, “майбутній фахівець”, “майбутній фахівець з фізичної терапії, ерготерапії”, “компетентність”, “професійна компетентність”, “професіонал”, “професіоналізм”, “здоров’я”, “фізичний стан”, “відновлення”, “реабілітація”, “фізична терапія”, “фізичний терапевт”, “ерготерапія”, “ерготерапевт”, “ринок реабілітаційних послуг”, “формування”, “ідентичність”, “професійна ідентичність”, “формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти”, “професійна ідентичність майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка формується в закладах вищої освіти” (рис. 1.1).

Згідно з новим Законом України “Про вищу освіту”, що набув чинності 1 липня 2014 року, “вища освіта” – це сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти [286].

Рис.1.1. Ключові поняття дослідження

Вища освіта, на думку В. Бахрушина, “передбачає отримання певних освітніх чи професійних кваліфікацій, що засвідчується відповідними документами (дипломами, сертифікатами тощо) та інколи додається, що ці кваліфікації мають відповідати певному кваліфікаційному рівню” [20].

У дослідженні ми будемо використовувати поняття “вища освіта” у тлумаченні, запропонованому С. Клепком: “вища освіта – формальна академічна чи професійна освіта, що ґрунтується на середній освіті і здобувається в широкому колі організацій, у яких створюються і використовуються нові знання в культурній, соціальній і економічній сферах суспільства відповідно до найвищих (п’ятих – восьмих) освітніх рівнів за Міжнародною стандартною класифікацією освіти” [145].

Як вважає Р. Маслюк, доцільним є розгляд багаторівневої системи вищої освіти України, що “зумовлена процесами глобалізації в сучасному світі, які створюють єдиний освітній простір зі спільними початковими цілями, змістом і результатами навчання” [246]. Дослідник стверджує, що “багаторівневу освіту варто розуміти як “освіту протягом усього життя”, а ефективності функціонування такої системи досягають за рахунок координації та взаємодії навчальних планів і програм, що дає змогу підвищувати рівень фундаментальної, загальнокультурної, гуманітарної та соціально-економічної підготовки” [246].

Для нашого дослідження необхідним є тлумачення поняття “система”. Так, Е. Коняєва та Л. Павлова запропонували розуміння системи як впорядкованої множини взаємопов’язаних елементів та відношень між ними, що створюють єдине ціле. Ознаками системи є елементарна будова в межах від двох до нескінченності, взаємодія елементів, наявність системотвірного фактора, ієрархія зв’язків, цілісність, єдність [158].

Саме у такому значенні ми розуміємо систему у нашому дослідженні.

Для нашого дослідження є доречним і важливим визначення “педагогічної системи”, яке надають Е. Коняєва та Л. Павлова. На їх думку, педагогічна система – це цілісна єдність всіх факторів, що сприяють досягненню поставлених цілей розвитку людини. Основними ознаками педагогічної системи визначені: повнота компонентів, які є складовими процесу досягнення цілей; наявність зв’язків та залежності між компонентами; наявність головної ланки, провідної ідеї, необхідної для об’єднання компонентів. Компонентами педагогічної системи є педагогічні

цілі, учасники педагогічного процесу, взаємодія педагогів і тих, хто навчається, педагогічні засоби, управління педагогічними процесами [158].

У статті 1 Закону України “Про вищу освіту” термін “заклад вищої освіти” трактується як “окремий вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей” [286].

Саме це визначення терміна є доречним для нашого дослідження.

На думку А. Рибнікова, місією закладу вищої освіти є всебічне забезпечення державних замовлень, замовлень окремих підприємств, фірм, організацій та громадян на надання послуг з підготовки фахівців різних рівнів, інших освітніх та консалтингових послуг і наукових досліджень з високими споживчими властивостями і якістю при мінімальних витратах, збільшення внеску у прискорення соціально-економічного розвитку країни і забезпечення на цій основі зростання добробуту всього колективу та окремих його членів. При цьому дослідник зауважує, що окремими елементами місії закладу вищої освіти можуть бути: служіння людині і суспільству; активна участь у вирішенні проблем світового, регіонального та місцевого масштабу; сприяння сталому розвитку суспільства; виховання відповідальних, освічених та активних громадян; формування навичок самоосвіти і розвитку підприємливості; збереження і зміцнення культурної самобутності [313].

У “Великому тлумачному словнику української мови” за редакцією В. Бусела поняття “фахівець” тлумачиться як “людина, що володіє спеціальними знаннями й навичками у будь-якій галузі, що має спеціальність; людина, що добре знає будь-що, майстер своєї справи” [49].

У Педагогічному енциклопедичному словнику поняття “фахівець” розглянуто як “той, хто досконало володіє якимсь фахом, має високу кваліфікацію, глибокі знання з певної галузі науки, техніки, мистецтва тощо” [267].

У дослідженні ми використовуємо саме це визначення.

Для визначення поняття “майбутній фахівець” ми пропонуємо використовувати тлумачення, надане Ю. Лянным. Учений тлумачить

поняття “майбутній фахівець” як “особистість, яка цілеспрямовано здобуває кваліфікацію відповідно до певного освітньо-кваліфікаційного рівня в процесі навчання, спрямованого на підготовку до подальшої професійної діяльності” [232].

Як зазначає В. Сєріков, майбутній фахівець “протягом періоду навчання у навчальному закладі оволодіває системою професійних компетентностей, що відображають не лише ступінь засвоєння знань, умінь та навичок у певній сфері професійної діяльності, а й особистісні якості, які відображають уміння людини жити, а в майбутньому допоможуть ефективно діяти у суспільстві” [327].

У дослідженні ми будемо використовувати поняття “майбутній фахівець з фізичної терапії, ерготерапії” у тлумаченні О. Базильчука: “майбутні фахівці з фізичної терапії, ерготерапії – це студенти закладу вищої освіти, які набувають професійної компетентності для роботи у складі мультидисциплінарної команди з відновлення оптимального функціонування організму та якості життя людей з частковою втратою чи порушеннями рухових функцій” [14]. Поняття “компетентність” відіграє важливу роль у нашому дослідженні. Наведемо кілька визначень цього поняття.

Так, І. Зимня визначає компетентність як актуалізовану, інтегративну, базовану на знаннях, інтелектуально й соціокультурно зумовлену особистісну якість, яка проявляється в діяльності, поведінці людини, її взаємодії з іншими людьми під час вирішення різноманітних завдань [124]. Така якість набуває розвитку в навчальному процесі і стає його результатом. При цьому характеристиками компетентності учена вважає:

- готовність до прояву компетентності (мотиваційний аспект);
- володіння знаннями змісту компетентності (когнітивний аспект);
- досвід прояву компетентності в різноманітних стандартних і нестандартних ситуаціях (поведінковий аспект);
- ставлення до змісту компетентності й об’єкта її застосування (ціннісно-смысловий аспект);
- емоційно-вольову регуляцію процесу і результату прояву компетентності [124].

У працях Г. Селевка визначено, що “як компетентність розуміють інтегральну якість особистості, що виявляється в загальній здатності та готовності до діяльності, яка базується на знаннях і досвіді, здобутих у

процесі навчання і соціалізації й орієнтованих на самостійну й успішну участь у діяльності” [323]. Поняття “компетентності”, вважає учений, значно ширше за поняття “знання”, або “вміння”, або “навички”, адже містить не тільки когнітивну (знання) й операційно-технологічну (вміння) складові, а й мотиваційну, етичну (ціннісні орієнтації), соціальну та поведінкову.

Саме тому для оволодіння компетентністю необхідні ментальна організованість, і значний інтелектуальний розвиток: уміння абстрактно мислити, саморефлексувати, висловлювати власну позицію, проводити самооцінювання, критично мислити та ін.

Поняття “компетентність” можна також розуміти як наявність у людини відповідної компетенції, що містить особистісне ставлення до предмета діяльності, а особистість, у свою чергу, розглядати як сукупність ряду компетентностей, що відображають міру здатності людини включатися в діяльність [324].

Змістовно близьким до попереднього є тлумачення компетентності, запропоноване А. Хуторським: “оволодіння людиною відповідною компетенцією, що передбачає її особистісне ставлення до неї і предмету діяльності”, “особистісна якість (сукупність якостей) і мінімальний досвід щодо діяльності в заданій сфері” [366], “сукупність особистісних якостей особи, що навчається (ціннісно-сміслових орієнтацій, знань, умінь, навичок, здібностей), зумовлених досвідом його діяльності в певній соціальній і особистісно значимій сфері” [366]. Дослідник наголошує, що компетентність завжди особистісно забарвлена якостями конкретної особи, що навчається: від смислових і світоглядних (“навіщо мені необхідна ця компетенція”), до рефлексивно-оцінних (“наскільки успішно я застосовую здобуту компетенцію в житті”).

Поняття властивостей особистості також є основоположним для розуміння компетентності Ф. Шаріповим: “це сукупність властивостей (характеристик) особистості, що дають їй змогу якісно виконувати певну діяльність, спрямовану на вирішення проблем (завдань) у будь-якій галузі” [368]. Компетентність конкретного фахівця показує його конкретні досягнення, характеризує міру опанування компетенції та визначається здатністю вирішувати запропоновані певною соціальною роллю завдання.

На думку Ю. Татура, компетентність – це інтегральна властивість особистості, що характеризує її прагнення і здатність (готовність)

реалізувати свій потенціал (знання, уміння, досвід, особистісні якості та ін.) для успішної діяльності в певній галузі [343]. Щоправда, у своїх дослідженнях більше уваги автор приділяє формуванню компетентностей майбутнього фахівця у сфері вищої професійної освіти.

Український педагог Н. Мойсеюк вважає, що “компетентність – якість особистості, яка необхідна для якісної продуктивної діяльності в певній сфері” [256]. Автор наголошує, що складовими компетентності є не абстрактні загальні та предметні вміння і навички, а конкретні життєві, які будуть необхідними людині будь-якого віку чи фаху.

Інші науковці, зокрема О. Дубасенюк, Н. Сидорчук, також розуміють компетентність як складну інтегральну характеристику особистості, деталізуючи її через “здатність вирішувати проблеми і типові завдання, які виникають у реальних життєвих ситуаціях, у різних сферах діяльності на основі використання знань, навчального й життєвого досвіду відповідно до засвоєної системи цінностей” [103].

Багатоаспектно пропонують розглядати компетентність О. Антонова та Л. Маслак: гармонійне, інтегроване, системне поєднання знань, умінь і навичок, норм, емоційно-ціннісного ставлення та рефлексії, що складають мінімальну готовність особистості до вирішення практичних завдань [12].

Комплексно трактує поняття М. Головань, надаючи таке визначення: “компетентність – це володіння компетенцією, що виявляється в ефективній діяльності і включає особисте ставлення до предмета і продукту діяльності; компетентність – це інтегративне утворення особистості, що поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід і особистісні властивості, які зумовлюють прагнення, здатність і готовність вирішувати проблеми і завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях, усвідомлюючи при цьому значущість предмета і результату діяльності” [73, 74].

У контексті професійної підготовки І. Зязюн трактує компетентність як здатність вирішувати професійні завдання певного визначеного класу, застосовуючи реальні знання, уміння, навички, досвід [128]. Беручи до уваги не лише підготовку, а й характеристику рівня професіоналізму фахівців, С. Вітвицька визначає компетентність як специфічну здатність особистості до продуктивної діяльності у конкретній предметній галузі, яка включає вузькоспеціалізовані знання, уміння і навички, досвід їх використання у реальному житті, відповідальне ставлення до виконання виробничих функцій [53].

Нам імпонує думка К. Климової, яка вважає компетентність “результатом набуття компетенцій, особистісною характеристикою фахівця”, визначаючи компоненти поняття через знання, уміння, навички, здобутий фаховий досвід, рефлексії на результати власної професійної діяльності [147].

За визначенням Я. Казарницькової, “професійна компетентність” – це якість, властивість або стан фахівця, що забезпечує разом або окремо його фізичну, психічну й духовну відповідність потребам, вимогам певної професії, спеціальності, спеціалізації, стандартам кваліфікації, службової посади, яку він обіймає [136].

Для нашого дослідження це визначення є важливим і доречним.

Науковці, які досліджують психологію професіоналізму, виокремлюють такі види компетентності:

– професійно-кваліфікована (спеціальна) – підготовленість до самостійного виконання професійних виробничих завдань, уміння оцінювати виконання роботи, здатність самостійно здобувати нові знання й уміння;

– соціальна – здатність до колективної діяльності і співробітництва з іншими працівниками, готовність до взяття на себе відповідальності за результати своєї праці, навколишнє середовище та інші цінності;

– індивідуальна – готовність до постійного підвищення компетентності, здатність до самомотивування, рефлексії, саморозвитку особистості у професійній праці [329].

Поняття “професіонал” і “професіоналізм”, на нашу думку, безпосередньо взаємопов’язані, оскільки є взаємозалежними та взаємозумовленими.

Дослідники наводять такі визначення поняття “професіонал”:

1) А. Маркова – “фахівець, який виконує будь-яку професійну діяльність”; А. Реан – “особа, яка успішно адаптується до професії й вільно володіє психологічними засобами праці” [240];

2) Е. Зеєр – “працівник, який, крім знань, умінь, професійних якостей і досвіду, має також певну компетенцію, здатність до самоорганізації, відповідальність і професійну надійність; професіонал здатний знайти проблему, сформулювати завдання і визначити спосіб його вирішення” [121];

3) А. Деркач – “суб’єкт професійної діяльності, який має високі показники професіоналізму особистості і діяльності, високий професійний і соціальний статус, динамічно розвинуту систему особистісної та діяльнісної нормативної регуляції, постійно націлений на саморозвиток і самовдосконалення, особистісні і професійні досягнення, які мають соціальнопозитивне значення” [93].

На думку А. Маркової, професіоналом найчастіше вважають фахівця, який виконує будь-яку професійну діяльність [240]. Таке визначення професіонала досить поширене, проте дискусійне, особливо з огляду на потребу встановлення розбіжностей між фахівцем і професіоналом як ідеалом фахівця, що проявляє фахово-професійну майстерність у вирішенні фахових завдань або має найвищий рівень фахово-професійної розвиненості. В останні роки сформулювалося дещо скориговане визначення професіонала як особи, яка успішно адаптується до професії й вільно володіє психологічними засобами праці. За умови вдалого вибору професійної діяльності особа набуває такого досвіду, що об’єкт праці стає для неї максимально зрозумілим, а професійну діяльність фахівець виконує “граючи” [271].

На думку В. Ягупова, професіонала слід розуміти як систему двох важливих складових: професіоналізму особистості і професіоналізму діяльності [384]. Науковець зазначає: “Професіоналізм діяльності – якісна характеристика суб’єкта праці, яка відображає високу професійну кваліфікацію і компетентність, різноманітність професійних навичок і вмінь, зокрема й таких, які ґрунтуються на творчому вирішенні, володінні сучасними алгоритмами і способами вирішення професійних завдань, що дає змогу провадити діяльність з високою і стабільною продуктивністю. Професіоналізм особистості – якісна характеристика суб’єкта праці, яка відображає високий рівень професійно важливих та особистісно-ділових якостей, акмеологічних інваріантів професіоналізму, високий рівень креативності, адекватний рівень домагань, мотиваційну сферу і ціннісні орієнтації, спрямовані на прогресивний розвиток фахівця” [384].

Ми погоджуємося з цими визначеннями.

За Ю. Варданяном поняття “професіоналізм” слід розуміти як здатність до компетентного виконання функціональних обов’язків. набути в ході навчальної і практичної діяльності; рівень майстерності та мистецтва в

певному виді занять, який відповідає рівню складності виконуваних завдань [44].

У психології професійного розвитку, як зазначає Е. Зесер, поняття “професіоналізм” розуміють як “...інтегральну якість (новоутворення) суб’єкта праці, яка характеризує продуктивне виконання професійних завдань, зумовлена творчою самодіяльністю і високим рівнем професійної самоактуалізації”, “професіоналізацію” – як “формування суб’єкта, адекватне змісту і вимогам професійної діяльності” [122], а в психології праці, за Є. Клімовим – не тільки як вищий рівень знань, умінь і результатів людини в цій галузі діяльності, а й як певну систему організації свідомості і психіки людини [146].

У преамбулі Статуту Всесвітньої організації охорони здоров’я (ВООЗ) визначено, що здоров’я – це стан повного фізичного, психічного та соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб чи психічних дефектів [235].

Крім цього, існує широке коло підходів до визначення поняття “здоров’я”:

І. Брехман: “Здоров’я людини – це її здатність зберігати відповідну віку стійкість до різних змін кількісних і якісних параметрів потоку сенсорної, вербальної і структурної інформації” [116].

І. Попеску “Здоров’я – нормальний психосоматичний стан і здатність людини оптимально задовольняти систему матеріальних і духовних потреб” [116].

Г. Сердіюковська “Здоров’я – це відсутність хвороби і пошкодження, гармонійний фізичний розвиток, нормальне функціонування органів і систем, висока працездатність, стійкість до несприятливих впливів і достатня здатність адаптуватися до навколишніх навантажень та різних умов зовнішнього середовища” [116].

В. Казначєєв: “Здоров’я – це цілісний багатовимірний динамічний стан, що розвивається в процесі реалізації генетичного потенціалу в умовах конкретного соціального й екологічного середовища і дозволяє людині в різному ступені здійснювати її біологічні та соціальні функції; процес збереження і розвитку фізіологічних властивостей, потенцій психічних і соціальних; процес максимальної тривалості життя при оптимальній працездатності й соціальній активності” [116].

Ю. Павлов: “Здоров’я людини є не тільки медико-біологічною, а насамперед соціальною категорією, яка визначається в кінцевому рахунку природою і характером суспільних відносин, соціальними умовами і факторами, залежними від способу суспільного виробництва” [268].

Е. Булич та І. Муравов: “Здоров’я – динамічний стан найбільшого фізичного і психоемоційного благополуччя, в основі якого лежить гармонійне співвідношення взаємопов’язаних функцій та структур, що забезпечуються високим енергетичним рівнем” організму за найменшу ціну адаптації його до умов життєдіяльності” [39].

Визначення здоров’я, запропоноване академіком В. Казначєєвим, ми вважаємо найбільш вдалим із позицій цільових функцій будь-якого суспільства. У дослідженні ми будемо використовувати дане тлумачення.

Учений зазначає, що здоров’я є цілісним багатовимірним динамічним станом, що розвивається в процесі реалізації генетичного потенціалу в умовах конкретного соціального й екологічного середовища і дозволяє людині в різному ступені здійснювати її біологічні та соціальні функції; процесом збереження і розвитку фізіологічних властивостей, потенцій психічних і соціальних; процесом максимальної тривалості життя при оптимальній працездатності й соціальної активності [116].

Поняття “фізичний стан” І. Павленко визначає як відповідність показників життєдіяльності організму нормативам із урахуванням віку і статі, можливість тканин, органів, систем організму максимально збільшити свою функцію порівняно зі станом спокою. Фізичний стан – це також рівень стійкості організму до дії несприятливих чинників навколишнього середовища [267]. Це визначення ми будемо застосовувати у дослідженні.

На думку О. Дрозда, фізичний стан визначається сукупністю взаємопов’язаних ознак, насамперед, фізичною працездатністю, функціональним станом органів і систем організму, фізичним розвитком, фізичною підготовленістю осіб [100]. За визначенням В. Зайцева [119], фізичний стан містить такі показники: 1) здоров’я – відповідність показників життєдіяльності, норми та ступеня стійкості організму до несприятливих зовнішніх дій; 2) будову тіла; 3) стан фізіологічних функцій, власне рухових функцій – можливість виконувати певний обсяг рухів (тобто технічну підготовленість) і рівень розвитку рухових якостей.

У дослідженні ми будемо використовувати поняття “відновлення” у тлумаченні, запропонованому В. Платоновим: “процес, в організмі, який відбувається як реакція на втому і спрямований на відновлення параметрів гомеостазу і працездатності” [280].

Для нашого дослідження важливим є визначення терміна “реабілітація”. Так, А. Магльований, В. Мухін та Г. Магльована зазначають, що у перекладі з латинської – це відновлення. Слово має широке змістове розуміння, його вживають у всіх сферах діяльності людини: політичній, юридичній, розумовій, спортивній та інших. У медицині цей термін визначено як процес відновлення здоров’я і працездатності хворих та інвалідів [235].

Комітет експертів з реабілітації ВООЗ (1963) наголосив, що реабілітація – це процес, “метою якого є запобігання інвалідності під час лікування захворювання і допомога хворому у досягненні максимальної фізичної, психічної, професійної, соціальної та економічної повноцінності, на яку він буде здатний у межах існуючого захворювання”. Реалізація цієї мети можлива за умови залучення до реабілітаційного процесу державних і соціально-суспільних закладів [235].

Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії спрямована на здобуття ними спеціальних складових діяльності у сфері фізичної терапії, ерготерапії. Розкриємо зміст цих понять.

Всесвітня конфедерація з фізичної терапії (WCPT) запровадила таке тлумачення: “Фізична терапія – це послуги, які надають фізичні терапевти окремим особам та всьому населенню з метою розвитку, підтримки та відновлення максимального руху і функціональних можливостей протягом усього життя. Послугу надають, коли рух та функціонування загрожують старінням, травмами, болем, хворобами, розладами, умовами або чинниками навколишнього середовища та з розумінням того, що функціональний рух є головним у тому, що означає бути здоровим. Фізична терапія передбачає взаємодію між фізичним терапевтом, пацієнтами / клієнтами, іншими медичними працівниками, що надають медичні послуги, сім’ями та громадами у процесі дослідження / оцінювання потенціалу руху та узгодження цілей із використанням знань і навичок, унікальних для фізичних терапевтів” [245].

Саме це визначення вважасмо доречним для нашого дослідження.

Як стверджує А. Герцик, мета фізичної терапії “полягає в досягненні протягом відповідного терміну стійкого, оптимального для саногенетичних можливостей відновлення порушених функцій індивідуума, пристосування його до навколишнього середовища й участі в соціальному житті зі зміненими через хворобу соціальними функціями” [64].

За визначенням, наданим в Ілюстрованому медичному словнику Дорланда, “фізичний терапевт” – це “особа, що володіє методами фізичної терапії та уповноважена проводити лікування під контролем лікаря, що його призначив” (переклад А. Герцика) [63]. Ми погоджуємося із запропонованим визначенням.

Відповідно до матеріалів Української асоціації фізичних терапевтів “фізичний терапевт” – це провідний спеціаліст з відновлення, корекції та підтримки рухових функцій, що має системні знання у сфері рухової діяльності людини. Існує відповідність між національним тлумаченням термінів “фізична реабілітація” і “фахівець з фізичної реабілітації” та інтернаціональними термінами “фізична терапія (фізіотерапія)” і “фізичний терапевт (фізіотерапевт)” за ключовими аспектами: спрямуванням професійної діяльності на функціональне відновлення та застосуванням однакових методів втручання, основним серед яких є фізичні вправи [60].

Встановлено, що майбутні фахівці з фізичної терапії, ерготерапії за визначенням учених є студентами закладу вищої освіти, які набувають професійної компетентності для роботи у складі мультидисциплінарної команди з відновлення оптимального функціонування організму та якості життя людей з частковою втратою або порушеннями рухових функцій.

Для тлумачення поняття “ерготерапія” ми використали матеріали Всесвітньої федерації ерготерапевтів (WFOT). Так, “ерготерапія” (трудова терапія) – це комплекс реабілітаційних заходів, орієнтованих на клієнта зі зміцнення здоров'я та добробуту за допомогою занять. Основна мета ерготерапії – дати можливість людям брати участь у повсякденному житті. Професійні терапевти досягають цього результату, підвищуючи здатність людей займатися професіями, які вони хочуть, чи яких потребуватимуть, або змінюючи їх професію чи оточення, щоб краще підтримувати професійну діяльність [388]. Це визначення ми вважаємо найбільш змістовним.

На думку Г. Завгородньої, “ерготерапія – це спеціальність, яка ґрунтується на науково доведених фактах того, що цілеспрямована

активність допомагає поліпшити функціональні можливості людини (рухові, емоційні, когнітивні, психічні) і зробити її менш залежною від допомоги оточуючих. Важливо зазначити, що ерготерапія – це також процес активної співпраці з пацієнтом та його сім'єю, якщо передбачає оцінювання ситуації, постановку цілей і реалізацію програми втручання” [115].

На думку Б. Пустовойта, мета ерготерапії – це “... не просто відновити втрачені рухові функції, а й заново адаптувати людину до нормального життя, допомогти їй досягти максимальної самостійності і незалежності в побуті” [296].

Для визначення поняття “ерготерапевт” у нашому дослідженні розглянемо тлумачення П. Піонтівської, Ю. Фломіна та Н. Самосюка.

Учені стверджують, що ерготерапевти – це фахівці, які “працюють для поліпшення рухових і сенсорних можливостей та надання безпеки пацієнтам у реабілітаційний період; ерготерапевти заохочують, розвивають, відновлюють та підтримують навички, необхідні для незалежного функціонування та благополуччя в повсякденній діяльності особи, такі як догляд за собою, приготування їжі, прибирання (так звану зайнятість)” [279].

“Ерготерапевт” – це професія, орієнтована на клієнта. Основною метою ерготерапії є надання можливості людям брати участь у повсякденному житті з урахуванням наявних фізичних обмежень.

Всесвітня федерація ерготерапевтів (World Federation of Occupational Therapists) підкреслює, що ерготерапевт – це спеціаліст з відновлення соціальних, побутових, робочих, функціональних і рухових навичок у людей з обмеженими можливостями [288].

Саме у такому значенні ми використовуємо поняття “ерготерапевт” у дослідженні.

Визначати поняття “ринок реабілітаційних послуг” О. Стасюк пропонує як: “систему соціально-економічних відносин між реабілітаційними центрами, відділеннями терапії, ерготерапії та їх пацієнтами для продажу та купівлі реабілітаційних послуг. Підвищення ефективності функціонування зазначених закладів передбачає впровадження маркетингового підходу у сфері реабілітаційних послуг” [339].

Маркетинг реабілітаційних послуг передбачає, що у процесі їх отримання особистість може здобувати додаткові знання про своє захворювання чи травму, а також одержувати нові, невідомі їй раніше реабілітаційні послуги. Крім того, розширює світогляд пацієнтів, які можуть змінити свої цінності й погляди, перебуваючи тривалий час у контакті з клієнтами та персоналом реабілітаційної установи чи безпосередньо з реабілітологом [339].

У “Великому тлумачному словнику сучасної української мови” поняття “формування” трактується як дія, спрямована на створення чогось, надання чому-небудь якоїсь структури, організації, форми. У нашому дослідженні ми розуміємо термін “формування” як спеціально організований процес змін особистості, який цілеспрямовано веде до певного результату [49].

Це визначення є важливим і доречним для нашого дослідження.

На думку В. Єгорова, Е. Скибицького та В. Храпченкова, формування – це “загальна соціальна категорія (процес становлення людини як суб’єкта й об’єкта суспільних відносин та процес розвитку і становлення особистості через зовнішні впливи, виховання, навчання, соціальне середовище); педагогічна категорія (цілеспрямований розвиток особистості або будь-яких її сторін, якостей під впливом виховання і навчання, створення, складання, формування колективу, структури, організації, єдності і т. п.); результат розвитку людини (надання людині певної соціальної форми, цілісності)” [106]. Ми погоджуємося з думкою науковців.

Поняття “ідентичність” М. Павлюк тлумачить як багатовимірний та інтегративний психологічний феномен – результат активного процесу уявлення особистості про себе, пов’язаного з безперервним процесом розвитку особистості людини протягом усього життя. Одночасно слід зазначити, що цей процес не є лінійним і може мати зворотний ефект, тобто повертатися на нижчий рівень. У ході цього процесу людина робить серію взаємопов’язаних виборів, стосовно особистих цілей, цінностей, переконань [269].

На думку Л. Шнейдер, ідентичність є складним феноменом, складною психічною реальністю, що містить міфологічні та сучасні рівні свідомості, індивідуальні та колективні, онтогенетичні і соціо-генетичні підстави [374].

За М. Абдуллаєвою ідентичність слід розглядати як динамічну структуру, яка розвивається і структурно модифікується протягом усього життєвого шляху людини, причому розвиток цей нерівномірний, визначається прагненням особистості до набуття ідентичності і руйнівними наслідками її втрати для людини. Ідентичність є компонентом само-свідомості, який формується та існує протягом життя людини. Коли ми знаємо, до якої нації, професії або групи належимо, то вже можна сказати, що усвідомлюємо свою ідентичність у світі людей [1].

Як вважає І. Мельничук, у процесі формування професійної ідентичності майбутнього фахівця розвивається його індивідуальність, що характеризується “багатогранними уміннями, професійною необмеженістю, поєднанням різних здібностей, здатністю в разі потреби швидко оволодівати іншими видами діяльності”. Автор стверджує, що поняття “індивідуальність” пов’язане з такими категоріями, як “самосвідомість” (персональна представленість “Я”) і “самооцінка” (контроль за реальною здатністю особистості критично кваліфікувати власні мотиваційні стани, рівні зазіхань)” [250].

На думку В. Борисова, поняття ідентичності постає як захист особистого, відповідність образу “Я” його життєвому втіленню, стан належності індивіда до певних культурних світів, що охоплюють і суб’єктивний час, і особистісну діяльність, і національну культуру [34].

На думку Е. Еріксона, ідентичність – це дещо внутрішнє, розташоване у глибокій психічній структурі індивіда. Вчений визначає “ідентичність” як почуття особистісної totoжності, цілісності й усвідомлення історичної неперервності свого існування (відчуття єдності свого минулого, сучасного та майбутнього) [380].

Для нашого дослідження доречним є визначення ідентичності, запропоноване А. Борисюком. Учений визначає ідентичність як “зв’язок особистості зі спільністю, ототожнення людиною себе з певною суспільною групою, укорінена в духовному світі особистості система цінностей, ідеалів, норм, вимог відповідної спільності” [36].

Значну увагу дослідники приділили визначенню поняття “самоідентичності”, яку формулюють, як те, що допомагає вирішити людині, що є для неї важливим, а що – ні. Людина обирає свої орієнтації, а цьому допомагає саморозвиток, який, за Г. Гурджієвим, полягає у формуванні

істинної самоідентичності – досягненні цінності і сталості свого “Я”, розкритті власної індивідуальності [310].

Розглянемо поняття “професійна ідентичність”, яке є предметом нашого дослідження. Існують певні наукові розбіжності у визначенні вікового періоду формування професійної ідентичності. Так, Г. Крайг стверджує, що професійна ідентичність може бути сформована лише на етапі узгодження основних елементів професійного процесу під час безпосереднього входження особистості у професійну діяльність та оволодіння нею [210].

У працях І. Хамітової вказано, що компоненти професійної ідентичності потрібно поділяти на зовнішні та внутрішні [361]. Цей розподіл був використаний під час визначення конкретних компонентів формування професійної ідентичності майбутніх фахівців.

На думку Ю. Поваренкова, професійна ідентичність є системним динамічним явищем, тісно пов’язаним з іншими елементами професійного розвитку людини: професійним самовизначенням (ставленням особистості до своєї професійної діяльності), професійною самооцінкою (свідомим судженням особистості про себе, свої можливості і професійні якості) і професійною деформацією (психологічною дезорієнтацією особистості, яка формується через зовнішні або внутрішні чинники професійної діяльності) [282]. Елементами професійної ідентичності учений вважає інтереси, потреби, переконання, установки, а також інші складові мотиваційної сфери особистості. Реалізація цих елементів триває протягом усього професійного шляху.

В межах концепції професійного розвитку Ю. Поваренков виокремлює три основні аспекти розгляду професійної ідентичності:

- провідну тенденцію становлення професійного шляху суб’єкта;
- емоційний стан, у якому перебуває особистість на різних етапах професійного шляху, на основі ставлення до професійної діяльності та професіоналізації загалом як засобу соціалізації, самореалізації та задоволення рівня домагань особистості, а також на основі ставлення особистості до себе як суб’єкта професійного шляху, як професіонала;
- підструктуру суб’єкта професійного шляху, що реалізовується у формі функціональної системи, спрямованої на досягнення певного рівня професійної ідентичності [282].

На думку А. Лукіяничук, професійна ідентичність – це динамічна система, яка формується у процесі професійної освіти й активного розвитку професійної компетентності, впливає на ціннісно-смыслову сферу й удосконалення професійної майстерності майбутнього фахівця [228].

За О. Срмолаєвою, професійна ідентичність є регулятором, що виконує стабілізуючу та перетворюючу функції [110]. Основна стабілізуюча функція професійної ідентичності – забезпечення необхідного ступеня професійного центризму і стійкої професійно-ментальної позиції, параметрами якої є константність (здатність до спротиву змінам), адаптивність (здатність до руйнування неадекватних професійних стереотипів), дистантність (уявлення про місце професії в семантичному, інформаційному й міжкультурному професійному просторах). Перетворююча функція професійної ідентичності залежить від таких чинників: діапазону зміни професійно важливих якостей і ступеня ідентифікації себе із професією; дистанціювання образу своєї професії від інших, адже професійна самоізоляція ускладнює адаптацію у змінених умовах і встановлення контактів під час переходу в інший професійний простір; системності та дифузності структури ідентичності.

Успішність і форма реалізації перетворюючого потенціалу на практиці залежить від стимульно-діяльничої активності конкретної особистості [13].

Г. Андрєєва зазначає, що професійна ідентичність – це складне утворення, в якому традиційно виокремлюють три компоненти: когнітивний (знання особливостей своєї групи та усвідомлення себе її членом), ціннісний (оцінювання своєї групи і ставлення до членства в ній) та емоційний (прийняття чи неприйняття своєї групи) [8].

Як зазначає Г. Андрєєва, професійна ідентичність займає особливе місце у структурі соціальної ідентичності особистості. Розвиток професійної ідентичності передбачає постійну спрямованість на професійне зростання, гнучкість у прийнятті рішень. Ідентичність передбачає усвідомлену увагу до питання “Хто Я?”, яке супроводжує людину протягом усього життя й від якого багато що залежить у професійній діяльності [8].

На думку А. Борисюка, професійна ідентичність визначає – інтегративне поняття, що об’єднує компоненти особистісної та соціальної ідентичності як багаторівневу динамічну структуру, що містить “усвідомлені та неусвідомлені компоненти, є складовою самосвідомості, результатом професійного самовизначення, характеристикою особистості з

погляду її професійної взаємодії з навколишнім світом, що передбачає ставлення до себе як професіонала, ставлення до професії, членів професійної спільноти” [35].

Наприклад, Н. Мануйленко розглядає професійну ідентичність як інтегративне поняття, у якому виявляються когнітивні, мотиваційні та ціннісні характеристики особистості, що забезпечують орієнтацію у світі професій, професійній спільноті і широкому соціальному оточенні, дають змогу якнайповніше реалізовувати особистісний потенціал у професійній діяльності, а також прогнозувати можливі наслідки професійного вибору та окреслювати перспективи розвитку фахівця [239].

Під час розгляду поняття професійної ідентичності Л. Шнейдер наголошує на двох аспектах: усвідомленні себе представником певної професії та професійної спільноти, і реалізації процесів професійного самовизначення, персоналізації та самоорганізації, що виявляється в отождоженні/диференціації себе зі справою й іншими, а також у когнітивно-емоційно-поведінкових самоописах “Я” [376].

У дослідженні поняття “професійна ідентичність” ми пропонуємо тлумачити за визначенням Н. Антонової. Учена зазначає, що професійна ідентичність – це особистісна диспозиція, що ґрунтується на суб’єктному відчутті причетності до професійної спільноти [11].

Для нашого дослідження необхідним є визначення сутності поняття “формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії”.

Доцільно проаналізувати погляди учених щодо формування професійної ідентичності. Так, Е. Гладкова зазначає, що формування професійної ідентичності фахівця – це процес самоідентифікації, тобто припущення оволодіти знаннями, навичками і вміннями самодіагностики, своєрідною “приміряти” до себе професійно значущі особливості характеру, поведінки, спілкування. Самоідентифікація може бути і формою регуляції професійного становлення і одим з механізмів формування Я-Концепції [67].

Запропоноване визначення доречно для нашого дослідження.

Результатом формування професійної ідентичності Ю. Краснікова пропонує розуміти розширення Я-концепції. Учена вказує, що сформована професійна ідентичність передбачає усвідомлення фахівцем своєї належності до професійної спільноти, знання про ступінь власної

професійної відповідності, оцінку професійних якостей у професійній групі, способи самовдосконалення, оптимізації власного стилю професійної діяльності, уявлення про самого себе і свою професію в перспективі [211].

Для нашого дослідження необхідно визначити поняття: “формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти” і “професійна ідентичність майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка формується в закладах вищої освіти”. Ці поняття, на нашу думку, охоплюють не тільки вибір професії фізичного терапевта, ерготерапевта, а й вибір сенсу свого життя, спрямованого на відновлення здоров'я людей.

Як зауважує А. Chambers, професійна ідентичність майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка формується в закладах вищої освіти, є творчим процесом розвитку особистості майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії, що включає інтерес, здібності і професійні якості особистості, емоційні установки і мотиви, ціннісні відносини та орієнтації, відображувані через “образ Я” [395].

У структурі професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка формується в закладах вищої освіти, система ціннісних орієнтацій утворює вищий рівень схильності до певного сприйняття умов життя і поведінки в довгостроковій перспективі. Оскільки професія фізичного терапевта, ерготерапевта безпосередньо пов'язана з такими цінностями, як “людина”, “життя” і “здоров'я”, то в ситуації ціннісного самовизначення особистість спирається на систему сформованих у неї мотиваційних і ціннісних орієнтацій [416].

Таким чином, проведено дефінітивний аналіз ключових понять дослідження системи формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії: “вища освіта”, “система”, “педагогічна система”, “заклад вищої освіти”, “фахівець”, “майбутній фахівець”, “майбутній фахівець з фізичної терапії, ерготерапії”, “компетентність”, “професійна компетентність”, “професіонал”, “професіоналізм”, “здоров'я”, “фізичний стан”, “відновлення”, “реабілітація”, “фізична терапія”, “фізичний терапевт”, “ерготерапія”, “ерготерапевт”, “ринок реабілітаційних послуг”, “формування”, “ідентичність”, “професійна ідентичність”, “формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти”.

“професійна ідентичність майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка формується у закладах вищої освіти”.

Запропоновано авторське визначення понять: “формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти” і “професійна ідентичність майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка формується в закладах вищої освіти”. Формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти розглядається як неперервний та цілеспрямований процес оволодіння професією фізичного терапевта шляхом забезпечення якісної професійної підготовки студентів, побудови власної освітньої траєкторії, розвитку ціннісного та відповідального ставлення до професійного становлення та набуття професійної майстерності в сфері охорони здоров'я.

Професійна ідентичність майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка формується в закладах вищої освіти, розглядається як результат професійного самовизначення та ототожнення себе в майбутній професії фізичного терапевта, який забезпечує орієнтацію та взаємодію у професійному співтоваристві фізичних терапевтів, узгодженість реального та ідеального професійного образу “Я – фізичний терапевт”, професійний розвиток, професійну самосвідомість та професійне самопізнання, що дозволять реалізувати творчий потенціал у професійній діяльності.

1.3. Методологічні підходи до дослідження проблеми формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти

Методологічні підходи до дослідження проблеми формування професійної ідентифікації майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у змістовому вимірі, на нашу думку, доцільно визначити у контексті філософських ідей, педагогічних концепцій і теорій. Їх конкретизація потребує аналізу значної кількості різноманітних наукових підходів і поглядів, що максимально сприятиме дослідженню окресленої теми.

У загальноприйнятому розумінні термін “підхід” означає сукупність прийомів і засобів, використовуваних для впливу на кого-небудь, ведення справи. Так, Б. Турґунбасва вказує, що як загальнонаукова категорія цей

термін має два значення: деякий початковий принцип, вихідна позиція, основне положення або переконання, що становить основу дослідницької діяльності; напрям вивчення об'єкта (предмета) дослідження [351].

Ми використовували такі методологічні підходи: акмеологічний, гносеологічний, особистісний, діяльнісний, аксіологічний, синергетичний та праксеологічний.

Предметна сфера акмеології стосується аспектів і рівнів професіоналізму фахівця, а також умов і закономірностей досягнення вершин професійної зрілості, повноцінної самореалізації у життєдіяльності. Осяжне предметне поле акмеології виявляється у сутнісних характеристиках її засад [6, 182, 204].

Категоріальний апарат будь-якої науки як спеціальної сфери усвідомлення об'єктивної дійсності відображає сутність цієї науки, її об'єкт і предмет, головну ідею, завдяки якій отримані факти набувають форми наукової системи, стають можливими формулювання проблеми дослідження і визначення адекватних методів її вирішення. Існують категорії, що мають загальнонаукове, методологічне значення та визначають в дослідженні позиції сутності і природи явищ, а також методи пізнання. Ці категорії філософії фіксують загальні атрибутивні характеристики об'єктів, залучених до діяльності людей [195].

Категорії як поняття метарівня утворюють систему зв'язків і відношень з іншими категоріями цього рівня і конкретизуючи свій зміст в межах цілісної системи. Разом з цим категорії мають власну складну організацію. Семантично категорія є згорнутою в одне поняття цілісною системою уявлень і знань про певну сферу дійсності. Це складне системне утворення постає організуючим фактором для встановлення взаємозв'язків у змісті кожної конкретної категорії [249].

На думку А. Деркача та Н. Кузьміна, акмеологічний підхід (давньогрецьк. акме – вища точка, зрілість, найкраща пора, вершина чогось) покладено в основу інтегральної науки акмеології, що вивчає феноменологію, закономірності і механізми розвитку особистості в період її найвищої професійної зрілості, тобто професіоналізм як вищий ступінь розвитку особистості [94].

Реалізація акмеологічного підходу у формуванні професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії базується на акмеологічних законах фундаментальної освіти, як вважають Н. Кузьміна-

Гаршина [218], А. Деркач [93] і В. Вакуленко [43], а також досвіді використання акмеологічного підходу в освіті (В. Максимова) [237].

Як наголошує Н. Чепелева, слід враховувати такі основні напрями реалізації акмеологічного підходу:

– філософський – для наукового обґрунтування сутності акмеології, її понятійно-категорійного апарату;

– психологічний – для уособлення вартісного наповнення особистісного “Я”, пов’язаного з розумінням людиною значущості своїх вчинків і результатів власної праці у вимірах: “виключно для себе”, “тільки для найближчого (суб’єктивно значущого) оточення”, “для батьківщини”, “для усього людства”, “для історії” [367].

Використання акмеологічного підходу, на думку С. Пальчевського передбачає визначення умов і факторів, які допомагають дійти майбутньому фахівцеві до власного акме, розроблення акмеологічних технологій розвитку особистості фахівця, критеріїв та еталонів професіоналізму, розроблення акмеологічних моделей професіоналізму та особистості професіонала [272].

Реалізація акмеологічного підходу передбачає використання інтеграційного та інших загальнонаукових підходів:

– гносеологічного, що передбачає визначення студентами нових вершин у пізнанні професійної діяльності, шляхів її вдосконалення, способів формування власної професійної ідентичності;

– особистісного, який свідчить про наявність у студентів різних поглядів щодо професійного становлення та прагнень їх досягнути (власного акме) під час навчання в закладах вищої освіти та в майбутній професійній діяльності;

– діяльнісного, який дає змогу кожному студенту виявити певний рівень активності, наполегливості, сумлінності для досягнення окреслених вершин у формуванні професійної ідентичності;

– аксіологічного, на основі якого студенти визначають основні ціннісні орієнтації, формують позитивний ідеальний образ професійної діяльності та ціннісне ставлення до професійного зростання [137, 408, 411].

Акмеологічний підхід в освіті постав як вияв потреби особливого усвідомлення проблем безперервної освіти в теорії та на практиці.

Акмеологічні категорії і поняття у нашому дослідженні обґрунтовано на основі методологічних установок щодо їх значення і згруповано так:

– поняття, що означають вищі рівні якостей розвитку і їх характеристик – “акме”, “професіоналізм”, “професійна компетентність”, “компетенції”, “зрілість”, “професійна ідентифікація”, “професійна ідентичність”;

– поняття, що виявляють різні характеристики змінюваної системи – “суб’єкт”, “стратегія”, “алгоритм”;

– поняття особистісно орієнтовані – “особистість”, “суб’єкт”, “Я-концепція”, “готовність”;

– поняття, що розкривають детермінанти досягнень – “фактори”, “умови”, “джерела”;

– поняття, що позначають повноту самореалізації особистості у життєдіяльності – “самопізнання”, “саморозвиток”, “самореалізація”, “самоєфективність”;

– поняття, що позначають характеристики діяльності й особистості на вищих стадіях розвитку – “ефективність”, “результативність”, “продуктивність”, “креативність”.

У визначенні поняття “акме” дослідники В. Вакуленко, А. Деркач та інші використовують загальнофілософські, загальнокультурні категорії, що позначають його універсальність [43, 93].

Акме як вищий рівень у професійному розвитку фахівця – це реалізованість усіх здібностей, можливостей і резервів на конкретному етапі професійної діяльності.

Його головними сутнісними характеристиками є:

– прогресивна спрямованість (конструктивна інтенція);

– інтенсивність (динамізм) розвитку;

– принципова незавершеність (відкритість наступному шаблону розвитку).

Це дає змогу розглядати акме і як результат (певний рівень розвитку), і як процес максимально ефективного зростання та якісного стрибка у розвитку. Акме – це і стан, який можна зіставити із тим, що називають інтенсивністю буття, зазначає А. Маркова [241].

Акме інтегрує вищі показники продуктивності і результативності професійної діяльності, професійну творчість у розробленні нестандартних технологій, здатність виходити за межі усталеного професійного досвіду, активну суб’єктну позицію, конструктивну співпрацю з колегами, цінності гуманізму, професійну етику, норми спілкування, володіння прийомами

руху до вершин професії, а отже, відображає сутнісні характеристики ідеалу професіоналізму.

Зазначимо, що акме як результат розкриває загальні й особливі характеристики професіоналізму майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії досягнення яких є складним, суперечливим і багатоаспектним процесом.

У сучасних дослідженнях В. Борисова [34], Н. Тавровецької [344], Н. Кузьменко, Н. Кузьміної [216], С. Пожарського [217], В. Якуніна [286, 287] під час визначення сутності акме домінує судження про те, що акме – це сутнісна характеристика особистості, яка відображає її багатоаспектність, охоплює тривалий етап її життя і демонструє, наскільки особистість склалася як громадянин, фахівець у певному виді професійної діяльності, бідна чи багата на зв'язки із навколишнім світом особистість, що разом з цим не є статичним утворенням, а, навпаки, характеризується варіантністю і мінливістю [186].

Рух дорослої людини до свого великого акме, або оптимуму, відбувається завдяки досягненню мікроакме, яке слід розглядати багаторівнево і багатовекторно – як результат взаємодії багатьох об'єктивних та суб'єктивних факторів і умов. Цей рух поєднує випадковість і необхідність, можливість і дійсність, сутність і феномен біфуркації. Такий рух зумовлено специфікою великої мети, якої прагне досягти людина, що адекватно усвідомлює суспільну потребу у матеріальному чи духовному продукті, в якому втілиться поставлена мета. Усі особливості цього руху завжди зумовлено рівнем майстерності і творчості людини, яка актуалізує свої здібності у конкретній діяльності, спрямованій на реалізацію мети, суб'єктивно значущої для неї.

Так, наприклад, дослідники в ході визначення сутності особистісного акме зосереджують увагу на видатному вчинку людини і намагаються в'ясувати такі деталі: поставлену мету; мотиви діяльності; подолані внутрішні труднощі; зовнішні перешкоди, їх об'єктивну величину і суб'єктивну значущість; готовність до успішної реалізації задуму; готовність до самореалізації.

Акмеологи вважають, що кожна людина потенційно здатна досягнути різних видів акме-вершин:

- індивідної – досягнення вершини фізичного розвитку;

– особистісної – вчинення неординарного, значущого для суспільства за своїми наслідками вчинку;

– суб'єктивної – вчинення видатного діяння.

Не є винятком акме у професійній діяльності, що постає як успішне досягнення ідеалу професіоналізму – досконалості, вищої мети прагнень і діяльності, узагальненого ціннісно-нормативного образу доцільного і “необхідного майбутнього”, результату максимально широкого узагальнення соціального життєвого досвіду суб'єкта. Ідеал необхідно розглядати як неструктуроване утворення свідомості, що має духовно-практичну спрямованість.

Ідеал (фр. *ideal*, від грец. *idea* – ідея, поняття, уявлення) в широкому розумінні – це досконалість, досконалий зразок, досконале втілення, вища кінцева мета прагнень, діяльності.

З позицій синергетичної акмеології ідеал у загальнолюдському розумінні може поставати як “суператрактор”, до якого можна максимально наблизитися, але за певний проміжок часу повністю і назавжди досягти неможливо. Всі аспекти ідеалу як “суператрактора” нерозривні і взаємозалежні.

Отже, ідеал можна розглядати як межу саморозвитку особистості: людина прагне до нього, наближається, долаючи множинну акме-щаблів самореалізації, які можна описати як професійну ідентичність. У той же час рух до “суператрактора” має бути нескінченним, бо подолання наявних внутрішніх суперечностей породжує нові суперечності, що дають поштовх до саморозвитку і професійної ідентифікації.

Ідеал як форма усвідомлення життя, образ досконалості і “суператрактор” відрізняється від повсякденності, визначає спосіб мислення і діяльності людини, є духовним виявом певної норми, регулює цілісне й активне ставлення людини до минулого, сьогодення і майбутнього, спонукає до дії, забезпечує узагальнений план майбутнього і стабільність стратегічних характеристик сенсу життя, зазначає В. Франкл [358].

Ідеал спрямовує людину під час її саморозвитку, є організуючим початком самопізнання, дає людині натхнення, динамізм і бачення життєвої перспективи, виконує функцію стимулу духовного розвитку.

Це дає нам можливість визначити важливість професійної і творчої самореалізації фахівця з фізичної терапії, ерготерапії з точки зору акмеології.

Професіонал завжди діє в межах певної культури й освіти. Ці два феномени діалектично пов'язані між собою, а також із цілями суспільства та кожного індивіда, який реалізує себе в активній професійній діяльності. Наголошуючи на цій ідеї, І. Кант зауважував, що високого рівня індивідуальної культури можна досягти завдяки вихованню та самовихованню, де перший шар – “культура вміння” як здатність діяти, “сприяти досягненню цілей”, а другий – “культура виховання” як вивільнення волі з-під впливу бажань, потягів, що “роблять нас нездатними до самостійного вибору”, можливість самостійного поставлення цілей [138].

Саме спільну спрямованість на свободу у виборі цілей як удосконалення людської природи, ідеї культури й освіти визначає І. Кант, який визнавав, що виховання водночас є і мистецтвом (виявом культури), яке розвивають усі людські покоління на основі досвіду попередників, “пропорційно й цілеспрямовано” вдосконалюючи природні здібності, що “приведе людство до його призначення” [139].

Отже, самореалізація професіонала має відбуватися не просто на межі культури й освіти, а в нерозривному їх взаємозв'язку та взаємодії.

Співвідношення культури й освіти у розвитку професіоналізму фахівця з фізичної терапії, ерготерапії є досить суперечливим.

Видатний російський педагог С. Гессен наголошував, що такі суперечності існують як всередині кожного феномену, так і в їх взаємодії. Важливо суперечності своєчасно виявляти і вирішувати, а не ігнорувати. Освіта завжди була проблемою культури, оскільки вона дає людині засоби для виявлення смислів і самовиявлення у професії, де професіонал може на певному рівні заперечувати усталені норми культури. “Якщо проблема освіти є проблемою культури, то, очевидно, що заперечення культури, пов'язане із запереченням історії, веде і до заперечення освіти”, – писав С. Гессен [65].

Як справедливо зауважує професор П. Саух, “намагаючись оздоровити українську систему освіти, ми не піклувалися й не піклуємося про те, щоб діти, які застосовуємо, не виявилися ще небезпечнішими, ніж сама хвороба. Розпочавши “експериментування” з освітою, ми так і не спромоглися

здійснити об'єктивний аудит її стану, не встановили точний діагноз і взялися негайно рухатися зі світом. Ми надмірно стурбовані, щоб не відстати від моди. Глибина перетворень, яких вимагає інноваційне суспільство, нас ніби й не переймає". Учений наголошує, що проблеми, які існують в різних ланках сучасної вітчизняної освіти, виникли не через брак коштів, а радше внаслідок деформації освітянських стратегій, цінностей культурно-освітнього простору університетів, зниження рівня якості освіти, пов'язаного із недостатньою професійною підготовкою кваліфікованих кадрів [320].

З цієї точки зору категорії акмеології є основою для вивчення і розвитку професійної ідентифікації майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії.

На нашу думку, досягнення професіоналізму зумовлено передусім активною позицією майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії як суб'єкта професійної діяльності, що виявляється не тільки у пізнанні, праці, спілкуванні і постійному вирішенні суперечностей, які виникають між складною системою, якою є особистість, та об'єктивними життєвими системами, з якими відбувається взаємодія.

Стаючи суб'єктом, особистість самостійно обирає активну позицію подолання труднощів, реалізації необхідного рівня і навіть виходу за межі. Саме у цьому разі особистість мобілізує всі свої внутрішні життєві ресурси і сама визначає масштаб та обриси своєї активності, беручи відповідальність за результати. Самореалізація суб'єкта відбувається в контексті його складної, суперечливої, мінливої діяльності, не просто діє на вершині своїх професійних можливостей, а й примножує, тобто фактично робить невичерпними ці можливості завдяки досягненню оптимуму: "...вершина можливостей, як акме – не просто жорстко фіксована "об'єктна" точка окремого досягнення, а процес творчості, самореалізації і якісне зростання людини як особистості у професійному просторі. Акме у цьому разі постає як справа самої людини – реалізація стратегії життя і життєвого задуму", вважає С. Пальчевський [272].

Вищі досягнення майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії у професії – це не просто удосконалення потенціалу, а його збільшення завдяки власним зусиллям і творчій самореалізації у професії. Аналіз категорій допоміг розкрити змістові і функціональні особливості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії,

а також уможливив розгляд загальнонаукових підходів до формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

Отже, застосування акмеологічного підходу вказує на те, що суб'єкт освітнього процесу, яким є майбутній фахівець з фізичної терапії, ерготерапії, об'єктивує свої потреби, мотиви, сенси, цінності, ставлення до самого себе й оточуючих, завдяки чому максимально реалізовує власну Я-концепцію та досягає професійної досконалості.

Вищі досягнення майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії якнайповніше розкривають реалізацію усіх ресурсів особистості та розкривають адекватний спосіб прояву власного суб'єктного діяльнісного потенціалу.

Гносеологічний підхід (від грецьк. Gnosis, seos – знання) ґрунтується на теорії пізнання (гносеології) – розділі філософії, в якому вивчають проблеми природи пізнання та його можливостей, відношення знання до реальності, досліджують загальні передумови пізнання, виявляють умови його достовірності й істинності. Термін “гносеологія” був уведений та активно застосовувався в німецькій філософії.

Використання гносеологічного підходу передбачає аналіз індивідуальних механізмів, які діють у психіці й допомагають студентові здобути певний пізнавальний результат, а врахування загальних підстав дає можливість вважати цей результат здобутими знаннями, що виражають реальний, дійсний стан речей.

Розкриваючи філософсько-діалектичне розуміння гносеологічного підходу, ми враховували думку В. Кохановського про те, що пізнання потрібно розглядати не як дзеркальне відображення, пасивне споглядання світу окремим суб'єктом (“гносеологічним Робінзоном”), а як діалектично-структурований, соціокультурно зумовлений процес активного творчого відображення дійсності в ході соціально-історичної практики [178].

Застосування гносеологічного підходу у формуванні професійної ідентичності майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії передбачає використання в дослідженні основних методів наукового пізнання: ґрунтового аналізу сутності досліджуваних процесів та поняттєво-термінологічного апарату, порівняння традиційного навчання і процесу використання інноваційних педагогічних технологій, знаходження подібних і відмінних рис в особливостях традиційної та інноваційної підготовки студентів, встановлення закономірностей цих процесів,

визначення особливостей і напрямів удосконалення професійної підготовки студентів.

Аналізуючи погляди відомих філософів, Л. Губерський цитує Ф. Бекона, який запропонував оригінальну метафору для позначення основних методів пізнання: “шлях павука” (здобуття істини із “власної свідомості”); “шлях мурахи” (безсистемне збирання фактичних даних); “шлях бджоли” (посидання злібностей і досвіду – збирання нектару і роботи розуму, перетворення його на мед (знання)). Дослідник зазначає, що сучасна наукова гносеологія ґрунтується на таких основоположних принципах: об’єктивності, пізнаваності, активного творчого відображення, діалектики, практики, історизму, конкретності істини, а також оперує поняттями “пізнання”, “свідомість”, “відчуття”, “розум”, “істина” [81].

Отже, використання гносеологічного підходу передбачало: застосування в дослідженні основних методів наукового пізнання: ґрунтового аналізу сутності досліджуваних процесів і поняттєво-термінологічного апарату; визначення особливостей і напрямів підвищення ефективності професійної підготовки студентів; встановлення взаємозв’язку між науковим пізнанням студентів та їх аксіо-акмеологічними складовими; створенням колективу однодумців, який спрямований на досягнення прогресивних позитивних змін у кожного студента, як майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії.

Оскільки в сучасному людинознавстві особистість визначають як суб’єкт пізнання, то особливої значущості в контексті нашого дослідження набуває особистісний підхід, який “відображає факт включеності суб’єкта в соціальні зв’язки та взаємини, трактує людину як соціокультурну реальність”, як вважає І. Якиманська [385].

Формування професійної ідентичності майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії має бути спрямована на особистісні зміни кожного студента.

В Енциклопедії освіти (укладач – В. Кремень) особистість розглянуто як динамічну, відносно стабільну, цілісну систему інтелектуальних, соціально-культурних і морально-вольових якостей людини. Ця діалектична єдність загального, особливого й окремого виникає не із зовнішньої, а з внутрішньої доцільності через перетворення освоюваної культури на живу індивідуальну творчу діяльність. Ця особлива якість людини набута у процесі діяльності, спілкування і взаємин, виникає як

засіб, інструмент знаходження нею своєї сутності, є суб'єктом пізнання й активного перетворення світу [108].

Щоб майбутній фахівець з фізичної терапії, ерготерапії став професійно ідентифіковану особистістю, студент має усвідомити власну відповідність (готовність) до професійної діяльності, мотивацію до самовдосконалення як фахівця на основі чітко визначених Я-концепції та постаті компетентного фахівця з фізичної терапії, ерготерапії.

Характерними ознаками особистості є самосвідомість, ціннісні орієнтації, відповідальність за власну діяльність тощо. Саме сформованість ціннісних орієнтацій стосовно професії фахівця з фізичної терапії визначає особистісний сенс професійної ідентичності майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії.

У цьому контексті заслуговує на увагу розуміння особистісного сенсу видатними психологами Л. Виготським та О. Леонтьєвим, про що йдеться в енциклопедичній літературі, де це поняття розглянуто як динамічні смислові системи індивідуальної свідомості особистості, а також власні життєві ставлення суб'єкта [226].

Зазначимо, що особистісний підхід інтегрується з гносеологічним, оскільки кожен студент активно набуває необхідних професійних знань, умінь, навичок, досвіду професійної діяльності, які стають персоніфікованими, пізнає нове й необхідне, що сприятиме професійній ідентифікації та передбачатиме його особистісну активність. У реалізації особистісного підходу студенти є суб'єктами навчально-виховного процесу з власними індивідуальними потребами й можливостями.

Основними науковими категоріями та поняттями, які використовують в особистісному підході, є “людина”, “індивід”, “особистість”, “самосвідомість”, “індивідуальність”, “індивідуалізація” та ін. Інтеграція розуміння означених понять дає змогу усвідомити специфіку формування професійної ідентичності майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії у процесі професійної підготовки.

Кожен студент (як людина, індивід), який поставив за мету опанувати фах фізичної терапії, у процесі професійної підготовки поступово засвоює соціальний досвід людства в контексті здоров'я і здоров'язбережувальних технологій, роботи з уразливими верствами населення, що формують його потреби, інтереси, світогляд, переконання, тобто розвивають його як особистість.

У процесі формування професійної ідентичності майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії розвивається його індивідуальність, що характеризується багатогранними уміннями, професійною необмеженістю, поєднанням різних здібностей, здатністю в разі потреби швидко навчатися іншим видам діяльності.

На думку Н. Обозова, поняття “індивідуальність” пов’язане з такими категоріями, як “самосвідомість” (персональна представленість “Я”) і “самооцінка” (контроль за реальною здатністю особистості критично кваліфікувати власні мотиваційні стани, рівні домагань)” [263].

Ідентифікація майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії з моделлю особистості фахівця з фізичної терапії, яка формується у свідомості в процесі навчання, передбачає не копіювання діяльності відомих і загальноновизнаних професіоналів – фізичних терапевтів, ерготерапевтів, а вияв індивідуального підходу до створення власної моделі професійної діяльності.

Це відбувається шляхом опанування студентами професійних знань, умінь і навичок (визначених програмою підготовки в закладах вищої освіти), що сприяє їх професіоналізації, а на основі реалізації особистісного підходу – набуттю індивідуального практичного досвіду активно-творчої професійної діяльності. З огляду на це актуальним є розроблення спеціальних методичних посібників, що сприятимуть реалізації особистісного підходу до цілеспрямованого формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

У тезаурусі наукового дослідження проблеми неперервної професійної освіти С. Сисоєва зазначає, що ще в 30-х роках ХХ ст. у французькій педагогіці поняття “індивідуалізація” розуміли як вдосконалення самостійної роботи студентів залежно від їх індивідуальних здібностей [330].

Отже, реалізація особистісного підходу набуває особистісної значущості для кожного студента. Залежно від того, які асоціації виникають у майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії щодо професійної реабілітаційної діяльності, студенти осмислюють та усвідомлюють її зразкову модель, з якою вони ідентифікують власне бачення себе у професії.

У майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії формується особисте знання, яке може відобразити не тільки у вигляді засвоєних

понять і наукових теорій, а й у набутті професійних умінь, навичок, педагогічної майстерності.

Відповідно “обґрунтування розгалуженої системи взаємовідносин між суб’єктами” слід спрямовувати на аналіз функціонального аспекту професійної діяльності, що передбачає реалізацію діяльнісного підходу.

Розуміння діяльнісного підходу базується на тому, що власне професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії є сукупністю діяльності викладача і студентів як суб’єктів пізнання, поєднуючи діяльнісний підхід з гносеологічним, особистісним і комплексним.

Діяльнісний підхід у формуванні професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії передбачає трансформацію уявлень студентів про оптимальну модель професійної діяльності, вважають В. Бєловолів і В. Шадрін [21].

Шляхом інтеріоризації (пізнання особливостей професії фахівця з фізичної терапії, ерготерапії та опанування необхідних психолого-педагогічних і спеціальних знань) студенти досягають необхідного рівня професійної підготовки. Застосовуючи набуті знання у практичних ситуаціях, фахівці з фізичної терапії, ерготерапії переструктуровують загальноприйняте уявлення про фізичну терапію і відновлення функцій організму та особистісно усвідомлюють палітру оптимальних професійних дій.

На основі екстеріоризації (переходу внутрішніх актів назовні у конкретні дії людини) відбувається мисленнєва діяльність студентів, що передбачає:

- аналіз сутності та різних аспектів традиційної роботи з фізичної терапії;
- формування власного бачення шляхів її вдосконалення;
- особисту ідентифікацію із професією фахівця з фізичної терапії;
- вироблення суб’єктивної моделі ефективної професійної діяльності;
- готовність до реабілітаційної роботи із людьми з обмеженими фізичними можливостями;
- сформованість професійної ідентичності.

Отже, діяльнісний підхід проявляється через усвідомлення студентами власного рівня професійної ідентичності, що спонукає їх до активізації навчально-пізнавальної діяльності, вдосконалення практичних дій,

комплексне поєднання яких створює структуру діяльності в сферах фізичної терапії, ерготерапії.

Філософське розуміння інтеграції особистісного, гносеологічного, комплексного та діяльнісного підходів відображено у фундаментальних працях видатних психологів А. Адлера [2], Д. Райдгорського [302], Г. Костюка [205], О. Леонтєва [226], С. Рубінштейна [311].

У формуванні професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії ми враховували розуміння діяльності Ю. Трофімовим, який зазначає, що цей феномен потрібно розглядати не лише в горизонтальному (діяльнісному) вимірі, який складається з потребнісно-мотиваційних, цілетвірних, емоційно-почуттєвих, інформаційно-пізнавальних та результативних компонентів, а й у вертикальному (соціально-психолого-індивідуальному), утвореному такими диспозиціями, як спілкування, спрямованість, самосвідомість, досвід, інтелектуальні процеси, психофізіологічні якості [295].

На думку Л. Пуховської, теоретичний аналіз психологічної літератури показав, що функціонування свідомості полягає в “емоційному оцінюванні дійсності, забезпеченні діяльності цілепокладання – попередній побудові дій та передбаченні їх наслідків, контролюванні поведінки й керуванні нею, здатності особистості давати собі раду в навколишньому матеріальному світі та власному духовному житті” [298].

У філософсько-довідниковій літературі свідомість поєднано із категоріями “суб’єктивна реальність”, “ідеальне”, що визначається ціннісним ставленням до дійсності, виявом активності, творчої інтенції, цілепокладання, цілеспрямованості, волі та саморефлексивності, як вважає А. Фурман [359].

У контексті формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії їх здатність опанувати знання зумовлена активною інтелектуальною роботою, критично-аналітичним мисленням, що сприяє знаходженню оригінальних способів вирішення професійних завдань, орієнтації в потоці різноманітної інформації для виокремлення і творчого вирішення проблем у професійній діяльності. Однак для організації цієї діяльності студенти мають визначити особистісні ціннісні аспекти в майбутній професійній діяльності фахівця з фізичної терапії, щоб досягати їх у професійній підготовці, а це зумовлює необхідність філософсько-методологічного обґрунтування аксіологічного підходу.

Автори довідкової літератури А. Новиков, Д. Новиков тлумачать аксіологічний підхід (грец. *aksios* – коштовний) як такий, що ґрунтується на філософському вченні (аксіології) про моральні, етичні, культурні цінності, що є смислотвірними основами людського буття, які визначають напрями й мотивованість людського життя, діяльності, вчинків [260].

У філософському словнику зазначено, що аксіологічні підходи повертають філософське й соціогуманітарне пізнання до аналізу феноменів особистості та індивідуальності, “людського в людині”, до пошуку сенсу буття, його ідеалів та імперативів.

Дослідник проблем неперервної професійної освіти В. Сілков зазначає, що основною категорією в аксіології є цінності, які відображають певну якість ціннісного ставлення, що й фіксується у свідомості людини у вигляді оцінного судження чи характеризується певною емоційною реакцією [334].

Особливості реалізації аксіологічного підходу у формуванні професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії зумовлені тим, що студенти мають враховувати різні аспекти розуміння категорії “цінність” у контексті професійної підготовки. Окреслення цінностей відображається в їх позитивній значущості для кожного студента і його майбутньої професійної діяльності, враховує необхідність задоволення його професійно-діяльнісних потреб та інтересів.

Визначення й усвідомлення студентами професійних цінностей сприяє виокремленню ціннісних орієнтацій, які у процесі навчання в закладах вищої освіти сприяють формуванню професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

Сучасні науковці особливу увагу приділяють формуванню ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців. Так, на засадах вивчення аксіологічної психології особистості З. Карпенко характеризує їх як складний соціально-психологічний феномен та наголошує на необхідності розвитку ціннісно-смислової сфери особистості [141].

У контексті нашого дослідження було враховано групи цінностей людини в науковому обґрунтуванні З. Курлянд:

- вищі або нижчі (за рівнем розвитку);
- матеріальні чи морально-духовні (за об’єктом привласнення);
- егоїстичні та альтруїстичні (за метою застосування);
- конкретні й абстрактні (за рівнем узагальнення);
- ситуативні чи стійкі (за способом вияву);

- термінальні та інструментальні (за роллю в діяльності людини);
- пізнавальні і предметно-перетворювальні: творчі, естетичні, наукові, релігійні (за змістом діяльності);
- особистісні або індивідуальні, групові, колективні, суспільні, національні, загальнолюдські (за належністю);
- позитивні та негативні, первинні і вторинні, реальні чи потенційні, безпосередні й опосередковані, абсолютні чи відносні (за протилежним значенням);
- умовні, ідеальні, інтелектуальні, неперехідні, вічні, глобальні (об'єднані у змішану групу) [220].

Особливої значущості у формуванні професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії набуває розуміння ціннісних орієнтацій за С. Сисоевою та І. Соколовою. Науковці узагальнюють, що на особистісному рівні сформованість ціннісних орієнтацій передбачає надання переваги або відкидання певних смислів і моделей поведінки людини, які виявляються в її спрямованості, установках, переконаннях, ідеалах, уявленнях про сенс діяльності [330]. Таким чином, ціннісна орієнтація є ядром мотиваційно-ціннісної сфери особистості, що характеризується єдністю процесів саморегуляції й усвідомленого саморозвитку у процесі набуття смислів-цілей, смислів-інтересів, смислів-мотивів, смислів-відношень.

На основі визначених ціннісних орієнтацій і переконань майбутній фахівець з фізичної терапії та ерготерапії формує професійну філософію, яку М. Сіпорін (M. Siporin) називає “центральною частиною професійної субкультури, що формує культуру тих, хто її опановує, і тих, хто тільки прийшов у професію, і в межах якої відбувається соціалізація. Таким чином, філософія стає частиною професіоналізму” [429].

Визначаючи акме-аксіологічні акценти освітньо-філософського простору, С. Хрипко наголошує, що питання цінностей (особливо освітніх) ніколи не зникало з площини наукового дискурсу і сфери людської цікавості, а отже, належить до завжди актуальних проблем [365].

Саме тому дослідники реалізацію аксіологічного підходу пов'язують з акмеологічним підходом, оскільки професійне становлення особистості не може відбуватися поза ціннісною сферою самопізнання, самоактуалізації, поза аксіологічним виміром буття.

Отже, втілення аксіологічного підходу полягає у розвитку ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, їх професійної компетентності, усвідомленого саморозвитку, взаємозв'язку аксіологічних ідей та реабілітаційної діяльності.

Комплексне використання визначених загальнонаукових підходів є основою для реалізації синергетичного підходу до формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії. У дослідженні враховано сутність синергетичного підходу (від грецьк. *synergetikos* – сумісний; той, що діє погоджено; спільна дія; *sinergeia* – співпраця, співдружність), що ґрунтується на науково-філософському принципі, відповідно до якого природа, світ є комплексною самоорганізованою системою, і зумовлений розвитком теорії самоорганізації (синергетики).

Синергетика – новий міждисциплінарний напрям наукових досліджень, в якому вивчають закономірності і принципи, покладені в основу процесів самоорганізації в системах різної природи: фізичних, хімічних, біологічних, технічних, соціальних та ін. Це міжпредметна галузь науки, що базується на ідеях системності й цілісності світу, наукових уявленнях людини про світ і саму себе в цьому світі, на думку Г. Рузавіна [312].

Характерною ознакою реалізації синергетичного підходу у формуванні професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії є врахування інтегрованої дії визначених філософських принципів та загальнонаукових підходів до наукового дослідження. Саме комплексність у використанні синергетичного підходу дає змогу очікувати, що спільна дія загальнонаукових підходів буде ефективнішою, ніж результат реалізації кожного з них зокрема, оскільки наукові підходи підсилюють дію один одного.

Актуальність і значущість використання синергетичного підходу підкреслюється тим, що з 80-х років ХХ ст. науковці презентують філософське тлумачення ідей синергетики.

У дослідженні С. Курдюмова, Г. Маленського щодо формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії простежено використання законів еволюції та самоорганізації складних систем, обґрунтовано можливості організації “порядку з хаосу” на основі “нового діалогу людини з природою” [219].

Результати теоретичного аналізу наукових праць показали, що характерними ознаками самоорганізації складних систем є:

– відкритість до нової інформації, що в контексті дослідження процесів формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії передбачає комплексне використання філософських принципів і категорій, загальнонаукових підходів, інноваційних педагогічних технологій, оптимальних психолого-педагогічних умов підготовки студентів в закладах вищої освіти;

– нелінійність, що враховує різноманітність, багатогранність та альтернативність способів розроблення і впровадження авторської системи формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у процес їх професійної підготовки;

– когерентність, що відображає узгоджений взаємозв'язок між загальнонауковими підходами, філософськими принципами і категоріями у розробленій системі формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

Синергетичний підхід до формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії потрібно спрямовувати на активізацію особистісних інтелектуальних і творчих задатків студентів, актуалізацію напрямів їх професіогенезу, вияв креативності на шляху самотворення особистості фізичного терапевта, ерготерапевта ще під час навчання у закладах вищої освіти. Таким чином виявлятиметься комплексність використання загальнонаукових підходів для досягнення студентами професійної ідентичності в діалектичному процесі самовдосконалення.

Синергетичний підхід дає змогу реалізувати можливості міждисциплінарного напрямку наукового пошуку, зумовлюючи розроблення проблем ідентичності не тільки в еволюційному, а й ширшому контексті: від соціокультурних установок до теоретико-пізнавальних уподобань і пошуку сенсу.

Так, на думку Н. Кузьміної і С. Пожарського, в освіті слід застосовувати інтегрований акмесинергетичний підхід, нерозривно пов'язаний з іншими підходами [217].

Його характерними ознаками є те, що досягнення студентом чітко визначеного акме як результату його навчально-пізнавальної діяльності (гносеологічний підхід) базується на поєднанні окремих досягнень з вивчення різних дисциплін, (комплексний підхід), що підсилюють ціннісну значущість (аксіологічний підхід) кожної вершини (їх поєднання становить акмео-аксіологічний підхід) у професійному становленні особистості

майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії (особистісний підхід), а також організації його майбутньої професійної діяльності (діяльнісний підхід).

Відбувається закономірний перехід від хаотичних міждисциплінарних знань до впорядкованої самоорганізованої системи формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії як “вершинної точки граничного розвитку”, який у синергетиці називають атрактором. Означені процеси також відбуваються за рахунок реалізації інтеграційного підходу [194].

У наукових дослідженнях І. Мельничук визначено, що за допомогою синергії можна реалізувати в загальнонаукових підходах нові підходи, наприклад аксіо-акме-синергетичний у підготовці студентів, що допоможе по-новому проаналізувати об’єктивну реальність на основі різних підходів до розуміння розвитку фахівця [252].

Крім цього, важливим чинником синергії у формуванні професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії є використання інноваційних педагогічних технологій, зокрема інформаційних.

Розглядаючи основні положення синергетики в освіті у контексті людиноцентризму, В. Кремень і В. Ільїн визначають роль і значення інформаційних технологій у сучасному суспільному житті. Науковці зазначають, що будь-який інструмент, у цьому разі – інформаційний, спрямований не лише назовні, на об’єкти людської діяльності, а й всередину самого суб’єкта, змінюючи структури його діяльності або породжуючи її нові форми [213].

Ми погоджуємося з думкою Н. Гузій, що фундаментальні положення синергетичного підходу відкривають якісно нові можливості для розуміння та вирішення проблем професійної підготовки майбутніх фахівців, яку не можна вважати “планомірно-поступовим, лінійним, безконфліктним процесом” [84].

З огляду на динамічні трансформації в баченні функціональних позицій і підвищення вимог до професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії змінюються й ціннісні орієнтації студентів, що спонукає їх до визначення нових акме-вершин, активізує їхню пізнавальну діяльність, сприяє формуванню професійної ідентичності.

Виникає органічний взаємозв'язок між категоріями “необхідність” і “свобода”. Необхідність полягає у виконанні студентами обов'язкових завдань: здобутті вищої освіти, опануванні комплексу знань, умінь, навичок, передбачених навчальним планом підготовки студентів, ознайомленні з сучасними технологіями фізичної терапії, ерготерапії, набутті практичного досвіду їх застосування в майбутній професійній діяльності тощо.

Категорія “свобода” у формуванні професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії передбачає реалізацію багатьох процесів:

- самовизначення для окреслення власної моделі й акме професійної діяльності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, якої прагне досягти студент;

- визначення особистісних ціннісних орієнтацій, які можуть відрізнятися від загальноприйнятих і визначених іншими студентами;

- організація самостійної навчально-пізнавальної діяльності для розширення особистого професійного світогляду;

- креативність у виборі оптимальних моделей професійної діяльності для набуття практичного досвіду та саморозвитку майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії тощо.

Ці характеристики Н. Гузій визначає як набуття професіоналізму, що формується і зростає з ініціативи самого майбутнього фахівця, тобто є “самодетермінованим явищем” [84].

Саме тому синергетичний підхід ми розглядаємо як такий, що передбачає реалізацію й інтегративного підходу. З цього приводу Г. Хакен зазначає, що синергетику можна вважати “сукупним колективним ефектом взаємодії кількох підсистем, що приводить до утворення стійких структур і самоорганізації у складних системах” [360].

На поєднанні освітніх процесів із синергетикою наголошує Г. Радчук. Автор зазначає, що дослідження освітнього процесу з точки зору синергетики сприяло виникненню нової науково-педагогічної синергетики [301].

Урахування синергетичного принципу самоорганізації відкритих систем розширює можливості аналізу моделювання освіти, створює оптимальні умови для її системного осмислення. Синергетична інтерпретація відкритих систем, що розвиваються, до яких належить і

система освіти, породжує необхідність дослідження нелінійної причинності, що приводить до усвідомлення неможливості аналізу будь-якої еволюційної системи лише на основі емпіричного матеріалу без знання причин і закономірностей, що породжують еволюцію та розвиток [154, 188, 189, 190, 191, 193, 202].

Синергетичність у контексті нашого дослідження на основі реалізації інтеграції загальнонаукових підходів має такі чіткі ознаки.

1. Формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії неможливе без урахування особистісної характеристики кожного студента, тому розвиток цієї складно організованої відкритої системи відбувається залежно від їх індивідуальних особливостей (ціннісних орієнтацій, прагнення до саморозвитку, сформованості професійної компетентності, творчого підходу до професійного становлення тощо), а не жорстко запрограмованих чинників професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

2. Синергетичний підхід передбачає активний обмін думками, ідеями, характеризується інколи протилежним баченням студентами та викладачами специфіки й ефективності педагогічних дій, усталених поглядів науковців на роботу реабілітолога, що, на перший погляд, мають ознаки хаосу, щоб окреслити оптимальні способи ефективної організації професійної діяльності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, тобто виявити творчий підхід та обґрунтувати нову професійну модель, з якою ідентифікувати свою майбутню професійну діяльність. Таким чином, синергія сприяє усвідомленому визначенню студентами особистої професійної траєкторії (спочатку під час навчання у вищому освітньому закладі, а далі – у практичній професійній діяльності).

3. У сучасній традиційній системі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти використовують інноваційні підходи до навчання студентів на основі реалізації специфічних організаційних, педагогічних, психологічних та інших умов, застосування нових педагогічних технологій тощо.

Дослідник М. Сетров описує біфуркацію (розгалуження) процесу підготовки студентів за традиційним шляхом та інноваційним, визначеним як альтернативним усталеним шляхам розвитку. Використання різних педагогічних технологій дає змогу будувати різноманітні педагогічні

ситуації, розробляти варіанти їх розвитку, прогнозувати результати й обирати оптимальний варіант [328].

Біфуркація властива й системі навчально-пізнавальної діяльності студентів. У процесі навчання в закладах вищої освіти кожен студент визначає власний шлях професійного становлення на основі професійної ідентифікації:

- копіювання роботи фізичного терапевта, ерготерапевта;
- використання творчого підходу до вибору нових способів професійної діяльності.

Таким чином, стан синергетичної системи формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії визначається не тільки минулими досягненнями у професійній діяльності, історією педагогічної думки, а й формується на основі усвідомлення та уявлення студентами свого професійного майбутнього.

Це вказує на відкритість, нелінійність, нерівноваженість синергетичної системи, оскільки передбачає постійний обмін інформацією.

4. Інтеграція різних загальнонаукових підходів у реалізації синергетичного підходу до формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії не полягає лише у створенні комплексу методичних матеріалів, які забезпечують цей процес.

Отже, синергетичний підхід дає змогу реалізувати можливості міждисциплінарного напряму наукового пошуку, зумовлюючи розроблення проблем ідентичності не тільки в еволюційному, а й ширшому контексті: від соціокультурних установок до теоретико-пізнавальних уподобань і пошуку сенсу. Основні концептуальні положення синергетичного підходу до формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії в закладах вищої освіти реалізуються у розробленні цілісної інноваційної педагогічної системи, яка поєднує не лише зміст навчальних дисциплін та методичне забезпечення освітнього процесу, а й творчий підхід науково-педагогічних працівників до організації навчання та використання інноваційних освітніх технологій.

Обов'язковою складовою є також креативність студентів. Із визначенням ціннісних орієнтацій в особистісному професійному становленні вони мають змогу конструювати власну професійну модель професійної діяльності, ідентифікувати рівень своєї підготовки з цією моделлю, реалізовувати особистісні підходи та способи формування

професійної ідентичності, що вказує на нестійкість традиційних моделей професійної діяльності.

Таким чином, спрямований на формування професійної ідентичності, відображає “новий погляд людини на світ і на саму себе в цьому світі”, вважає Н. Мойсеюк [256], а М. Сетров вказує на чинники, що формують у студентів готовність до уникнення “примусового вирішення проблем” та вміння “прогнозувати майбутнє й вибирати оптимальний варіант розвитку ситуації з безлічі можливих” [328].

У комплексі загальнонаукових підходів до формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії – конкурентоспроможних, здатних професійно організувати діяльність, що відповідає реальним потребам сучасного суспільства, особливої значущості для підготовки студентів в закладах вищої освіти набуває праксеологічний підхід, який потребує поглибленого аналізу.

Оптимізацію практичної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до професійної діяльності вважають одним із найважливіших чинників удосконалення освітнього процесу в закладах вищої освіти. Основою практичної підготовки є формування у студентів готовності правильно й ефективно виконувати професійну діяльність, що передбачає праксеологічну спрямованість формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка базується на реалізації праксеологічного підходу.

Теоретичний аналіз філософської енциклопедичної та наукової літератури показав, що термін “праксеологія” вперше використав Л. Бурдьє (1882), а ввів у науковий обіг у 1897 році французький філософ А. Еспінас (А. Espinas), який одним із перших почав розробляти нову наукову дисципліну – праксеологію (грец. *praxis* – дія, практика, лат. *praxeus* – дія, діяння) [404].

Розкриваючи сутність праксеології, Б. Григор’єв і В. Чумакова розглядають її як “знання про дії”, вивчення практики в її філософському розумінні, тобто отримання найзагальніших відомостей про те, що людина робить (порівняно з технологією як знанням про мистецтво техніки “діяння”) [79].

У тлумаченні В. Стюпіна праксеологія – це філософська концепція діяльності, яка презентує загальну теорію організації результативної діяльності [341].

Аналізуючи процеси філософії політики, А. Панарін зазначає, що праксеологія є особливою галуззю знань, спрямованою на виявлення загальних тенденцій логіки діяльності, складовою методології, в якій теоретично узагальнено величезний досвід людства в результативній діяльності і визначено якісні характеристики діяльної особистості [273].

Завдяки Т. Котарбінському ідеї праксеології почали використовувати у теоретичних і прикладних дослідженнях. На його думку, основним завданням праксеології є аналітичний опис техніки, елементів і форм раціональної діяльності, зокрема у вигляді системи загальнотехнічних рекомендацій і застережень стосовно професійної індивідуальної та колективної діяльності [206].

Порівняльний аналіз сутності окремої дії з різних наукових точок зору дає змогу пояснити цей феномен: так, у психології виконання певної дії зумовлене мотиваційними процесами, історики вивчають змістове наповнення певних дій у суспільстві, у праксеології дію досліджують як правильний та ефективний процес [304].

У вітчизняних наукових колах засновником праксеології вважають економіста-математика Є. Слуцького, який ще в 1929 році розглядав економіку у складі формальної праксеології, тлумачив формально-праксеологічні поняття (системи, ситуації) і зазначав, що “людську діяльність не можна просто розкласти на кількісні взаємини точних елементів якоїсь квазімеханічної системи” [337].

Деяко пізніше, у 1949 році, поняття “праксеологія” почав використовувати австрійський економіст Л. фон Мізес для визначення уніфікованої науки про людську дію та поведінку [254].

На думку науковця, предметом вивчення праксеології є способи досягнення мети в певній діяльності, вивчення цілей і засобів (теології та каузальності), що спонукають до певних вчинків, а також оцінювання придатності обраних засобів для досягнення мети.

Сучасні науковці також пов’язують праксеологічні ідеї з економічною галуззю. Так, Ю. Богоявленська аналізує праксеологічні підходи в менеджменті [29, 30], А. Гастев обґрунтовує практичні рекомендації для наукової організації праці [58], Л. Ляшенко зазначає, що господарська етика як фактор формування цивілізаційного розвитку базується на праксеологічному підході до вибору оптимальних дій у господарюванні [234].

Найповніше філософсько-методологічні основи праксеології відображено у праці польського філософа й логіка Т. Котарбінського “Трактат про хорошу роботу” (1955) [207]. Основною ідеєю автора було обґрунтування сенсу цілісності та раціональності діяльності. Досліджуючи історично-філософський аспект теорії ефективної діяльності, О. Льовкіна [229] порівнює технологію О. Богданова та праксеологію Т. Котарбінського, що дає змогу уточнити специфіку кожної з них.

Як і кожна наука, праксеологія оперує чітко визначеним понятійно-категорійним апаратом. Основними категоріями та поняттями праксеології є “організація”, “дія”, “діяльність”, “осмисленість діяльності”, “цілевідповідність”, “якість”, “успішність”, “продуктивність”, “результативність”, “ефективність”, “практичність”, “технологічність”.

У своїх працях Т. Котарбінський наголошує, що виконання певних дій потребує уточнення цілей, визначення умов їх реалізації та засобів, які сприятимуть досягненню мети [206].

Отже, сукупність взаємопов’язаних і цілеспрямованих дій різної складності є основою результативної діяльності [345].

Зокрема Т. Пшоловський зазначає, що результативність дії характеризується досягненням окреслених цілей і запланованих результатів. Результативна дія, у розумінні науковця, за основними ознаками має наближуватися до певного зразка, бути виконаною старанно, наполегливо, бездоганно, а також бути продуктивною та економною [299].

Продуктивність дії в контексті нашого дослідження визначається ефективністю використання ресурсів (часу, методів, засобів, інформації, педагогічних технологій, активності суб’єктів навчального процесу тощо) в ході формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії засобами інформаційних технологій.

Продуктивність дії відображає взаємозв’язок між кількістю витрачених ресурсів і якістю сформованості досліджуваного феномену, а також результативність, ефективність, практичність і технологічність організованого навчально-виховного процесу.

Наголошуючи на необхідності праксеологічної спрямованості формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, виокремимо такий науковий напрям, як педагогічна праксеологія, із власною структурою знань і моделями реалізації у професійному навчанні.

Зокрема І. Колеснікова та Є. Тітова характеризують цю наукову галузь як загальну теорію педагогічної діяльності, в якій розглядають загальні принципи та шляхи підвищення ефективності і корисності професійних дій, закономірності й умови доцільної та раціональної побудови навчального процесу [151].

Метою педагогічної праксеології дослідниця вважає можливість опанування педагогічним товариством методології практико орієнтованих знань про загальні принципи і способи раціональної та продуктивної педагогічної діяльності.

Розширюючи сутність педагогічної праксеології, А. Марон, Л. Монахова і В. Федотова визначають праксеологію як науку, що вивчає історичні типи та види практики – раціональні форми організації людських дій, спрямовані на зміну природи, суспільства й самої людини, що окреслюють принципи колінеарності та доповнюваності в компетентнісному та праксеологічному підходах теорії і практики професійної освіти [242].

На думку М. Савчина, реалізувати принципи педагогічної праксеології необхідно для підвищення якості освіти [315], а М. Фіцула наголошує на потребі організації дослідницької діяльності майбутніх фахівців, обґрунтовуючи необхідність формування праксеологічних умінь студентів [357].

Цей процес є актуальним через широке застосування праксеологічних ідей у педагогіці, про що свідчать комплексні педагогічні дослідження, спрямовані на формування праксеологічних умінь майбутніх фахівців у контексті компетентнісного підходу, визначення інтенцій педагогічної інноватики в дискурсі праксеології та ін.

У системі професійної освіти праксеологію можна визначити як важливу методологічну основу для обґрунтування специфіки виконання правильних та ефективних дій майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії. Реалізація праксеологічного підходу базується на поєднанні основних категорій праксеології та наукових положень для уточнення сутності професійної діяльності.

Основні ідеї праксеології у професійній підготовці майбутніх фахівців доцільно використовувати шляхом реалізації праксеологічного підходу як принципу, основного положення, напряму вивчення предмета дослідження.

Реалізація праксеологічного підходу в навчально-виховному процесі сприяє створенню праксеологічного середовища, необхідного для вирі-

шення поставлених завдань. Так, П. Самойленко і С. Семенова на основі праксеологічного підходу підвищували ефективність навчального процесу з фізики створенням середовища для ефективної (раціональної) спільної діяльності викладачів і студентів [318], Є. Уточкіна використовувала праксеологічний підхід для формування здібностей майбутнього фахівця проводити професійно-педагогічне самооцінювання [352].

Оскільки, за Т. Котарбінським, праксеологія дає змогу пояснити загальні закономірності будь-якої людської діяльності і створення на цій основі найбільш загальних її правил, то реалізація праксеологічного підходу має стосуватися як роботи викладачів з удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, так і навчально-пізнавальної діяльності студентів у формуванні професійної ідентичності [206].

Праксеологічна спрямованість формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії передбачає, що студенти мають змогу визначити об'єктивні та суб'єктивні аспекти окремих дій, сформувати у своїй свідомості ідеальну постать фахівця з фізичної терапії, ерготерапії визначити особистісні цінності відповідно до окресленого ідеалу та відповідність свого рівня теоретичної та практичної підготовки до виконання оптимальних професійних дій.

Підтвердження нашим міркуванням знаходимо у Н. Сацкова, який зазначає, що реалізація праксеологічного підходу базується на інтеграції знання й діяльності як специфічної форми активного людського ставлення до навколишнього середовища, змістом якої є певні зміни та перетворення (вміння, цільовідповідність, дія) [322].

Обидві величини – знання і діяльність – є основою праксеологічного підходу як цілеспрямованої системи, сукупності принципів, які визначають загальну мету і стратегію орієнтованих праксеологічних дій, а також показують, як всезагальне людське знання перетворилося в безпосередню продуктивну силу.

Таким чином, оптимальна спільна діяльність викладачів і студентів із формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії з використанням праксеологічного підходу є цілеспрямованими діями суб'єктів навчально-виховного процесу, що сприяють створенню праксеологічного середовища.

Успішність цього процесу може бути забезпечена реалізацією конкретних чинників, серед яких Т. Пцоловський визначає доцільність, цілеспрямованість, проєктивність, конструктивність, унормованість, технологічність, методичність, інструментальність, практичність, осмисленість [299].

Методичні і технологічні дії викладачів із підготовки фахівців до професійної діяльності передбачають використання історичного педагогічного досвіду та сучасного педагогічного інструментарію (методів, засобів, форм навчання, інноваційних освітніх технологій) відповідно до нормативних навчальних планів і програм.

Дії студентів базуються на свідомому засвоєнні теоретичного надбання і практичного досвіду з фізичної терапії та ерготерапії через їх систематизацію, вивчення закономірностей, які визначають ефективність дій, аналіз причинності і трансформаційних змін різних видів діяльності фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, обґрунтування способів їх удосконалення для досягнення вершин професіоналізму.

Оскільки кожен суб'єкт освітнього процесу в закладах вищої освіти має власні цілі, то його дії є особистісно-специфічними.

Відповідно праксеологічна спрямованість формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії передбачає:

- підготовку студентів до об'єктивного самооцінювання власних професійних надбань;
- усвідомлення майбутніми фахівцями з фізичної терапії, ерготерапії наявності або відсутності в них певних професійно значущих якостей;
- переживання почуття професійної ідентичності зі своєю майбутньою професійною діяльністю фахівця з фізичної терапії, ерготерапії;
- задоволення від виконання оптимальних, ефективних та успішних практичних дій.

Праксеологічний підхід інтегрується з іншими загальнонауковими підходами, оскільки передбачає:

- цілеспрямовану професійну підготовку майбутніх фахівців з урахуванням гносеологічного підходу, що дає змогу поєднати міждисциплінарне знання, історичний досвід діяльності з фізичної терапії, ерготерапії суб'єктів та інноваційні підходи в сучасній педагогіці (комплексний та інтеграційний підходи);

– формування у студентів необхідних умінь і навичок виконання професійних дій, що передбачає вияв активності та апробацію раціональних моделей професійної діяльності (діяльнісний підхід);

– на основі рефлексивного аналізу власних професійних дій (правильних і помилкових) набуття студентами теоретичного та практичного досвіду успішної професійної діяльності (особистісний підхід):

– порівняння теоретичних і практичних моделей професійних дій, визначення доцільності їх використання в майбутній професійній діяльності, найцінніших зразків для професійного становлення студентів (аксіологічний підхід), окреслення вершин (акмеологічний підхід) для професійного зростання та ідентифікації.

Таким чином, в закладах вищої освіти можна створити праксеологічно зорієнтоване навчальне середовище, основною ознакою якого є праксеологічна спрямованість на формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

У розробленні системи формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії праксеологічні ідеї Т. Котарбінського покладено в основу таких процесів:

– визначення оптимальних моделей виконання професійних дій, з якими студенти мають змогу порівнювати й ідентифікувати власні дії;

– аналізу педагогічних технологій, використання яких оптимізуватиме формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії;

– аналітичного опису методів, засобів, форм раціональної діяльності фахівця з фізичної терапії, ерготерапії;

– окреслення психолого-педагогічних умов, які визначають ефективність дій викладача і студентів у формуванні професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії;

– створення “граматики дій”, що сприятиме опануванню студентами окремих прийомів, методів, методик, технологій для організації ефективної професійної діяльності [206].

У цьому сенсі особливої значущості набувають узагальнення, сформульовані Т. Котарбінським, стосовно вимог до ефективної діяльності, яка має бути результативною, продуктивною (плідною), тобто досягати поставленої мети, “правильною” (точною, адекватною, максимально наближеною до зразка-норми), “чистою” (з максимальним уникненням

непередбачуваних наслідків), “надійною” (завдяки наявності об’єктивної можливості досягнення визначеними прийомами наміченого результату) та послідовною [206].

Оскільки результативна педагогічна діяльність зазвичай є практичною, то її сенс полягає в організації цілепокладальної діяльності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, що зумовлює активну пізнавальну діяльність студентів і сприяє формуванню їхньої професійної ідентичності.

Для формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії особливої значущості в контексті організації праксеологічної спрямованості освітнього процесу набувають практичні дії викладача, спрямовані на досягнення таких результатів:

- створення проблемних навчально-пізнавальних професійно зорієнтованих практичних ситуацій, щоб мотивувати студентів продукувати власне бачення способів їх вирішення, спонукати до визначення загального акме у професійному зростанні та проміжних цілей, що поетапно відображають практичне формування професійної ідентичності;

- забезпечення активної участі всіх студентів у діалогічно-полілогічній взаємодії в навчально-пізнавальній діяльності (наприклад, в умовах інтерактивного навчання), щоб залучити кожного до вибору, обґрунтування та демонстрації оптимальних практичних дій, спрямованих на досягнення очікуваного результату у професійному становленні;

- сприяння спільному практичному пошуку оптимальних способів вирішення професійних завдань завдяки виконанню студентами імітованих дій, що допомагає професійній ідентифікації майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії та ефективному застосуванню моделей професійної діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта;

- підтримку самостійності й ініціативності студентів у розробленні та апробації ними ефективних практичних дій через оцінювання процесу і результатів діяльності;

- спрямування студентів на систематичне самооцінювання власної діяльності для визначення рівня професійної ідентичності – відповідності або невідповідності очікуваним результатам, а також спонукання їх до визначення нових вершин у професійному становленні та продукування нових способів виконання професійних дій;

– підтримку самоорганізації студентів у створенні праксеологічного середовища через апробацію нових моделей педагогічної взаємодії на рівні суб'єкт-суб'єктних взаємин.

Праксеологічну спрямованість формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії визначають за такими ознаками:

1. Наявність ідеального зразка професійних дій майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, що стане акме-орієнтиром для практичного втілення. Якщо студент усвідомить, якою має бути якісна, успішна, продуктивна, результативна, ефективна професійна діяльність, то намагатиметься цілеспрямовано її виконувати, щоб відповідати окресленим зразковим характеристикам.

2. Використання контролю, оцінювання й самооцінювання для визначення рівня сформованості у студентів характерних ознак зразкової професійної діяльності.

3. Усвідомлення й урахування студентами праксеологічних характеристик правильно організованої професійної діяльності фахівця з фізичної терапії, ерготерапії, що сприяють її успішності:

- відповідності дій визначеній меті професійного зростання та послідовності в її досягненні;
- спрямованості на проектування досконалої майбутньої професійної діяльності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії;
- визначення проміжних і кінцевих результатів дій;
- регламентованості будь-яких професійних дій;
- технологічності, впорядкованості, корисності, змістовності діяльності з фізичної терапії, ерготерапії.

Названі характеристики й ознаки праксеологічної спрямованості формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії уможливають використання праксеологічного підходу у процесі навчання студентів в закладах вищої освіти. Праксеологічна спрямованість навчального процесу збагачує його новими методами й педагогічними технологіями, які орієнтують студентів на якісне та продуктивне виконання майбутньої діяльності завдяки оволодінню прийомами раціоналізації:

- оптимальної організації часу;
- раціональної роботи з навчальним матеріалом;

– використання ефективних прийомів запам'ятовування матеріалу тощо.

Реалізація праксеологічного підходу до формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у закладах вищої освіти дає змогу зіставляти результати підготовки студентів зі змодельованим зразком, вести моніторинг якості навчання, виявляти й вивчати причини відхилення від норми, коригувати дії для підвищення показників навченості, запроваджувати нові або не використовувати неефективні методи й технології, обґрунтовано приймати рішення про інноваційні зміни у власній освіті, розробляти індивідуальні навчальні маршрути.

Отже, включення праксеологічного підходу сприятиме поглибленому аналізу процесуального аспекту реабілітаційної діяльності, що дасть змогу вдосконалити практичні вміння студентів, визначити умови й засоби підвищення результативності їх навчально-виховної діяльності; зіставляти результати підготовки студентів зі змодельованим зразком, вести моніторинг якості навчання, коригувати дії для підвищення показників навченості, запроваджувати нові або не використовувати неефективні методи й технології, обґрунтовано приймати рішення про інноваційні зміни у власній освіті, розробляти індивідуальні освітні траєкторії.

Студенти матимуть змогу самостійно спроекувати власну модель ефективної професійної діяльності, виявити причини виникнення можливих проблем і труднощів у роботі фахівця з фізичної терапії, ерготерапії розробити стратегію успішної практичної діяльності з урахуванням її раціональності, ефективності, технологічності шляхом удосконалення навчального середовища й досягнення високих результатів.

Таким чином, аналіз методологічних підходів показує доцільність комплексного поєднання всіх підходів, адже для визначення професійних цінностей і формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у закладах вищої освіти необхідні визначення умов і факторів, які допомагають дійти майбутньому фахівцеві до власного акме, розроблення акмеологічних технологій розвитку особистості фахівця, критеріїв та еталонів професіоналізму, розроблення акмеологічних моделей професіоналізму та особистості професіонала (акмеологічний підхід), пізнання й усвідомлення студентами сутності і специфіки професійної діяльності (гносеологічний підхід), вироблення власної позиції у виконанні

професійних дій (особистісний, діяльнісний, праксеологічний підходи), узагальнення різних аспектів професійної підготовки (соціальний, психологічний, філософський тощо).

Висновки до першого розділу

У розділі акцентовано увагу на надзвичайній важливості для країни моніторингу стану вищої освіти, пов'язуючи її розвиток із формуванням людського капіталу, вважаючи її запорукою конкурентоспроможності економіки держави і підвищення рівня національного добробуту. Підкреслено роль вищої освіти як фундаментального соціального інституту, який визначає рівень культурного, науково-технічного та економічного розвитку суспільства.

Вказано, що саме вища освіта стає фактором соціальної мобільності і професійного зростання майбутніх фахівців, що культивує прагнення до оволодіння знаннями, спрямовує студентів на оволодіння професійними вміннями та навичками, сприяє формуванню їх прагнень, пов'язаних з бажанням досягнути життєвого успіху і відповідного соціального становища. Зазначено, що вибір професії є однією з найважливіших подій у житті кожної людини, яка своїм вибором визначає весь подальший спосіб життя і коло спілкування.

На основі аналізу наукових досліджень вітчизняних (О. Базильчук, П. Белікова, А. Герцик, Г. Завгородня, В. Клапчук, Ю. Лянной, Б. Пустовойт, Н. Піонтівська, Н. Самсюк, Л. Сушенко, Ю. Фломін та ін.) та зарубіжних (R. Hammond, A. Chambers) учених конкретизовано сутність понять “формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти” та “професійна ідентичність майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка формується в закладах вищої освіти”.

Формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти розглядається як неперервний та цілеспрямований процес оволодіння професією фізичного терапевта шляхом забезпечення якісної професійної підготовки студентів, побудови власної освітньої траєкторії, розвитку ціннісного та відповідального ставлення до професійного становлення та набуття професійної майстерності в сфері охорони здоров'я.

Професійна ідентичність майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка формується в закладах вищої освіти, розглядається як результат професійного самовизначення та ототожнення себе в майбутній професії фізичного терапевта, який забезпечує орієнтацію та взаємодію у професійному співтоваристві фізичних терапевтів, узгодженість реального та ідеального професійного образу “Я – фізичний терапевт”, професійний розвиток, професійну самосвідомість та професійне самопізнання, що дозволяють реалізувати творчий потенціал у професійній діяльності.

У розділі проведено дефінітивний аналіз ключових понять щодо дослідження формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти, а саме: “вища освіта”, “система”, “педагогічна система”, “заклад вищої освіти”, “фахівець”, “майбутній фахівець”, “майбутній фахівець з фізичної терапії, ерготерапії”, “компетентність”, “професійна компетентність”, “професіонал”, “професіоналізм”, “здоров’я”, “фізичний стан”, “відновлення”, “реабілітація”, “фізична терапія”, “фізичний терапевт”, “ерготерапія”, “ерготерапевт”, “ринок реабілітаційних послуг”, “формування”, “ідентичність”, “професійна ідентичність”.

Розглянуто методологічні підходи до дослідження проблеми формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до яких належать: акмеологічний, гносеологічний, особистісний, діяльнісний, аксіологічний, синергетичний, праксеологічний.

РОЗДІЛ II

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЕРГОТЕРАПІЇ У ПРОВІДНИХ ЗАРУБІЖНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

2.1. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в Норвегії

Вища освіта в Норвегії орієнтована, головним чином, на розвиток навичок самостійної пошукової роботи у галузі теорії і практики за обраним фахом. Крім того, провідне місце надано розвитку навичок дослідника не лише з наукової, а й з організаційної діяльності. Більшість установ вищої освіти в Норвегії підпорядковані державі, яка відповідальна за якість освіти [176, 177, 420].

У Норвегії диплом фізичного терапевта і перший академічний ступінь бакалавра (Bachelors in Physical Therapy) можна отримати у п'яти закладах вищої освіти: столичному університеті Осло (Oslo Metropolitan University), Норвезькому університеті природничих і технічних наук (Norwegian University of Science and Technology), Університеті Західної Норвегії (Western Norway University of Applied Sciences), Університеті Тромсо – Арктичному університеті Норвегії (University of Tromsø – The Arctic University of Norway (UiT)), Університетському коледжі Бьоркнес (Bjorknes University College). Тривалість навчання на бакалаврському ступені – 3 роки [421].

Диплом ерготерапевта в Норвегії і перший академічний ступінь бакалавра (Bachelors in Physical Therapy) можна отримати у таких вищих навчальних закладах Норвегії: Університеті Південно-Східної Норвегії (Universitetet og Sørøst-Norge), столичному Університеті Осло (Oslo Metropolitan University), Норвезькому університеті природничих і технічних наук (Norwegian University of Science and Technology), Коледжі Західної Норвегії (Høgskulen på Vestlandet) та Університеті Тромсо – Арктичному університеті Норвегії (University of Tromsø – The Arctic University of Norway). Тривалість навчання на бакалаврському ступені – 3 роки [399].

Магістерські програми з фізичної терапії мають чотири університети: Університет Бергена (University of Bergen), Університет Тромсо – Арктичний університет Норвегії (University of Tromsø – The Arctic University of

Norway (UiT), Норвезький інститут спорту (Norwegian School of Sport Sciences) та Університет Західної Норвегії (Western Norway University of Applied Sciences). Тривалість навчання становить 3 роки [421].

Магістерські програми з ерготерапії мають Норвезький університет природничих і технічних наук (Norwegian University of Science and Technology) та столичний Університет Осло (Oslo Metropolitan University). Тривалість навчання за освітнім ступенем магістра – 4 роки [399].

У Норвегії вважають, що фізичні терапевти й ерготерапевти є провідними фахівцями сфери зміцнення здоров'я та фізичної активності в галузі охорони здоров'я. У вищезазначених закладах вищої освіти кафедри здійснюють підготовку бакалаврів з фізичної терапії, ерготерапії протягом трьох років за допомогою різних навчальних курсів, а також надання інноваційних методів і методик з фізичної терапії та ерготерапії. Наприкінці програми випускники отримують диплом, визнаний провідними організаціями охорони здоров'я Норвегії та інших країн світу [422].

2.1.1. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії за освітнім ступенем “бакалавр” в Норвегії

В Університеті Тромсо – Арктичному університеті Норвегії (University of Tromsø – The Arctic University of Norway) для здобуття ступеня бакалавра з фізичної терапії передбачена трирічна програма навчання, яка дає право на отримання дозволу для ведення професійної діяльності в галузі фізичної терапії (рис. 2.1).

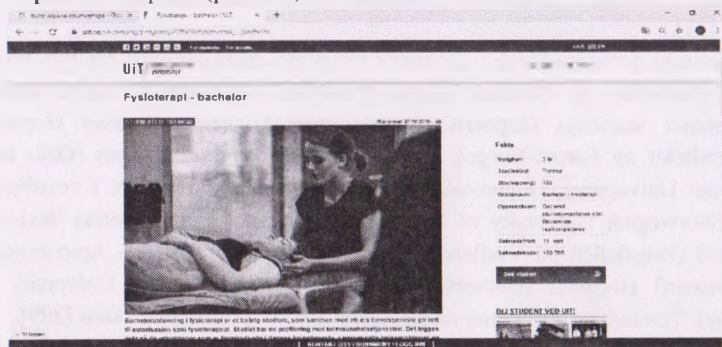

Рис. 2.1. Сторінка веб-сайту Університету Тромсо – Арктичного університету Норвегії (University of Tromsø – The Arctic University of Norway)

Особливу увагу в університеті приділяють проблемам, актуальним у сучасній службі охорони здоров'я, складним проблемам зі здоров'ям і зв'язком між функціональними/фізичними розладами, соціальним життям та навколишнім середовищем. Розуміння фізичної терапії є основною передумовою дослідження протягом навчання. Навчальна програма ґрунтується на навчанні через досвід та практику [405].

Навчальна програма дає змогу студентам опанувати загальні і професійні компетентності фізичного терапевта за допомогою теоретичних та практичних методів навчання. Знання про людське тіло надані в контексті знань про суспільство і навколишнє середовище.

Загальною метою організації професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в Норвегії є створення максимально можливої відповідності між практичними методами, які використовує фізичний терапевт у професійній практиці, що сприяє формуванню у студентів професійної компетентності у процесі навчання.

Розуміння зв'язку між практичною професійною практикою і теоретичними перспективами є базовим. Освітня програма забезпечує практику, засновану на знаннях. У навчальній програмі наголошено на взаємозв'язаності і взаємодії між думкою та дією, оцінками і практичними навичками, оскільки фізична терапія – це діяльність професійного й етичного розуміння, у якій тілесні навички та здатність оцінювання слід інтегрувати у конкретні ситуації взаємодії з іншими людьми. Аналіз навчального плану показує, що навчання майбутніх фахівців з фізичної терапії організовано виключно з денною формою, розраховане на 3 роки і становить 180 кредитів ECTS по 60 кредитів ECTS кожного навчального року. Навчальна діяльність частково відбувається в університеті, частково – на практиці.

Структуру навчального плану з розподілом на три навчальні роки (шість семестрів) наведено у табл. 2.1.

Навчальний план підготовки бакалаврів з фізичної терапії містить шістьки щодо змісту освіти фізичного терапевта. Програма складається з природничих дисциплін (36 кредитів ECTS), суспільних та гуманітарних наук (45 кредитів ECTS), фізичного виховання (24 кредити ECTS) та професійних дисциплін (75 кредитів ECTS). Навчальний план підготовки розроблено так, щоб створити оптимальний прогрес у досягненні освітньої мети.

Структура навчального плану підготовки бакалаврів з фізичної терапії в
Університеті Тромсо – Арктичному університеті Норвегії (University of
Tromso – The Arctic University of Norway)

Навч. рік	Розподіл предметів за семестрами	
1 рік	1 семестр	2 семестр
	Фізіологія (Fysiologi) – 15 кредитів ECTS	
	Функціональний аналіз та аналіз руху (Funksjonsundersøkelse og bevegelsesanalyse) – 25 кредитів ECTS	
	Тіло та рух в соціальній перспективі (Kropp og bevegelse i samfunnsperspektiv) – 10 кредитів ECTS	
2 рік	3 семестр	4 семестр
	Загальний курс з основ здоров'я (Felleskurs Helsefakultetet) – 10 кредитів ECTS	
	Хвороба і функціональні зміни (Sykdom og funksjonsendringer) – 10 кредитів ECTS	Етика, теорія науки і методологія дослідження для бакалавра наук про здоров'я (Etikk, vitenskapsteori og forskningsmetode for helsefaglige bachelorutdanninger) – 10 кредитів ECTS
	Клінічне обстеження, оцінювання і заходи у фізіотерапії, практична частина клініки (Klinisk undersøkelse, vurdering og tiltak i fysioterapi, Praktisk-klinisk del) – 10 кредитів ECTS	
3 рік	Клінічне дослідження, оцінювання і заходи у фізіотерапевтичній практиці (Klinisk undersøkelse, vurdering og tiltak i fysioterapi) – 30 кредитів ECTS	
	5 семестр	6 семестр
	Спеціалізація зі зміцнення здоров'я і профілактичної роботи (Fordypning helsefremmende og forebyggende arbeid) – 5 кредитів ECTS	Клінічна спеціалізація з фізичної терапії (Klinisk fordypning i fysioterapi) – 40 кредитів ECTS
		Бакалаврат (дипломна робота) (Bacheloroppgave) – 15 кредитів ECTS

Перший навчальний рік становить 36 кредитів ECTS з наукових предметів, 15 кредитів ECTS з суспільних та гуманітарних наук, 8 кредитів ECTS з фізичного виховання та 1 кредит ECTS у галузі здоров'я, перебігу патологічних процесів, хвороби, оцінювання та уміння та застосовувати заходи фізичної терапії. Під час першого року навчання студенти мають досягнути елементарного розуміння того, що в основу галузі фізичної терапії покладено організм людини, рух та функціональні можливості.

У процесі навчання увагу зосереджено на тому, що студент має поважно ставитися до пацієнтів, однокурсників, інших членів навчального

процесу. Перший рік професійної підготовки за навчальною програмою передбачає проходження студентами таких дисциплін (курсів): “Фізіологія (Fysiologi)”, “Функціональний аналіз та аналіз руху (Funksjonsundersøkelse og bevegelsesanalyse)”, “Тіло та рух в соціальній перспективі (Kropp og bevegelse i samfunnsperspektiv)”, “Загальний курс з основ здоров’я (Felleskurs Helsefakultetet)”.

Другий навчальний рік становить 18 кредитів ECTS з предметів суспільних та гуманітарних наук, 8 кредитів ECTS з фізичного виховання та 34 кредити ECTS у галузі здоров’я, перебігу патологічних процесів, хвороби, оцінювання та застосування заходів фізичної терапії. Для другого навчального року базовими є вивчення, оцінювання та уміння застосовувати реабілітаційні заходи для людей різного віку з різними функціональними порушеннями.

Упродовж другого курсу студенти вивчають такі дисципліни: “Хвороба і функціональні зміни (Sykdom og funksjonsendringer)”, “Етика, теорія науки і методологія дослідження для бакалавра наук про здоров’я (Etikk, vitenskapsteori og forskningsmetode for helsefaglige bachelorutdanninger)”.

Студенти вивчають патологічні процеси, пов’язані із захворюваннями, травмами, стресами, їх вплив на організм, фактори розвитку патологічних процесів на життєдіяльність людини, навчаються застосовувати різні методики і засоби фізичної терапії, процедури лікування, спрямовані на полегшення болю, збереження і поліпшення функціонування організму людини, запобігання проблемам зі здоров’ям.

Третій навчальний рік має 12 кредитів ECTS з предметів суспільних та гуманітарних наук, 8 кредитів ECTS з фізичного виховання та 40 кредитів ECTS у галузі здоров’я, перебігу патологічних процесів, хвороби, оцінювання та застосування заходів фізичної терапії. Навчальний рік орієнтований на професійну спеціалізацію та підвищення кваліфікації.

Третій рік професійної підготовки за навчальною програмою передбачає вивчення студентами дисципліни (курсу): “Спеціалізація зі зміцнення здоров’я і профілактичної роботи (Fordyrning helsefremmende og forebyggende arbeid)” та написання дипломної роботи “Бакалаврат (Bacheloroppgave)”.

У ході професійної підготовки значну увагу приділено практичному навчанню. Практичні заняття заплановані й орієнтовані одночасно на навчання студентів ситуаційній практиці. На практичних заняттях

передбачено активну орієнтацію на пацієнта/клієнта, а також роботу під керівництвом компетентного й уповноваженого фізичного терапевта.

Відповідно до загальної мети навчальної програми університет забезпечує поєднання теоретичних знань студентів із практичною діяльністю. Процес професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії відбувається на основі власного теоретичного та практичного досвіду студентів.

Завдяки навчанню та практиці з клінічних навичок студенти знайомляться з фізичними терапевтами-практиками, навчаються проводити функціональні дослідження на основі знань з анатомії та фізіології людини.

Практична діяльність займає майже 45 % кредитів ECTS від загальної кількості дисциплін навчального плану. Це найбільш професійна форма навчання, в якій готовність до майбутньої професії розвивають шляхом інтеграції теоретичних знань та практичного навчання протягом усіх трьох років професійної підготовки.

На другому році навчання практика “Клінічне обстеження, оцінювання і заходи у фізіотерапії” (Klinisk undersøkelse, vurdering og tiltak i fysioterapi, Praktisk-klinik del)” становить 10 кредитів ECTS, а “Клінічне дослідження, оцінювання і заходи у фізіотерапевтичній практиці (Klinisk undersøkelse, vurdering og tiltak i fysioterapi)” – 30 кредитів ECTS, разом за другий рік професійної підготовки практичне навчання становить 40 кредитів ECTS.

На третьому курсі в шостому семестрі “Клінічна спеціалізація з фізичної терапії (Klinisk fordypning i fysioterapi)” становить 40 кредитів ECTS. Загалом клінічна практика за три роки навчання становить 80 кредитів ECTS.

Практичні заняття проводять у муніципальних, інституційних закладах та службах охорони здоров'я. Усім студентам гарантована практика, їх заохочують працювати з людьми похилого віку та дітьми. Кожен студент обов'язково має пройти практику у лікарні і реабілітаційній установі.

Протягом практичної підготовки студент отримує можливість інтегрувати теорію і практику, думку і дії у практичне навчання, обстеження та лікування. Студенти також набувають досвід роботи у професійному середовищі фізичних терапевтів, навчаються оцінювати функціональний і фізичний стан пацієнтів/клієнтів та інструкувати їх.

Це важливий досвід, який дає змогу зрозуміти, що очікує майбутніх фахівців під час обстеження та лікування пацієнтів/клієнтів. Заходи практичної діяльності, залучення студентів до різних форм професійної

діяльності надають їм можливість зрозуміти анатомічну будову людського тіла, його фізіологічні процеси через власний досвід. Практичні дії і теоретичні здобутки повинні дати студентам розуміння руху, яким вони можуть користуватися у профілактичній роботі та в лікуванні пацієнтів, індивідуально та у групах. Завдяки руховому досвіду студенти навчаються зрозуміти почуття й емоції у власному тілі як поодиноці, так і у взаємодії з іншими.

Після закінчення навчального року студенти складають кваліфікаційний екзамен для отримання тимчасового схвалення як фізичних терапевтів, тобто дозволу працювати в муніципальній та корпоративній службах охорони здоров'я, виконання регулярних завдань фізичних терапевтів у відповідних установах.

Дипломна робота бакалавра містить 15 кредитів ECTS і має бути завершена в останньому семестрі навчального плану захистом.

Також передбачена інтернаціоналізація освіти: студенти мають можливість частину своєї професійної освіти здобути за кордоном. Департамент охорони здоров'я та суб'єкти опіки укладають угоди про обмін студентами з інституційними мережами у північних країнах (Nordplus) та країнах Європи (Erasmus). Обмін може бути проведений з четвертого до шостого семестру. Студент перед від'їздом повинен здати шпіль, уміти клінічно мислити, систематично переймати досвід професійної практики, здобувати інноваційні та наукові знання, документувати і розвивати навички у сфері фізичної терапії. Студенти зобов'язані діяти професійно, виявляти повагу, турботу у взаємодії з пацієнтами/клієнтами, іншими членами мультидисциплінарної команди.

Основним методом професійної підготовки є проблемно-орієнтоване навчання. Суть проблемного навчання полягає у створенні ситуацій, які змушують студентів на підставі здобутих знань, самостійно шукати рішення. Головна особливість такого навчання – переважання пошукової, дослідної діяльності студентів. При цьому їм не дають знання у готовому вигляді, а ставлять проблему для самостійного вирішення. У проблемному навчанні виокремлюють навчальну проблему, проблемні ситуації, задачі і запитання.

Студенти мають вирішувати конкретні ситуації фізіотерапевтичної практики, в тому числі шляхом поставлення конкретних питань зі сфери практики у подальшій основній груповій роботі, запрошують пацієнтів тренувати ці навички. За допомогою різних форм роботи викладачі

кидають виклик студентам і споюкають їх активно, конкретно і безпосередньо залучатися до власного навчального процесу в університеті, чи на базах практики. Студенти відпрацьовують навички із налагодження взаємовідносин, навчаються обробляти знання та бути відповідальними за власне навчання.

У процесі навчання в університеті студенти слухають лекції, а тематичні дні застосовують для передавання досвіду або поглиблених знань.

Досить поширеними є письмові роботи. Застосування різних форм письмових робіт (рефлексій, письмових подань, тематичних конспектів, звітів) студентам дають можливість навчатися через здобуття практичного досвіду і набуття теоретичних знань. Дипломна робота дає студентам досвід планування, виконання та підготовки звіту для наукового проекту на основі наукового мислення. Виконанню завдання передуює самостійне обрання проблеми, пов'язаної з фізіотерапевтичною практикою.

У ході професійного навчання передбачено проведення семінарів – навчальної діяльності у формі пленарного засідання. На семінарах студенти презентують предметний матеріал, над яким вони працювали у групах. Більшість семінарів мають теоретичну і практичну частину. Презентації на деяких семінарах мають відображати робочі вимоги, затверджені викладачем.

Головною вимогою у професійній підготовці є спрямованість на самонавчання. Студенти університету працюють самостійно з лекційним матеріалом та навчальною програмою кожного курсу. Весь навчальний план у процесі навчання в університеті на практичних заняттях не висвітлюють, тому з ними студенти мають ознайомитися самостійно. Самопідготовка та самоосвіта є необхідною умовою досягнення цілей навчання та професійних навичок фахівця з фізичної терапії в Норвегії.

Один рік денної форми навчання становить 60 кредитів. Для досягнення навчальних цілей однорічного навчання з денною формою студентам необхідно працювати 1700 год, тобто приблизно 40 год на тиждень, включаючи навчання і дослідження.

Оцінювання відбувається постійно у щоденній навчальній роботі за допомогою зворотного зв'язку між викладачем та студентом у різних навчальних ситуаціях. Мета полягає в тому, щоб студенти свідомо ставилися до власного процесу навчання, професійного та особистісного розвитку. Студенти також повинні вміти оцінювати власне письмове та усне спілкування з одногрупниками.

В організації вищої освіти майбутніх фізичних терапевтів передбачено дотримання вимог до участі у навчанні. Відсутність студента на менш ніж 20 % занять не вважають пропусками. Студенти, які були відсутніми, повинні взяти на себе відповідальність за здобуття знань, вмінь та навичок, про які йшлося на пропущених заняттях. Викладач шоразу фіксує відсутність студента, натомість студент зобов'язаний повідомити про це якнайшвидше.

Відсутність студента на практиці фіксує керівник практики. Коефіцієнт відсутності обчислюють відносно загальної кількості занять. Відсутність студента на понад 20 % занять дає підставу не оцінювати успішність і приводить до зміни завдання дослідження. Якщо відсутність понад 20 % занять задокументовано лікарняним листком, це не вважають прогулом. Незадокументовану відсутність вважають прогулом.

Оцінювання практичних занять проводять з усіма періодами практики, які мають описи результатів навчання, відгуки та схвалення знань, умінь та навичок студентів, які використовують як основу для оцінювання. Практика базується на таких здатностях студентів:

- планувати, проводити та оцінювати власну роботу;
- брати на себе відповідальність за власну роботу та навчання;
- демонструвати професійне судження у виборі дій та у своїй професійній практиці;
- оцінювати результати, робити висновки та готувати письмові звіти;
- набувати практичних навичок та вдосконалювати їх;
- співпереживати і виявляти повагу під час взаємодії з пацієнтами/клієнтами та їх родичами;
- співпрацювати та розмірковувати над типом ситуацій, створюваних на зустрічах із пацієнтами/клієнтами та персоналом робити власний внесок у вирішення проблемних ситуацій;
- розвивати рефлексію та критичне ставлення до своєї роботи.

Ці критерії стосуються цілей навчального року, в тому числі періоду практики.

У середині практичного періоду студенти мають надати письмові відгуки про те, як оцінює керівник їх роботу, а також висвітлити прогрес у навчальному процесі до цього часу. Якщо студент не досягнув цілей, визначених на відповідний період практики, студенту повідомляється про не зарахування проходження практики. У повідомленні пояснюють підстави для оцінювання, вимоги, яким мають відповідати студенти для досягнення

цілей навчання, а також вміння, яких вони мають досягнути відповідно до вимог навчального плану або підсумкового практичного іспиту.

На основі проведеного дослідження професійної підготовки фахівців з фізичної терапії за освітнім ступенем “бакалавр” можна стверджувати, що навчальна програма передбачає надання студентам професійної компетентності за допомогою як теоретичних, так і практичних методів навчання.

Галузями знань фізичних терапевтів є тіло, рух і функції. Студенти вивчають людське тіло в контексті знань про суспільство і навколишнє середовище.

Для нашого дослідження особливостей формування професійної ідентичності важливо виокремити необхідність практичного навчання як частини навчальної програми, що поширюється на всі навчальні роки і здійснюється в муніципальних та інституційних службах охорони здоров'я.

2.1.2. Професійна підготовка фахівців з ерготерапії за освітнім ступенем “бакалавр” у Норвегії

У столичному Університеті Осло (Oslo Metropolitan University) для отримання ступеня бакалавра з ерготерапії студенти опановують трирічну програму навчання, яка забезпечує теоретичну і практичну основу для подальшої професійної діяльності у сфері ерготерапії. Протягом кожного навчального року передбачені досить тривалі періоди практики, а також можливість для практики і навчання за кордоном [400] (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Сторінка веб-сайту столичного Університету Осло (Oslo Metropolitan University)

Навчальний план професійної підготовки бакалаврів з ерготерапії в університеті організовано за денною формою навчання протягом 3 років, містить 60 кредитів ECTS на рік (загалом – 180 кредитів ECTS). Кожен навчальний рік становить 40 тижнів і має мінімум 1600 годин навчальної діяльності: це 40 годин на тиждень, що відповідає 1,5 кредиту ECTS. Навчальну діяльність вимірюють в академічних годинах. Програмою передбачено чергування теоретичних і практичних занять. Кожен навчальний рік розділено на теми, в яких висвітлено основні питання на етапах професійної підготовки бакалаврів з ерготерапії.

Зміст кожного наступного курсу базується на змісті попередніх курсів, оскільки студенти, вивчаючи кожену дисципліну, мають інтегрувати здобуті раніше теоретичні та практичні знання.

Структуру навчального плану з розподілом на три навчальні роки (шість семестрів), наведено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Структура навчального плану підготовки бакалаврів з ерготерапії у Столичному університеті Осло (Oslo Metropolitan University)

Рік семістр	Розподіл предметів за семестрами	
	1 семестр	2 семестр
1	Анатомія та фізіологія (Anatomi og fysiologi) – 15 кредитів ECTS	Повсякденне життя дітей та молоді (Barn og unges hverdagsliv) - 15 кредитів ECTS
	Аналіз здоров'я, активності та діяльності (Helse, aktivitet og aktivitetsanalyse) – 15 кредитів ECTS	Соматичне здоров'я - активність та участь (Somatisk helse – aktivitet og deltakelse) – 15 кредитів ECTS
2	Психічне здоров'я і участь громадськості (Psykisk helse og samfunnsdeltakelse) – 15 кредитів ECTS	Охорона здоров'я, активність та участь людей похилого віку (Eldres helse, aktivitet og deltakelse) – 15 кредитів ECTS
	Практика 1. Психічне здоров'я: лікування та реабілітація/абілітація (Psykisk helse: behandling og re/habilitering) – 15 кредитів ECTS	Практика 2. Соматичне здоров'я: лікування та реабілітація/абілітація (Somatisk helse: behandling og re/habilitering) – 15 кредитів ECTS
3	Міжнародне суспільне здоров'я (International Public Health) – 15 кредитів ECTS	Практика – професія ерготерапії (Praksis – ergoterapifaglig yrkesutøvelse) – 15 кредитів ECTS
	Ерготерапія в цілому та гігієна праці (Ergoterapi innen allmennhelse og arbeidshelse) – 15 кредитів ECTS	Бакалаврська робота з ерготерапії (Bacheloroppgave i ergoterapi) – 15 кредитів ECTS

Процес професійної підготовки фахівців з ерготерапії передбачає вивчення 12 дисциплін (курсів): 11 професійних, та однієї дисципліни “Міжнародне суспільне здоров’я” (International Public Health), загальної для кількох напрямів на факультеті наук про здоров’я (Fakultet for helsefag). Всі дисципліни (курси) базуються один на одному, що полегшує професійне прогресування та передбачає підвищення вимог до компетентності і розуміння професії ерготерапії. Вивчення всіх дисциплін завершують складанням іспитів або підсумковим оцінюванням [426].

Перший навчальний рік передбачає проходження студентами чотирьох дисциплін:

“Анатомія та фізіологія” (Anatomi og fysiologi);

“Повсякденне життя дітей та молоді” (Barn og unges hverdagsliv);

“Аналіз здоров’я, активності та діяльності” (Helse, aktivitet og aktivitetsanalyse);

“Соматичне здоров’я – активність та участь” (Somatisk helse - aktivitet og deltakelse).

Усі перелічені дисципліни містять базові знання про людину, її повсякденну діяльність та участь у суспільному житті.

Навчальним планом протягом другого навчального року передбачено вивчення студентами також чотирьох дисциплін (курсів), а саме:

“Психічне здоров’я і участь громадськості” (Psykisk helse og samfunnsdeltakelse);

“Охорона здоров’я, активність та участь людей похилого віку” (Eldres helse, aktivitet og deltakelse);

Практика 1. “Психічне здоров’я: лікування та реабілітація/абілітація” (Psykisk helse: behandling og re-/habilitering);

Практика 2. “Соматичне здоров’я: лікування та реабілітація/абілітація” (Somatisk helse: behandling og re-/habilitering). У ході вивчення перелічених дисциплін студентів залучають до дослідження питань, пов’язаних з охороною здоров’я, профілактичною роботою, лікуванням, ерготерапією, реабілітацією.

Під час третього навчального року студенти вивчають загальну дисципліну для кількох напрямів на факультеті наук про здоров’я (Fakultet for helsefag), яка носить назву “Міжнародне суспільне здоров’я” (International Public Health), а також три специфічні дисципліни: “Практика – професія ерготерапії” (Praksis – ergoterapifaglig yrkesutøvelse),

“Ерготерапія в цілому та гігієна праці” (Ergoterapi innen allmennhelse og arbeidshelse), “Бакалаврська робота з ерготерапії” (Bacheloroppgave i ergoterapi). Ці три дисципліни стосуються дослідницької, підсумкової, професійної практики.

Зазначимо, що у столичному Університеті Осло (Oslo Metropolitan University) програмою професійної підготовки майбутніх фахівців з ерготерапії передбачені високі вимоги до самостійної діяльності у формі групової та індивідуальної роботи.

Семінари як форма викладання, можуть відбуватися у вигляді лекції, дискусії, групової роботи, вирішення проблем і практичних завдань. Під час семінару студенти мають бути підготовлені й активно брати участь у дискусіях.

Предметні дисципліни викладачі постійно розвивають, а ресурсні лекції переважно використовують для презентації нового предмета. На лекціях висвітлюють ключові елементи основних тем та окремі питання в межах певних тем. Студенти обмінюються ідеями, презентаціями, дискутують, виконують завдання, стимулюють професійне навчання один одного шляхом передачі академічних знань та досвіду, висловлення власної думки та спільних роздумів над власним ставленням, діями та професійним розумінням проблем.

Письмові завдання забезпечують навчання студентів письмовому спілкуванню, яке є важливою складовою роботи фахівців з ерготерапії. Письмова робота потребує вміння збирати і структурувати знання, щоб глибше їх зрозуміти. За багатьма проблемами студенти підготували власні дослідження, що надає їм можливість ознайомитися з методами наукової роботи. Обсяг і типи завдань протягом навчання різні залежно від необхідності розроблення окремо або в групах, про що викладач дає відповідні вказівки. Індивідуальне написання сприяє незалежності, а спільний продукт висуває вимоги до співпраці. Деякі завдання включають до іспитів.

Практичне навчання у навчальній програмі відповідає 45 кредитам ECTS. Студенти практично навчаються у відповідних зовнішніх закладах, щоб здобувати нові знання, навички та розвивати загальну компетентність через прямий контакт з пацієнтами/клієнтами. Напочатку практичного навчання, студенти застосовують теоретичні та практичні знання, базові для проходження практики. Водночас вони вивчають методи ерготерапії та

набувають досвіду професійної діяльності у різних групах пацієнтів/клієнтів як у навчальному закладі так і поза ним.

У першому семестрі і передбачена короткострокова ерготерапевтична практика напочатку навчання (дисципліна (курс) “Аналіз здоров’я, активності та діяльності” (Helse, aktivitet og aktivitetsanalyse)). На другому і третьому роках навчання передбачені тривалі практичні періоди, щоб студенти могли розвивати професійну компетентність у реальних професійних ситуаціях через безпосередню участь у процесі ерготерапії. Студенти отримують професійне керівництво від ерготерапевта.

Університет має угоди про обмін зі співпрацюючими установами за кордоном. Студенти можуть навчатися за обміном у шостому семестрі (програми обміну тривають від дванадцяти тижнів до шести місяців). Обмін може бути пов’язаний з теоретичними і практичними дослідженнями та бакалаврською роботою.

Дисципліну “Міжнародне суспільне здоров’я” (International Public Health) викладають англійською мовою, але для іспиту студенти можуть обрати англійську чи норвезьку мови.

У навчальній програмі існує вимога, про відвідування студентами мінімум 80% занять за тими галузями, де неможливе самостійне досягнення результатів навчання. Це означає обов’язковість відвідування лекцій, ознайомлення з темами, ведення групової роботи, навчання навичкам, участь в семінарах та розроблення презентацій різних видів. У ході вивчення практичних предметів обов’язковим є відвідування як мінімум 90% занять. Студент зобов’язаний забезпечити виконання вимог відвідування.

Дисципліни “Соматичне здоров’я: лікування та реабілітація/абілітація” (Somatisk helse: behandling og re-/habilitering) та “Практика – професія ерготерапії” (Praksis – ergoterapifaglig yrkesutøvelse) як робочі вимоги містять письмові завдання. Несхвалене виконання письмового завдання потрібно поліпшувати шляхом перездачі.

За результатами вивчення курсу “Анатомія та фізіологія (Anatomi og fysiologi)” студенти складають індивідуальний тест. Якщо тест не складено, його повторюють. Студент має право на дві спроби перед звичайним іспитом та ще одну спробу перед перенесеним іспитом.

Схеми оцінювання передбачають регулярне оцінювання студентів під час навчання, мотивуючи їх до навчання та одночасно надаючи інформацію про прогрес/регрес і результати навчання.

Під час практичних періодів вивчення дисциплін “Психічне здоров’я: лікування та реабілітація/абілітація” (Psykisk helse: behandling og re-/habilitering), “Соматичне здоров’я: лікування та реабілітація/абілітація” (Somatisk helse: behandling og re-/habilitering) та “Практика – професія ерготерапії” (Praksis – ergoterapifaglig yrkesutøvelse), результативність роботи студента оцінюється як успішна/неуспішна.

Вивчення усіх курсів закінчують складанням іспитів або підсумковим оцінюванням. Всі курси мають робочі вимоги, які затверджують до того, як студент зможе підготуватися до іспиту/підсумкового оцінювання.

Отримання диплома про закінчене навчання означає визнання професійної придатності студента до професії ерготерапевта [401].

Співпраця студентів є важливим внеском у навчання. Крім традиційної групової роботи, студентам рекомендовано співпрацювати в мережі Інтернет, розміщуючи питання для обговорення через електронну систему підтримки навчання в університеті.

Отже, навчальний план професійної підготовки ерготерапевтів за освітнім ступенем “бакалавр” організовано за денною формою навчання протягом 3 років, що включає 60 кредитів ECTS на рік (загалом 180 кредитів ECTS). Кожен навчальний рік становить 40 тижнів і має мінімум 1600 годин загальної роботи. Це 40 годин на тиждень (1,5 кредитів ECTS). Навчальна діяльність вимірюється в академічних годинах.

У програмі чергуються теорія і практика, кожен навчальний рік розділений на теми відповідно до етапів професійної підготовки ерготерапевтів. Зміст кожного наступного курсу базується на змісті попередніх курсів, оскільки студенти, вивчаючи кожен дисципліну, мають інтегрувати здобуті раніше теоретичні та практичні знання.

2.1.3. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії за освітнім ступенем “магістр” в Норвегії

В Університеті Тромсо – Арктичному університеті Норвегії (University of Tromsø – The Arctic University of Norway (UiT)) ступінь магістра з фізичної терапії включає спеціалізацію за однією з двох галузей навчання: неврологічна фізіотерапія і психомоторна фізіотерапія [406] (рис. 2.3).

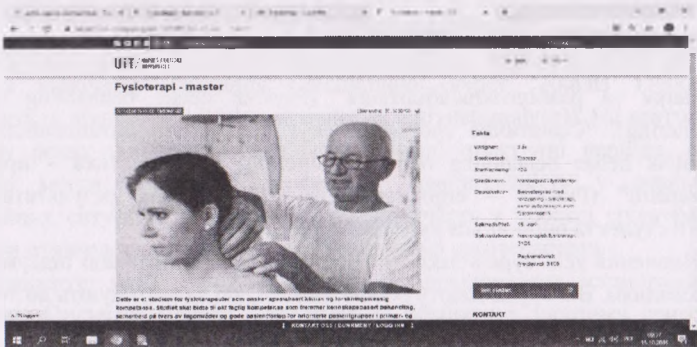

Рис. 2.3. Сторінка веб-сайту Університету Тромсо – Арктичного університету Норвегії (University of Tromsø – The Arctic University of Norway)

На предметних курсах студенти розвивають передові й спеціалізовані знання з обстеження, оцінювання та лікування в галузях неврологічної або психомоторної фізіотерапії. На предметних дисциплінах (курсах) глибокі знання висвітлюють у загальних центральних теоріях, підходах до лікування, теорії і розумінні захворювань у відповідній предметній галузі. Практика є обов'язковою складовою в обох галузях навчання. В галузі неврологічної фізіотерапії у четвертому семестрі може бути обраний спеціалізований курс для дітей або дорослих. Самостійне дослідження, передбачене програмою, дає студентам уявлення про те, як неврологічна і психомоторна фізіотерапія стають важливою складовою загального медичного обслуговування.

Магістр фізичної терапії – це пропозиція для акредитованих фізіотерапевтів, які прагнуть здобути спеціалізацію у неврологічній або психомоторній фізіотерапії та хочуть підвищити власну компетентність з метою професійного розвитку та проведення досліджень.

В освітній програмі навчання магістрів з фізичної терапії містяться два напрями навчання: неврологічна та психомоторна фізична терапія. Студенти обирають галузь навчання під час подання заявки на вступ. Передбачено, що студенти самостійно забезпечують доступ до відповідного

місця практики або на робочому місці, де можуть практикувати неврологічну або психомоторну фізичну терапію протягом навчання.

Проаналізувавши академічний зміст та опис професійної підготовки магістрів з фізичної терапії, можна стверджувати, що магістр з фізичної терапії – це навчальна програма для фізіотерапевтів, які хочуть набути спеціалізованих клінічних та дослідницьких знань у галузях неврологічної та психомоторної фізіотерапії. В освітній сфері Норвегії вважають, що фізіотерапевтичні дослідження мають суспільне значення та сприяють підвищенню удосконаленню фізіотерапевтичної експертизи, яка сприяє згодженості в роботі мультидисциплінарної команди та належному догляду за пацієнтами/клієнтами у загальних та спеціалізованих службах охорони здоров'я.

Передбачено, що студенти, які закінчили програму, забезпечать високу якість та розширений доступ до спеціалізованої експертизи у галузях неврологічної та психомоторної фізіотерапії на національному та регіональному рівнях у Північній Норвегії. Крім того, освіта сприяє підвищенню компетентності з точки зору професійного мислення і розвитку професійних знань. Ступінь магістра передбачає поглиблене вивчення та спеціалізацію з одного із двох досліджень: неврологічної та психомоторної фізіотерапії. Досліджуючи певні теми, студент повинен розробляти передові та спеціалізовані методи експертизи в обстеженні, оцінюванні та лікуванні в неврологічній або психомоторній фізіотерапії за конкретними темами, поглиблювати знання центральних теорій, підходів до лікування, теорії та розуміння захворювань у відповідній галузі.

Практика є обов'язковою складовою у двох галузях професійної підготовки магістрів з фізичної терапії. Під час навчання за напрямом неврологічної фізіотерапії студент може у 4 семестрі обрати курс спеціалізації, пов'язаний з дітьми або дорослими. Дослідження, які проводять студенти, дають змогу зрозуміти, наскільки лише неврологічна та психомоторна фізіотерапія є значною складовою у загальному переліку послуг, надаваних у галузі охорони здоров'я.

Магістерська програма забезпечує розуміння перспектив теорії науки та методології дослідження, які стануть основою для професійного розвитку у процесі практичної діяльності фізичного терапевта. Студенти мають бути кваліфікованими для виявлення та формулювання професійних питань, самостійно вирішувати практичні і теоретичні питання, а також застосовувати відповідні методи дослідження.

Студенти отримують кваліфікацію для підвищення та розширення необхідних професійних знань, нове мислення і професійний розвиток для зміцнення служби охорони здоров'я.

У процесі професійної підготовки магістрів з фізіотерапії особливу увагу приділяють розумінню тіла як центру дії, досвіду і поля експресії. Разом з цим розумінню організму як біологічної, біомеханічної системи. Наслідки різного бачення тіла можуть позначитися на клінічній практиці. Студенти здобувають поглиблені теоретичні та практичні знання про важливість терапевтичної та мультидисциплінарної взаємодії.

Обов'язковими для вивчення є загальні курси для всіх магістерських програм з наук про здоров'я у Департаменті охорони здоров'я та медичних наук Університету Тромсо (Institutt for Helse – og omsorgsfag (ИНО) Universitet i Tromsø) (загалом – 30 кредитів ECTS):

“Теорія наук про галузі охорони здоров'я” (Vitenskapsteori for helsefag) – 10 кредитів ECTS;

“Методологія, методи та дослідницька етика” (Metodologi, metoder og forskningsetikk) – 10 кредитів ECTS;

“Науково-дослідне проектування” (Forskningsdesign) – 10 кредитів ECTS.

Загальнообов'язковою є загальнопрограмна дисципліна (курс) для галузей вивчення за освітнім рівнем магістр з фізичної терапії “Розуміння та спілкування з тілом (Kroppsforståelse og kommunikasjon)”(10 кредитів ECTS). Дисципліну (курс) студенти також можуть вивчати як окремий предмет в інших програмах.

У табл. 2.3 наведено обов'язкові фахові дисципліни для галузей вивчення неврологічної та психомоторної фізіотерапії (загалом 80 кредитів ECTS).

Структуру навчального плану підготовки магістрів з фізичної терапії в Університеті Тромсо – Арктичному університеті Норвегії (University of Tromso – The Arctic University of Norway) наведено у табл. 2.4.

Для досягнення цілей навчання протягом одного навчального року слід відпрацювати 1000–1200 год, тобто приблизно 25 год на тиждень присвячувати відвідуванню лекцій, семінарів, самостійному навчанню та практичним заняттям.

Таблиця 2.3

Обов'язкові фахові дисципліни для галузей вивчення неврологічної та психомоторної фізіотерапії в Університеті Тромсо – Арктичному університеті Норвегії (University of Tromso – The Arctic University of Norway)

Неврологічна фізіотерапія		Психомоторна фізіотерапія
Неврологічна фізіотерапія, частина I (Nevrologisk fysioterapi del I) – 20 кредитів.		Психомоторна фізіотерапія, частина I (Psykomotorisk fysioterapi del I) – 20 кредитів.
Неврологічної фізіотерапія, частина II (Nevrologisk fysioterapi del II) – 10 кредитів		
Або: Спеціалізована неврологічна фізіотерапія у гострих/комплексних умовах (Fordypning nevrologisk fysioterapi voksne Akutte / kompleks tilstander) – 10 кредитів.		Психомоторна фізіотерапія, частина II (Psykomotorisk fysioterapi del II) – 20 кредитів.
Або: Спеціалізована неврологічна фізіотерапія дітей (Fordypning nevrologisk fysioterapi barn) – 10 кредитів.		
Магістерська робота (Mastergradsoppgave) – 40 кредитів		Магістерська робота (Mastergradsoppgave) – 40 кредитів

Таблиця 2.4

Структура навчального плану підготовки магістрів з фізичної терапії в Університеті Тромсо – Арктичний університет Норвегії (University of Tromso – The Arctic University of Norway). Обсяг навчання за предметами

Семест	10 кредитів		10 кредитів
1	Неврологічна фізіотерапія, частина I (Nevrologisk fysioterapi del I)	Психомоторна фізіотерапія, частина I (Psykomotorisk fysioterapi del I)	Наукова теорія для наук про здоров'я (Vitenskapsteori for helsefag)
2	Неврологічна фізіотерапія, частина I (Nevrologisk fysioterapi del I)	Психомоторна фізіотерапія, частина I (Psykomotorisk fysioterapi del I)	Розуміння тіла та взаємодія з ним (Kroppsforståelse og kommunikasjon)
3	Неврологічна фізіотерапія, частина II (Nevrologisk fysioterapi del II)	Психомоторна фізіотерапія, частина II (Psykomotorisk fysioterapi del II)	Методологія, методи та дослідження (Metodologi, metoder og forskningsetikk)

4	Науково-дослідне проектування (Forskningsdesign)	Опціонально		Психомоторна фізіотерапія, частина II (Psykomotorisk fysioterapi del II)
		Неврологічна фізіотерапія У гострих/ комплексних умовах (Nevrologisk fysioterapi voksne Akutte / kompleks tilstander)	Неврологічна фізіотерапія дітей 0-7 р. (Fordypning neurologisk fysioterapi barn 0-7 years)	
5	Магістерська робота	Магістерська робота (Mastergradsoppgave)		
6	(Mastergradsoppgave)			

Використовувані навчальні заходи розвивають розуміння рефлексії, допомагають поглиблювати знання та формувати спеціалізовані навички клінічної діяльності у студентів. Сучасні форми навчання чергуються з лекціями, семінарами, груповою роботою, спостереженнями, письмовими завданнями, вивченням навчальних посібників та веденням практичної діяльності. На лекціях викладачі висвітлюють сучасні теорії та різні теми, важливі для досягнення результатів навчання та формування основ для подальшої роботи над здобутими знаннями у групах та індивідуально.

У ході вивчення неврологічної фізіотерапії програмою передбачено розвиток у майбутніх магістрів уміння проводити спеціалізовану клінічну та академічну експертизу з неврологічної фізіотерапії. В основу загальної теоретичної бази покладено розуміння тіла як центру переживання та експресії, а організму – як біологічної і біомеханічної системи.

Освіта спрямована на підвищення компетентність в галузі обстеження, оцінювання та лікування осіб з неврологічними станами різного ступеня враженості, актуалізацію власної професійної практики у співпраці з іншими членами мультидисциплінарної команди, а також забезпечення координованого догляду за пацієнтами/клієнтами. Компетентність розширених дій передбачає детальний та систематичний аналіз руху, індивідуалізацію, активну взаємодію з пацієнтом/клієнтом, а також розвиток навичок спілкування для оптимізації дій пацієнта, що сприятимуть оптимальному функціонуванню його організму у довгостроковій перспективі. Ці навички інтегруються в клінічну практику разом із загальним теоретичним розумінням тіла, а також сучасні дослідження в

психологічної фізіотерапії. Освіта спрямована, головним чином, на фізіотерапію людей із набутими травмами або захворюваннями центральної нервової системи, а також патологією периферичних нервів, захворюваннями м'язів та вродженими травмами [419] (рис. 2.4).

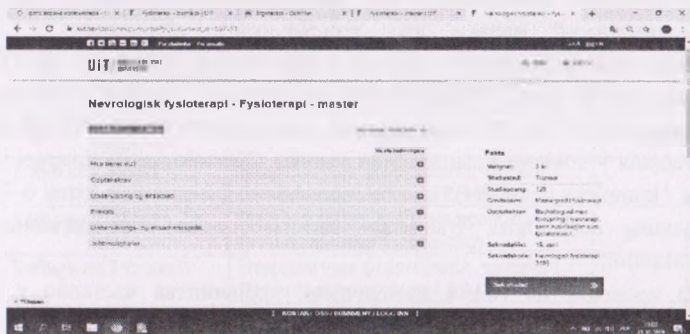

Рис. 2.4. Сторінка веб-сайту Університету Тромсо – Арктичного університету Норвегії (University of Tromsø – The Arctic University of Norway (UiT))

Протягом четвертого семестру студенти можуть обрати будь-яку спеціалізацію з неврологічної фізіотерапії гострої чи комплексної проблеми у дорослих або поглиблену неврологічну фізіотерапію для дітей.

Магістри з неврологічної фізіотерапії надають спеціалізовану експертизу внаслідок обстеження, оцінювання та лікування осіб з широким спектром функціональних проблем, зумовлених неврологічними порушеннями. Освіта забезпечує можливість надання академічної експертизи, важливої для інновацій та подальшого розвитку медико-санітарних послуг.

Основною метою практичних занять є допомога студентам у досягненні результатів навчання насамперед з фахових дисциплін. Завдяки практиці студенти набувають досвіду розроблення передових методик у неврологічній фізіотерапії для людей з широким спектром неврологічних розладів і застосовують набуту компетентність у відповідних міжпрофесійних контекстах. З огляду з потреби пацієнтів/клієнтів, студенти застосовуватимуть різні підходи та методи в клінічній роботі. Різноманітність теоретичних перспектив є відправною точкою для практики та міркувань про обрання напрямку власної практики. Студенти проводять практичні дослідження переважно на своєму робочому місці.

Практика починається в першому семестрі і триває протягом усієї програми до клінічного іспиту наприкінці четвертого семестру. Під час практики студент повинен:

1) провести щонайменше 300 консультацій (опитування, лікування, міждисциплінарні наради або консультації), пов'язаних з темою “Неврологічна фізіотерапія, частина I (Nevrologisk fysioterapi del I)”, 150 консультацій за темою “Неврологічна фізіотерапія, частина II (Nevrologisk fysioterapi del II)” та 150 консультацій, пов'язаних з темою “Неврологічна фізіотерапія у гострих/комплексних умовах (Nevrologisk fysioterapi voksne Akutte / kompleks tilstander)” або “Неврологічна фізіотерапія дітей 0–7 років (Fordyrning nevrologisk fysioterapi barn 0-7 years)”, щонайменше 600 консультацій;

2) провести 80 годин практичного керівництва частково у формі групового керівництва, частково у формі індивідуального керівництва протягом перших чотирьох семестрів;

3) провести 8 днів госпіталізації у відповідній лікарні / реабілітаційній установі / муніципальній службі або приватній практиці протягом перших чотирьох семестрів (студенти самі шукають відповідні місця для практики);

4) виконувати конкретні вимоги до практики, описані в теоретичному матеріалі.

Сфера дослідження “Психомоторна фізіотерапія” передбачає ознайомлення студентів з ключовими терапевтичними підходами та спеціалізованою експертизою в галузі психомоторної фізіотерапії, включає вивчення різних методів обстеження та підходів до лікування.

Норвезька психомоторна фізіотерапія, історично на неї впливали психоаналітики, займає провідне місце в галузі професійного дослідження магістрів з фізіотерапії. Дослідження показує, як теоретичні перспективи можуть сприяти розширенню розуміння та розвитку клінічної практики: розумінню тіла, відображенню поглядів на тіло у практиці та розумінні тілесних виразів, а також значенню, доданому реляційним аспектом та інтерсуб'єктивністю.

Психомоторна фізіотерапія передбачає, що організм є центром життєвого досвіду, тобто тіло і психіка є функціональними складовими, а проблемні переживання та емоції можуть виражатися через фізичне тіло. Підхід застосовують у процесі лікування пацієнтів/клієнтів із широким

Функціональні особливості формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у провідних зарубіжних закладах вищої освіти

обсягом діагнозів та симптомів. Обстеження та лікування зазвичай стосуються всього організму.

Огляд освітньої програми за семестрами наведено у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Освітня програма за семестрами навчання магістрів з неврологічної фізіотерапії в Університеті Тромсо – Арктичному університеті Норвегії (University of Tromsø – The Arctic University of Norway)

Семестр	Кількість і тривалість збору	Предмет	Практика
1	1 збір на 2 тижні	Неврологічна фізіотерапія, частина I (Nevrologisk fysioterapi del I)	+
	1 збір на 2 тижні	Наукова теорія для наук про здоров'я (Vitenskapsteori for helsefag)	
2	2 збори на 2 тижні	Неврологічна фізіотерапія, частина I (Nevrologisk fysioterapi del I)	+
		Розуміння тіла та взаємодія з ним (Kroppsforståelse og kommunikasjon)	
3	2 збори на 2 тижні	Неврологічна фізіотерапія, частина II (Nevrologisk fysioterapi del II)	+
		Методи дослідження, методологія та етика дослідження (Forskningsmetoder, metodologi og forskningsetikk)	
4	2 збори на 2 тижні	Науково-дослідне проектування (Forskningsdesign)	
		Неврологічна фізіотерапія у гострих/комплексних умовах (Nevrologisk fysioterapi voksne Akutte / kompleks tilstander)	+
		Неврологічна фізіотерапія дітей 0–7 років (Fordypning nevrologisk fysioterapi barn 0–7 years)	+
5	2 збори на 2-3 дні	Магістерська робота (Mastergradsoppgave)	
6	2 збори на 2-3 дні	Магістерська робота (Mastergradsoppgave)	

Фахівці зосереджують увагу на виявленні симптомів та локалізації дисфункції в контексті загальної фізичної функції, подолання потреб у навколишньому середовищі, ситуаціях, ресурсах та розумінні.

Мети психомоторної фізіотерапії досягають масажними маніпуляціями, фізичними вправами та бесідою через усвідомлення та коригування тілесного напруження, тілесної гнучкості та стабільності, а також зміну фізичних та психічних звичок людини [427] (рис.2.5).

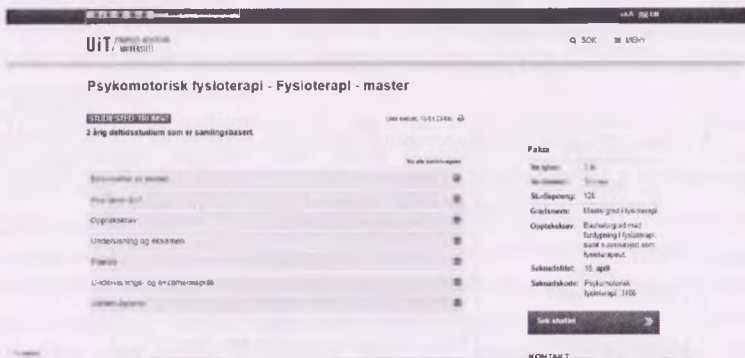

Рис. 2.5. Сторінка web-сайту Університету Тромсо - Арктичного університету Норвегії (University of Tromsø – The Arctic University of Norway (UiT))

Після завершення навчання студент оволодіває спеціалізованою експертизою з вивчення, оцінювання та лікування людей за однією із широкого спектру проблем зі здоров'ям, включаючи постійні больові та напружені стани, пов'язані з опорно-руховим апаратом і різноманітними психічними розладами. Крім того, професійну компетентність розвивають на основі принципів психомоторної фізіотерапії.

Основною метою практичних занять визначено допомогу студентам у досягненні високих результатів навчання, особливо за предметними курсами "Психомоторна фізіотерапія, частина I (Psykomotorisk fysioterapi del I)" та "Психомоторна фізіотерапія, частина II (Psykomotorisk fysioterapi del II)", де студенти вивчають різні методи психомоторної фізіотерапії і практикуються у їх застосуванні.

Завдяки практиці студенти набувають досвіду розроблення спеціалізованої психомоторної фізіотерапевтичної компетентності стосовно обстеження, оцінювання та лікування пацієнтів/клієнтів з широким спектром фізичних та психологічних складних функціональних станів. З огляду на потреби та ресурси пацієнтів/клієнтів в клініці використовують різні підходи та методи роботи. Практичні заняття переважно проводять на робочих місцях студентів.

Практика починається з першого семестру і триває протягом усього навчання до клінічного іспиту наприкінці четвертого семестру. Під час практики студент повинен:

Функціональні особливості формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у провідних зарубіжних закладах вищої освіти

- провести не менше 200 індивідуальних консультацій пацієнтів;
- мати 70 год спостереження протягом практичних періодів (частково – під груповим керівництвом, частково – під індивідуальним керівництвом);
- провести тижневу практику спостереження на іншому рівні обслуговування з іншим клінічним досвідом;
- на основі фундаментальних принципів психомоторної фізіотерапії пройти рухові групи на своєму робочому місці або в іншій відповідній установі.

Огляд освітньої програми та семестрів навчання магістрів з психомоторної фізіотерапії наведено у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Огляд освітньої програми та семестрів магістрів з психомоторної фізіотерапії в Університеті Тромсо – Арктичному університеті Норвегії (University of Tromsø – The Arctic University of Norway)

Семестр	Кількість зборів і їх тривалість	Предмет	Практика
1	1 збір на 2 тижні	Психомоторна фізіотерапія, частина I (Psykomotorisk fysioterapi del I)	+
	1 збір на 2 тижні	Наукова теорія для наук про здоров'я (Vitenskapsteori for helsefag)	
2	2 збори на 2 тижні	Психомоторна фізіотерапія, частина I (Psykomotorisk fysioterapi del I)	+
		Розуміння тіла та взаємодія з ним (Kroppsforståelse og kommunikasjon)	
3	2 збори на 2 тижні	Психомоторна фізіотерапія, частина II (Psykomotorisk fysioterapi del II)	+
		Методи дослідження, методологія та етика дослідження (Forskningsmetoder, metodologi og forskningsetikk)	
4	2 збори на 2 тижні	Науково-дослідне проектування (Forskningsdesign)	+
		Психомоторна фізіотерапія, частина II (Psykomotorisk fysioterapi del II)	
5	2 збори на 2–3 дні	Магістерська робота (Mastergradsoppgave)	
6	2 збори на 2–3 дні	Магістерська робота (Mastergradsoppgave)	

Проаналізувавши академічний зміст професійної підготовки магістрів з фізичної терапії, можна стверджувати, що магістр з фізичної терапії – це навчальна програма для фізіотерапевтів, які хочуть набути спеціалізованих клінічних та дослідницьких знань у галузях неврологічної та психомоторної фізіотерапії. В освітній сфері Норвегії такі фізіотерапевтичні дослідження мають суспільне значення та сприяють удосконаленню

навичок з фізіотерапевтичної експертизи, відповідно – удосконаленню роботи мультидисциплінарної команди та належному догляду за пацієнтами/клієнтами у загальних та спеціалізованих службах охорони здоров'я.

Передбачено, що студенти, які закінчили магістерську програму навчання, забезпечать високу якість та розширений доступ до спеціалізованої експертизи у галузях неврологічної та психомоторної фізіотерапії.

2.1.4. Професійна підготовка фахівців з ерготерапії за освітнім ступенем “магістр” в Норвегії

Ступінь магістра з ерготерапії у столичному Університеті Осло (Oslo Metropolitan University) передбачає проходження студентом чотирирічної навчальної програми. Програма містить 120 кредитів ECTS і проводиться у формі заочного навчання протягом чотирьох років [402] (рис. 2.6).

Рис. 2.6. Сторінка веб-сайту столичного Університету Осло (Oslo Metropolitan University)

Магістерська програма з ерготерапії має на меті допомогти ерготерапевтам розвинути спеціалізовані навички для вирішення суспільних проблем, спрямована на задоволення потреб суспільства в ерготерапевтах, які мають спеціалізований досвід з аналізу, розроблення та адаптації втручань. Користувачі послуг ерготерапевтів потребують розроблення індивідуальних цілісних та цілеспрямованих заходів, що дають змогу брати

участь у повсякденному житті та професійній діяльності, незважаючи на захворювання, соціальні, психічні чи фізичні порушення. Ерготерапевтичні втручання можуть бути спрямовані як на людину, так і на групи населення. Полегшення роботи в дитячому садку, школі, на робочих місцях та вдома є важливими завданнями ерготерапевтів, які сприяють розвитку інклюзивного суспільства.

Цільова група магістерської програми – це ерготерапевти, які хочуть працювати над професійним розвитком та/або брати участь у дослідженнях повсякденного життя та професійної діяльності.

Професійна підготовка фахівців з ерготерапії за освітнім ступенем “магістр” спрямована на навчання аналізу, розробленню та адаптації втручань в ерготерапії. Основну увагу приділяють втручанню, які дають змогу залучити пацієнтів/клієнтів та включити їх у повсякденне життя і трудову діяльність. Викладення навчального матеріалу має на меті зменшити розрив між теоретичними дослідженнями та практикою. Надавані знання стосуються методів, які можуть збільшити потенціал для впровадження на основі досліджень та ефективних втручань.

Можливість вибору професійної спеціалізації закладено у магістерській роботі. Студенти можуть закінчити навчальний курс за менший час і подати магістерську дисертацію для оцінювання раніше, ніж заплановано у навчальній програмі.

Усі дисципліни є обов’язковими для вивчення. Студентам рекомендовано опанувати дисципліни (курси) в установленому порядку, але це не є обов’язковою вимогою.

У навчальній програмі передбачено дотримання взаємозв’язку між лекціями та активними формами навчання – семінарами, груповою роботою, виконання письмових завдань, розроблення презентацій, оцінюванням завдань студентів та самостійним навчанням.

Структура навчального плану розраховано на три навчальних роки (шість семестрів), наведено у табл. 2.7.

Методи роботи спрямовані на самостійну діяльність, незалежність, рефлексію та нове мислення студентів, що стимулює критичне мислення стосовно аналізу теоретичних концепцій, результатів досліджень, а також питань із клінічного досвіду. Розвиток критичного мислення щодо зв’язків між теоретичними перспективами та професійною практикою є головним.

**Структура навчального плану підготовки магістрів з ерготерапії у
столичному Університеті Осло (Oslo Metropolitan University)**

Навчальний рік	1 семестр	2 семестр
1	Втручання у повсякденне та робоче життя (Intervensjoner i hverdags- og arbeidsliv) – 20 кредитів ECTS	
		Трансляція знань (Kunnskapstranslasjon) – 10 кредитів ECTS
2	Теорія науки та етики (Vitenskapsteori og etikk) – 10 кредитів ECTS	
	Якісні методи дослідження (Kvalitativ forskningsmetode) – 20 кредитів ECTS	
3		
4	Магістерська робота (Masteroppgave) – 60 кредитів ECTS	

Викладання дисципліни (курсу) “Трансляція знань” (Kunnskapstranslasjon) відбувається частково онлайн.

Лекції переважно використовують для ознайомлення з ключовими темами, висвітлення найважливіших елементів та наукових викликів.

Під час семінарів переважають дискусії між студентами та викладачем. Важливо, що студенти самостійно готують і представляють питання, аналізи, стратегії та висвітлюють отримані результати. Завдяки активній участі у семінарах студенти отримують постійні вказівки та зворотний зв'язок по ходу дослідження у формі оцінок студентів і викладачів.

Співпраця студентів є важливою складовою навчання. Крім традиційної групової роботи, студентам рекомендовано співпрацювати в мережі Інтернет, розміщуючи питання для обговорення через електронну систему підтримки навчання в університеті. Викладач забезпечує поставлення завдань, які можуть стимулювати як індивідуальну, так і групову роботу. Всі частини програми спрямовані на студентів, які практикують академічне письмо.

На семінарах керівництво набуває форми групової. В ході вивчення дисципліни (курсу) “Втручання у повсякденне та робоче життя” (Intervensjoner i hverdags- og arbeidsliv) студенти отримують вказівки щодо кваліфікаційного іспиту, а з дисципліни “Магістерська робота” (Masteroppgave) – отримують індивідуальні вказівки.

Для зацікавлених студентів навчальною програмою передбачено організацію проходження курсів за кордоном. Особливо важливо під час написання магістерської роботи проводити дослідження в навчальних

закладах чи науково-дослідних установах, де налагоджено міжнародне співробітництво.

Магістерська програма містить дві вимоги до роботи у вигляді обов'язкової участі, наведені в описі дисципліни (курсу) “Магістерська робота (Masteroppgave)”:

1) обов'язкове відвідування не менш ніж 80 % магістерських семінарів;

2) дві години роботи з репетиторами, щоб забезпечити якісне виконання проєкту.

Керівник оцінює планований проєкт, його опис проєкту та інші важливі аспекти майбутньої роботи магістра разом зі студентом на стартовому етапі.

Вимоги до роботи затверджують до того, як магістерська робота може бути подана для оцінювання.

Магістерська робота має бути індивідуальною, незалежною та керованою науковою роботою, що ґрунтується на емпіричному дослідженні або обговоренні перспектив у повсякденному та/або робочому житті [398].

Також у навчальній програмі зазначені очікувані результати навчання магістрів з ерготерапії:

– наявність у студента передових знань про відповідні дослідження, теорії та методи, важливі для роботи з обмеженим питанням ерготерапевтичного дослідження у повсякденному та/або робочому житті;

– можливість розроблення проєкту дослідження відповідно до вказівок з стики досліджень, аналізу власних чи доступних матеріалів та поширення результатів досліджень;

– можливість проєктування, ініціювання та розроблення менших дослідницьких проєктів, розгляду методологічних і теоретичних припущень для наукових досліджень, поширення результатів власних та чужих досліджень серед фахівців і широкої громадськості.

Отже, основний зміст професійної підготовки фахівців з ерготерапії за освітнім ступенем “магістр” стосується аналізу, розроблення та адаптації втручань в ерготерапії. Наголошено на важливості втручань, які дають змогу залучити пацієнтів/клієнтів, включити їх у повсякденне життя і трудову діяльність.

Викладання матеріалу має на меті зменшити розрив між науковими дослідженнями і практикою. Надання знань ґрунтується на методах, які можуть збільшити потенціал для впровадження на основі досліджень та

ефективних втручань. Можливість вибору професійної спеціалізації закладені у магістерській роботі.

2.2. Досвід професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в Австрії

В Австрії відповідальним за законодавче забезпечення навчання та професійної діяльності фізичних терапевтів та ерготерапевтів є Федеральне міністерство у справах здоров'я, сім'ї та молоді. Аналіз інформації, наданої на навчально-наукових сайтах університетів Австрії, дав змогу визначити цілісну картину професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти.

Встановлено, що у системі вищої освіти австрійських університетів студентам надано повну самостійність: вони формують свій розклад, обирають необхідні предмети, викладачів, тематику наукових робіт та екзаменаторів, а тривалість бакалаврських програм не є жорстко фіксованою.

Програму, розраховану на 3 роки, студент може засвоювати протягом 4–4,5 років, і це не буде вважатись академічною заборгованістю. Проте студента можуть відрахувати за неуспішність із профільних предметів, особливо за популярними спеціальностями, за якими прагне навчатися велика кількість абітурієнтів. Зимовий семестр в університетах Австрії, як правило, починається 1 жовтня, а літній – з 1 березня [230].

Бакалаврські програми для навчання в інститутах (коледжах), вищих спеціальних школах та університетах Австрії розраховані на шість семестрів. Навчання бакалаврів завершується захистом наукової роботи та складанням іспиту, за їх результатами випускнику присвоюють ступінь бакалавра і видають відповідний диплом.

Магістерські програми вищої освіти в Австрії призначені для тих, хто хоче вдосконалити свої знання за конкретною вузькою спеціальністю.

Аналіз освітньої системи Австрії показав, що дев'ять закладів вищої освіти готують фахівців у галузі фізіотерапії: Університет прикладних наук Карантія (Fachhochschule Kärnten), Університет прикладних наук Кампус Відень (Fachhochschule Campus Wien), Університет прикладних наук ІМК Кремс (IMC Fachhochschule Krems), Зальцбурзький університет прикладних наук (Salzburger Fachhochschule), Університет прикладних наук Св. Пелтена (Fachhochschule Sankt Pölten), Університет прикладних наук Бургенланд (Fachhochschule Burgenland), Університет прикладних наук для медичних

професій Верхня Австрія (Fachhochschule für die medizinischen Berufe Oberösterreich), Університет прикладних наук Іоаннема в Граці (Fachhochschule Joannema Graz), Університет прикладних наук в Тіролі (Fachhochschule Tirol) [175].

Фахівців з ерготерапії готують у восьми вищих навчальних закладів Австрії: Університет прикладних наук для медичних професій Верхня Австрія (Fachhochschule für die medizinischen Berufe Oberösterreich), Університет прикладних наук Вінера Нойштадта (Fachhochschule Wiener Neustadt), Університет прикладних наук Карантія (Fachhochschule Kärnten), Університет прикладних наук Кампус Відень (Fachhochschule Campus Wien), Університет прикладних наук ІМК Кремс (IMC Fachhochschule Krems), Зальцбурзький університет прикладних наук (Salzburger Fachhochschule), Університет прикладних наук Тіроль (Fachhochschule Tirol), Університет прикладних наук Іоаннема Грац (Fachhochschule Joannema Graz) [175].

2.2.1. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії за освітнім ступенем “бакалавр” в Австрії

В Університеті прикладних наук Карантія (Fachhochschule Kärnten) трирічна програма (6 семестрів) професійної підготовки фізичних терапевтів за освітнім ступенем “бакалавр” становить 180 кредитів ECTS.

Модульна система навчання, крім лекцій та семінарів, також пропонує простір для міждисциплінарної проектної роботи і паралельних стажувань [423] (рис. 2.7).

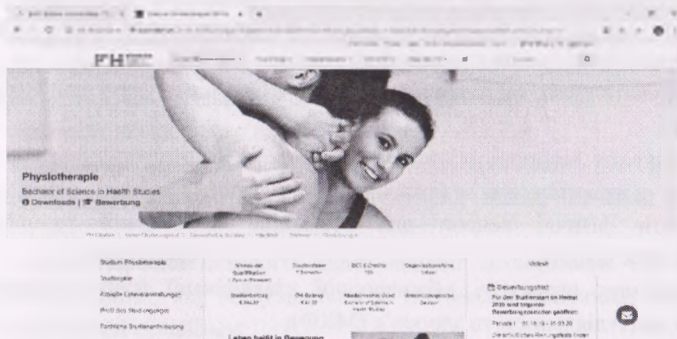

Рис. 2.7. Сторінка веб-сайту Університету прикладних наук Каринтія (Fachhochschule Kärnten)

Під час навчання для отримання ступеня бакалавра з фізіотерапії студенти здобувають теоретичні знання, набувають практичних умінь і навичок, що є передумовою для їх автономної професійної діяльності у сфері фізіотерапії. Навчальною програмою передбачено, що випускники мають володіти соціально-комунікативними навичками і самостійною компетенцією, необхідними для роботи з пацієнтами/клієнтами та у складі мультидисциплінарної команди.

Основними напрямками навчання є: основи фізіотерапії і біомедицини; вивчення болю, больових синдромів, управління болем; відпрацювання фізіотерапевтичних методів; вивчення можливостей фізіотерапевтичних втручань при різних дисфункціях; стажування. Практична підготовка майбутніх фізіотерапевтів починається з 2-го семестру [390].

Для отримання диплому освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр" з фізіотерапії студентам необхідно вивчити обов'язкові навчальні дисципліни (курси) і скласти з них іспити.

Протягом першого семестру професійної підготовки у майбутніх фахівців з фізіотерапії передбачені дисципліни (курси), після вивчення яких студенти зобов'язані:

- знати основні анатомічні та фізіологічні поняття, вміти описати людський організм, використовуючи медичні терміни;
- бути здатними описати загальну будову та функції окремих органів;
- перелічити основні фізіологічні досягнення людини, пов'язані з функціонуванням органів чи систем органів;
- вміти планувати методи та прийоми мобілізації пацієнтів;
- знати і вміти користуватися допоміжними засобами пересування, налаштовувати їх під кожного пацієнта;
- опанувати різні типи тренувань ходи, вміти адаптувати пацієнтів і навчати їх;
- опанувати векторні обчислення, розуміти й інтерпретувати різні положення та навантаження за показниками приладів;
- знати фізичні основи для розуміння фізіотерапії та фізіотерапевтичних заходів;
- визначати структуру Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я (МКФ);

– вміти ефективно досліджувати фахову літературу, документувати результати досліджень, розробляти питання для анкетування та отримувати відповідні гіпотези;

– вміти застосовувати до пацієнтів зміст тренувань усіх основних спортивних характеристик у спортивно-реабілітаційній зоні, інтерпретувати шляхи навчання, знати тести працездатності, інтерпретувати тести і застосовувати їх для контролю за навчанням, тренуванням;

– вміти описати теорію, передумови та самостійний досвід застосування обраних методів розслаблення та усвідомлення тіла, а також спрямувати на пацієнтів низку методів релаксації та усвідомлення тіла для досягнення належного психофізичного стану душі, формувати рамкові умови та відповідне ставлення до роботи, обирати і застосовувати пасивні й активні процедури;

– вміти встановити показання та протипоказання для різних методів і заходів, застосовуваних у фізіотерапевтичній практиці.

Для вирішення поставлених освітніх завдань у навчальному плані першого семестру передбачені такі дисципліни (курси): “Анатомічні та фізіологічні основи 1” (Anatomische und physiologische Grundlagen 1), “Анатомічні основи 2” (Anatomische Grundlagen 2), “Основні заходи лікування” (Basisbehandlungsmaßnahmen), “Кінематика 1” (Bewegungslehre 1), “Біомеханіка” (Biomechanik), “Методи релаксації” (Entspannungstechniken), “Основні лікарняної гігієни” (Grundlagen der Krankenhaus-hygiene), “Масаж” (Massage), “Медична термінологія” (Medizinische Terminologie), “Методика групової терапії” (Methodik der Gruppentherapie), “Фізіотерапія та реабілітація” (Physikalische Medizin und Rehabilitation), “Фізіотерапія” (Physikalische Therapie), “Фізіологічні основи 2” (Physiologische Grundlagen 2), “Прийоми наукової роботи” (Techniken Wissenschaftlichen Arbeitens), “Тренувальне навчання” (Trainingslehre).

Фрагмент навчального плану наведено у табл. 2.8.

У другому семестрі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізіотерапії передбачені дисципліни (курси), після вивчення студенти зобов’язані:

– знати терміни патології, знати перебіг захворювань і їх причин, патологічні зміни, які відбуваються у клітинах і тканинах, порушення життєдіяльності організму;

Таблиця 2.8

Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів з фізичної терапії в Університеті прикладних наук Каринтія (Fachhochschule Kärnten) протягом першого семестру

Назва курсу	Кредити ECTS
Анатомічні та фізіологічні основи 1 (Anatomische und physiologische Grundlagen 1)	4,0
Анатомічні основи 2 (Anatomische Grundlagen 2)	3,0
Основні заходи лікування (Basisbehandlungsmaßnahmen)	2,0
Кінематика 1 (Bewegungslehre 1)	2,0
Біомеханіка (Biomechanik)	2,0
Методи релаксації (Entspannungstechniken)	1,0
Основи лікарняної гігієни (Grundlagen der Krankenhaushygiene)	1,0
Масаж (Massage)	2,5
Медична термінологія (Medizinische Terminologie)	2,0
Методика групової терапії (Methodik der Gruppentherapie)	2,0
Фізіотерапія та реабілітація (Physikalische Medizin und Rehabilitation)	2,0
Фізіотерапія (Physikalische Therapie)	1,5
Фізіологічні основи 2 (Physiologische Grundlagen 2)	3,0
Прийоми наукової роботи (Techniken Wissenschaftlichen Arbeitens)	1,0
Тренувальне навчання (Trainingslehre)	1,0
Разом	30,0
Вільна тема (Freifach)	
Англійська мова (Englisch)	1,0
Перша допомога (Erste Hilfe)	1,0

– вміти застосовувати техніку пальпації, розпізнавати відмінності в якості (наприклад, м'язового тону) структур, виконувати й інтерпретувати функціональне обстеження периферичних суглобів;

– знати фізичні та соціальні зміни, які відбуваються у похилому віці, дисфункції в галузі геріатрії, знати медичні діагнози і їх пов'язаність із фізіотерапією;

– знати клінічні картини з внутрішньої медицини, пульмонології, серцево-судинної системи та ендокринології, а також виявляти надзвичайні ситуації у пацієнтів та розпочинати відповідні екстрені заходи, розуміти медичні діагнози, вміти правильно їх інтерпретувати;

– застосовувати навички соціального спілкування, необхідні для професійного спілкування з пацієнтами та клієнтами, а також у професійному контексті, використовувати основні комунікативні концепції та прийоми у

взаємодії з пацієнтами, аналізувати критичні ситуації та конфлікти у своєму професійному середовищі, оцінювати і класифікувати розуміння власної ролі;

– адекватно працювати із пацієнтами, які мають складні порушення лімфатичної системи, планувати втручання, виконувати й оцінювати основні методи ручного лімфатичного дренажу;

– вміти оцінювати конституцію, статику і ходу, розпізнавати, інтерпретувати і документувати відхилення від гіпотетичної норми;

– вміти спілкуватися у міждисциплінарній сфері та оголошувати власні рішення, проводити інформаційні та освітні дискусії з пацієнтами, клієнтами і їх родичами, інтегруючи культурні та релігійні потреби, способи життя і цінності.

Для вирішення поставлених освітніх завдань у навчальному плані другого семестру передбачені такі дисципліни (курси): “Загальна патологія” (Allgemeine Pathologie), “Анатомія у природних умовах” (Anatomie in vivo), “Запис висновків та документації” (Befundaufnahme und Dokumentation), “Стажування 1” (Berufspraktikum 1), “Кінематика 2” (Bewegungslehre 2), “Геріатрія” (Geriatric), “Внутрішня медицина” (Innere Medizin), “Комунікація та загальне опитування пацієнта” (Kommunikation und allgemeine PatientInnenengesprächsführung), “Лімфодренаж” (Lymphdrainage), “Тест функції м’язів та вимірювання суглобів” (Muskelfunktionsprüfung und Gelenksmessung), “Фізіотерапевтична геріатрія” (Physiotherapie Geriatric), “Фізіотерапія, внутрішня медицина” (Physiotherapie Innere Medizin), “Семінар для стажування 1” (Seminar zum Berufspraktikum 1), “Спеціальне опитування пацієнта” (Spezielle PatientInnenengesprächsführung), “Статика і аналіз ходи” (Statik und Ganganalyse).

Фрагмент навчального плану наведено у табл. 2.9.

Саме з третього семестру починається практична підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії. Курс “Стажування 1 (Berufspraktikum 1)” містить такі складові:

- ознайомлення із практичною діяльністю (організацією, процесом);
- проведення фізіотерапевтичного обстеження пацієнтів;
- ведення і тлумачення документації;
- вибір фізіотерапевтичних заходів відповідно до стану пацієнта;
- поставлення мети процесу фізіотерапії;
- відображення власних дій.

Протягом третього семестру професійної підготовки у майбутніх фахівців з фізіотерапії передбачені дисципліни (курси), після вивчення яких студенти зобов’язані:

*Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів з фізичної терапії в
Університеті прикладних наук Каринтія (Fachhochschule Kärnten)
протягом другого семестру*

Назва курсу	Кредити ECTS
Загальна патологія (Allgemeine Pathologie)	2,0
Анатомія у природних умовах (Anatomie in vivo)	2,5
Запис висновків та ведення документації (Befundaufnahme und Dokumentation)	1,0
Стажування 1 (Berufspraktikum 1)	6,0
Кінематика 2 (Bewegungslehre 2)	2,5
Геріатрія (Geriatric)	1,0
Внутрішня медицина (Innere Medizin)	2,0
Комунікація та загальне опитування пацієнта (Kommunikation und allgemeine PatientInnengesprachsführung)	1,0
Лімфодренаж (Lymphdrainage)	2,5
Тестування функції м'язів та вимірювання суглобів (Muskelfunktionsprüfung und Gelenkmessung)	2,0
Фізіотерапевтична геріатрія (Physiotherapie Geriatric)	1,0
Фізіотерапія, внутрішня медицина (Physiotherapie Innere Medizin)	3,0
Семинар для стажування 1 (Seminar zum Berufspraktikum 1)	0,5
Спеціальне опитування пацієнта (Spezielle PatientInnengesprachsführung)	1,5
Статика і аналіз ходи (Statik und Ganganalyse)	1,5
Разом	30,0

- знати методики мануальної терапії на кінцівках та хребті, вміти їх застосовувати і підлаштовувати індивідуально до пацієнтів;
- знати клінічні картини у неврології та супутні клінічні картини для встановлення медичного діагнозу, знати важливі нейрофізіологічні порушення і їх вплив на фізіотерапію;
- знати клінічні картини в галузі ортопедії у дорослих, підлітків та дітей, консервативну та оперативну терапію, клінічні картини, діагнози та їх вплив на систему руху, а також атипові процеси оздоровлення та протипоказання до фізіотерапевтичних заходів;
- знати біомеханіку периферичних нервів, виконувати, інтерпретувати та документувати нейродинамічні тести на пацієнтах, а також обирати та адаптувати методику лікування відповідно до проблем пацієнтів;
- знати наукові критерії, вміти вести дослідницький процес, створювати гіпотези та дослідні питання, збирати дані та планувати емпіричне дослідження;
- знати клінічні картини в галузі ревматології, пов'язані з кістками, м'язами, сухожиллями, зв'язками та капсулою суглоба у дорослих, підлітків та дітей, методи консервативної та оперативної терапії, клінічні картини і

діагнози, їх вплив на систему руху, атипові процеси оздоровлення та протипоказання до фізіотерапевтичних заходів.

Для вирішення поставлених освітніх завдань у навчальному плані третього семестру передбачені такі дисципліни (курси): “Техніка лікування суглобів” (Behandlungstechnik Gelenk), “Техніка лікування м’язів” (Behandlungstechnik Muskel), “Техніка лікування за PNF” (Behandlungstechnik PNF), “Стажування 2” (Berufspraktikum 2), “Неврологія” (Neurologie), “Ортопедія” (Orthopädie), “Фізіотерапевтична нейродинаміка” (Physiotherapie Neurodynamik), “Фізіотерапевтична неврологія 1” (Physiotherapie Neurologie 1), “Фізіотерапія ортопедичних кінцівок” (Physiotherapie Orthopädie Extremitäten), “Фізіотерапія ортопедичного відділу хребта” (Physiotherapie Orthopädie Wirbelsäule), “Фізіотерапевтична ревматологія” (Physiotherapie Rheumatologie), “Якісні та кількісні методи дослідження” (Qualitative und quantitative Forschungsmethoden), “Ревматологія” (Rheumatologie), “Семінар для стажування 2” (Seminar zum Berufspraktikum 2).

Фрагмент навчального плану наведено у табл. 2.10.

Таблиця 2.10

*Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів з фізичної терапії в
Університеті прикладних наук Каринтія (Fachhochschule Kärnten)
протягом третього семестру*

Назва курсу	Кредити ECTS
Техніка лікування суглобів (Behandlungstechnik Gelenk)	3,0
Техніка лікування м’язів (Behandlungstechnik Muskel)	1,5
Техніка лікування за PNF (Behandlungstechnik PNF)	2,0
Стажування 2 (Berufspraktikum 2)	6,5
Неврологія (Neurologie)	2,0
Ортопедія (Orthopädie)	1,5
Фізіотерапевтична нейродинаміка (Physiotherapie Neurodynamik)	1,5
Фізіотерапевтична неврологія 1 (Physiotherapie Neurologie 1)	4,0
Фізіотерапія ортопедичних кінцівок (Physiotherapie Orthopädie Extremitäten)	2,0
Фізіотерапія ортопедичного відділу хребта (Physiotherapie Orthopädie Wirbelsäule)	2,0
Фізіотерапевтична ревматологія (Physiotherapie Rheumatologie)	1,0
Якісні та кількісні методи дослідження (Qualitative und quantitative Forschungsmethoden)	2,0
Ревматологія (Rheumatologie)	0,5
Семінар для стажування 2 (Seminar zum Berufspraktikum 2)	0,5
Разом	30,0

Протягом четвертого семестру професійної підготовки у майбутніх фахівців з фізіотерапії передбачені дисципліни (курси), після вивчення яких студенти зобов'язані:

- здійснювати фізіотерапевтичний процес на основі гіпотез, застосовувати спеціальні процедури обстеження, визначати фізіотерапевтичні цілі, створювати план терапії, адаптувати, аналізувати, відображати та документувати його індивідуально для кожного пацієнта, обґрунтовувати застосовувані заходи та методи, обговорювати їх з пацієнтами, вносити будь-які корективи під час фізіотерапевтичного лікування;

- знати клінічні картини у хірургії, педіатрії, з терапію дитячих захворювань, діагнози та їх вплив на пацієнтів, з процеси загосення та протипоказання до фізіотерапевтичних заходів;

- знати основи моторного навчання та сенсомоторних тренувань, стратегії сприяння руховому тренуванню, вміти керувати сенсомоторними тренуваннями та налаштовувати їх для пацієнтів;

- знати клінічні картини в галузі травматології.

Для вирішення поставлених освітніх завдань у навчальному плані четвертого семестру передбачені наступні дисципліни (курси): “Прикладна фізіотерапія 1” (Angewandte Physiotherapie 1), “Стажування 3” (Berufspraktikum 3), “Хірургія” (Chirurgie), “Інтенсивна терапія” (Intensivmedizin), “Педіатрія” (Kinderheilkunde), “Навчання моторики” (Motorisches Lernen), “Фізіотерапія професійної медицини” (Physiotherapie Arbeitsmedizin), “Фізіотерапевтична хірургія” (Physiotherapie Chirurgie), “Фізіотерапевтичне інтенсивне лікування” (Physiotherapie Intensivmedizin), “Фізіотерапевтична педіатрія” (Physiotherapie Kinderheilkunde), “Фізіотерапевтична неврологія 2” (Physiotherapie Neurologie 2), “Фізіотерапевтична травматологія” (Physiotherapie Traumatologie), “Семінар для стажування 3” (Seminar zum Berufspraktikum 3), “Семінар для бакалаврської роботи 1” (Seminar zur Bachelorarbeit 1), “Травматологія” (Traumatologie).

Протягом п'ятого семестру професійної підготовки у майбутніх фахівців з фізіотерапії передбачені дисципліни (курси), після вивчення яких студент зобов'язані: розуміти клінічні картини у галузі гінекології та акушерства, знати консервативну та оперативну терапію (до та після-операційну), знати клінічні картини та діагнози, їх вплив на стан пацієнтів; розуміти передумови та можливості позаштатної роботи як фізіотерапевта, основи бізнесу, можливості маркетингових стратегій; знати клінічні

картини у психіатрії і психосоматиці, вміти встановлювати взаємодію з психічно хворими пацієнтами, обирати і застосувати відповідне лікування для них, планувати, проводити, документувати та індивідуально адаптувати фізіотерапевтичний процес до пацієнтів у галузі психіатрії та психосоматики відповідно до розпорядження лікаря; знати можливості фізіотерапії в умовах паліативної допомоги для поліпшення функціональних здатностей, сприяння рухливості та незалежності, поліпшенню самопочуття та якості життя пацієнтів; знати поширені больові синдроми, способи медичного та міждисциплінарного лікування цих больових синдромів, вміти оцінити пацієнтів з болем і задокументувати всі особливості у звіті; знати зону відповідальності фізіотерапевтів у спорті, вміти використовувати тренувально-терапевтичні прилади у конкретних видах спорту.

Фрагмент навчального плану наведено у табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів з фізичної терапії в Університеті прикладних наук Каринтія (Fachhochschule Kärnten) протягом четвертого семестру

Назва курсу	Кредити ECTS
Прикладна фізіотерапія 1 (Angewandte Physiotherapie 1)	1,5
Стажування 3 (Berufspraktikum 3)	6,5
Хірургія (Chirurgie)	1,0
Інтенсивна терапія (Intensivmedizin)	1,0
Педіатрія (Kinderheilkunde)	1,5
Навчання моторики (Motorisches Lernen)	1,0
Фізіотерапія професійної медицини (Physiotherapie Arbeitsmedizin)	1,5
Фізіотерапевтична хірургія (Physiotherapie Chirurgie)	1,5
Фізіотерапевтичне інтенсивне лікування (Physiotherapie Intensivmedizin)	0,5
Фізіотерапевтична педіатрія (Physiotherapie Kinderheilkunde)	2,5
Фізіотерапевтична неврологія 2 (Physiotherapie Neurologie 2)	2,0
Фізіотерапевтична травматологія (Physiotherapie Traumatologie)	2,5
Семінар для стажування 3 (Seminar zum Berufspraktikum 3)	0,5
Семінар для бакалаврської роботи 1 (Seminar zur Bachelorarbeit 1)	4,5
Травматологія (Traumatologie)	2,0
Разом	30,0

Для вирішення поставлених освітніх завдань у навчальному плані п'ятого семестру передбачені такі дисципліни (курси): “Прикладна фізіотерапія 2” (Angewandte Physiotherapie 2), “Техніка лікування сполучної

тканини шкіри” (Behandlungstechnik Haut-Bindegewebe), “Стажування 4” (Berufspraktikum 4), “Підприємництво у фізіотерапії” (Entrepreneurship in der Physiotherapie), “Гінекологія та акушерство” (Gynäkologie und Geburtshilfe), “Фізіотерапевтична гінекологія та акушерство” (Physiotherapie Gynäkologie und Geburtshilfe), “Фізіотерапія в спорті” (Physiotherapie im Sport), “Фізіотерапія в паліативній допомозі” (Physiotherapie in Palliative Care), “Фізіотерапевтична психіатрія та психосоматика” (Physiotherapie Psychiatrie und Psychosomatik), “Психіатрія та психосоматика” (Psychiatrie und Psychosomatik), “Основи права” (Rechtsgrundlagen), “Больові синдроми” (Schmerzsyndrome), “Семінар для стажування 4” (Seminar zum Berufspraktikum 4).

Фрагмент навчального плану наведено у табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів з фізичної терапії в Університеті прикладних наук Каринтія (Fachhochschule Kärnten) протягом п'ятого семестру

Назва курсу	Кредити ECTS
Прикладна фізіотерапія 2 (Angewandte Physiotherapie 2)	2,0
Техніка лікування сполучної тканини шкіри (Behandlungstechnik Haut/Bindegewebe)	2,5
Стажування 4 (Berufspraktikum 4)	10,5
Підприємництво у фізіотерапії (Entrepreneurship in der Physiotherapie)	2,0
Гінекологія та акушерство (Gynäkologie und Geburtshilfe)	1,5
Фізіотерапевтична гінекологія та акушерство (Physiotherapie Gynäkologie und Geburtshilfe)	2,0
Фізіотерапія в спорті (Physiotherapie im Sport)	2,0
Фізіотерапія в паліативній допомозі (Physiotherapie in Palliative Care)	1,0
Фізіотерапевтична психіатрія та психосоматика (Physiotherapie Psychiatrie und Psychosomatik)	1,5
Психіатрія та психосоматика (Psychiatrie und Psychosomatik)	1,0
Основи права (Rechtsgrundlagen)	1,5
Больові синдроми (Schmerzsyndrome)	2,0
Семінар для стажування 4 (Seminar zum Berufspraktikum 4)	0,5
Разом	30,0

Протягом шостого семестру професійної підготовки у майбутніх фахівців з фізіотерапії передбачені дисципліни (курси), після вивчення яких студенти зобов'язані: знати посадову інструкцію фізіотерапевта та розуміти власну професійну ідентичність у співпраці з іншими членами

мультидисциплінарної команди; знати моделі здоров'я, концепції та теорії щодо здоров'я та хвороб, австрійську систему охорони здоров'я, загальні її умови, можливі медичні та соціально-політичні події та тенденції; вміти розробляти, планувати та реалізовувати орієнтовані на пацієнта/клієнта концепції мобільності, адаптовані до потреб сучасного суспільства, наприклад зміцнення здоров'я та профілактики для повсякденного життя, дозвілля та праці, проводити консультування для профілактики та зміцнення здоров'я. Для вирішення поставлених освітніх завдань у навчальному плані шостого семестру передбачені такі дисципліни (курси): "Бакалаврський іспит" (Bachelorprüfung), "Кар'єра та етика" (Berufskunde und Ethik), "Стажування 5" (Berufspraktikum 5), "Охорона здоров'я та суспільне здоров'я" (Gesundheitsversorgung und Public Health), "Фізіотерапія у профілактиці та зміцненні здоров'я" (Physiotherapie in der Prävention und Gesundheitsförderung), "Семінар для стажування 5" (Seminar zum Berufspraktikum 5), "Семінар для бакалаврської роботи 2" (Seminar zur Bachelorarbeit 2).

Фрагмент навчального плану наведено у табл. 2.13.

Таблиця 2.13

Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів з фізичної терапії в Університеті прикладних наук Каринтія (Fachhochschule Kärnten) протягом шостого семестру

Назва курсу	Кредити ECTS
Бакалаврський іспит (Bachelorprüfung)	2,0
Кар'єра та етика (Berufskunde und Ethik)	2,0
Стажування 5 (Berufspraktikum 5)	15,5
Охорона здоров'я та суспільне здоров'я (Gesundheitsversorgung und Public Health)	2,0
Фізіотерапія у профілактиці та зміцненні здоров'я (Physiotherapie in der Prävention und Gesundheitsförderung)	1,5
Семінар для стажування 5 (Seminar zum Berufspraktikum 5)	0,5
Семінар для бакалаврської роботи 2 (Seminar zur Bachelorarbeit 2)	5,0
Разом	28,0
Предмет на вибір (Wahlpflichtfach)	
Гериатрія (Geriatric)	2,0
Ортопедія (Orthopädie)	2,0
Неврологія (Neurologie)	2,0
Сучасні тенденції, що впливають на фізіотерапію (Aktuelle Entwicklungstrends mit Wirkung auf die Physiotherapie)	2,0
Разом	2,0

Для нашого дослідження важливим є те, що у навчальній програмі враховано необхідність випускникам володіти соціально-комунікативними навичками і самостійною компетенцією, потрібними для роботи з пацієнтами/клієнтами та у складі мультидисциплінарної команди. Основними напрямками навчання визначено: основи фізіотерапії і біомедицини; біль, больові синдроми, управління болем; фізіотерапевтичні методи; фізіотерапевтичні втручання при різних дисфункціях; стажування.

2.2.2. Професійна підготовка фахівців з ерготерапії за освітнім ступенем “бакалавр” в Австрії

Професійна підготовка фахівців з ерготерапії за освітнім ступенем “бакалавр” в Університеті прикладних наук Каринтія (Fachhochschule Kärnten) здійснюється за трирічною програмою (6 семестрів), яка становить 180 кредитів ECTS. Модульна система навчання, крім лекцій та семінарів, також пропонує простір для міждисциплінарної проектної роботи і проходження паралельних стажувань. Вчений ступінь, який здобувають випускники, має назву “Бакалавр наук з охорони здоров’я” [403] (рис. 2.8).

Рис. 2.8. Сторінка веб-сайту Університету прикладних наук Каринтія (Fachhochschule Kärnten)

Професійна підготовка майбутніх фахівців з ерготерапії передбачає викладання професійно-методичних, суспільно-наукових, а також медичних основ та алгоритму професійних дій для автономного виконання професійних обов’язків ерготерапевта [389].

Протягом першого семестру професійної підготовки у майбутніх фахівців з ерготерапії передбачені дисципліни (курси), після вивчення яких студенти зобов'язані:

- знати основи етичних критеріїв в ерготерапії, можливі конфліктні ситуації в ерготерапії, підрозділи та галузі ерготерапії, розуміти необхідність мультидисциплінарної співпраці, знати аспекти галузі ерготерапії;

- визначати й описувати біомеханічні, рухові, сенсорно-перцептивні, когнітивні та психосоціальні аспекти практичної діяльності, зменшувати або збільшувати вимоги до них;

- знати основні анатомічні та фізіологічні поняття, вміти описати людський організм, використовуючи медичні терміни, загальну будову, будову та функції окремих органів, навести основні фізіологічні досягнення людини пов'язані з органами чи системами органів;

- вміти відображати власні ідеї та ставлення до здоров'я і його зміцнення, надавати інформацію про специфічні та міждисциплінарні моделі зміцнення здоров'я, активізувати і поглиблювати власний досвід, стосовно зміцнення здоров'я, знати фактори, що впливають на здоров'я, оцінювати та опосередковувати заходи щодо зміцнення здоров'я, пов'язані з пацієнтами/клієнтами, а також розробляти конкретні пропозиції для конкретної цільової групи;

- мати базове розуміння гігієни лікарні та вміти впроваджувати гігієнічні заходи у конкретних професійних ситуаціях;

- знати сучасні заходи діагностики психологічного розвитку, основи перцептивної психології, психологічні моделі та концепції щодо емоцій, мотивації, мислення і пам'яті, професійні результати досліджень немовлят;

- вміти обирати ерготерапевтичну процедуру тестування, а також знати сучасні підходи та базові дослідження в галузях дії та поведінки.

Для вирішення поставлених освітніх завдань у навчальному плані першого семестру передбачені такі дисципліни (курси): “Аналіз діяльності” (Aktivitätsanalyse), “Анатомічні та фізіологічні основи” (Anatomische und physiologische Grundlagen), “Аналіз руху” (Bewegungsanalyse), “Процес ерготерапії” (Der ergotherapeutische Prozess), “Зміцнення здоров'я та ерготерапія” (Gesundheitsförderung und Ergotherapie), “Основні компетентності навчальної здатності” (Grundkompetenzen der Studierfähigkeit), “Основні лікарняної гігієни” (Grundlagen der Krankenhaushygiene), “Ерготерапевтична майстерність I” (Handwerklich

gestalterische Aktivitäten in der Ergotherapie 1), “Ерготерапевтична майстерність 2” (Handwerklich gestalterische Aktivitäten in der Ergotherapie 2), “Ерготерапевтична майстерність 3” (Handwerklich gestalterische Aktivitäten in der Ergotherapie 3), “Ерготерапевтична майстерність 4” (Handwerklich gestalterische Aktivitäten in der Ergotherapie 4), “Компоненти людських дій” (Komponenten menschlichen Handelns), “Медицина термінологія” (Medizinische Terminologie), “Філософія та моделі ерготерапії” (Philosophie und Modelle der Ergotherapie), “Психологія в ерготерапії” (Psychologie in der Ergotherapie), “Наукова робота 1” (Wissenschaftliches Arbeiten 1), “Управління часом та самоорганізація” (Zeit- und Selbstmanagement).

Фрагмент навчального плану наведено у табл. 2.14.

Таблиця 2.14

*Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів з ерготерапії в
Університеті прикладних наук Каринтія (Fachhochschule Kärnten)
протягом першого семестру*

Назва курсу	Кредити ECTS
Аналіз діяльності (Aktivitätsanalyse)	1,0
Анатомічні та фізіологічні основи (Anatomische und physiologische Grundlagen)	4,0
Аналіз руху (Bewegungsanalyse)	2,0
Процес ерготерапії (Der ergotherapeutische Prozess)	2,0
Зміцнення здоров'я та ерготерапія (Gesundheitsförderung und Ergotherapie)	1,5
Основні компетентності навчальної здатності (Grundkompetenzen der Studierfähigkeit)	1,0
Основи лікарняної гігієни (Grundlagen der Krankenhaushygiene)	1,0
Ерготерапевтична майстерність 1 (Handwerklich gestalterische Aktivitäten in der Ergotherapie 1)	1,0
Ерготерапевтична майстерність 2 (Handwerklich gestalterische Aktivitäten in der Ergotherapie 2)	1,0
Ерготерапевтична майстерність 3 (Handwerklich gestalterische Aktivitäten in der Ergotherapie 3)	1,0
Ерготерапевтична майстерність 4 (Handwerklich gestalterische Aktivitäten in der Ergotherapie 4)	1,0
Компоненти людських дій (Komponenten menschlichen Handelns)	2,0
Медицина термінологія (Medizinische Terminologie)	5,0
Філософія та моделі ерготерапії (Philosophie und Modelle der Ergotherapie)	2,0
Психологія в ерготерапії (Psychologie in der Ergotherapie)	2,5
Наукова робота 1 (Wissenschaftliches Arbeiten 1)	1,0
Управління часом та самоврядування (Zeit- und Selbstmanagement)	1,0
Разом	30,0

Вільна тема (Freifach)	
Перша допомога (Erste Hilfe)	2,0
Англійська (Englisch)	1,0
Методи презентації	1,0

Серед наведеного переліку предметів слід звернути увагу на зміст наступних навчальних дисциплін (курсів), передбачених у навчальному плані професійної підготовки майбутніх фахівців з ерготерапії. Так, змістом дисциплін “Ерготерапевтична майстерність 1” (Handwerklich gestalterische Aktivitäten in der Ergotherapie 1), “Ерготерапевтична майстерність 2” (Handwerklich gestalterische Aktivitäten in der Ergotherapie 2), “Ерготерапевтична майстерність 3” (Handwerklich gestalterische Aktivitäten in der Ergotherapie 3) та “Ерготерапевтична майстерність 4” (Handwerklich gestalterische Aktivitäten in der Ergotherapie 4) передбачено:

- роботу з моделюючими сполуками;
- матеріалознавство;
- роботу з деревиною;
- роботу з текстильними матеріалами;
- роботу з каменем;
- вивчення інструментарію;
- розроблення дизайну робочого місця;
- навчання відображенню власного досвіду;
- навчання аналізу діяльності.

У навчальній програмі також описані вміння, яких мають набути студенти після вивчення цих навчальних дисциплін (курсів):

- використовувати посередницьку діяльність;
- самостійно планувати та проводити професійну діяльність з ерготерапії;
- аналізувати і добирати необхідні матеріали, інструменти та прилади;
- вивчати біомеханічні, рухові, сенсорно-перцептивні, когнітивні та психосоціальні аспекти на практиці.

Протягом другого семестру професійної підготовки майбутніх фахівців з ерготерапії передбачені дисципліни (курси), після вивчення яких студенти зобов’язані:

- мати базове розуміння основних патологічних змін або станів людського організму;

– знати аспекти ерготерапевтичного втручання в контексті професійної інтеграції підлітків;

– знати особливості ерготерапевтичного втручання у сфері дитячої та підліткової медицини;

– знати педагогічні наслідки й аспекти ерготерапевтичного мислення та дій;

– вміти відображати ерготерапію на тлі обраних педагогічних теорій, описувати відмінності у навчанні та керівництві в різному віці та пов'язувати їх із прикладами з повсякденного життя, знати методи передавання та засвоєння знань і вміти навчати пацієнтів/клієнтів застосовувати обрані методи;

– знати топографію та функції центральної і периферичної нервової системи, опорно-рухового апарату, верхніх кінцівок і тулуба;

– знати мультидисциплінарні варіанти діагностики у дитячій та підлітковій медицині, а також причини, клініку, медичне діагностування, терапію, реабілітацію, прогноз обраних, професійно важливих дитячих захворювань;

– розуміти важливість співпраці з роботодавцями, школами, батьками та родичами пацієнтів/клієнтів, вміти інтегрувати їх повсякденний режим практичної діяльності;

– вивчити основи садівництва.

Для вирішення поставлених освітніх завдань у навчальному плані другого семестру передбачені такі дисципліни (курси): “Загальна патологія” (Allgemeine Pathologie), “Професійне стажування 1” (Berufsorientiertes Praktikum 1), “Ерготерапевтичний процес у професійній інтеграції підлітків” (Ergotherapeutischer Prozess in der beruflichen Integration Jugendlicher), “Ерготерапевтичний процес у дитячій та підлітковій медицині” (Ergotherapeutischer Prozess in der Kinder- und Jugendheilkunde), “Ерготерапевтична майстерність 5” (Handwerklich gestalterische Aktivitäten in der Ergotherapie 5), “Компоненти дитячої дії” (Komponenten kindlichen Handelns), “Педагогіка в ерготерапії” (Pädagogik in der Ergotherapie)”, “Педіатрія (Pädiatrie), “Інтерфейси/установки в ерготерапії” (Schnittstellen/-Settings in der Ergotherapie)”, “Спеціальна анатомія нервової системи” (Spezielle Anatomie des Nervensystems), “Спеціальна анатомія опорно-рухового апарату/анатомія в природніх умовах” (Spezielle Anatomie OE/Anatomie in Vivo).

Фрагмент навчального плану наведено у табл. 2.15.

Таблиця 2.15

Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів з ерготерапії в Університеті прикладних наук Каринтія (Fachhochschule Kärnten) протягом другого семестру

Назва курсу	Кредити ECTS
Загальна патологія (Allgemeine Pathologie)	2,0
Професійне стажування 1 (Berufsorientiertes Praktikum 1)	10,0
Ерготерапевтичний процес у професійній інтеграції підлітків (Ergotherapeutischer Prozess in der beruflichen Integration Jugendlicher)	1,5
Ерготерапевтичний процес у дитячій та підлітковій медицині (Ergotherapeutischer Prozess in der Kinder- und Jugendheilkunde)	5,0
Ерготерапевтична майстерність 5 (Handwerklich gestalterische Aktivitäten in der Ergotherapie 5)	1,0
Компоненти дитячої дії (Komponenten kindlichen Handelns)	1,0
Педагогіка в ерготерапії (Pädagogik in der Ergotherapie)	1,0
Педіатрія (Pädiatrie)	2,5
Інтерфейси/установки в ерготерапії (Schnittstellen/Settings in der Ergotherapie)	1,5
Спеціальна анатомія нервової системи (Spezielle Anatomie des Nervensystems)	1,5
Спеціальна анатомія опорно-рухового апарату/анатомія в природних умовах (Spezielle Anatomie OE/Anatomie in Vivo)	3,0
Разом	30,0
Вільна тема (Freifach)	
Філософія науки (Wissenschaftstheoretische Grundlagen)	1,0

Протягом третього семестру професійної підготовки у майбутніх фахівців з ерготерапії передбачені дисципліни (курси), після вивчення яких студенти зобов'язані:

– уміти у повсякденному житті бути самодостатніми, вміти продуктивно працювати, організовувати власне дозвілля та відпочинок, зміцнюючи здоров'я;

– знати основи професійної медицини та професійної психології, вплив факторів стресу на здоров'я працівників, методи вимірювання приладами обліку, шляхи ерготерапії професійних медичних проблем та медичних станів у галузі професійної медицини;

– знати найважливіші вимоги та основні принципи професійних оперативних втручань, типовий процес загоєння структур тіла після травм та операцій, бути ознайомленими з клінічною картиною, медичною

діагностикою, консервативною та оперативною терапією, доглядом та реабілітацією при професійних травмах;

– знати мультидисциплінарні діагностичні та терапевтичні можливості в ортопедії;

– уміти вести спілкування, знати методи спілкування, бесіди та консультації, форми бесіди, що відбувається в умовах ерготерапії, а також уміти обирати і застосовувати методи спілкування та співпраці, пристосовані до ерготерапевтичної роботи з урахуванням культурних, релігійних потреб, способів життя та цінностей пацієнтів/клієнтів;

– знати можливості використання робототехніки в ерготерапії, сучасний стан розвитку науки та перспективи розвитку ерготерапії;

– вміти працювати з керамікою, бахромою та ротангом.

Також виокремимо такі освітні завдання, як ознайомлення студентів з ергономічними основами та принципами ерготерапії з пацієнтом/клієнтом, аналізом, адаптацією та оцінюванням робочого місця, ознаками та сферами роботи або специфічним внеском ерготерапевта в колективі, проєктуванням та адаптацією робочого місця, створення у студентів уявлення про зону відповідальності, визначення вимог до ерготерапевта в галузі ортопедії та хірургії, навчання студентів модифікації процесу відповідно до існуючих проблем, зокрема застосуванню вже здобутих знань, умінь та навичок для стратегій вирішення проблем, добору заходів ерготерапії для обстеження та лікування, а також обґрунтуванню їх вибору, адаптації заходів до можливостей вирішення обраних проблем.

Для вирішення поставлених освітніх завдань у навчальному плані третього семестру передбачені такі дисципліни (курси): “Діяльність у повсякденному житті та допоміжні матеріали” (ADL und Hilfsmittelversorgung), “Професійна медицина” (Arbeitsmedizin), “Професійна психологія” (Arbeitspsychologie), “Хірургія” (Chirurgie), “Ерготерапевтичний процес у професійній медицині, включаючи ергономіку” (Ergotherapeutischer Prozess in der Arbeitsmedizin inkl. Ergonomie), “Ерготерапевтичний процес в ортопедії та хірургії, включаючи концепції терапії” (Ergotherapeutischer Prozess in der Orthopädie und Chirurgie inkl. Therapiekonzepte), “Методи дослідження в ерготерапії” (Forschungsmethoden in der Ergotherapie), “Трупова динаміка 1” (Gruppendynamik 1), “Ерготерапевтична майстерність 6” (Handwerklich gestalterische Aktivitäten in der Ergotherapie 6), “Ерготерапевтична майстерність 7” (Handwerklich gestalterische Aktivitäten

Функціональні особливості формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у провідних зарубіжних закладах вищої освіти

in der Ergotherapie 7), “Зв’язок, орієнтований на клієнта” (Klientenzentrierte Kommunikation), “Ортопедія” (Orthopädie), “Планування стажування та нагляд за стажуванням, орієнтованим на роботу 1” (Praktikumsreflexion und Supervision zum berufsorientierten Praktikum 1), “Професіоналізм та співпраця” (Professionalität und Zusammenarbeit), “Розробка та презентація проекту” (Projektentwicklung und Präsentation), “Робототехніка” (Robotik), “Виготовлення рейок” (Schienenherstellung).

Фрагмент навчального плану наведено у табл. 2.16.

Таблиця 2.16

*Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів з ерготерапії в
Університеті прикладних наук Каринтія (Fachhochschule Kärnten)
протягом третього семестру*

Назва курсу	Кредити ECTS
Діяльність у повсякденному житті та допоміжні матеріали (ADL und Hilfsmittelversorgung)	1,0
Професійна медицина (Arbeitsmedizin)	1,0
Професійна психологія (Arbeitspsychologie)	1,5
Хірургія (Chirurgie)	2,5
Ерготерапевтичний процес у професійній медицині, у тому числі ергономіка (Ergotherapeutischer Prozess in der Arbeitsmedizin inkl. Ergonomie)	5,0
Ерготерапевтичний процес в ортопедії та хірургії, включаючи концепції терапії (Ergotherapeutischer Prozess in der Orthopädie und Chirurgie inkl. Therapiekonzepte)	2,0
Методи дослідження в ерготерапії (Forschungsmethoden in der Ergotherapie)	1,5
Групова динаміка 1 (Gruppendynamik 1)	1,5
Ерготерапевтична майстерність 6 (Handwerklich gestalterische Aktivitäten in der Ergotherapie 6)	1,0
Ерготерапевтична майстерність 7 (Handwerklich gestalterische Aktivitäten in der Ergotherapie 7)	2,5
Зв’язок, орієнтований на клієнта (Klientenzentrierte Kommunikation)	2,0
Ортопедія (Orthopädie)	1,5
Планування стажування та нагляд за стажуванням, орієнтованим на роботу 1 (Praktikumsreflexion und Supervision zum berufsorientierten Praktikum 1)	1,5
Професіоналізм та співпраця (Professionalität und Zusammenarbeit)	1,0
Розробка та презентація проекту (Projektentwicklung und Präsentation)	1,5
Робототехніка (Robotik)	2,0
Виготовлення рейок (Schienenherstellung)	2,0
Разом	30,0
Вільна тема (Freifach)	
Англійська мова 1 (English 1)	2,0
Практикум написання (Schreibwerkstatt)	2,0

Протягом четвертого семестру професійної підготовки у майбутніх фахівців з ерготерапії передбачені дисципліни (курси), після вивчення яких студенти зобов'язані:

- під час проходження курсу “Професійне стажування 2” (Berufsorientiertes Praktikum 2) застосовувати набуті теоретичні та практичні знання на практиці, набуваючи компетенції у трьох визначених галузях: передання знань, дій, відповідальності;

- знати межі відповідальності та вимоги до ерготерапевта в галузі внутрішньої медицини та неврології, рамкові умови ерготерапії в цих галузях та взаємопов'язаність основних умов і терапевтичних варіантів, основи ерготерапії у визначених галузях та призначати ерготерапію на основі цих знань, розуміти зв'язок між проблемами/ресурсами людини та симптомами хвороб і розладів;

- вміти модифікувати процес ерготерапії відповідно до сучасних проблем, зокрема застосовувати вже набуті знання, вміння та навички для стратегій вирішення проблем, обирати заходи ерготерапії для обстеження та лікування, обґрунтовувати їх вибір, адаптувати заходи до обраних проблем та втілювати їх у життя;

- розуміти особливості та проблеми сфери охорони здоров'я, знати найважливіші захворювання, які спричиняють найбільший тягар хвороб в усьому світі, зокрема Австрії;

- знати структури, елементи і взаємозалежності в економіці охорони здоров'я та суспільства, вміти описати різні сфери медичної служби за функціями, а також знати можливості контролю в системі охорони здоров'я;

- знати основні поняття соціології;

- вміти оцінювати вплив фізичних вправ на соціальне становище та здоров'я суспільства, знати сучасні підходи, бути ознайомленими із фундаментальними дослідженнями в галузях дії та поведінки.

Для вирішення поставлених освітніх завдань у навчальному плані четвертого семестру передбачені такі дисципліни (курси): “Професійне стажування 2” (Berufsorientiertes Praktikum 2), “Ерготерапевтія у внутрішній медицині” (Ergotherapeutischer Prozess in der Inneren Medizin), “Ерготерапевтичний процес в неврології, у тому числі концепції терапії” (Ergotherapeutischer Prozess in der Neurologie inkl. der Therapiekonzepte), “Ерготерапія, заснована на доказах, у тому числі бакалаврська робота 1” (Evidenzbasierte Ergotherapie inkl. Bachelorarbeit 1), “Управління здоров'ям,

громадське здоров'я, медична соціологія” (Gesundheitsmanagement, Public Health, Medizinsoziologie), “Основи економіки здоров'я” (Grundlagen der Gesundheitsökonomie), “Неврологія” (Neurologie), “Планування стажування та нагляд за стажуванням, орієнтованим на роботу 2” (Praktikumsreflexion und Supervision zum berufsorientierten Praktikum 2), “Соціологія” (Soziologie), “Спеціальна патологія внутрішньої медицини” (Spezielle Pathologie Innere Medizin), “Екологічна адаптація та доступність” (Umweltadaptierung und Barrierefreiheit).

Фрагмент навчального плану наведений у табл. 2.17.

Таблиця 2.17

Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів з ерготерапії в Університеті прикладних наук Каринтія (Fachhochschule Kärnten) протягом четвертого семестру

Назва курсу	Кредити ECTS
Професійне стажування 2 (Berufsorientiertes Praktikum 2)	9,5
Ерготерапія у внутрішній медицині (Ergotherapeutischer Prozess in der Inneren Medizin)	1,0
Ерготерапевтичний процес в неврології, включаючи концепції терапії (Ergotherapeutischer Prozess in der Neurologie inkl. der Therapiekonzepte)	5,5
Ерготерапія, заснована на доказах, у тому числі бакалаврська робота 1 (Evidenzbasierte Ergotherapie inkl. Bachelorarbeit 1)	4,0
Управління здоров'ям, громадське здоров'я, медична соціологія (Gesundheitsmanagement, Public Health, Medizinsoziologie)	1,0
Основи економіки здоров'я (Grundlagen der Gesundheitsökonomie)	1,0
Неврологія (Neurologie)	3,0
Планування стажування та нагляд за стажуванням, орієнтованим на роботу 2 (Praktikumsreflexion und Supervision zum berufsorientierten Praktikum 2)	1,0
Соціологія (Soziologie)	1,0
Спеціальна патологія внутрішньої медицини (Spezielle Pathologie Innere Medizin)	1,0
Екологічна адаптація та доступність (Umweltadaptierung und Barrierefreiheit)	2,0
Разом	30,0
Вільна тема (Freifach)	
Англійська мова 2 (English 2)	2,0
Групова динаміка та нагляд (Gruppendynamik und Supervision)	1,0

Протягом п'ятого семестру професійної підготовки майбутніх фахівців з ерготерапії передбачені дисципліни (курси), після вивчення яких студенти пов'язані:

- бути ознайомлені із зоною відповідальності та вимогами до ерготерапевта в галузях геріатрії та психіатрії, рамковими умовами ерготерапії в цих галузях;

- знати основні теоретичні та емпіричні відомості в галузі інвалідності, а також основи роботи із людьми з інвалідністю, створення рівних можливостей груп у контексті педагогічного, політичного, психологічного, соціологічного, медичного та психіатричного контекстів;

- мати уявлення про правові основи для медичних працівників;

- знати заходи з управління стресом, конфліктністю, вміти розвивати власну професійну зосередженість, визнати індивідуальний потенціал розвитку;

- вміти працювати з папером, знати основи ткацтва, друку на тканині.

Для вирішення поставлених освітніх завдань у навчальному плані п'ятого семестру передбачені такі дисципліни (курси): “Життя та ерготерапія” (Ambient Assisted Living und Ergotherapie), “Професійне стажування 3” (Berufsorientiertes Praktikum 3), “Інвалідність та різноманітність в ерготерапії” (Disability und Diversity in der Ergotherapie), “Ерготерапевтичний процес у геріатрії, у тому числі концепції терапії” (Ergotherapeutischer Prozess in der Geriatrie inkl. Therapiekonzepte), “Ерготерапевтичний процес у психіатрії, включаючи концепції терапії” (Ergotherapeutischer Prozess in der Psychiatrie inkl. Therapiekonzepte), “Геріатрія” (Geriatrie), “Політика в галузі охорони здоров'я” (Gesundheitspolitik), “Зелений догляд” (Green Care), “Групова динаміка 1” (Gruppendynamik 1), “Ерготерапевтична майстерність 8” (Handwerklich gestalterische Aktivitäten in der Ergotherapie 8), “Ерготерапевтична майстерність 9” (Handwerklich gestalterische Aktivitäten in der Ergotherapie 9), “Планування стажування та нагляд за стажуванням, орієнтованим на роботу, 3” (Praktikumsreflexion und Supervision zum berufsorientierten Praktikum 3), “Психіатрія” (Psychiatrie), “Правові основи для медичних працівників” (Rechtliche Grundlagen für Gesundheitsberufe).

Фрагмент навчального плану наведено у табл. 2.18.

Протягом шостого семестру професійної підготовки майбутніх фахівців з ерготерапії передбачені дисципліни (курси), після вивчення яких студенти повинні вміти:

- проаналізувати сучасні тенденції у зв'язку з подальшим розвитком професії та навести їх у межах інноваційної пропозиції ерготерапії;

Таблиця 2.18

Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів з ерготерапії в Університеті прикладних наук Каринтія (Fachhochschule Kärnten) протягом n'ятого семестру

Назва курсу	Кредити ECTS
Життя та ерготерапія (Ambient Assisted Living und Ergotherapie)	2,0
Професійне стажування 3 (Berufsorientiertes Praktikum 3)	9,5
Інвалідність та різноманітність в ерготерапії (Disability und Diversity in der Ergotherapie)	1,0
Ерготерапевтичний процес у геріатрії, у тому числі концепції терапії (Ergotherapeutischer Prozess in der Geriatrie inkl. Therapiekonzepte)	2,0
Ерготерапевтичний процес у психіатрії, у тому числі концепції терапії (Ergotherapeutischer Prozess in der Psychiatrie inkl. Therapiekonzepte)	3,5
Геріатрія (Geriatrie)	2,0
Політика в галузі охорони здоров'я (Gesundheitspolitik)	1,0
Зелений догляд (Green Care)	1,0
Групова динаміка 1 (Gruppendynamik 1)	1,0
Ерготерапевтична майстерність 8 (Handwerklich gestalterische Aktivitäten in der Ergotherapie 8)	1,0
Ерготерапевтична майстерність 9 (Handwerklich gestalterische Aktivitäten in der Ergotherapie 9)	1,5
Планування стажування та нагляд за стажуванням, орієнтованим на роботу 3 (Praktikumsreflexion und Supervision zum berufsorientierten Praktikum 3)	1,0
Психіатрія (Psychiatrie)	2,0
Правові основи для медичних працівників (Rechtliche Grundlagen für Gesundheitsberufe)	1,5
Разом	30,0
Вільна тема (Freifach)	
Ерготерапевтична майстерність 10 (Handwerklich gestalterische Aktivitäten in der Ergotherapie 10)	1,0

– відобразити власну професійну самоконцепцію (визначити завдання та роль ерготерапевта), відобразити застосовувані форми документації, визначити індивідуальні потенціали розвитку як фахівця з ерготерапії.

Для вирішення поставлених освітніх завдань у навчальному плані шостого семестру передбачені такі дисципліни (курси): “Бакалаврський іспит” (Bachelorprüfung), “Професійне стажування 4” (Berufsorientiertes Praktikum 4), “Професійне стажування 5” (Berufsorientiertes Praktikum 5), “Колоквіум дослідження, у тому числі бакалаврська робота 2” (Forschungskolloquium inkl. Bachelorarbeit 2), “Інновації та тенденції”

(Innovationen und Trends), “Планування стажування та нагляд за стажуванням 4” (Praktikumsreflexion und Fallsupervision 4), “Планування стажування та нагляд за стажуванням 5” (Praktikumsreflexion und Fallsupervision 5).

Фрагмент навчального плану наведено у табл. 2.19.

Таблиця 2.19

*Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів з ерготерапії в
Університеті прикладних наук Каринтія (Fachhochschule Kärnten)
протягом шостого семестру*

Назва курсу	Кредити ECTS
Бакалаврський іспит (Bachelorprüfung)	2,0
Професійне стажування 4 (Berufsorientiertes Praktikum 4)	10,0
Професійне стажування 5 (Berufsorientiertes Praktikum 5)	9,0
Колоквіум дослідження, у тому числі бакалаврська робота 2 (Forschungskolloquium inkl. Bachelorarbeit 2)	5,0
Інновації та тенденції (Innovationen und Trends)	2,0
Планування стажування та нагляд за стажуванням 4 (Praktikumsreflexion und Fallsupervision 4)	1,0
Планування стажування та нагляд за стажуванням 5 (Praktikumsreflexion und Fallsupervision 5)	1,0
Разом	30,0

Проведене дослідження дало змогу визначити, що професійну підготовку фахівців з ерготерапії за освітнім ступенем “бакалавр” в Університеті прикладних наук Каринтія (Fachhochschule Kärnten) здійснюють за трирічною програмою (6 семестрів), яка становить 180 кредитів ECTS.

Система навчання, крім лекцій та семінарів, також пропонує простір для міждисциплінарної проєктної роботи і проходження паралельних стажувань. Вчений ступінь, який здобувають випускники, має назву “Бакалавр наук з охорони здоров’я”.

Передбачене також викладання професійно-методичних, суспільно-наукових, медичних основ та алгоритму професійних дій для автономного виконання професійних обов’язків ерготерапевта.

Основні напрями навчання передбачають формування професійної ідентичності майбутніх фахівців і включають біомедичні основи, основи діяльності людини, процес ерготерапії, комунікацію та дослідницьку праксеологію.

2.2.3. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за освітнім ступенем “магістр” в Австрії

Освітній ступінь магістра фахівці з фізичної терапії та ерготерапії, які мають диплом бакалаврату, в Австрії можуть отримати за напрямом, об'єднаними у програму “Розширені інтегративні дослідження в галузі охорони здоров'я (Advanced Integrative Health Studies).

Так, в Університеті прикладних наук Кампус Відень (Fachhochschule Campus Wien) (рис. 3.9) програма “Розширені інтегративні дослідження в галузі охорони здоров'я (Advanced Integrative Health Studies)” – це міжпредметна навчальна програма, що містить три етапи навчання (рис.2.9).

Рис. 2.9. Сторінка веб-сайту Університету прикладних наук Кампус Відень (Fachhochschule Campus Wien)

На першому етапі студенти вивчають загальні модулі управління, досліджень, медичної освіти та клінічної експертизи. Спеціалізація з клінічної експертизи та актуальних тем завершує цю фазу.

На другому етапі студенти мають можливість зосередити увагу на клінічній експертизі, науковій роботі, управлінському та медичному вихованні.

Третій етап містить вибірково предметну галузь “Відкрите вікно”, що передбачає вивчення місця роботи та написання магістерської роботи, з конкретного предмета [407].

Навчання за магістерською програмою триває 4 семестри (тривалість навчання може бути індивідуально продовжена до 10 семестрів), становить

Розділ II

120 кредитів ECTS. Освітній процес відбувається у формі позакласного навчання.

Структура навчального плану наведено у табл. 2.20.

Таблиця 2.20

Структура навчального плану підготовки магістрів за навчальною програмою “Розширені інтегративні дослідження в галузі охорони здоров’я (Advanced Integrative Health Studies)” в Університеті прикладних наук Кампус Відень (Fachhochschule Campus Wien)

Назва модуля. Обов'язкові області	Кредити ECTS	Кредити ECTS
1	2	3
Клінічна експертиза 1 (Klinische Expertise 1)		15
Робота на основі доказів та клінічне мислення (Evidenzbasiertes Arbeiten und Clinical Reasoning)	5	
Оцінювання/Процедури експертизи 1 (Assessments/Untersuchungsverfahren 1)	5	
Наука про дії (Handlungswissenschaften)*	5	
Кінезіологія (Bewegungswissenschaften)*		
Клінічна дієтологія (Klinische Diätetik)*		
Акушерство (Hebammen-Wissenschaft)*		
Логопедія (Logopädie-Wissenschaft)*		15
Дослідження 1 (Forschung 1)		
Дослідження літератури, наукова робота та дослідницька етика (Literaturrecherche, Wissenschaftliches Arbeiten und Forschungsethik)	5	
Якісні методи (Qualitative Methoden)	5	
Кількісні методи та клінічні дослідження (Quantitative Methoden und klinische Studien)	5	15
Управління 1 (Management 1)		
Управління проектами та процесами (Projekt- und Prozessmanagement)	5	
Організаційна поведінка (Organisational Behaviour)	5	
Гендерна та різноманітна комунікація, управління конфліктами (Gender- und diversitygerechte Kommunikation und Konfliktmanagement)	5	15
Медична освіта 1 (Gesundheitspädagogik 1)		
Клінічна освіта (Clinical Educating)	5	
Дидактика, методологія та методи викладення матеріалу (Didaktik, Methodik und Präsentationstechniken)	5	
Консультації та підтримка осіб та організацій (Beratung und Begleitung von Individuen und Organisationen)	5	

Продовження табл. 2.20

1	2	3
Актуальні проблеми наук про здоров'я (Current Issues in Health Sciences)**		
Випадки та догляд у сфері охорони здоров'я (Case- and Caremanagement im Gesundheitsbereich)	5	10
Громадське здоров'я та комплементарна медицина (Public Health und Komplementarmedizin)	5	
Економіка охорони здоров'я (Gesundheitsökonomie)	5	
Спеціалізована магістерська дисертація і супровідний семінар (Fachspezifische Masterthesis und Begleitsemina)		30
Разоом (обов'язкові галузі)		100
Клінічна експертиза 2 (Klinische Expertise 2)***		
Практика на основі фактичних даних та міждисциплінарна робота (Evidence based Practice und Interdisziplinäre Fallarbeit)	5	
Оцінювання/Процедури експертизи 1 (Assessments/Untersuchungsverfahren 1)	5	10
Управління болем (Schmerzmanagement)	5	
Ситуації та догляд за жінками та сім'єю (Case und Caremanagement für Frauen und Familie)	5	
Ортопедична фізіотерапія (Orthopädische Physiotherapie)****		
Обстеження та лікування суглобів кінцівок (Untersuchung und Behandlung der Extremitätengelenke)	6	10
Обстеження та лікування хребта (Untersuchung und Behandlung der Wirbelsäule)	4	
Реабілітація рук (Handtherapie)****		
Травми та захворювання рук (Verletzungen und Erkrankungen der Hand)	10	10
Акушерська робота в державному секторі (Hebammenarbeit im öffentlichen Sektor)****		
Фокус на жінках та сім'ї (Frauen und Familie im Fokus)	5	10
Економіка охорони здоров'я (Gesundheitsökonomie)	5	
Діабетологія (Diabetologie)****		
Клінічне лікування діабету в дієтології (Klinisches Diabetesmanagement in der Diätologie)	6	10
Консультавання та навчання при діабеті, самоуправління (Diabetesberatung und -Schulung, Selbstmanagement)	4	
Дослідження 2 (Forschung 2)***		
Якісні методи – розширений рівень (Qualitative Methoden – Advanced Level)	5	10
Кількісні методи – розширений рівень (Quantitative Methoden – Advanced Level)	5	

1	2	3
Управління 2 (Management 2)***		
Бізнес-адміністрування (Betriebswirtschaftslehre)	5	10
Маркетинг, якість та право (Marketing, Qualität und Recht)	5	
Медична освіта 2 (Gesundheitspädagogik 2)		
Передавання знань та управління знаннями (Wissenstransfer und Wissensmanagement)	5	10
Дидактика коледжу (Hochschuldidaktik)	5	
Разом (пріоритетні області)		10
Дослідження професійної сфери (Berufsfelderkundung)	5	
Поглиблення знань в обов'язковій галузі/до центру фокусу (Vertiefung in einem Pflichtbereich/zu einer Schwerpunktsetzung)*****	5	
Разом ("відкрите вікно")		10
Загальна сума кредитів ECTS		120

* предметний курс; ** вибір двох курсів; *** вибір спеціального модуля; **** галузь спеціалізації; ***** "відкрите вікно" для конкретного напрямку обирають через спеціалізацію.

У структурі навчальної програми всі модулі розділені на три групи: обов'язкові галузі, пріоритетні галузі та "відкрите вікно". Під час вивчення предметів групи обов'язкових галузей (100 кредитів ECTS) студенти засвоюють модулі, пов'язані з клінічною експертизою, медичною освітою, управлінням у сфері охорони здоров'я, актуальними проблемами у сфері охорони здоров'я, професійними дослідженнями та написанням магістерської роботи. На цьому етапі студенти опановують такі модулі та дисципліни:

– “Клінічна експертиза 1” (Klinische Expertise 1) – “Робота на основі доказів та клінічне мислення” (Evidenzbasiertes Arbeiten und Clinical Reasoning), “Оцінювання/Процедури експертизи 1” (Assessments/Untersuchungsverfahren 1)”, “Наука про дії” (Handlungswissenschaften), Кінезіологія” (Bewegungswissenschaften), “Клінічна дієтологія” (Klinische Diätetik), “Акушерство” (Hebammen-Wissenschaft), “Логопедія” (Logopädie-Wissenschaft);

– “Дослідження 1” (Forschung 1) – “Дослідження літератури, наукова робота та дослідницька етика” (Literaturrecherche, Wissenschaftliches Arbeiten und Forschungsethik), “Якісні методи” (Qualitative Methoden),

“Кількісні методи та клінічні дослідження” (Quantitative Methoden und klinische Studien);

– “Управління 1” (Management 1) – “Управління проектами та процесами” (Projekt- und Prozessmanagement), “Організаційна поведінка” (Organisational Behaviour), “Гендерна і різноманітна комунікація та управління конфліктами” (Gender- und diversitygerechte Kommunikation und Konfliktmanagement);

– “Медична освіта 1” (Gesundheitspädagogik 1) – “Клінічна освіта” (Clinical Educating), “Дидактика, методологія та методи викладення матеріалу” (Didaktik, Methodik und Präsentationstechniken)”, “Консультавання і підтримка осіб та організацій” (Beratung und Begleitung von Individuen und Organisationen);

– “Актуальні проблеми наук про здоров’я” (Current Issues in Health Sciences) – “Випадок та догляд у сфері охорони здоров’я” (Case- und Caremanagement im Gesundheitsbereich), “Громадське здоров’я та комплементарна медицина” (Public Health und Komplementärmedizin), “Економіка охорони здоров’я” (Gesundheitsökonomie);

– “Спеціалізована магістерська дисертація і супровідний семінар” (Fachspezifische Masterthesis und Begleitseminar).

Професійна підготовка магістрів на другому етапі передбачає вивчення студентами дисциплін, об’єднаних у групу пріоритетних галузей (10 кредитів ECTS). Серед переліку дисциплін (курсів) студенти можуть обрати модуль за спеціальністю та галузь спеціалізації:

– “Клінічна експертиза 2” (Klinische Expertise 2) – “Практика на основі фактичних даних та міждисциплінарна робота” (Evidence based Practice und Interdisziplinäre Fallarbeit); “Оцінювання/Процедури експертизи 1” (Assessments/Untersuchungsverfahren 1) “Управління болем” (Schmerzmanagement), “Ситуації та догляд за жінками та сім’єю” (Case und Caremanagement für Frauen und Familie);

– “Ортопедична фізіотерапія” (Orthopädische Physiotherapie) – “Обстеження та лікування суглобів кінцівок” (Untersuchung und Behandlung der Extremitätengelenke); “Обстеження та лікування хребта” (Untersuchung und Behandlung der Wirbelsäule);

– “Реабілітація рук” (Handtherapie) – “Травми та захворювання рук” (Verletzungen und Erkrankungen der Hand);

– “Акушерська робота в державному секторі” (Hebammenarbeit im öffentlichen Sektor) – “Фокус на жінках та сім’ї” (Frauen und Familie im Fokus), “Економіка охорони здоров’я” (Gesundheitsökonomie);

– “Діабетологія” (Diabetologie) – “Клінічне лікування діабету в дієтології” (Klinisches Diabetesmanagement in der Diätologie), “Консультавання та навчання при діабеті, самоуправління” (Diabetesberatung und -Schulung, Selbstmanagement);

– “Дослідження 2” (Forschung 2) – “Якісні методи – розширений рівень” (Qualitative Methoden – Advanced Level), “Кількісні методи – розширений рівень” (Quantitative Methoden – Advanced Level);

– “Управління 2” (Management 2) – “Бізнес-адміністрування” (Betriebswirtschaftslehre), “Маркетинг, якість та право” (Marketing, Qualität und Recht);

– “Медицина освіта 2” (Gesundheitspädagogik 2) – “Передавання знань та управління знаннями” (Wissenstransfer und Wissensmanagement), “Дидактика коледжу” (Hochschuldidaktik).

На цьому етапі студентам пропонують зосередити увагу на клінічній експертизі, науковій роботі, управлінському та медичному вихованні.

На третьому етапі (10 кредитів ECTS) студенти мають можливість обрати предметну галузь “відкрите вікно”, що передбачає вивчення місця роботи та написання магістерської роботи з конкретного предмета. Модулями цієї групи є “Дослідження професійної сфери” (Berufsfelderkundung) та “Поглиблення в обов’язковій галузі/до центру фокусу” (Vertiefung in einem Pflichtbereich/zu einer Schwerpunktsetzung). Останній модуль передбачає вибір студентом конкретного напрямку професійної підготовки за своєю спеціалізацією.

Освітній ступінь магістра фахівці з фізичної терапії, ерготерапії, які мають диплом бакалаврату, в Австрії можуть отримати за напрямами, об’єднаними у програму “Розширені інтегративні дослідження в галузі охорони здоров’я” (Advanced Integrative Health Studies).

Так, в Університеті прикладних наук Кампус Відень (Fachhochschule Campus Wien), програма “Розширені інтегративні дослідження в галузі охорони здоров’я” (Advanced Integrative Health Studies) – це міжпредметна навчальна програма, що містить три етапи навчання.

Перший етап – вивчення загальних модулів управління, досліджень, медичної освіти та клінічної експертизи, спеціалізацію з клінічної експертизи та актуальних тем.

Другий етап – зосередження уваги на клінічній експертизі, науковій роботі, управлінському та медичному вихованні;

Третій етап – навчання за виборною предметною галуззю “Відкрите вікно”, що включає вивчення місця роботи та написання магістерської роботи з конкретного предмета.

Навчання за магістерською програмою триває 4 семестри (тривалість навчання може бути індивідуально продовжена до 10 семестрів), становить 120 кредитів ECTS. Освітній процес відбувається у формі позакласного навчання.

2.3. Аналіз досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у Великій Британії

Для створення необхідного освітнього рівня і набуття досвіду в підготовці майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до професійної діяльності у Великій Британії демонструють значущість здобуття вищої освіти і проходження обов’язкової практики. Враховуючи специфіку професії, значну увагу у Великій Британії приділяють формуванню професійної ідентичності через практичну підготовку.

У Британському товаристві фізіотерапії (The Chartered Society of Physiotherapy) стверджують, що навчання, яке ґрунтується на практиці, є важливою і невід’ємною складовою освітнього та професійного розвитку студентів. Міністерство охорони здоров’я Великої Британії (The Department of Health) визнає, що практичний досвід студентів є найважливішим способом їх підготовки до подолання майбутніх перешкод у будь-яких умовах професійної діяльності [85].

В результаті аналізу освітньої системи Великої Британії встановлено, що підготовку фахівців у сферах фізіотерапії та ерготерапії проводять такі вищі навчальні заклади: Університет Бірмінгема (University of Birmingham), Університет Східної Англії (University of East Anglia), Університет Бредфорда (University of Bradford), Університет Оксфорд Брукс (Oxford Brooks University), Університет Роберта Гордона (Robert Gordon University), Ліверпульський університет (University of Liverpool), Університет Ноттінгема

(University of Nottingham), Лідський університет (Lida University), Кардіфський університет (Cardiff University), Університет Ковентрі (Coventry University), Університет Кіле (Keele University), Лондонський університет Південного берега (University of the South Shore), Ворвікширський коледж (Warwickshire College), Університет Харпера Адамса (Harper Adams University), Університет Вулвергемптона (University of Wolverhampton), Університет Вустер (University of Worcester), Університет Вінчестера (University of Winchester), Університет Західної Англії (University of the West of England), Університет Саутгемптона (University of Southampton), Університет Солфорда (University of Salford), Університет Хаддерсфілд (University of Huddersfield), Університет Хартфордшира (University of Hertfordshire), Університет Плімута (University of Plymouth), Манчестерський столичний університет (Manchester Metropolitan University) та Університет східного Лондона (University of East London) [424].

**2.3.1. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії
за освітнім ступенем “бакалавр” у Великій Британії**

В Університеті Східної Англії (University of East Anglia) трирічна програма професійної підготовки фізичних терапевтів за освітнім ступенем “бакалавр” орієнтована на роботу з людьми для максимізації їх функціональних можливостей і потенціалу (рис. 2.10).

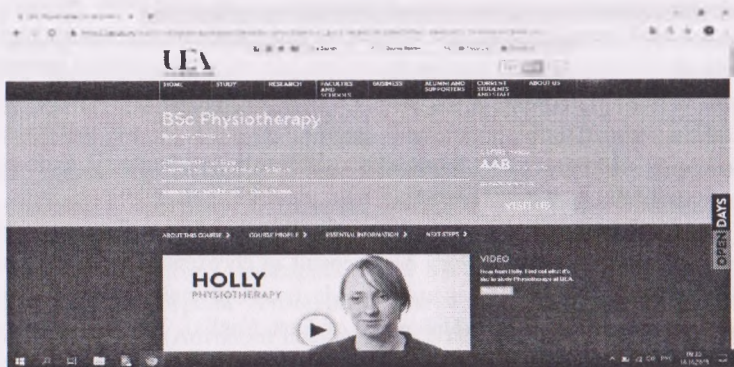

Рис. 2.10. Сторінка веб-сайту Університету Східної Англії (University of East Anglia)

Навчальний курс зосереджений на вивченні функціональних систем людини та їх впливу на здатність ефективно рухатися та функціонувати. Основними галузями визначення нервово-м'язову, опорно-рухову, серцево-судинну та респіраторну терапію у гострій і хронічній стадіях перебігу захворювання [394].

В університеті студенти під час навчання співпрацюють зі студентами з інших, суміжних з фізичною терапією, спеціальностей.

Саме міжпрофесійна робота в команді стане основним елементом майбутньої кар'єри студентів. Як показують результати дослідження, Університет Східної Англії (University of East Anglia) є одним із небагатьох у Великій Британії, де запропоновано такий підхід.

Відразу після того, як студенти здобувають знання про клінічні науки, які покладено в основу функцій і дисфункцій людського організму, вони починають навчатися на практиці. Таке навчання зосереджене на конкретних потребах пацієнтів/клієнтів чи груп пацієнтів/клієнтів. Студенти стають експертами у розумінні конкретних психологічних, культурних та соціальних факторів у контексті догляду, а також дізнаються про належне врахування потреб та здібностей інших членів мультидисциплінарної команди, у тому числі опікунів, інших працівників охорони здоров'я та соціального обслуговування.

Структура навчального курсу в університеті відображає глибину фахової освіти фізичних терапевтів як в теорії, так і на практиці. Кожного року студенти зобов'язані виконати обов'язкові модулі, які залежать від ваги кредиту, а також попрактикуватися у двох місцях. Щоб перейти на наступний рік навчання, студентам необхідно задовільно скласти кожен модуль, тоді вони матимуть право складати вступні сесії наночатку кожного навчального року для підтримання переходу між академічними рівнями.

На першому курсі студенти вивчають п'ять обов'язкових модулів: "Основи професійної практики" (Foundations of professional practice), "Науки про людину" (Human Sciences), "Теорія і практика фізичної терапії 1" (Physiotherapy theory and practice 1), "Інтерпрофесійне навчання – рівень 1" (Interprofessional learning – Level 1), "Обов'язкове навчання 1" (Mandatory training 1) та "Навчальна практика 1" (Practice education 1).

Фрагмент навчального плану наведено у табл. 2.21.

Таблиця 2.21

Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів з фізичної терапії в Університеті Східної Англії (University of East Anglia) протягом першого навчального року

Назва	Кредити ECTS
Основи професійної практики (Foundations of professional practice)	20
Науки про людину (Human Sciences)	20
Інтерпрофесійне навчання – рівень 1 (Interprofessional learning Level 1)	0
Обов'язкове навчання 1 (Mandatory training 1)	0
Теорія та практика фізичної терапії 1 (Physiotherapy theory and practice 1)	40
Навчальна практика 1 (Practice education 1)	40
Разом	120

"Основи професійної практики (Foundations of professional practice)" – це мультидисциплінарний модуль першого року з ерготерапії, фізіотерапії і мовної терапії, що стосується ряду стандартів кваліфікації, загальних для кожної з цих професій. Модуль дає змогу студентам підготуватися до роботи у сфері охорони здоров'я і соціального захисту. Студенти дізнаються про різноманітність контекстів надання послуг, у тому числі громадського здоров'я і зміцнення здоров'я.

Модуль "Науки про людину (Human Sciences)" спрямований на ознайомлення студентів з фундаментальними теоретичними основами клінічних наук, необхідними для практичної діяльності. Студенти вивчають біопсихосоціальні процеси, покладені в основу функціонування людського організму. Основну увагу приділено розумінню основних анатомічних, фізіологічних, психологічних і соціологічних процесів, життя людини. Результати навчання слугуватимуть основою для модулів професійної практики в галузях ерготерапії і фізіотерапії.

У модулі "Інтерпрофесійне навчання – рівень 1" (Interprofessional learning – Level 1) студенти співпрацюють з представниками програм охорони здоров'я в університеті під час двогодинного навчального заходу.

Модуль "Обов'язкове навчання 1" (Mandatory training 1) призначений для студентів, які вивчають ерготерапію, фізіотерапію та мовну терапію і мають пройти частину клінічної практики в межах свого ступеня, що є обов'язковою умовою навчальних програм. Важливо, щоб студенти в ході ряду навчальних занять навчилися забезпечувати власну безпеку і безпеку користувачів послуг, персоналу та всіх, з ким вони співпрацюють.

Модуль “Теорія та практика фізичної терапії 1” (Physiotherapy theory and practice 1) присвячений вирішенню проблем і клінічним міркуванням, а по можливості його координують з викладанням анатомічних областей нижніх і верхніх кінцівок та вивченням гуманітарних наук. Подальші заняття в межах модуля “Навчальна практика 1” (Practice education 1) дають змогу студентам продовжити клінічне застосування здобутих знань і набути практичних навичок.

“Навчальна практика 1” (Practice education 1) ознайомлює студентів з базовими навичками, необхідними для майбутніх фахівців в галузі охорони здоров’я і соціального захисту, дає змогу набути індивідуальних і міждисциплінарних навичок, поєднуючи теоретичне навчання з практичними заняттями. Студенти випробовують поточну практику в галузі ерготерапії і фізіотерапії, їх ознайомлюють з основними клінічними навичками в межах міжпрофесійного навчання. Протягом всього модуля студенти вивчають ранні атрибути працевлаштування і починають розробляти власний портфель програм підвищення працездатності пацієнтів. На цьому етапі вводиться контент для працевлаштування.

На другому курсі обов’язковими модулями визначено: “Практика на основі досвіду” (Evidence based practice), “Обов’язкове навчання 2” (Mandatory training 2), “Теорія та практика фізичної терапії 2” (Physiotherapy theory and practice 2), “Навчальна практика 2” (Practice education 2).

Фрагмент навчального плану наведено у табл. 2.22.

Таблиця 2.22

Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів з фізичної терапії в Університеті Східної Англії (University of East Anglia) протягом другого навчального року

Назва	Кредити ECTS
Практика на основі досвіду (Evidence based practice)	20
Обов’язкове навчання 2 (Mandatory training 2)	0
Теорія та практика фізичної терапії 2 (Physiotherapy theory and practice 2)	60
Навчальна практика 2 (Practice education 2)	40
Разом	120

Модуль “Практика на основі досвіду” (Evidence based practice) ґрунтується на вступних елементах дослідження, висвітлених на першому році професійної підготовки в межах модуля “Основи професійної практики” (Foundations of professional practice). Використання педагогічних

підходів, що ґрунтуються на змішаному навчанні, у поєднанні з дослідницьким компонентом дає змогу запровадити якісні та кількісні методології, скористатися набутим досвідом діяльності, щоб формувати базове розуміння первинних досліджень та розуміння критичних навичок оцінювання.

Модуль “Обов’язкове навчання 2” (Mandatory training 2) розроблено для ерготерапевтів, фізіотерапевтів та мовних терапевтів, які зобов’язані відпрацювати години клінічної практики в межах свого освітнього ступеня. Студенти мають провести ряд навчальних занять для набуття досвіду із забезпечення власної безпеки, безпеки пацієнтів/клієнтів та персоналу.

Модуль “Теорія та практика фізичної терапії 2” (Physiotherapy theory and practice 2) поєднує теорію і практику для розвитку навичок студентів ряду фізіотерапевтичних втручань, які відновлюють функціональний стан і рух людини протягом життя. Модуль спирається на основи знань і навичок, здобутих протягом першого навчального року, і використовує, доказовий підхід до клінічного обґрунтування і вирішення проблем. Студенти навчаються адаптувати і модифікувати процес фізіотерапевтичного втручання залежно від потреб пацієнта/клієнта. Студентам потрібно навчитися інтегрувати і застосовувати гуманітарні науки, щоб продемонструвати власне клінічне мислення з посиланням на структуру Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров’я (МКФ). Увагу також приділяють ознайомленню студентів із роллю фізіотерапевта в системі охорони здоров’я.

Студенти починають вивчати питання профілактики захворювань і підвищення особистого і суспільного благополуччя. У ході навчання на основі запитів (enquiry-based learning) студенти досліджують функції і рухи людини, а також вплив дисфункції систем організму на них. Навчання на основі запитів розвивається за складністю і комплексним підходом до управління. Студентам запропонують замислитися про власну практику і почати думати про себе як “агентів змін”, що працюють у складі мультидисциплінарної команди.

Модуль “Навчальна практика 2” (Practice education 2) ґрунтується на модулі “Навчальна практика 1” (Practice education 1). Викладання здійснюється під час практичних занять студентів на основі міждисциплінарних навичок. Міждисциплінарний зміст передбачає: написання звіту й

управління інформацією, вивчення ролі фізіотерапевта в командах, чітке розуміння теорії і практики наставництва.

Студенти спираються на основні навички, здобуті в ході вивчення модуля “Навчальна практика 1” (Practice education 1), що вказує на підвищення рівня компетентності завдяки навичкам управління, у тому числі роботи у складі мультидисциплінарної команди. Студенти продовжують заняття з розвитку клінічних навичок попереднього року, а надалі спиратимуться на здатність ефективно виявляти практичні проблеми й управляти ними, застосовуючи ефективні стратегії для їх вирішення.

На третьому курсі студентам пропонують “Контекст практики” (Context of practice), “Фізіотерапевтична практика” (Physiotherapy practice), “Додаткова освіта” (Placement education), “Професійний розвиток” (Professional development).

Фрагмент навчального плану наведено у табл. 2.23.

Таблиця 2.23

Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів з фізичної терапії в Університеті Східної Англії (University of East Anglia) протягом третього навчального року

Назва	Кредити ECTS
Контекст практики (Context of practice)	20
Фізіотерапевтична практика (Physiotherapy practice)	20
Додаткова освіта (Placement education)	50
Професійний розвиток (Professional development)	30
Разом	120

Модуль “Контекст практики” (Context of practice) спрямований на підготовку студентів до поточних питань обслуговування, які вплинуть на їх майбутню професійну діяльність. Навчальна програма ґрунтується на знаннях студентів з політики охорони здоров’я, здобутих на практиці та в інших модулях курсу, і дає можливість проаналізувати, розвиток урядових ініціатив, політику охорони здоров’я, питання участі пацієнтів та громадськості, клінічне керівництво, поліпшення обслуговування, придатність для практики і якісного надання послуг під час роботи у відповідних установах або соціальних службах. Цей модуль також охоплює широкий контекст практики, а саме внесок інших фахівців, пацієнтів та осіб, які здійснюють догляд, надання медичної та соціальної допомоги. Модуль має зосередити увагу на поточних проблемах і практиці надання медичних та соціальних послуг.

Заняття проводять протягом дня, кожне з них зосереджено на певній темі, безпосередньо пов'язаній із наданням якісних послуг. Всі семінари протягом тематичних днів насичені питаннями і завданнями, спрямованими на поліпшення сервісу. До переліку тем включені такі: “Вступ у поліпшення якості обслуговування”, “Якості фізичного терапевта”, “Розроблення бізнес-кейсів”, “Управління змінами”, “Якість послуг”, “Вимірювання якості послуг”, “Залучення користувачів послуг”, “Практичні питання”.

Модуль “Фізіотерапевтична практика 3” (Physiotherapy practice 3) спрямований на розвиток у майбутніх фахівців з фізіотерапії впевненості і компетентності. Студенти далі розвивають розуміння нюансів фізіотерапевтичних втручань, питань поєднання теорії та практики поряд з усе складнішими навичками клінічного мислення. Це сприяє навчанню студентів навичкам вирішення проблем, клінічного мислення і прийняття рішень на основі фактичних даних практики. У ході вивчення цього модуля студенти працюють разом зі студентами з курсу ерготерапії під час вивчення загальних тем (суспільної охорони здоров'я, старіння і здобуття практичних навичок).

Модуль “Додаткова освіта” (Placement education) ґрунтується на модулі “Навчальна практика 2” (Practice education 2) і передбачає викладання на основі індивідуальних і міждисциплінарних навичок, а також проведення практичних занять зі студентами. Відбувається перехід студентів до компетентної та автономної практичної діяльності. Студенти проходять шеститижневе навчання, що закінчується перехідним періодом, організованим з урахуванням їх бажаної галузі практики.

Факультатив дає можливість застосувати основні навички та знання, здобуті протягом вивчення всієї програми. В межах модуля студенти спираються на власні знання, клінічні навички та професійний розвиток, що вказує на їх здатність брати участь в оцінюванні та втручанні на різних рівнях складності. Це сприяє тому, що студенти будуть просувати й активно застосовувати вже набуті навички управління, догляду та наставництва.

Студенти готуються до практики за допомогою серії прогресивних лекцій і семінарів. Навчання орієнтовано на інтеграцію освіти з попередніх навчальних модулів і рух до стандартів нового кваліфікованого фахівця з фізіотерапії. Студенти проводять підготовчі заняття за власним вибором, а

також пленарні засідання, щоб планувати розвиток практики. Результати навчання за цим модулем є досить прогресивними характер, їх оцінюють за формальними критеріями: безпеки практики, професіоналізму, клінічного мислення, навичок міжособистісного спілкування, керівництва пацієнтами/клієнтами, управління інформацією, а також особистісного та професійного розвитку.

Модуль “Професійний розвиток” (Professional development) завершує тему професійної підготовки фахівців з фізіотерапії за освітнім ступенем “бакалавр”, що триває протягом трьох навчальних років. Цей модуль допомагає студенту завершити дипломну роботу, розпочату на другому році навчання, оцінити навички з проведення дослідження за допомогою структурованого огляду літератури. Модуль також готує студентів до практики за темами, які стосуються переходу від того, хто тільки навчається до спеціаліста-практика. Студентів навчають виявляти зміни у сфері охорони здоров’я та соціальної допомоги і реагувати на них, а також проявляти новаторство і рішучість у використанні наукових даних для підтримки професійної діяльності.

Навчальна програма фахівців з фізичної терапії за освітнім ступенем “бакалавр” в Університеті Плімута (University of Plymouth) – це трирічна програма денної форми навчання, яка передбачає надання студентам надійної основи знань, клінічних навичок оцінювання та лікування, спілкування і міжособистісних навичок [393] (рис. 2.11).

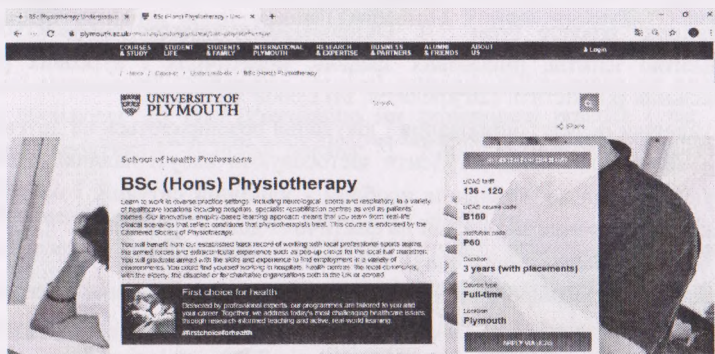

Рис. 2.11. Сторінка веб-сайту Університету Плімута (University of Plymouth)

У програмі використано схему інтеграції теоретичного підґрунтя знань та міркувань з сучасними практиками. Навчальний процес організовано за методом проблемно-орієнтованого навчання (PBL), який розвиває та поліпшує навички з вирішення проблем, спрямованого навчання, спільної роботи та співряння.

Протягом трьох років у програмі передбачено розгляд низки проблем на основі клінічних сценаріїв, розроблених у співпраці з практикуючими фахівцями з фізичної терапії, що сприяє розвитку студентів та прогресуванню протягом трьох років професійної підготовки. До складу проблемних завдань включено розгляд відповідних шляхів догляду за пацієнтами/клієнтами.

Протягом першого року базові дослідження студентів поєднують вивчення біомедичних і гуманітарних наук та проведення фізіотерапевтичних досліджень. Знання теорії і практики професії дає змогу набутти базових терапевтичних навичок. Перший навчальний рік передбачає вивчення студентами таких дисциплін: “Функціональна анатомія та фізіологія людини” (Functional Anatomy and Physiology), “Нейро-м’язово-скелетна фізіотерапія 1” (Neuro-musculoskeletal physiotherapy 1), “Інспірація здоров’я та вправ” (Inspiring health and exercise), “Прикладна наука про рух” (Applied Movement Science), “Кардіореспіраторна фізіотерапія 1” (Cardiorespiratory Physiotherapy 1), “Клінічна освіта” (Clinical education placement 1), “Підготовка до професійної діяльності (1 рік)” (Preparation for professional practice (year 1)). Оцінювання студентів відбувається за допомогою іспитів, письмових завдань, практичних і курсових робіт. Навчальний рік містить 120 кредитів, всі є обов’язковими.

Навички огляду, оцінювання і лікування розширюються на другий рік професійної підготовки. Студенти застосовують набуті навички, використовуючи підхід до вирішення проблем у клінічній ситуації, і починають розвивати розуміння засноване на фактичних даних практики.

Фрагмент навчального плану наведено у табл. 2.24.

Другий навчальний рік передбачає вивчення студентами таких дисциплін: “Фізіотерапія опорно-рухового апарату 2” (Musculoskeletal Physiotherapy 2), “Неврологічна фізіотерапія 2” (Neurological Physiotherapy 2), “Активне старіння” (Active Aging), “Проектні дослідження” (Project studies), “Кардіореспіраторна фізіотерапія 2” (Cardiorespiratory Physiotherapy 2), “Клінічна освіта 2” (Clinical education placement 2).

Таблиця 2.24

Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів з фізичної терапії в Університеті Плімута (University of Plymouth) протягом першого навчального року

Назва курсу	Кредити ECTS
Функціональна анатомія та фізіологія людини (Functional Anatomy and Physiology)	20
Нейро-м'язово-скелетна фізіотерапія 1 (Neuro-musculoskeletal physiotherapy 1)	20
Інспірація здоров'я та вправ (Inspiring health and exercise)	20
Прикладна наука про рух (Applied Movement Science)	20
Кардіореспіраторна фізіотерапія 1 (Cardiorespiratory Physiotherapy 1)	10
Клінічна освіта (Clinical education placement 1)	10
Підготовка до професійної діяльності (1 рік) (Preparation for professional practice (year 1))	20
Разом	120

Безперервне оцінювання передбачає виконання письмових завдань, складання практичного іспиту й отримання оцінки за навчання на робочому місці. Навчальний рік містить 120 кредитів, всі є обов'язковими.

Протягом третього навчального року студенти прагнуть скласти власне розуміння щодо ведення пацієнтів зі складними станами і множинними патологіями.

Навчальний рік передбачає вивчення студентами таких дисциплін: “Розширені проектні дослідження” (Advanced Project studies), “Ведення складного пацієнта” (Management of the complex patient), “Підвищення фізичної активності” (Enhancing physical activity), “Підготовка до професійної діяльності” (3 рік) (Preparation for professional practice (year 3)), “Клінічна практика 1” (Clinical practice 1), “Клінічна практика 2” (Clinical practice 2).

Фрагмент навчального плану наведено у таблиці 2.25.

Безперервне оцінювання передбачає поточне оцінювання навчання, написання курсової роботи, складання портфоліо і розроблення дослідницької дисертації. Навчальний рік містить 120 кредитів, всі є обов'язковими.

Фрагмент навчального плану наведено у табл. 2.26.

Таблиця 2.25

*Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів з фізичної терапії в
Університеті Плімута (University of Plymouth)
протягом другого навчального року*

Назва курсу	Кредити ECTS
Фізіотерапія опорно-рухового апарату 2 (Musculoskeletal Physiotherapy 2)	20
Неврологічна фізіотерапія 2 (Neurological Physiotherapy 2)	20
Активне старіння (Active Aging)	20
Проектні дослідження (Project studies)	20
Кардіореспіраторна фізіотерапія 2 (Cardiorespiratory Physiotherapy 2)	20
Клінічна освіта 2 (Clinical education placement 2)	20
Разом	120

Таблиця 2.26

*Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів з фізичної терапії
в Університеті Плімута (University of Plymouth)
протягом третього навчального року*

Назва курсу	Кредити ECTS
Розширені проектні дослідження (Advanced Project studies)	20
Ведення складного пацієнта (Management of the complex patient)	30
Підвищення фізичної активності (Enhancing physical activity)	20
Підготовка до професійної діяльності (3 рік) (Preparation for professional practice (year 3))	20
Клінічна практика 1 (Clinical practice 1)	20
Клінічна практика 2 (Clinical practice 2)	10
Разом	120

За результатами аналізу навчальних програм професійної підготовки фізичних терапевтів за освітнім ступенем “бакалавр” можна стверджувати, що навчальний процес орієнтований насамперед на роботу з людьми для максимізації їх функціональних можливостей і потенціалу.

Навчальний курс зосереджений на функціональних системах організму людини і передбачає вивчення їх вплив на здатність організму ефективно рухатися та функціонувати. Основними галузями визначено нервово-м’язову, опорно-рухову, серцево-судинну та респіраторну терапію в умовах гострої та хронічної стадії перебігу захворювання.

В університетах простежується міждисциплінарний етос. Це означає, що студенти під час навчання будуть співпрацювати зі студентами з інших, суміжних з фізичною терапією, спеціальностей. На нашу думку, це є

важливим елементом формування професійної ідентичності студентів, оскільки саме міжпрофесійна робота в команді стане центральним елементом майбутньої кар'єри студентів.

2.3.2. Професійна підготовка фахівців з ерготерапії за освітнім ступенем “бакалавр” у Великій Британії

Трирічна програма професійної підготовки фахівців з ерготерапії за освітнім ступенем “бакалавр” в Університеті Східної Англії (University of East Anglia) орієнтована на підготовку кваліфікованих фахівців з ерготерапії, які надають професійні послуги у тісній співпраці з іншими медичними працівниками (рис. 2.12).

Програма має міжпрофесійну спрямованість, втілюючи принципи, які сприяють ефективній командній роботі. Протягом всього навчального курсу студенти-ерготерапевти співпрацюють зі студентами, що навчаються на фізіотерапевтів і мовних терапевтів [392].

Аналіз структури навчального плану показав ретельну спланованість обов'язкових модулів. Всі модулі розраховані на один рік і поєднують профільне і міждисциплінарне навчання.

Протягом трьох років студенти беруть участь у різних навчальних процесах: від лекцій, семінарів і занять у невеликих групах до можливостей навчання на основі досвіду. Вступні заняття напочатку кожного навчального року полегшують перехід студентів між академічними рівнями.

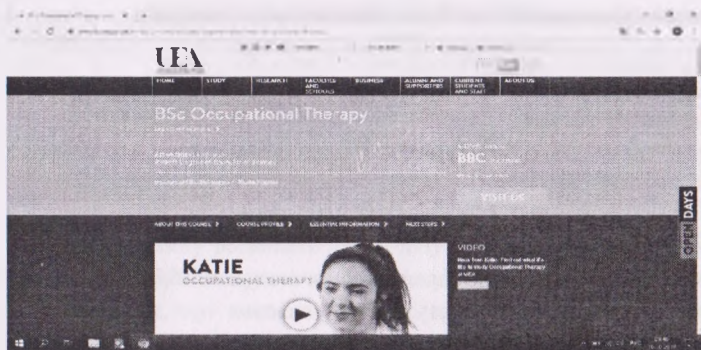

Рис. 2.12. Сторінка веб-сайту Університету Східної Англії (University of East Anglia)

Розділ II

На першому курсі студенти ознайомлюються з основною теорією і практикою ерготерапії, починають досліджувати концепції професійної науки і можливості застосування терапевтичного втручання. Навчальним планом передбачено п'ять обов'язкових модулів: “Основи професійної практики” (Foundations of professional practice)”, “Науки про людину” (Human Sciences), “Теорія та практика ерготерапії 1” (Ergotherapy theory and practice 1), “Інтерпрофесійне навчання – рівень 1” (Interprofessional learning – Level 1), “Обов'язкове навчання 1” (Mandatory training 1) та “Навчальна практика 1” (Practice education 1).

Зміст модулів “Основи професійної практики” (Foundations of professional practice), “Науки про людину” (Human Sciences), “Інтерпрофесійне навчання – рівень 1” (Interprofessional learning – Level 1) та “Обов'язкове навчання 1” (Mandatory training 1) ідентичний навчальному плану підготовки фахівців з фізіотерапії освітнього ступеня “бакалавр”. Модуль “Теорія та практика ерготерапії 1” (Ergotherapy theory and practice) спрямований на навчання студентів основним принципом філософії ерготерапії, її теоретичних основ, основним навичкам професійної діяльності ерготерапевта.

Фрагмент навчального плану наведено у табл. 2.27.

Таблиця 2.27

*Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів з ерготерапії в
Університеті Східної Англії (University of East Anglia)
протягом першого навчального року*

Назва	Кредити ECTS
Основи професійної практики (Foundations of professional practice)	20
Науки про людину (Human Sciences)	20
Інтерпрофесійне навчання – рівень 1 (Interprofessional learning - Level 1)	0
Обов'язкове навчання 1 (Mandatory training 1)	0
Теорія та практика ерготерапії 1 (Ergotherapy theory and practice 1)	40
Навчальна практика 1 (Practice education 1)	40
Разом	120

Модуль викладають паралельно з модулем “Науки про людину” (Human Sciences), що дає студентам уявлення про людський розвиток, здоров'я, благополуччя і біопсихосоціальне функціонування протягом усього життя. Такий підхід дає змогу студентам розвивати розуміння людей як суб'єктів професійної діяльності протягом усього життя. У модулі

розглянуто важливість наукових досліджень, які визначають професійну практику, у тому числі професійну науку.

Студенти усвідомлюють значущість ерготерапії в разі порушень та обмежень професійної діяльності, а також розроблення і використання ерготерапії як трансформаційної практики в сучасній сфері охорони здоров'я і соціального захисту. Студенти на розумінні професійної науки розвивають клінічне мислення і його важливість у професійній діяльності. Спочатку студентів навчають використовувати адаптивні, реляційні та інтерактивні способи спілкування для досягнення терапевтичного ефекту. До завершення модуля студент синтезуватиме і застосовуватиме набуті знання і навички за допомогою навчання на основі запитів під час підготовки до практики.

Модуль "Навчальна практика I (Practice education 1)" ознайомлює студентів з базовими навичками, необхідними для того, щоб стати фахівцем у галузі охорони здоров'я і соціального захисту, передбачає навчання, що ґрунтується на індивідуальних і міждисциплінарних навичках, у поєднанні з практичними заняттями. Студенти мають можливість випробувати поточну практику в галузях ерготерапії і фізіотерапії. Студенти ознайомлюються з основними клінічними навичками в межах міжпрофесійного навчання, зокрема ефективним спілкуванням для оцінювання і втручання, орієнтованим на вирішення фахових проблем. Деякі заняття проводять спільно зі студентами напрямів мовної терапії та фізіотерапії.

Студенти набувають досвіду взаємодії зі спільнотою, вивчають складну поведінку, мотиваційні підходи до надання медичної допомоги, нагляд та інструменти для самостійного навчання.

Студенти дізнаються про важливість стійкості і пристосовності у сфері охорони здоров'я і соціального забезпечення, а також необхідність навичок, що ґрунтуються на передовій практиці. У поєднанні з практичним працевлаштуванням майбутні фахівці здобувають практичні навички, які на цьому рівні дають змогу розвивати і застосовувати ранні компетенції в ході підготовки до майбутніх практичних занять і відпрацювання складніших практичних навичок.

Протягом всього модуля студенти вивчають ранні атрибути працевлаштування і починають розробляти свій портфель програм підвищення професійної працездатності. На цьому етапі вводиться контент для працевлаштування.

На другому курсі обов'язковими модулями визначено такі: “Практика на основі досвіду (Evidence based practice)”, “Обов'язкове навчання 2 (Mandatory training 2)”, “Теорія та практика ерготерапії 2 (Ergotherapy theory and practice 2)”, “Навчальна практика 2 (Practice education 2)”.

Фрагмент навчального плану наведено у табл. 2.28.

Таблиця 2.28

*Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів з ерготерапії в
Університеті Східної Англії (University of East Anglia)
протягом другого навчального року*

Назва	Кредити ECTS
Практика на основі досвіду (Evidence based practice)	20
Обов'язкове навчання 2 (Mandatory training 2)	0
Теорія та практика ерготерапії 2 (Ergotherapy theory and practice 2)	60
Навчальна практика 2 (Practice education 2)	40
Разом	120

Зміст модулів “Практика на основі досвіду” (Evidence based practice) та “Обов'язкове навчання 2” (Mandatory training 2) ідентичний навчальному плану підготовки фахівців з фізіотерапії освітнього ступеня “бакалавр”.

Модуль “Теорія та практика ерготерапії 2” (Ergotherapy theory and practice 2) розвиває у студентів розуміння професійної науки, пов'язаної з моделями ерготерапії, орієнтирами та їх застосуванням у практиці ерготерапії. ґрунтуючись на знаннях, здобутих протягом першого року навчання, щодо індивідуума як суб'єкта професійної діяльності, студенти будуть розвивати власне розуміння бар'єрів на шляху професійної діяльності протягом всього життя, вивчаючи зміни у фізичному здоров'ї, психологічному і соціальному благополуччі та навколишньому середовищі. Студенти інтегрують і застосовують знання та розуміння гуманітарних наук для розвитку свого клінічного мислення. Основну увагу під час навчання приділяють дисфункції людського тіла і розуму, вивчаючи питання управління конкретними умовами, процеси відновлення і пропаганди здорового способу життя.

Навчання передбачає застосування запитів (enquiry-based learning – EBL), за якими студенти досліджують функції і рухи людини та вплив дисфункції систем організму на них. Навчання на основі запитів розвивається за складністю і комплексним підходом до управління. Вивчення різних умов проведення ерготерапії і надання студентам

можливості брати участь у спільних заходах із міжпрофесійного навчання спонукає студентів почати думати про себе як керівників, які працюють у складі мультидисциплінарної команди.

Модуль “Навчальна практика 2” (Practice education 2) ґрунтується на модулі “Навчальна практика 1” (Practice education 1). Викладання здійснюється на основі міждисциплінарних навичок поряд з практичними заняттями студентів. Міждисциплінарний зміст передбачає написання звіту й управління інформацією, розвиток психологічної стійкості і вивчення ролі фізіотерапевта в командах, чітке розуміння теорії і практики наставництва. Студенти спираються на основні навички, здобуті в ході вивчення модуля “Навчальна практика 1” (Practice education 1), що вказує на підвищення рівня компетентності завдяки навичкам управління, у тому числі роботі у складі мультидисциплінарної команди й управління. Студенти продовжують заняття з клінічних навичок попереднього року, а надалі спиратимуться на здатність ефективно виявляти практичні проблеми й управляти ними, застосовуючи ефективні стратегії для їх вирішення.

На третьому курсі студенти вивчають дисципліни “Контекст практики” (Context of practice), “Ерготерапевтична практика” (Ergotherapy practice), “Додаткова освіта” (Placement education), “Професійний розвиток” (Professional development).

Фрагмент навчального плану наведено у табл. 2.29.

Таблиця 2.29

Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів з ерготерапії в Університеті Східної Англії (University of East Anglia) протягом третього навчального року

Назва	Кредити ECTS
Контекст практики (Context of practice)	20
Ерготерапевтична практика (Ergotherapy practice)	20
Додаткова освіта (Placement education)	50
Професійний розвиток (Professional development)	30
Разом	120

Зміст модулів “Контекст практики” (Context of practice), “Додаткова освіта” (Placement education), “Професійний розвиток” (Professional development) ідентичний навчальному плану підготовки фахівців з фізіотерапії освітнього ступеня бакалавр.

Модуль “Ерготерапевтична практика” (Ergotherapy practice) об’єднує теорію і практику з модулів “Теорія та практика ерготерапії 1” (Ergotherapy

theory and practice 1) і “Теорія та практика ерготерапії 2” (Ergotherapy theory and practice 2). Готуючи студентів до початку професійної діяльності як компетентних ерготерапевтів, ґрунтуючись на широкому розумінні обсягу практики ерготерапії, цей модуль поглиблює розуміння студентами ерготерапевтичних труднощів, унікальність та інноваційність своєї професії у сферах охорони здоров’я та соціальної допомоги. Через критичне дослідження ерготерапії як науки та практики студенти можуть синтезувати теорію і практику поряд з усе складнішими навичками клінічного мислення. Вони вчать оцінювати шляхи вирішення проблем, клінічно обґрунтовувати ерготерапевтичні втручання та приймати рішення на основі фактичних даних у практичній діяльності. Студенти розвивають особисту відповідальність за власну професійну компетентність протягом усього життя за допомогою усвідомленого вибору варіантів.

Навчальна програма фахівців з ерготерапії за освітнім ступенем “бакалавр” в Університеті Плімута (University of Plymouth) є трирічною програмою денної форми навчання (рис. 2.13).

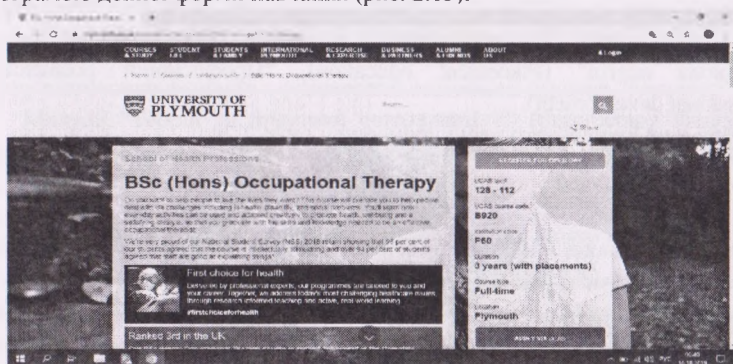

Рис. 2.13. Сторінка веб-сайту Університету Плімута (University of Plymouth)

Програма побудована так, щоб забезпечити можливість спірального навчання. Практику студентів оцінюють протягом кожного навчального року. Студенти мають успішно скласти 360 кредитів та відпрацювати кожне практичне заняття, щоб їм присвоїли ступінь бакалавра (з відзнакою) ерготерапії та надали право подати заявку на професійну реєстрацію для практики як ерготерапевтів [391].

Під час першого навчального року у складі модулів студенти вивчають поняття теорії навчання та ерготерапії, у тому числі професійної науки, а також навчальні модулі, які відображають інтеграцію знань і послідовний розвиток їх професійних навичок. Протягом навчального року передбачено вивчення студентами таких дисциплін: “Професійні дослідження: біологічні та психосоціальні основи професії” (Occupational Studies: Biological and Psychosocial Foundations for Occupation), “Професійні дослідження: основи практики ерготерапії 1” (Occupational Studies: Foundations for Occupational Therapy Practice 1), “Професійні дослідження: основи практики ерготерапії 2” (Occupational Studies: Foundations for Occupational Therapy Practice 2), “Професійні дослідження: людина професіонал через залучення громади” (Occupational Studies: Humans as Occupational Beings Through Community Engagement), “Підготовка до професійної діяльності” (Preparation for professional practice), “Практика 1” (Practice Placement 1). Основну увагу на першому році навчання звертають на оцінювання, яке ерготерапевти застосовують у різних умовах. Навчальний рік містить 120 кредитів, всі є обов’язковими.

Під час другого навчального року інтеграція професійно орієнтованого дослідження разом із науковими дослідженнями через межі модулів відображає підхід до вирішення проблем, який застосовують ерготерапевти, та поліпшує здатність студентів стати рефлексивними практиками. Фрагмент навчального плану наведено у табл. 2.30.

Таблиця 2.30

*Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів з ерготерапії в
Університеті Плімута (University of Plymouth)
протягом першого навчального року*

Назва курсу	Кредити ECTS
Професійні дослідження: біологічні та психосоціальні основи професії (Occupational Studies: Biological and Psychosocial Foundations for Occupation)	20
Професійні дослідження: основи практики ерготерапії 1 (Occupational Studies: Foundations for Occupational Therapy Practice 1)	20
Професійні дослідження: основи практики ерготерапії 2 (Occupational Studies: Foundations for Occupational Therapy Practice 2)	20
Професійні дослідження: люди як професійні істоти через залучення громади (Occupational Studies: Humans as Occupational Beings Through Community Engagement)	20
Підготовка до професійної діяльності (Preparation for professional practice)	20
Практика 1 (Practice Placement 1)	20
Разом	120

Під час навчального року передбачено вивчення студентами таких дисциплін: “Професійні дослідження: молоді люди” (Occupational Studies: The Young Person), “Професійні дослідження: дорослі” (Occupational Studies: Adults), “Практика 2” (Practice Placement 2), “Професійні дослідження: молода людина; проміжки та зміни” (Occupational Studies: The Young Person; Interruptions and Transitions), “Професійні дослідження: дорослі; проміжки та зміни” (Occupational Studies: Adults; Interruptions and Transitions), “Професійні дослідження: літні люди; проміжки та зміни” (Occupational Studies: The Older Person; Interruptions and Transitions), “Професійні дослідження: дослідження на практиці” (Occupational Studies: Exploration into Practice).

Навчання протягом третього навчального року має на меті розвивати навички оцінювання, планування та втручання в ерготерапевтичній практиці, а також критичне оцінювання в межах навчальної практики. Це дасть студентам можливість інтегрувати теорію і практику та продовжувати розвивати навички, у тому числі спілкування, організації та управління, рефлексивні, професійні та міжпрофесійні здібності.

Навчальний рік містить 120 кредитів, всі є обов’язковими. Фрагмент навчального плану наведений у таблиці 2.31.

Таблиця 2.31

*Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів з ерготерапії в
Університеті Плімута (University of Plymouth)
протягом другого навчального року*

Назва курсу	Кредити ECTS
Професійні дослідження: молоді люди (Occupational Studies: The Young Person)	20
Професійні дослідження: дорослі (Occupational Studies: Adults)	20
Практика 2 (Practice Placement 2)	20
Професійні дослідження: молода людина; проміжки та зміни (Occupational Studies: The Young Person; Interruptions and Transitions)	20
Професійні дослідження: дорослі; проміжки та зміни (Occupational Studies: Adults; Interruptions and Transitions)	20
Професійні дослідження: літні люди; проміжки та зміни (Occupational Studies: The Older Person; Interruptions and Transitions)	20
Професійні дослідження: дослідження на практиці (Occupational Studies: Exploration into Practice)	20
Разом	120

Протягом навчального року передбачено вивчення студентами таких дисциплін: “Проект (Project)”, “Професійні дослідження: інноваційна практика” (Occupational Studies: The Innovative Practitioner), “Професійні дослідження: сучасна практика” (Occupational Studies: The Contemporary Practitioner), “Практика 3” (Practice Placement 3), “Професійні дослідження: професія з пропаганди здоров’я та добробуту громад” (Occupational Studies: Occupation for Promoting Health and Wellness of Communities), “Міжпрофесійна робота в галузі охорони здоров’я та соціальної допомоги” (Interprofessional working in health and social care).

Також студенти закріплюють здобуті навички із поширення та застосування практики ефективної діяльності у складі мультидисциплінарної команди, а також спільної роботи в галузі охорони здоров’я і соціальної допомоги.

Навчальний рік містить 120 кредитів, всі є обов’язковими.

Фрагмент навчального плану наведено у табл. 2.32.

Таблиця 2.32

*Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів з ерготерапії в
Університеті Плімута (University of Plymouth)
протягом третього навчального року*

Назва курсу	Кредити ECTS
Проект (Project)	20
Професійні дослідження: інноваційна практика (Occupational Studies: The Innovative Practitioner)	20
Професійні дослідження: сучасна практика (Occupational Studies: The Contemporary Practitioner)	20
Практика 3 (Practice Placement 3)	20
Професійні дослідження: професія з пропаганди здоров’я та добробуту громад (Occupational Studies: Occupation for Promoting Health and Wellness of Communities)	20
Міжпрофесійна робота в галузі охорони здоров’я та соціальної допомоги (Interprofessional working in health and social care)	20
Разом	120

Таким чином, програми професійної підготовки фахівців з ерготерапії за освітнім ступенем “бакалавр” орієнтовані на підготовку кваліфікованих фахівців з ерготерапії, які надають професійні послуги у тісній співпраці з іншими медичними працівниками.

Навчальною програмою передбачена сильна міжпрофесійна спрямованість, спрямована на втілення принципів ефективної командної

роботи. Протягом всього навчального курсу студенти-ерготерапевти співпрацюють зі студентами, що навчаються на фізіотерапевтів та мовних терапевтів.

Аналіз структури навчального плану показує наявність у ньому ретельно спланованих обов'язкових модулів. Всі модулі розраховані на один рік і поєднують профільне і міждисциплінарне навчання.

Протягом трьох років студенти беруть участь у різних навчальних процесах: від лекцій, семінарів і занять у невеликих групах до можливостей навчання на основі досвіду. Вступні заняття напочатку кожного навчального року полегшують перехід студентів між академічними рівнями.

2.3.3. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії за освітнім ступенем “магістр” у Великій Британії

В Університеті Східної Англії (University of East Anglia) програма професійної підготовки фізичних терапевтів за освітнім ступенем “магістр” розрахована два роки (рис. 2.14).

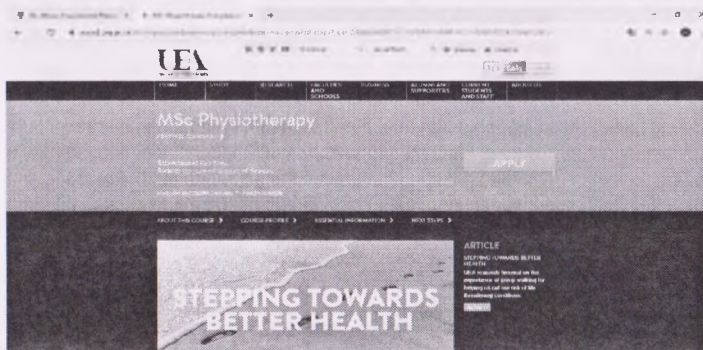

Рис. 2.14. Сторінка веб-сайту Університету Східної Англії (University of East Anglia)

Установи для проходження практики передбачені навчальною програмою, що дає змогу студентам проводити клінічну роботу партнерів в галузі охорони здоров'я в регіоні Східної Англії. Студенти проходять семитижневу практику в одній установі протягом першого навчального

року і в трьох установах – протягом другого навчального року (дві практики по сім тижнів і одна підсумкова, що триває вісім тижнів) [418].

У дворічній (45-тижневій) програмі застосовано принцип навчання на основі запитів (enquiry-based learning). Це означає, що протягом усього курсу основну увагу зосереджено на самостійному навчанні, вирішенні професійних питань і прийнятті рішень.

Протягом першого навчального року студенти магістратури з фізичної терапії вивчають такі модулі: “Науки про людину” (Human Sciences), “Обов’язкове навчання” (Mandatory training), “Теорія та практика фізичної терапії 1” (Physiotherapy theory and practice 1), “Професійний розвиток 1” (Professional development 1), “Дослідження 1” (Research 1).

Фрагмент навчального плану наведено у табл. 2.33.

Таблиця 2.33

Фрагмент навчального плану підготовки магістрів з фізичної терапії в Університеті Східної Англії (University of East Anglia) протягом першого навчального року

Назва	Кредити ECTS
Науки про людину (Human Sciences)	20
Обов’язкове навчання (Mandatory training)	0
Теорія та практика фізичної терапії 1 (Physiotherapy theory and practice 1)	30
Професійний розвиток 1 (Professional development 1)	20
Дослідження 1 (Research 1)	30
Разом	100

“Науки про людину” (Human Sciences) – це річний модуль, який вивчають студенти магістратури за напрямками фізіотерапії та ерготерапії. Мета модуля полягає в розвитку знань та умінь студентів за біологічними, психологічними і соціальними аспектами наук про людину у їх взаємодії (біопсихосоціальної моделі).

Викладання і навчання спрямовані на розвиток розуміння функцій людини, у тому числі вивчення дисфункції і процесів відновлення за допомогою біопсихосоціальної моделі. Цьому сприяє взаємодія за чотирма ключовими напрямками: анатомією, фізіологією, психологією і соціологією.

Викладання переважно побудоване на основі самостійного навчання з використанням ряду відповідних ресурсів, після засвоєння яких передбачене проведення семінарів, щоб заохотити студентів застосовувати здобуті знання на практиці. Передбачено кілька однопрофільних сесій, в

ході яких одній групі надають додаткову підготовку, пов'язану з конкретною програмою з анатомії і фізіології. Вступними вимогами для студентів-фізіотерапевтів магістратури передбачено, що вони вже мають глибокі знання з анатомії і фізіології, тому акцент в навчанні зроблений на їх застосуванні у практиці фізіотерапії за допомогою тематичних досліджень на основі запитів.

Оскільки вхідні вимоги для професійних фізіотерапевтів не передбачають такого рівня попередніх знань, програмою передбачені однопрофільні навчальні сесії з додатковими допоміжними ресурсами. Для обох професійних груп проводять обов'язкові сеанси з розтину людини для вивчення і застосування анатомічних знань з використанням попередньо розкритих зразків.

Модулем “Психологія здоров'я” передбачено вивчення протягом першого року ряду основних психологічних галузей, де кожному окрему тему буде вилетено у тригер навчання, що ґрунтуються на запитах. Навчання відбувається у формі самостійної підготовки, а потім передбачені семінари для вивчення актуальних проблем і, таким чином, застосування принципів на практиці.

У модулі “Соціологія здоров'я” протягом першого року студенти вивчають ряд основних соціологічних галузей. Теми щоразу поєднано у тригери навчання на основі запитів, що відбуваються у формі самостійної підготовки, за якою передбачені семінари для вивчення актуальних проблем і застосування принципів на практиці.

Модуль “Обов'язкове навчання” (Mandatory training) передбачений усіма програмами ерготерапії і фізіотерапії в закладах вищої освіти Великої Британії. Студенти фаху “Ерготерапія і фізіотерапія” мають завершити клінічну практику як частину свого ступеня. Щоб підготувати студентів до отримання певного ступеня, у навчальній програмі передбачений обов'язковий набір основних навчальних занять із підготовки фахівців до безпечної роботи у сфері охорони здоров'я: базове життєзабезпечення, переміщення і поводження з людьми, методи запобігання поширенню інфекцій та контролю за нею, підтримка уразливих дорослих і дітей, захист конфіденційної інформації, управління важкими ситуаціями, пожежна безпека.

Модуль “Теорія та практика фізичної терапії I” (Physiotherapy theory and practice I) має на меті розвинути професійну компетентність студентів

у ряді фізіотерапевтичних втручань, спрямованих на оцінювання і відновлення рухів та функцій організму людини. Модуль базується на науково обґрунтованих клінічних міркуваннях і вирішенні проблем, які розроблено в ході критичного теоретичного та практичного оцінювання людського руху і функціонального стану. Інтеграція дисципліни “Науки про людину” (Human Sciences) в модуль гарантує, що студенти будуть максимально здатними синтезувати інформацію стосовно клінічних міркувань. Цей модуль посилено дослідженням доказової бази в модулі “Дослідження 1” (Research 1). Студенти також розкривають розуміння сучасної практики із постійним розвитком професіоналізму.

Модуль “Професійний розвиток 1” (Professional development 1) ознайомлює студентів з концепцією безперервного професійного розвитку і допомагає їм дослідити інструменти, які можна використовувати у процесі навчання впродовж усього життя. Вивчення модуля допомагає студентам розвивати професійні навички, спираючись на наявні академічні навички критичного дослідження і дослідної практики.

Модуль “Дослідження 1” (Research 1) викладають для ознайомлення студентів з різними базами даних про здоров’я, внаслідок чого вони зможуть використовувати доказову базу професійної практики. На заняттях студенти вивчають методи оцінювання якості досліджень і співвідношення їх із клінічною практикою студентів. Студенти дізнаються, як ретельно вивчати наукові дані, надані в засобах масової інформації, і навчаються вибирати цікаву для себе тему магістерської роботи. Це може набувати форми структурованого огляду літератури, наукового дослідження, вторинного аналізу даних або клінічного оцінювання/аудиту. Студентам призначають наукового керівника магістерської роботи.

Протягом другого навчального року студенти магістратури з фізичної терапії вивчають такі модулі: “Обов’язкове навчання” (Mandatory training), “Теорія та практика фізичної терапії 2” (Physiotherapy theory and practice 2), “Професійний розвиток 2” (Professional development 2), “Дослідження 2” (Research 2).

Студенти, які навчаються за фахом “фізіотерапія”, мають завершити клінічну практику як частину свого ступеня. Засвоєння модуля “Обов’язкове навчання” (Mandatory training) є обов’язковою вимогою для здобуття освітнього ступеня “магістр”.

Фрагмент навчального плану наведено у табл. 2.34.

Фрагмент навчального плану підготовки магістрів з фізичної терапії в Університеті Східної Англії (University of East Anglia) протягом другого навчального року

Назва	Кредити ECTS
Обов'язкове навчання (Mandatory training)	0
Теорія та практика фізичної терапії 2 (Physiotherapy theory and practice 2)	30
Професійний розвиток 2 (Professional development 2)	20
Дослідження 2 (Research 2)	30
Разом	80

Модуль “Теорія та практика фізичної терапії 2” (Physiotherapy theory and practice 2), базується на застосуванні студентами інструментів постійного професійного розвитку (continuing professional development), методів вимірювання якості і розроблення послуг, поданні критичних запитів, вивченні методології дослідження і практики на основі фактичних даних для просування передових клінічних міркувань і творчих стратегій управління в інтересах пацієнтів/клієнтів у різних клінічних умовах. Це спонукає студентів розвивати нові практичні можливості за допомогою тематичного блоку “Фізична активність і зміцнення здоров'я” (Physical activity and health promotion). Умови проведення практики забезпечують можливість випробувати широкий спектр параметрів, розвиваючи передові клінічні, рефлексивні й управлінські навички, щоб підготувати студентів до поточних умов охорони здоров'я та соціальної допомоги.

Модуль “Професійний розвиток 2” (Professional development 2) допомагає надалі розвивати концепцію особистого постійного професійного розвитку фахівця. Студентам пропонують поступово вдосконалювати навички рефлексивної практики та продовжувати збирати докази для портфолію, щоб підтримувати їх постійний професійний розвиток. Професіоналізм та пошук місця для працевлаштування сприяють віднайденню особистих джерел розвитку у сфері фізіотерапії, ерготерапії.

Протягом модуля “Дослідження 2” (Research 2) студенти готують дослідну магістерську роботу з обраної теми. Завершивши модуль, студенти зможуть інтерпретувати й оцінювати дослідження у своїй галузі професійної практики, розробляти і проводити дослідження, застосовувати основні компоненти належної клінічної практики та етики дослідження.

Отже, професійна підготовка фізичних терапевтів за освітнім ступенем “магістр” у Великій Британії триває два роки. Установи для проходження практики передбачені навчальною програмою, що дає змогу студентам проводити клінічну роботу під наглядом ряду партнерів у галузі охорони здоров’я. Студенти проходять семитижневу практику в одній установі в перший навчальний рік і в трьох установах протягом другого навчального року: дві практики по сім тижнів і одну підсумкову, що триває вісім тижнів.

2.3.4. Професійна підготовка фахівців з ерготерапії за освітнім ступенем “магістр” у Великій Британії

В Університеті Східної Англії (University of East Anglia) програма професійної підготовки ерготерапевтів за освітнім ступенем “магістр” розрахована на два роки (рис. 2.15).

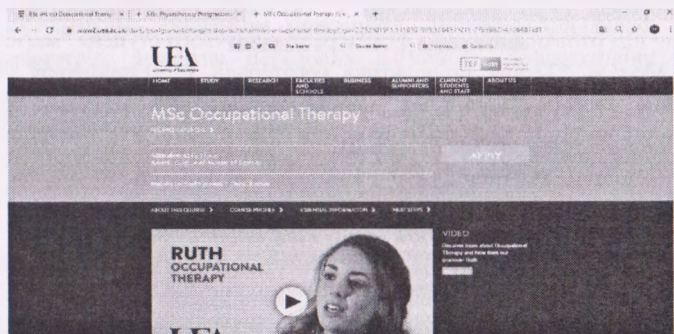

Рис. 2.15. Сторінка веб-сайту Університету Східної Англії (University of East Anglia)

В освітній програмі використано принцип навчання на основі запитів (enquiry-based learning – EBL). Це означає, що протягом усього курсу основну увагу приділяють самостійному навчанню, вирішенню професійних питань і прийняттю рішень [417].

Протягом першого навчального року студенти магістратури з ерготерапії вивчають такі модулі: “Науки про людину” (Human Sciences), “Обов’язкове навчання” (Mandatory training), “Теорія та практика ерготерапії 1” (Ergotherapy theory and practice 1), “Професійний розвиток 1” (Professional development 1), “Дослідження 1” (Research 1)”.

Фрагмент навчального плану наведено у табл. 2.35.

**Фрагмент навчального плану підготовки магістрів з ерготерапії в
Університеті Східної Англії (University of East Anglia) протягом
першого навчального року**

Назва	Кредити ECTS
Науки про людину (Human Sciences)	20
Обов'язкове навчання (Mandatory training)	0
Теорія та практика ерготерапії 1 (Ergotherapy theory and practice 1)	30
Професійний розвиток 1 (Professional development 1)	20
Дослідження 1 (Research 1)	30
Разом	100

Зміст модулів “Науки про людину” (Human Sciences), “Обов'язкове навчання” (Mandatory training), “Професійний розвиток 1” (Professional development 1) та “Дослідження 1” (Research 1) ідентичний навчальному плану підготовки фахівців з фізіотерапії освітнього ступеня “магістр”.

Модуль “Теорія та практика ерготерапії 1” (Ergotherapy theory and practice 1) спрямований на вивчення студентами основних принципів, здобуття знань і навичок ерготерапії для практики в сучасних умовах. Модуль побудований на основі досвіду розуміння людей як суб'єктів професійної діяльності, поглиблює розуміння концепції взаємозв'язку між професійною діяльністю і благополуччям індивідуумів.

Протягом другого навчального року студенти магістратури з ерготерапії вивчають такі модулі: “Обов'язкове навчання” (Mandatory training), “Теорія та практика ерготерапії 2” (Ergotherapy theory and practice 2), “Професійний розвиток 2” (Professional development 2), “Дослідження 2” (Research 2).

Фрагмент навчального плану наведено у табл. 2.36.

*Фрагмент навчального плану підготовки магістрів з ерготерапії в
Університеті Східної Англії (University of East Anglia)
протягом другого навчального року*

Назва	Кредити ECTS
Обов'язкове навчання (Mandatory training)	0
Теорія та практика ерготерапії 2 (Ergotherapy theory and practice 2)	30
Професійний розвиток 1 (Professional development 1)	20
Дослідження 1 (Research 1)	30
Разом	80

Студенти за фахом ерготерапевти мають завершити клінічну практику як частину свого ступеня. Вивчення модуля “Обов’язкове навчання” (Mandatory training) є обов’язковою вимогою для здобуття освітнього ступеня “магістр”.

Модуль “Теорія та практика фізичної терапії 2” (Physiotherapy theory and practice 2), базується на використанні студентами інструментів постійного професійного розвитку (continuing professional development – CPD), методів вимірювання якості і розроблення послуг, виконання критичних запитів, застосування методології дослідження і практики, заснованої на фактичних даних, для поширення передових клінічних міркувань і творчих стратегій управління серед пацієнтів/клієнтів у різних клінічних умовах. Це спонукає студентів розвивати нові можливості у практиці за допомогою тематичного блоку “Фізична активність і зміцнення здоров’я” (Physical activity and health promotion). Умови проведення практики забезпечують студентам можливість випробування широкого спектру параметрів, розвитку передових клінічних, рефлексивних та управлінських навичок, щоб підготувати їх до поточних умов в охороні здоров’я та наданні соціальної допомоги.

Модуль “Професійний розвиток 2” (Professional development 2) надалі розвиває концепцію особистого постійного професійного розвитку фахівця. Студентам пропонують поступово вдосконалювати свої навички рефлексивної практики та продовжувати збирати докази для портфолію, щоб підтримувати постійний професійний розвиток. Професіоналізм та пошук місця для працевлаштування будуть надалі сприяти розвитку особистих джерел для моніторингу розвитку у сфері фізіотерапії, ерготерапії.

Протягом модуля “Дослідження 2” (Research 2), який є продовженням модуля “Дослідження 1” (Research 1), студенти розробляють дослідну магістерську роботу з обраної теми. Після завершення модуля, студенти зможуть інтерпретувати й оцінювати дослідження у своїй галузі професійної практики, дізнаються, як розробити та провести дослідження, а також знатимуть основні компоненти належної клінічної практики та етики дослідження.

Отже, програма професійної підготовки ерготерапевтів за освітнім ступенем “магістр” розрахована на два роки. В освітній програмі використано принцип навчання на основі запитів (enquiry-based learning –

EBL.) тобто протягом усього курсу основну увагу приділено самостійному навчанню, вирішенню професійних питань і прийняттю рішень.

Студенти використовують інструменти постійного професійного розвитку (continuing professional development – CPD), методи вимірювання якості і розроблення послуг, критичних запитів, вивчають методологію дослідження і практику, засновану на фактичних даних, для поширення передових клінічних міркувань і творчих стратегій управління серед пацієнтів/клієнтів у різних клінічних умовах.

Висновки до другого розділу

У розділі зосереджено увагу на вивченні особливостей формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії на основі аналізу змісту освітніх програм передових закладів вищої освіти Норвегії, Австрії та Великої Британії.

Вказано, що професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії за освітнім ступенем “бакалавр” в Університеті Тромсо – Арктичному університеті Норвегії (University of Tromso – The Arctic University of Norway) спрямована на якісне формування професійної компетентності студентів. Для формування професійної ідентичності студентів вагоме значення має практична складова освітньої програми, яка здійснюється протягом усіх навчальних років у муніципальних та інституційних службах охорони здоров'я.

У столичному Університеті Осло (Oslo Metropolitan University) навчальний план професійної підготовки майбутніх ерготерапевтів денною формою навчання за освітнім ступенем “бакалавр” здійснюється протягом 3 років і містить 60 кредитів ECTS на рік, загалом 180 кредитів ECTS. Кожен навчальний рік становить 40 тижнів і передбачає мінімум 1600 годин загальної роботи (40 год на тиждень, що відповідає 1,5 кредити ECTS). У програмі чередуються теорія і практика, кожен навчальний рік розділений на теми, в яких зосереджено увагу на етапах професійної підготовки майбутніх ерготерапевтів. Зміст кожного наступного курсу базується на змісті попередніх курсів, оскільки студенти, вивчаючи кожну дисципліну, мають інтегрувати здобуті теоретичні знання та практичні навички.

Підкреслено, що у навчальні програми професійної підготовки майбутніх фізичних терапевтів і майбутніх ерготерапевтів в закладах

вищої освіти Норвегії включено семінари, під час яких студенти демонструють результати вивчення предметного матеріалу, над яким вони працювали, найчастіше в групах. Цілями проведення таких семінарів є залучення студентів до професійного середовища і залучення їх до обговорення ситуаційних завдань майбутньої професійної діяльності, що є необхідною умовою формування професійної ідентичності студентів, які здобувають освітній ступінь “бакалавр”.

У Норвегії формуванню професійної ідентичності студентів також сприяє самонавчання, коли вони самостійно працюють з лекційним матеріалом і навчальною програмою кожного курсу. Самопідготовка та самоосвіта є необхідною умовою досягнення цілей навчання та оволодіння професійними навичками фахівця з фізичної терапії та ерготерапевта.

Проаналізувавши академічний зміст професійної підготовки магістрів з фізичної терапії в Університеті Тромсо – Арктичному університеті Норвегії (University of Tromso – The Arctic University of Norway), зазначимо, що він спрямований на ґрунтовне оволодіння майбутніми фізіотерапевтами спеціалізованими клінічними знаннями у галузях неврологічної й психомоторної фізіотерапії та опанування навичками з фізіотерапевтичної експертизи, що сприяє вдосконаленню роботи мультидисциплінарної команди та належному догляду за пацієнтами/клієнтами у загальних і спеціалізованих службах охорони здоров'я.

Основний зміст професійної підготовки фахівців з ерготерапії за освітнім ступенем “магістр” у столичному Університеті Осло (Oslo Metropolitan University) передбачає оволодіння майбутніми ерготерапевтами знаннями та вміннями щодо аналізу, розроблення та адаптації втручань в ерготерапії. Найбільше увагу зосереджено на втручаннях, які дають змогу залучати пацієнтів/клієнтів до процесу одужання та включати їх у повсякденне життя і трудову діяльність. Викладення навчального матеріалу сприяє зменшенню розриву між теоретичними дослідженнями і практикою. Акцентується увага на професійно орієнтованих знаннях щодо методів і засобів, які можуть допомогти збільшити оздоровчий потенціал хворого для одужання на ефективних втручаннях ерготерапевта. Можливість вибору професійної спеціалізації закладено у розробленні теми магістерської роботи.

Аналіз системи вищої освіти фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в університетах Австрії показує, що специфічною особливістю системи вищої освіти є надання студентам повної самостійності.

Навчальний план професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії за освітнім ступенем “бакалавр” в Університеті прикладних наук Карантія (Fachhochschule Kärnten) складається з 180 кредитів ECTS. Основними напрямками навчання бакалаврів з фізичної терапії є: основи фізіотерапії і біомедицини; біль, больові синдроми, управління болем; фізіотерапевтичні методи; фізіотерапевтичні втручання при різних дисфункціях; стажування.

Професійна підготовка фахівців з ерготерапії за освітнім ступенем “бакалавр” в Університеті прикладних наук Каринтія (Fachhochschule Kärnten) здійснюється за трирічною програмою (6 семестрів), яка становить 180 кредитів ECTS. Модульна система навчання, крім лекцій і семінарів, також пропонує простір для міждисциплінарної проектної роботи і проходження паралельних стажувань. Випускники отримують ступінь “Бакалавр наук з охорони здоров’я”. Навчальним планом передбачено також вивчення професійно-методичних, суспільно-наукових, медичних основ та алгоритму професійних дій для автономного виконання професійних обов’язків ерготерапевта. Навчання, спрямоване на формування професійної ідентичності майбутніх ерготерапевтів, містить модулі з вивчення біомедичних основ діяльності людини, процесу ерготерапії, комунікації та дослідницької прaxeології.

В Австрії освітній ступінь магістра можна здобути за напрямками, об’єднаними у програму “Розширені інтегративні дослідження в галузі охорони здоров’я (Advanced Integrative Health Studies), яка містить три етапи навчання: перший – вивчення загальних модулів управління, проведення досліджень, здобуття медичної освіти та навичок клінічної експертизи, завершальна фаза – спеціалізація з клінічної експертизи та актуальних тем; другий – зосередження уваги на клінічній експертизі, науковій, управлінській та медичній роботі; третій – вивчення вибіркової предметної галузі “Відкрите вікно”, що передбачає ознайомлення з місцем роботи та написання магістерської роботи з конкретного предмета. Навчання за магістерською програмою триває 4 семестри (тривалість навчання може бути індивідуально продовжена до 10 семестрів) і становить 120 кредитів ECTS.

У результаті вивчення змісту навчальних планів закладів вищої освіти Великої Британії встановлено, що формування професійної ідентичності фахівців у сферах фізичної терапії та ерготерапії відбувається переважно у процесі практичної навчальної діяльності студентів.

В Університеті Східної Англії (University of East Anglia) навчальний курс зосереджений на вивченні функціональних систем організму людини. Їх впливу на здатність організму ефективно рухатися та функціонувати.

В Університеті Плімута (University of Plymouth) навчання базується на програмі, яка передбачає надання студентам знань, клінічних навичок оцінювання та лікування, спілкування та міжособистісної співпраці.

Навчальні плани зорієнтовані на професійну підготовку майбутніх фахівців з ерготерапії за освітнім ступенем “бакалавр”, які будуть здатними надають професійні послуги у тісній командній співпраці з іншими медичними працівниками. Протягом всього навчального курсу студенти-ерготерапевти співпрацюють зі студентами, що навчаються на фізіотерапевтів і мовних терапевтів. Структурою навчальних планів передбачено наявність ретельно спланованих обов'язкових навчальних модулів, вивчення кожного з яких розраховано на один рік. Навчальні модулі поєднують можливість профільного і міждисциплінарного навчання.

В університетах простежується міждисциплінарний етос, що спрямований на співпрацю зі студентами, які навчаються на інших, суміжних з фізичною терапією та ерготерапією, спеціальностях. Вказано, що це є важливим елементом формування професійної ідентичності студентів, оскільки саме міжпрофесійна робота в складі мультидисциплінарної команди фахівців стане стрижнем їх майбутньої професійної діяльності.

У Великій Британії професійна підготовка майбутніх фізичних терапевтів за освітнім ступенем “магістр” триває два роки. Магістри проходять 3 клінічні практики, зокрема дві практики по сім тижнів і одну підсумкову, що триває вісім тижнів, в закладах галузі охорони здоров'я. Вони проходять семитижневу практику в одному закладі в перший навчальний рік і в трьох закладах протягом другого навчального року.

Програма професійної підготовки майбутніх ерготерапевтів за освітнім ступенем “магістр” розрахована на два роки. При розробленні навчального плану використано принцип навчання на основі запитів

(enquiry-based learning – EBL), тобто протягом усього курсу основну увагу студенти приділяють самостійному навчанню, вирішенню професійних питань і прийняттю рішень. Студенти використовують інструменти постійного професійного розвитку (continuing professional development – CPD), вивчають методи вимірювання якості і розроблення послуг, методологію досліджень і практики, що базується на фактичних даних, щоб поширювати передові клінічні досягнення і творчі стратегії управління серед пацієнтів/клієнтів у різних клінічних умовах.

Основними організаційно-методологічними аспектами формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у зарубіжних закладах вищої освіти визначено: самонавчання, постійне професійне вдосконалення з перших навчальних семестрів, міжпрофесійну взаємодію, стійке співвідношення теоретичної та практичної підготовки, можливість стажування за кордоном.

Акцентовано увагу на тому, що в закладах вищої освіти Норвегії, Австрії та Великої Британії відокремлена професійна підготовка майбутніх бакалаврів з фізичної терапії від професійної підготовки майбутніх бакалаврів з ерготерапії. Існують розбіжності в програмах професійної підготовки майбутніх фізичних терапевтів за освітнім ступенем “магістр” і в програмах професійної підготовки майбутніх ерготерапевтів за освітнім ступенем “магістр”.

РОЗДІЛ III

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЕРГОТЕРАПІЇ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ ПРЕВАЛЮЮЧИХ НАУКОВИХ ТЕОРІЙ

3.1. Ретроспективний аналіз програм підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти

Фізична реабілітація як самостійна спеціальність почала формуватися в Україні в середині 90-х років ХХ ст. Як вважає А. Герцик, передумовами для цього стали політичні, економічні і соціальні зміни в державі:

- актуалізація проблеми збереження і відновлення здоров'я громадян;
- активізація діяльності громадських організацій інвалідів, які заявили про необхідність соціалізації неповносправних осіб в українському суспільстві;
- розвиток нових форм власності і частковий перехід сфери послуг, в тому числі охорони здоров'я на ринкові засади діяльності;
- розвиток міжнародної співпраці в сферах охорони здоров'я, освіти і соціальної політики [60].

Враховуючи соціальну потребу у фахівцях цієї професії, навчальні заклади різного профілю і підпорядкованості розпочали підготовку фахівців з фізичної реабілітації без належної науково-методичної бази та методологічної визначеності, а правова неврегульованість підготовки і працевлаштування фахівців з фізичної реабілітації призвели до низки проблем [164, 166, 181, 185, 196, 197, 198, 199, 215].

Підготовку фахівців з фізичної реабілітації в Україні було розпочато у 1994–1995 рр. Її проводили у вищих навчальних закладах фізкультурного профілю на базах кафедр лікувальної фізичної культури. Нова галузь та спеціальність отримали назву “фізична реабілітація”, що, на думку А. Герцика, відповідало тодішньому баченню професійної ролі та місця фахівців у сфері фізичного виховання і спорту [59].

У 1997 році у Львівському інституті фізичної культури було розроблено кваліфікаційну характеристику професії “Фахівець фізичної реабілітації”, яку Державний комітет з фізичної культури і спорту затвердив та погодив з Міністерством праці України, як кваліфікаційну характеристику нової професії (1997). Надалі затвердив спеціальність “фахівець з фізичної реабілітації” Кабінет Міністрів України і подав її до Національного класифікатора професій України “Класифікатор професій-2007 у підклас 3226 “Фізіотерапевти та масажисти” класу 322 “Допоміжний персонал у галузі сучасної медицини, фізіотерапії, фармації, ветеринарії (крім медичних сестер)” підрозділу 32 “Фахівці у галузі біології, агрономії та медицини” [60]. Таким чином, фахівці з фізичної реабілітації з вищою фізкультурною освітою набули державного статусу.

Професійну діяльність фахівців із фізичної реабілітації в Україні було врегульовано такими нормативно-правовими документами:

– наказом МОЗ України “Про затвердження примірних посадових інструкцій та кваліфікаційних характеристик з метою поліпшення лікарсько-фізкультурної служби в Україні” від 29.03.2011 № 176 [288];

– законом України “Про реабілітацію інвалідів в Україні” від 06.10.2005 р. № 2961-IV [291];

– законом України “Про фізичну культуру і спорт” від 24.12.1993 [292];

– Національним класифікатором України, класифікатором професій України ДК 003:2010, чинним від 01.11.2010 [259].

Для професійної підготовки фахівців з фізичної терапії, ерготерапії важливою була можливість реалізуватися на ринку праці, але через неузгодженості в нормативно-правових документах у студентів та фахівців виникали проблеми із працевлаштуваннями.

Правове поле діяльності фахівців з фізичної реабілітації вивчав Ю. Бардашевський [18], Ю. Лянной [230], В. Савченко та В. Клапчук [314]. Аналізуючи проблему підготовки фахівців, дослідники звернули увагу на відсутність посад фізичних реабілітологів у лікувальних закладах Міністерства охорони здоров’я України.

Таким чином, через зростання професійних вимог, пов’язаних із перспективою введення посади фахівців з фізичної реабілітації у штатні розписи лікувально-профілактичних закладів, була визначена необхідність аналізу підготовки фахівців і пошуку шляхів її подальшого удосконалення.

Ми зосередили увагу на аналізі навчальних планів підготовки фахівців з фізичної реабілітації / фізичної терапії, ерготерапії Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая, Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського” та Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова [414].

У 2001 році Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая здійснював підготовку фахівців за напрямом підготовки 0102 “Фізичне виховання і спорт”, спеціальністю 6.010203 “Фізична реабілітація”, освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр”. Навчальний план містив нормативні та вибіркові дисципліни.

1. Нормативна частина:

1.1. Цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки: “Філософія (філософія, релігієзнавство, логіка, етика, естетика)”, “Культурологія”, “Фізичне виховання”, “Українська мова (за професійним спрямуванням)”, “Іноземна мова (за професійним спрямуванням)”, “Правознавство”, “Політологія”, “Історія України”, “Соціологія”, “Економічна теорія”.

1.2. Цикл природничо-наукової підготовки: “Безпека життєдіяльності”, “Основи охорони праці”, “Основи екології”, “Основи психології і педагогіки”, “Основи медичних знань”, “Інформатика та комп’ютерна техніка”, “Математична статистика”, “Історія фізичної культури”, “Організація та методика масової фізичної культури”, “Валеологія”.

1.3. Цикл професійної та практичної підготовки: “Вступ до спеціальності”, “Анатомія людини”, “Фізіологія людини”, “Біохімія та біохімія спорту”, “Біомеханіка”, “Теорія та методика фізичного виховання”, “Олімпійський та професійний спорт”, “Фізкультурно-спортивні споруди”, “Фізіологічні основи фізичної культури”, “Спортивна метрологія”, “Спортивна медицина”, “Масаж”, “Основи догляду за хворими та інвалідами”, “Методи фізичної реабілітації”, “Лікувальна фізична культура”, “Фізична реабілітація при захворюваннях внутрішніх органів”, “Фізична реабілітація при захворюваннях опорно-рухового апарату”, “Фізична реабілітація при хірургічних захворюваннях”, “Фізична реабілітація при захворюваннях нервової системи”, “Науково-методологічні основи виконання дипломних робіт з фізичної реабілітації”, “Технічні засоби у фізичній реабілітації”, “Фізіотерапія”, “Управління фізичною культурою і спортом”.

2. Вибіркова частина:

2.1. самостійного вибору навчального закладу: “Латинська мова”, “Гістологія”, “Психомоторика”, “Реабілітаційна психологія”, “Реабілітаційна педагогіка”, “Спортивна морфологія”, “Основи клінічної патології”, “Функціональна діагностика”, “Курортологія”, “Методи досліджень у фізичній реабілітації”, “Динамічна анатомія”, “Фітонцидологія”.

2.2. вільного вибору студентів: “Педагогічна та лікарська етика”, “Фізична реабілітація при захворюваннях серцево-судинної системи”, “Основи соціальної реабілітації”, “Методика викладання фізичного виховання у навчальних закладах”, “Організація діяльності реабілітаційних закладів”, “Гігієна”, “Основи менеджменту і маркетингу у фізичній реабілітації і фізичному вихованні”.

Загальний обсяг підготовки – 7506 годин, з них 1350 – цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки, 972 – цикл природничо-наукової підготовки, 3024 – цикл професійної та практичної підготовки, 1404 – дисципліни самостійного вибору навчального закладу, 756 – дисципліни вільного вибору студентів.

У 2001 році Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського” здійснював підготовку фахівців за напрямом підготовки 0102 “Фізичне виховання і спорт”, спеціальністю 6.010203 “Фізична реабілітація”, освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр”, кваліфікація – тренер-викладач. Навчальним планом були передбачені дисципліни за такими циклами:

1. Цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки: “Історія України”, “Філософія (етика і естетика, релігієзнавство, логіка)”, “Філософія”, “Психологія”, “Соціологія”, “Ділова українська мова”, “Іноземна мова”, “Правознавство”, “Політологія”, “Українська та зарубіжна культура”, “Основи економічних теорій”.

2. Цикл природничо-наукової підготовки: “Анатомія людини”, “Біохімія”, “Біохімія спорту”, “Гігієна”, “Фізіологія людини”, “Основи медичних знань”, “Спортивна морфологія”, “Спортивна медицина та гігієна”, “Масаж”, “Фізіологічні основи фізичної культури”, “Спортивна метрологія”, “Біомеханіка”, “Екологія”, “Вікова фізіологія”, “Патофізіологія”.

3. Цикл професійної та практичної підготовки: “Вступ до спеціальності, основи самостійної та науково-дослідної роботи”, “Історія фізичної культури”, “Олімпійський спорт”, “Професійний спорт”, “Фізкультурно-спортивні споруди”, “Гімнастика та методика її викладання”, “Спортивні ігри та методика їх викладання”, “Легка атлетика та методика її викладання”, “Плавання та методика його викладання”, “Туризм”, “Атлетизм”, “Теорія та методика викладання обраного виду спорту”, “Теорія та методика фізичного виховання”, “Організація та методика масової фізичної культури”, “Фізична реабілітація”, “Управління фізичною культурою та спортом”, “Безпека життєдіяльності”, “Підвищення спортивної майстерності з обраного виду спорту”, “Підвищення спортивної майстерності у додатковому виді спорту”, “Методи досліджень у фізичній культурі та спорті”, “Методи досліджень у лікарському контролі”, “Функціональна діагностика”, “Інформатика”, “Комп’ютерна техніка та математична статистика”, “Основи валеології”, “Латинська мова”, “Педагогіка”, “Методика викладання фізичного виховання у навчальних закладах”, “Основи біотелеметрії”, “Підводне плавання, системи життєзабезпечення і декомпресія”, “Охорона праці”, “Силкові види спорту та одиноборства”, “Спортивна аеробіка”, “Основи психотерапії”, “Основи електроніки та радіотехніки”.

4. Дисципліни вільного вибору студентів: “Фізичне виховання у збройних силах і спецпідрозділах”, “Особиста безпека життєдіяльності в екстремальних умовах”, “Основи моделювання та програмування у фізичній культурі та спорті”, “Спортивна та відновлювальна фармакологія”, “Основи електроніки”, “Спецрозділи з математики”, “Основи професійно-прикладної фізичної підготовки і виробничої фізичної культури”, “Основи менеджменту та маркетингу у фізичному вихованні та спорті”, “Реабілітаційні механізми творчості”, “Нетрадиційні види психофізичної діагностики та реабілітації”, “Нетрадиційні види оздоровчої фізичної культури”, “Методи фізичної реабілітації в системі лікувально-профілактичних закладів”.

Загальний обсяг підготовки 7506 годин, з них 1134 - цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки, 1026 – цикл природничо-наукової підготовки, 4590 – цикл професійної та практичної підготовки, 756 – дисципліни вільного вибору студентів.

У 2007 році Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая здійснював підготовку фахівців за напрямом

підготовки 0102 “Фізичне виховання, спорт і здоров’я людини”, спеціальністю 6.010203 “Здоров’я людини”, освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр”. Навчальним планом були передбачені дисципліни, диференційовані за такими циклами:

1. Нормативні навчальні дисципліни:

1.1. Цикл гуманітарної і соціально-економічної підготовки: “Філософія (релігієзнавство, логіка, етика, естетика)”, “Культурологія”, “Українська мова (за професійним спрямуванням)”, “Іноземна мова (за професійним спрямуванням)”, “Правознавство”, “Політологія”, “Історія України”, “Соціологія”, “Економічна теорія”, “Психологія”.

Порівняльний аналіз навчальних планів обраних вищих навчальних закладів за 2001 рік наведено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

*Порівняльний аналіз навчальних планів за напрямом підготовки
0102 “Фізичне виховання і спорт”,
освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр”, 2001 рік*

Показники	Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая	Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”
Загальна кількість годин	7506	7506
Кількість іспитів	33	29
Кількість заліків	39	46
Кількість курсових робіт	2	11
Практика (год)	– ознайомча - 72; – педагогічна - 36; – лікарняна - 36; – переддипломна - 72	– організаційна - 216, – педагогічна - 216; – тренерська - 270

1.2. Цикл природничо-наукової підготовки: “Безпека життєдіяльності і охорона праці”, “Екологія”, “Педагогіка”, “Основи медичних знань та валеологія”, “Інформатика та комп’ютерна техніка”, “Історія фізичної культури, олімпійський та професійний спорт”, “Організація та методика масової фізичної культури”, “Управління фізичною культурою і спортом”, “Гігієна”.

1.3. Цикл професійної та практичної підготовки: “Вступ до спеціальності”, “Анатомія людини”, “Фізіологія людини”, “Біохімія та біохімія спорту”, “Клінічна біомеханіка”, “Теорія та методика фізичного

виховання”, “Психологія особистості”, “Фізкультурно-спортивні споруди”, “Фізіологічні основи фізичної культури”, “Спортивна метрологія”, “Спортивна медицина”, “Масаж”, “Основи догляду за хворими та інвалідами”, “Методи фізичної реабілітації”, “Лікувальна фізична культура”, “Фізична реабілітація при захворюваннях внутрішніх органів”, “Фізична реабілітація при захворюваннях нервової системи”, “Фізична реабілітація при захворюваннях опорно-рухового апарату”, “Фізична реабілітація при захворюваннях серцево-судинної системи”, “Фізична реабілітація при хірургічних захворюваннях”, “Технічні засоби у фізичній реабілітації”, “Фізіотерапія”, “Вікова психологія”, “Дієтологія”.

1.4. Цикл спортивної та психолого-педагогічної підготовки: “Теорія та методика гімнастики”, “Теорія та методика плавання”, “Теорія та методика рухливих ігор”, “Оздоровчий фітнес”, “Теорія та методика легкої атлетики”, “Психологія спорту”, “Туризм”.

2. Вибіркові навчальні дисципліни:

2.1. Цикл дисциплін вибору вищого навчального закладу: “Латинська мова”, “Гістологія”, “Психомоторика”, “Реабілітаційна педагогіка”, “Реабілітаційна психологія”, “Спортивна морфологія”, “Основи клінічної патології”, “Функціональна діагностика”, “Курортологія”, “Адаптивне фізичне виховання”, “Сучасні методи досліджень у фізичній реабілітації”.

2.2. Цикл дисциплін самостійного вибору студентів: “Педагогічна та лікарська етика”, “Методика викладання фізичного виховання у навчальних закладах”, “Організація діяльності реабілітаційних закладів”, “Нетрадиційні методи оздоровлення”, “Психологія людини з особливими потребами”, “Основи менеджменту і маркетингу у фізичній реабілітації”.

Загальний обсяг підготовки – 7506 год, з них 1080 – цикл гуманітарної і соціально-економічної підготовки, 945 – цикл природничо-наукової підготовки, 3240 – цикл професійної та практичної підготовки, 702 – цикл спортивної та психолого-педагогічної підготовки, 972 – цикл дисциплін вибору вищого навчального закладу, 567 – цикл дисциплін самостійного вибору студентів.

У 2007 році Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського” здійснював підготовку фахівців за напрямом 0102 “Фізичне виховання і спорт”, спеціальністю 6.0102003 “Фізична реабілітація”, освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр”, кваліфікація – фахівець-викладач з оздоровлення людини.

Розділ III

Навчальним планом було передбачено професійну підготовку фахівців за такими циклами:

1. Цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки: “Філософія”, “Економічна теорія”, “Психологія”, “Соціологія”, “Правознавство”, “Іноземна мова”, “Історія України”, “Філософія (етика, естетика, релігієзнавство, логіка)”, “Українська мова”, “Культурологія”, “Політологія”.

2. Цикл природничо-наукової підготовки: “Анатомія людини та спортивна морфологія”, “Біохімія та біохімія спорту”, “Фізіологія людини та порту”, “Основи гігієни та медичних знань”, “Спортивна медицина та лікарський контроль”, “Біомеханіка спорту”, “Вікова фізіологія та патофізіологія, вікова фізіологія рухової активності”, “Основи валеології”, “Методи досліджень у фізичній культурі і спорті”, “Екологія”, “Біологія розвитку людини”, “Функціональна діагностика”.

3. Цикл професійно-практичної підготовки: “Вступ до фаху”, “Історія фізичної культури, олімпійського та професійного спорту”, “Фізкультурно-спортивні споруди та спортивна метрологія”, “Теорія та методика оздоровчої гімнастики”, “Основи оздоровчих рухливих ігор”, “Елементи спортивних ігор в оздоровленні”, “Основи оздоровчої легкої атлетики”, “Організація та методика рекреаційно-оздоровчої роботи та туризму”, “Теорія, методика атлетизму та єдиноборств”, “Теорія та методика фізичного виховання”, “Організація та методика масової фізичної культури, управління фізичною культурою та спортом”, “Фізична реабілітація”, “Педагогіка спорту”, “Методика викладання фізичного виховання у навчальних закладах”, “Безпека життєдіяльності та охорона праці”, “Лікувальна фізична культура”, педагогічна практика, тренерська практика.

4. Дисципліни за вибором вищого навчального закладу: “Підвищення спортивної майстерності з обраного виду спорту”, “Основи інформатики та комп’ютерної техніки”, “Основи психотерапії, нетрадиційні види психофізичної діагностики, оздоровчої фізичної культури та реабілітації”, “Педагогічна майстерність, педагогічна та спортивна етика”, “Основи біоніки, біофізики та психофізіології людини”, “Основи біотелеметрії”, “Оздоровче харчування, відновлювальні та фармакологічні засоби”, “Теорія та методика плавання та підводних занурювань”, “Основи психології здоров’я та відновлення імунної системи”, “Ортопедичні й технічні засоби для відновлення здоров’я, рекреації інвалідів”.

5. Дисципліни вільного вибору студентів:

– перший блок – “Нетрадиційні методи оздоровлення”, “Фізкультурно-оздоровчі заходи на підприємствах, професійно-прикладна фізична підготовка і виробнича фізична культура, менеджмент та маркетинг у фізичному вихованні та спорті”, “Оздоровчий фітнес”, “Методи фізичної реабілітації в системі лікувально-оздоровчих закладів”, “Викорисння технічних ерготропних і відновлювальних засобів;

– другий блок – “Основи інваспорту”, “Загальна теорія та методика підготовки спортсменів”, “Оздоровчі системи у фізичній реабілітації інвалідів”, “Спортивно-оздоровчі споруди та їх оснащення”, “Теорія та методика адаптивного фізичного виховання”.

Загальний обсяг підготовки – 9468 год, з них 1170 – цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки, 1980 – цикл природничо-наукової підготовки, 2862 – цикл професійно-практичної підготовки, 2016 – дисципліни за вибором вищого навчального закладу, 1440 – дисципліни вільного вибору студентів. Порівняльний аналіз навчальних планів обраних вищих навчальних закладів за 2007 рік наведено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Порівняльний аналіз навчальних планів підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр”, 2007 рік

Показники	Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая	Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”
Спеціальність	6.010203 “Здоров’я людини”	6.010203 “Фізична реабілітація”
Загальна кількість годин	7506	7468
Кількість іспитів	37	21
Кількість заліків	38	34
Кількість курсових робіт	2	5
Практика (год)	– педагогічна – 108; – виробнича – 108; – переддипломна – 108	– педагогічна – 162; – тренерська – 162

У 2010 році Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая здійснював підготовку фахівців у галузі знань 0102 “Фізичне виховання, спорт і здоров’я людини” за напрямом підготовки 6.010203 “Здоров’я людини”, освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр”. Навчальний план містив такі дисципліни:

Нормативна частина:

1. Цикл гуманітарної і соціально-економічної підготовки: “Історія України”, “Історія української культури”, “Філософія”, “Українська мова (за професійним спрямуванням)”, “Іноземна мова (за професійним спрямуванням)”.

2. Цикл математичної, природничо-наукової підготовки: “Біологія”, “Анатомія людини”, “Біохімія”, “Фізіологія людини”, “Гігієна”, “Спортивна медицина”, “Спортивна фізіологія”, “Основи екології. Екологічна етика”, “Комп’ютерна техніка та математичні методи у фізичному вихованні і спорті”.

3. Цикл професійної та практичної підготовки: “Вступ до спеціальності”, “Теорія та методика фізичного виховання”, “Теорія та методика фізичного виховання (курсова робота)”, “Загальна теорія підготовки спортсменів”, “Основи маркетингу та менеджменту у фізичному вихованні і спорті”, “Загальна теорія здоров’я”, “Психологія”, “Педагогіка”, “Загальна теорія спорту для всіх”, “Психологія здоров’я”, “Психологія спорту”, “Метрологічний контроль”, “Біомеханіка”, “Інформатика та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті”, “Олімпійський та професійний спорт”, “Педагогічна майстерність”, “Основи науково-дослідної роботи”, “Основи раціонального харчування”, “Гімнастика та методика її викладання”, “Спортивні та рухливі ігри та методика їх викладання”, “Основи туризму та орієнтування”, “Легка атлетика та методика її викладання”, “Плавання та методика його викладання”, “Оздоровчий фітнес”, “Основи здорового способу життя”, “Масаж загальний”, “Вікова анатомія”, “Вікова фізіологія”, “Безпека життєдіяльності та основи охорони праці”, “Реабілітаційні технології”, “Масаж” (курсова робота), “Фізична реабілітація при захворюваннях внутрішніх органів”, “Фізична реабілітація при захворюваннях нервової системи”, “Фізична реабілітація при захворюваннях серцево судинної системи”, “Фізична реабілітація при хірургічних захворюваннях”, “Методи фізичної реабілітації”, “Методи фізичної реабілітації” (курсова робота), педагогічна практика в школі, виробнича практика (Реабілітаційні технології).

Вибіркова частина:

4. Цикл дисциплін самостійного вибору вищого навчального закладу:

4.1. Цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки: “Основи конституційного права”, “Політологія”, “Соціологія”.

4.2. Цикл математичної, природничо-наукової підготовки: “Основи клінічної патології”, “Концепції сучасного природокористування”, “Валеологія”, “Динамічна анатомія”, “Спортивна морфологія”.

4.3. Цикл професійної та практичної підготовки: “Методика фізичної реабілітації з людьми різного віку”, “Соціальна реабілітація”, “Фізіотерапія”, “Організація діяльності реабілітаційних закладів”, “Технічні засоби у фізичній реабілітації”, ознайомча практика, навчальна практика.

5. Цикл дисциплін вільного вибору студента:

5.1. Цикл гуманітарної підготовки вільного вибору студента (студент обирає 4 кредити): “Етика й естетика”, “Релігієзнавство”, “Логіка”, “Етика ділового спілкування”, “Культурологія”, “Українська словесність (культура наукової мови)”, “Зарубіжна культура”, “Трудове право”.

5.2. Цикл математичної, природничо-наукової підготовки (студент обирає 2 кредити): “Лікувальна фізична культура”, “Анатомія людини II”.

5.3. Цикл професійної та практичної підготовки (студент обирає 6 кредитів): “Психомоторика”, “Основи догляду за хворими та інвалідами”, “Основи медичних знань”, “Курортологія”, “Функціональна діагностика”, “Військова підготовка”.

Загальний обсяг підготовки – 8640 год; з них 6264 год за нормативною частиною, з яких 576 – цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки, 1116 – цикл математичної, природничо-наукової підготовки, 4572 – цикл професійної та практичної підготовки, і 2376 год за варіативною частиною, з яких 1944 – цикл дисциплін самостійного вибору вищого навчального закладу, 432 – цикл дисциплін вільного вибору студента.

У 2010 році Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського” здійснював підготовку фахівців за напрямом підготовки 6.010203 “Здоров’я людини”, програмою професійного спрямування “Фізична реабілітація”, освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр”, кваліфікація – фахівець з фізичної реабілітації. Навчальний план містив такі складові:

1. Нормативна частина програми:

1.1. Цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки: “Історія України”, “Історія української культури”, “Українська мова”, “Іноземна мова”, “Філософія”.

1.2. Цикл математичної, природничо-наукової підготовки: “Анатомія людини та спортивна морфологія”, “Біохімія та біохімія спорту”, “Основи валеології”, “Біологія розвитку людини”, “Масаж загальний”, “Фізіологія людини”, “Гігієна”, “Основи екології”, “Комп’ютерна техніка та математичні методи у фізичному вихованні і спорті”.

1.3. Цикл професійної та практичної підготовки: “Вступ до фаху”, “Історія фізичної культури, олімпійського та професійного спорту”, “Фізкультурно-спортивні споруди та спортивна метрологія”, “Теорія та методика оздоровчої гімнастики”, “Елементи спортивних ігор в оздоровленні”, “Основи оздоровчої легкої атлетики”, “Організація та методика рекреаційно-оздоровчої роботи та туризму”, “Теорія і методика плавання та підводних занурювань”, “Спортивна медицина”, “Спортивна фізіологія”, “Теорія та методика фізичного виховання”, “Загальна теорія підготовки спортсменів”, “Основи управління та менеджменту у фізичному вихованні і спорті”, “Загальна теорія здоров’я”, “Психологія”, “Педагогіка”, “Загальна теорія спорту для всіх”, “Психологія здоров’я”, “Психологія спорту”, “Біомеханіка”, “Інформатика та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті”, “Педагогічна майстерність”, “Основи науково-дослідної роботи”, “Основи раціонального та оздоровчого харчування”, “Спортивні та рухливі ігри та методика їх викладання”, “Оздоровчий фітнес”, “Вікова анатомія”, “Вікова фізіологія”, “Безпека життєдіяльності”, “Реабілітаційні технології”, педагогічна практика в школі, виробнича практика.

2. Варіативна частина програми:

2.1. Дисципліни самостійного вибору вищого навчального закладу: “Підвищення спортивної майстерності”, “Функціональна діагностика”, “Основи біоніки, біофізики та психофізіології людини”, “Основи біотелеметрії”, “Ортопедичні та технічні засоби для відновлення здоров’я інвалідів”, “Лікувальна фізична культура”, “Генетичні основи м’язової діяльності”, “Теорія та методика оздоровчого атлетизму та єдиноборств”, “Основи біоетики”, “Педагогічні основи фізичної культури студентів вищих навчальних закладів”, “Економічна теорія”, “Іноземна мова професійного спрямування” та дисципліни вільного вибору студентів.

– циклу професійної та практичної підготовки:

а) “Спортивно-оздоровчі споруди”, “Основи динамічної анатомії”, “Оздоровчі технології в системі лікувально-профілактичних закладів”, “Оздоровчі технології і системи для інвалідів“;

б) другий блок дисциплін: “Основи професійно-прикладної фізичної підготовки і виробничої фізичної культури”, “Методи досліджень в оздоровчій фізичній культурі”, “Технічні ерготропні і відновлювальні засоби”, “Основи відновлення імунної системи”.

Загальний обсяг підготовки – 8748 год, з них 612 – цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки; 1116 – цикл математичної та природничо-наукової підготовки; 4446 – цикл професійної та практичної підготовки; 1440 – дисципліни самостійного вибору вищого навчального закладу, 1134 – дисципліни вільного вибору студентів (684 – дисципліни циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки, 450 – дисципліни циклу професійної та практичної підготовки).

Порівняльний аналіз навчальних планів обраних вищих навчальних закладів за 2010 рік наведено у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

*Порівняльний аналіз навчальних планів за напрямом підготовки
6.010203 “Здоров’я людини”,
освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр”, 2010 рік*

Показники	Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая	Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”
Загальна кількість годин	8640	8748
Кількість іспитів	37	24
Кількість заліків	38	49
Кількість курсових робіт	3	2
Практики (год)	756	– педагогічна – 162; – виробнича – 162.

У 2013 році Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая здійснював підготовку фахівців за напрямом підготовки 0102 “Фізичне виховання, спорт і здоров’я людини” за спеціальністю 6.010203 “Здоров’я людини”, освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр”. Навчальний план містив такі складові:

Нормативна частина:

Розділ III

1. Цикл гуманітарної і соціально-економічної підготовки: “Історія України”, “Історія української культури”, “Іноземна мова (за професійним спрямуванням)”, “Філософія”, “Українська мова (за професійним спрямуванням)”.

2. Цикл природничо-наукової (фундаментальної) підготовки: “Біологія”, “Анатомія людини”, “Біохімія”, “Фізіологія людини”, “Гігієна”, “Екологія”, “Комп’ютерна техніка та методи математичної статистики”, “Вікова анатомія та фізіологія”, “Безпека життєдіяльності. Основи охорони праці”.

3. Цикл загально-професійної підготовки: “Вступ до спеціальності”, “Загальна теорія здоров’я”, “Основи здорового способу життя”, “Теорія та методика фізичного виховання”, “Педагогіка”, “Психологія”, “Курсова робота з психології і педагогіки фізичної реабілітації”, “Основи менеджменту, маркетингу та адміністрування (за професійним спрямуванням)”, “Основи науково-дослідної роботи”, “Долікарська медична допомога у невідкладних станах”.

4. Цикл професійної і практичної підготовки: “Професійна майстерність (за професійним спрямуванням)”, “Основи фізичної реабілітації”, “Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності”, “Методика навчання основ здоров’я”, “Масаж загальний і самомасаж”, “Основи раціонального харчування”, “Види оздоровчо-рекреаційної рухової активності”, “Діагностика і моніторинг стану здоров’я”, “Психологія здоров’я та здорового способу життя”, навчальна практика, виробнича практика за профілем майбутньої професії.

Варіативна частина:

5. Цикл дисциплін самостійного вибору вищого навчального закладу: “Біомеханіка”, “Нетрадиційні методи масажу”, “Масаж (курсова робота)”, “Фізична реабілітація при захворюваннях внутрішніх органів”, “Фізична реабілітація при захворюваннях нервової системи”, “Фізична реабілітація при захворюваннях опорно-рухового апарату”, “Фізична реабілітація при захворюваннях серцево-судинної системи”, “Фізична реабілітація при хірургічних захворюваннях”, “Методи фізичної реабілітації”, “Оздоровчі технології для осіб з обмеженими можливостями”, “Оздоровчі технології для осіб з обмеженими можливостями” (курсова робота), “Адаптивна фізична культура і спорт”, педагогічна практика, державна атестація.

6. Цикл дисциплін вільного вибору студента:

6.1. Цикл гуманітарної підготовки (студент обирає 15 кредитів): “Основи конституційного права”, “Спілкування”, “Зарубіжна культура”, “Логіка”, “Соціологія”, “Економічна теорія”.

6.2. Цикл професійної та практичної підготовки (студент обирає 39 кредитів): “Психомоторика”, “Основи медичних знань”, “Курортологія”, “Основи соціальної реабілітації”, “Технічні та ортопедичні засоби у фізичній реабілітації”, “Спортивна медицина”, “Оздоровчий фітнес”, “Методика фізичної реабілітації з людьми різного віку”, “Загальна теорія “Спорт для всіх””, “Організація діяльності реабілітаційних закладів”, “Сучасні оздоровчі СПА-технології”, “Основи функціональних досліджень у фізичній реабілітації”, “Основи лікувальної гімнастики”, “Основи оздоровчого плавання та гідрокінезотерапії”, “Ділова іноземна мова”.

Загальний обсяг підготовки – 6750 год, з них 3840 год за нормативною частиною (630 – цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки, 930 – цикл природничонаукової (фундаментальної) підготовки, 900 – цикл загально-професійної підготовки, 1380 – цикл професійної і практичної підготовки), і 2910 год за варіативною частиною (1740 – цикл дисциплін самостійного вибору вищого навчального закладу, 1170 – цикл дисциплін вільного вибору студента, з яких 450 – цикл гуманітарної підготовки вільного вибору студента, 720 – цикл професійної та практичної підготовки).

У 2013 році Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського” здійснював підготовку фахівців за напрямом підготовки 6.010203 “Здоров’я людини”, програмою професійного спрямування “Фізична реабілітація”, освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр”, кваліфікація – фахівець з фізичної реабілітації. Навчальна програма містила такі складові:

1. Нормативна частина програми:

1.1. Цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки: “Історія України”, “Українська мова (за професійним спрямуванням)”, “Філософія”, “Іноземна мова”, “Історія української культури”, “Політологія”.

1.2. Цикл математичної та природничо-наукової підготовки: “Анатомія людини”, “Біохімія”, “Гігієна”, “Фізіологія людини”, “Спортивна фізіологія”, “Екологія”, “Спортивна медицина”, “Комп’ютерна техніка та математичні методи у фізичному вихованні та спорті”.

1.3. Цикл професійної та практичної підготовки: “Вступ до спеціальності”, “Загальна теорія здоров’я”, “Масаж загальний”, “Основи

туризму та орієнтування”, “Гімнастика та методика її викладання”, “Загальна теорія підготовки спортсменів”, “Олімпійський та професійний спорт”, “Легка атлетика та методика її викладання”, “Плавання та методика його викладання”, “Вікова анатомія”, “Теорія та методика фізичного виховання”, “Педагогічна майстерність”, “Основи раціонального та оздоровчого харчування”, “Вікова фізіологія”, “Психологія”, “Спортивні та рухливі ігри та методика їх викладання”, “Безпека життєдіяльності”, “Оздоровчий фітнес”, “Психологія здоров’я”, “Психологія спорту”, “Основи здорового способу життя”, “Основи науково-дослідної роботи”, “Основи управління та менеджменту у фізичному вихованні і спорті”, “Реабілітаційні технології”, педагогічна практика в школі, виробничо-реабілітаційна практика.

2. Варіативна частина програми:

2.1. Дисципліни самостійного вибору вищого навчального закладу: “Теорія та методика оздоровчого атлетизму”, “Основи динамічної анатомії”, “Технології, технічні засоби забезпечення підводних занурювань”, “Педагогічні основи фізичної культури студентів вищих навчальних закладів”, “Лікувальна фізична культура”, “Ортопедичні та технічні засоби для відновлення здоров’я інвалідів”, “Основи кінезіології”, “Економічна теорія”, “Основи психофізіології”, “Функціональна діагностика”, “Основи біофізики та біоніки людини”, “Іноземна мова за професійним спрямуванням”, “Підвищення спортивної майстерності”, “Основи біотелеметрії”.

2.2. Дисципліни вільного вибору студентів:

а) “Оздоровчі технології в системі лікувально-профілактичних закладів”, “Спортивно-оздоровчі споруди”;

б) “Методи досліджень в оздоровчій фізичній культурі”, “Сучасні технології відновлення та корекції функціональних станів людини”.

Загальний обсяг підготовки – 8802 год, з них 684 – цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки, 1134 – цикл математичної та природничо-наукової підготовки, 4500 – цикл професійної та практичної підготовки, 1674 – дисципліни самостійного вибору вищого навчального закладу, 810 – дисципліни вільного вибору студентів (612 – гуманітарна складова, 198 – професійна складова). Порівняльний аналіз навчальних планів обраних вищих навчальних закладів за 2013 рік наведено у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Порівняльний аналіз навчальних планів підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр”, 2013 рік

Показники	Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая	Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”
Загальна кількість годин	6750	8802
Кількість іспитів	37	24
Кількість заліків	38	39
Кількість курсових робіт	4	1
Практика (год)	– навчальна – 60; – виробнича – 180	– педагогічна – 270; – виробнича (реабілітаційна) – 270

Порівняльний аналіз навчальних планів підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” у Міжнародному науково-технічному університеті імені академіка Юрія Бугая за 2001 та 2013 роки наведено у табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Порівняльний аналіз навчальних планів підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр” у Міжнародному науково-технічному університеті імені академіка Юрія Бугая за 2001 та 2013 роки

Показники	2001 рік	2013 рік
Напрямок підготовки	0102 “Фізичне виховання і спорт”	0102 “Фізичне виховання, спорт і здоров’я людини”
Кваліфікація	Фахівець з фізичної реабілітації	Фахівець з фізичної реабілітації
Кількість циклів підготовки	5	6
Загальна кількість годин	7506	6750
Цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки (год)	1350	630
Цикл природничо-наукової підготовки (год)	972	930
Цикл загальнопрофесійної підготовки (год)	–	900
Цикл професійної та практичної підготовки (год)	3024	1380
Дисципліни самостійного вибору навчального закладу (год)	1404	–
Дисципліни вільного вибору студентів (год)	756	–

Цикл дисциплін самостійного вибору вищого навчального закладу (год)	–	1740
Цикл дисциплін вільного вибору студента (год)	–	1170
Кількість іспитів	33	37
Кількість заліків	39	38
Кількість курсових робіт	2	4
Практика (год)	– ознайомча – 72; – педагогічна – 36; – лікарняна – 36; – переддипломна – 72	– навчальна – 60; – виробнича – 180

Порівняльний аналіз навчальних планів підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр” у Національному технічному університеті України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського” за 2001 та 2013 роки наведено у табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Порівняльний аналіз навчальних планів підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр” у Національному технічному університеті України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського” за 2001 та 2013 роки

Показники	2001 рік	2013 рік
Напрямок підготовки	0102 “Фізичне виховання і спорт”	6.010203 “Здоров’я людини”
Кваліфікація	Тренер-викладач (з виду спорту)	Фахівець з фізичної реабілітації
Кількість циклів підготовки	4	5
Загальна кількість годин	7506	8802
Цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки (год)	1134	684
Цикл математичної та природничо-наукової підготовки (год)	1026	1134
Цикл професійної та практичної підготовки (год)	4590	4500
Дисципліни самостійного вибору вищого навчального закладу (год)	–	1674
Дисципліни вільного вибору студентів (год)	756	810
Кількість іспитів	29	24
Кількість заліків	46	39
Кількість курсових робіт	11	1

Практика (год)	- організаційна – 216; - педагогічна – 216; - тренерська – 270	- педагогічна – 270; - виробнича (реабілітаційна) – 270.
----------------	--	--

У 2016 році Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая здійснював підготовку за програмою професійного спрямування “Фізична реабілітація”, 6.010203 “Здоров’я людини”, освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр”, кваліфікація – фахівець з фізичної реабілітації.

Навчальний план містив такі складові:
нормативна:

1. Цикл гуманітарної і соціально-економічної підготовки: “Історія України”, “Історія української культури”, “Іноземна мова (за професійним спрямуванням)”, “Філософія”, “Українська мова (за професійним спрямуванням)”.

2. Цикл природничо-наукової (фундаментальної) підготовки: “Біологія”, “Анатомія людини”, “Біохімія”, “Фізіологія людини”, “Гігієна”, “Екологія”, “Комп’ютерна техніка та методи математичної статистики”, “Вікова анатомія та фізіологія”, “Безпека життєдіяльності. Основи охорони праці”.

3. Цикл загальнопрофесійної підготовки: “Вступ до спеціальності”, “Загальна теорія здоров’я”, “Основи здорового способу життя”, “Теорія та методика фізичного виховання”, “Педагогіка”, “Психологія”, “Курсова робота з психології і педагогіки фізичної реабілітації”, “Основи менеджменту, маркетингу та адміністрування (за професійним спрямуванням)”, “Основи науково-дослідної роботи”, “Долікарська медична допомога у невідкладних станах”.

4. Цикл професійної і практичної підготовки: “Професійна майстерність (за професійним спрямуванням)”, “Основи фізичної реабілітації”, “Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності”, “Методика навчання основ здоров’я”, “Масаж загальний і самомасаж”, “Основи раціонального харчування”, “Види оздоровчо-рекреаційної рухової активності”, “Діагностика і моніторинг стану здоров’я”, “Психологія здоров’я та здорового способу життя”, навчальна практика, виробнича практика за профілем майбутньої професії.

Варіативна:

5. Цикл дисциплін самостійного вибору вишого навчального закладу

5.1. Цикл природничо-наукової (фундаментальної) підготовки: “Біомеханіка”, “Адаптивна фізична культура”, “Нетрадиційні методи масажу”, “Масаж (курсова робота)”, “Фізична реабілітація при захворюваннях внутрішніх органів”, “Фізична реабілітація при захворюваннях нервової системи”, “Фізична реабілітація при захворюваннях опорно-рухового апарату”, “Фізична реабілітація при захворюваннях серцево-судинної системи”, “Фізична реабілітація при хірургічних захворюваннях”.

5.2. Цикл загальнопрофесійної підготовки: “Оздоровчі технології для осіб з обмеженими можливостями”, оздоровчі технології для осіб з обмеженими можливостями” (курсова робота), педагогічна практика, державна атестація.

6. Цикл дисциплін вільного вибору студента:

6.1. Цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки: “Ділова іноземна мова”, “Основи соціальної реабілітації”.

6.2. Цикл природничо-наукової (фундаментальної) підготовки: “Курортологія”, “Спортивна медицина”, “Психомоторика”, “Основи кінезіології та гідрокінезіотерапії”, “Фізіологія рухової активності”, “Основи медичних знань”.

6.3. Цикл професійної та практичної підготовки: “Технічні та ортопедичні засоби у фізичній реабілітації”, Методика фізичної реабілітації з людьми різного віку”, “Організація діяльності реабілітаційних закладів”, “Сучасні оздоровчі СПА-технології”, “Основи оздоровчої та лікувальної гімнастики”.

Загальний обсяг підготовки – 6420 год, з них 3630 годин за нормативною частиною (630 – цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки, 930 – цикл природничо-наукової (фундаментальної) підготовки, 900 – цикл загально-професійної підготовки, 1170 – цикл професійної і практичної підготовки) і 2790 годин за варіативною частиною (1350 – цикл дисциплін самостійного вибору вишого навчального закладу, 1440 – цикл дисциплін вільного вибору студента).

У 2016 році Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського” здійснював підготовку фахівців за напрямом підготовки 6.010203 “Здоров’я людини”, програмою професійного спрямування “Фізична реабілітація”, освітньо-кваліфі-

каційним рівнем “бакалавр”, кваліфікація – фахівець з фізичної реабілітації. Навчальний план містив такі складові:

Обов’язкові навчальні дисципліни:

1. Цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки: “Соціологія”, “Політологія”.

2. Цикл природничо-наукової підготовки: “Біологія”, “Анатомія людини”, “Біохімія”, “Фізіологія людини”, “Тігісна”, “Екологія”, “Комп’ютерна техніка та методи математичної статистики”, “Вікова анатомія та фізіологія”.

3. Цикл професійно-практичної підготовки: “Вступ до спеціальності”, “Загальна теорія здоров’я”, “Основи здорового способу життя”, “Теорія і методика фізичного виховання”, “Педагогіка”, “Психологія”, “Основи менеджменту, маркетингу та адміністрування (за професійним спрямуванням)”, “Основи науково-дослідної роботи”, “Долікарська медична допомога у невідкладних станах”, “Професійна майстерність (за професійним спрямуванням)”, “Основи фізичної реабілітації”, “Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності”, “Методика навчання основ здоров’я”, “Масаж загальний і самомасаж”, “Основи раціонального харчування”, “Види оздоровчо-рекреаційної рухової активності”, “Діагностика і моніторинг стану здоров’я”, “Психологія здоров’я та здорового способу життя”, “Основи охорони праці”, “Безпека життєдіяльності”, технологічна практика, виробнича практика за профілем майбутньої професії, дипломне проектування.

Вибіркові навчальні дисципліни:

1. Цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки: “Історія України”, “Українська мова”, “Культура України”, “Філософія”, “Іноземна мова”, “Основи економічної теорії”.

2. Цикл професійної та практичної підготовки: “Іноземна мова професійного спрямування”, “Правове забезпечення професійної діяльності”, “Біомеханіка”, “Основи кінезіології”, “Фізіологія рухової активності”, “Спортивна медицина”, “Технічні та ортопедичні засоби у фізичній реабілітації”.

3. Блок дисциплін професійного спрямування: “Реабілітаційні технології”, “Масаж реабілітаційний”, “Адаптивна фізична культура”, “Фізична реабілітація при захворюваннях внутрішніх органів”, “Фізична реабілітація при порушенні опорно-рухового апарату”, “Фізична реабілітація при

хірургічних захворюваннях”, “Фізична реабілітація при захворюваннях нервової системи”.

Загальний обсяг підготовки – 6390 год, з них обов’язкові навчальні дисципліни – 4515 год (120 – цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки, 1245 – цикл природничо-наукової підготовки, 3150 – цикл професійної та практичної підготовки) і вибірккові навчальні дисципліни – 1875 год (630 – цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки, 1245 – цикл професійної та практичної підготовки).

За результатами аналізу навчального плану на 2016 рік Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая професійної підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем “спеціаліст” встановлено, що його зміст відповідає змісту навчального плану, затвердженого у 2010 році.

У 2019 році Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая здійснював підготовку фахівців за освітнім рівнем “бакалавр” у галузі знань 22 “Охорона здоров’я”, за спеціальністю 227 “Фізична терапія, ерготерапія”, освітньо-кваліфікаційним рівнем – “бакалавр”, кваліфікація – бакалавр з фізичної терапії, ерготерапії. Навчальний план містив такі складові:

1. Нормативні навчальні дисципліни:

1.1. Цикл загальної підготовки: “Українська мова (за професійним спрямуванням)”, “Історія України”, “Історія української культури”, “Іноземна мова (за професійним спрямуванням)”, “Філософія”, “Біохімія”, “Анатомія людини”, “Фізіологія людини”, “Вікова анатомія та фізіологія”, “Патологічна анатомія та фізіологія”, “Фізіологія рухової активності”, “Основи гігієни та екології”, “Інформаційні системи і технології”.

1.2. Цикл професійної підготовки: “Вступ до спеціальності”, “Теорія і практика фізичної терапії”, “Масаж (загальний, реабілітаційний)”, “Фізична терапія при терапевтичних та хірургічних захворюваннях органів черевної порожнини”, “Фізична терапія при захворюваннях серцево-судинної та дихальної систем”, “Фізична терапія при захворюваннях та порушеннях опорно-рухового апарату”, “Фізична терапія при захворюваннях нервової системи”, “Сучасні реабілітаційні технології для осіб з обмеженими можливостями”, “Курортологія та СПА-реабілітація”, “Фізіотерапія”, “Оздоровче плавання та гідрокінезотерапія”, “Технічні та ортопедичні засоби у фізичній реабілітації”, “Основи клінічної патології”, “Долікарська

медична допомога у невідкладних станах”, “Кінезіотейпування”, “Загальна теорія здоров’я, діагностика і моніторинг стану здоров’я”, “Фізична терапія у геронтології”, “Рекреаційна рухова активність та оздоровчий фітнес”.

2. Вибіркові навчальні дисципліни:

2.1. Цикл загальної підготовки: дисципліни самостійного вибору навчального закладу: “Латинська мова”, “Основи науково-дослідної роботи”, “Психологія”, “Психологія здоров’я та здорового способу життя”, “Політологія”, “Педагогіка”, “Фізичне виховання”.

2.2. Цикл професійної підготовки:

– дисципліни самостійного вибору навчального закладу: “Теорія оздоровчого харчування, дієтотерапія”, “Біомеханіка”, “Спортивна медицина”, “Теорія і методика фізичного виховання”, “Психофізіологія”, “Менеджмент та маркетинг реабілітаційних закладів”.

– дисципліни вільного вибору студента:

а) “Функціональна діагностика”, “Основи соціальної реабілітації”, “Професійна майстерність та деонтологія”,

б) “Основи кінезіології”, “Метрологічний контроль”, “Фізична реабілітація в екстремальних умовах”.

3. Практична підготовка: навчальна практика (2-й семестр, 2 тижні), клінічна практика (4-й семестр, 5 тижнів), клінічна практика (6-й семестр, 5 тижнів), клінічна практика (8-й семестр, 4 тижнів).

Загальний обсяг підготовки – 6360 год, з них 4320 год на нормативні навчальні дисципліни (1710 – цикл загальної підготовки, 2610 – цикл професійної підготовки) і 2040 год на вибіркові навчальні дисципліни.

У 2019 році Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського” здійснював підготовку фахівців за освітнім рівнем “бакалавр” у галузі знань 22 “Охорона здоров’я” за спеціальністю 227 “Фізична терапія, ерготерапія”, освітньо-кваліфікаційною програмою (спеціалізацією) “Фізична терапія”, освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр”, кваліфікація – бакалавр з фізичної терапії, ерготерапії. Навчальний план містив такі дисципліни:

1. Цикл загальної підготовки:

1.1. Навчальні дисципліни природничо-наукової підготовки: “Анатомія людини у фізичній терапії”, “Фізіологія та онтогенез людини у фізичній терапії”, “Біохімія у фізичній терапії”, “Основи медичних знань та загальна теорія здоров’я”, “Гігієна та основи екології”, “Психофізіологія”, “Комп’ютерна техніка, інформаційні технології та методи математичної

статистики у фізичній терапії, ерготерапії”, “Основи менеджменту, маркетингу та адміністрування у фізичній терапії, ерготерапії”.

1.2. Навчальні дисципліни базової підготовки: “Вступ до спеціальності (Основи практичної діяльності у фізичній терапії, ерготерапії)”, “Пропедевтика фізичної терапії”, “Масаж загальний та самомасаж”, “Масаж реабілітаційний”, “Фізична терапія при терапевтичних та хірургічних захворюваннях органів черевної порожнини”, “Фізична терапія при порушеннях опорно-рухового апарату”, “Фізична терапія при захворюваннях нервової системи”, “Фізична терапія при захворюваннях серцево-судинної та дихальної систем”, “Технічні та ортопедичні засоби у фізичній терапії, ерготерапії”, “Основи охорони праці та біобезпеки у фізичній терапії, ерготерапії”.

1.3. Навчальні дисципліни соціально-гуманітарної підготовки (за вибором студентів): з історії”, української мови, філософії, психології і педагогіки у фізичній терапії, ерготерапії, права (медичне право), “Фізичне виховання або основи здорового способу життя”, “Іноземна мова”, “Іноземна мова професійного спрямування”.

2. Цикл професійної підготовки:

2.1. Навчальні дисципліни професійної та практичної підготовки: “Долікарська медична допомога у невідкладних станах”, “Функціональна діагностика у фізичній терапії, ерготерапії”, “Преформовані фізичні чинники у фізичній терапії, ерготерапії”, “Професійна майстерність. (Методологія, основні технології та технічні прийоми в ерготерапії)”, “Спортивна медицина”, “Динамічна анатомія”, “Патофізіологія та вікові особливості протікання хвороб у фізичній терапії, ерготерапії”, “Оздоровче плавання та гідрокінезотерапія”, ознайомча практика за професійним спрямуванням, клінічна практика при пошкодженнях та дисфункціях органів і систем людини: клінічна практика при порушеннях опорно-рухового апарату; клінічна практика при захворюваннях серцево-судинної та дихальної систем; клінічна практика при захворюваннях нервової системи.

2.2. Навчальні дисципліни професійної та практичної підготовки (за вибором студентів): “Біологія спорту”, “Біологія людини”, “Теорія та технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності”, “Методологічні основи рухової активності у фізичній терапії”, “Фізична терапія у педіатрії”, “Фізична терапія після перебування в екстремальних умовах”,

“Оздоровчі технології для осіб з особливими потребами”, “Сучасні оздоровчі центри для осіб з обмеженими можливостями”, “Психологія здоров’я”, “Клінічна психологія”, “Фізична терапія в акушерстві та гінекології”, “Фізична терапія у геронтології”, “Теорія та методика фізичного виховання”, “Адаптивне фізичне виховання”, “Фізіологія рухової активності”, “Спортивна фізіологія”, “Сучасні СПА-технології”, “Курортологія”, “Основи оздоровчого харчування”, “Основи здорового способу життя”.

Загальний обсяг підготовки – 7200 год, з них 4230 год – цикл загальної підготовки (1545 – навчальні дисципліни природничо-наукової підготовки, 1935 – навчальні дисципліни базової підготовки, 750 – навчальні дисципліни соціально-гуманітарної підготовки (за вибором студента)) і 2970 год – цикл професійної підготовки (1725 – навчальні дисципліни професійної та практичної підготовки, 1245 – навчальні дисципліни професійної та практичної підготовки (за вибором студента)).

У 2016 році Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова здійснював підготовку за освітнім рівнем “бакалавр” у галузі знань 0102 “Фізичне виховання, спорт і здоров’я людини”, напрямом підготовки 6.010203 “Здоров’я людини”. Навчальний план містив такі дисципліни:

1. Цикл гуманітарної і соціально-економічної підготовки:

1.1. Нормативна частина: “Історія України”, “Історія української культури”, “Іноземна мова (за професійним спрямуванням)”, “Філософія”, “Українська мова (за професійним спрямуванням)”.

1.2. Варіативна (вибіркова) частина: “Практикум з іноземної мови”, “Основи філософії”, “Основи економічної теорії”, “Політологія”, “Соціологія”, “Правознавство”, “Культурологія”.

2. Цикл природничо-наукової підготовки:

2.1. Нормативна частина: “Інформатика та комп’ютерна техніка”, “Безпека життєдіяльності”, “Морфофункціональні та метаболічні основи фізичного виховання і спорту”, “Медико-біологічні основи фізичного виховання і спорту”, “Медико-біологічний контроль у фізичному вихованні з основами математичної статистики”, “Спортивні споруди та обладнання”.

2.2. Варіативна (вибіркова) частина: дисципліни, які встановлює університет.

3. Цикл професійно-орієнтованої підготовки:

3.1. Нормативна частина:

3.1.1. Цикл професійно-педагогічної підготовки: “Педагогіка”, “Психологія”, “Історія педагогіки”, “Основи педагогічної майстерності”, “Освітньо-виховні системи і технології”, “Методика виховної роботи”, “Теорія і методика фізичної культури”;

3.1.2. Цикл науково-предметної підготовки: “Фізична реабілітація”, “Організація і методика туризму”, “Організація та управління у сфері фізичної культури”, “Теорія та методика викладання спортивних та рухливих ігор”, “Теорія і методика викладання легкої атлетики”, “Теорія і методика викладання гімнастики”, “Теорія і методика викладання плавання”, “Теорія і методика викладання спортивних двобоїв”, “Теорія і методика викладання атлетизму”, “Теорія і методика викладання лижних видів спорту”, “Спортивно-педагогічне вдосконалення”.

3.2. Варіативна (вибіркова) частина:

3.2.1. Спеціалізація: адаптивне фізичне виховання і спорт: “Медична психологія”, “Теорія і методика адаптивного фізичного виховання”, “Основи патопсихології”, “Корекційна педагогіка”;

3.2.2. Спеціалізація: фізична рекреація, оздоровча фізична культура: “Організація та методика рекреаційно-оздоровчої роботи”, “Психологія здоров'я”, “Організація спортивно-масових заходів”, “Сучасні оздоровчі системи”.

Загальний обсяг підготовки – 7614 год, з них 576 – цикл гуманітарної і соціально-економічної підготовки, 1404 – цикл природничо-наукової підготовки, цикл професійно-орієнтованої підготовки (4428 – цикл професійно-педагогічної підготовки, 1156 – цикл науково-предметної підготовки).

У 2019 році Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова здійснював підготовку за освітнім рівнем “бакалавр” у галузі знань 22 “Охорона здоров'я”, за спеціальністю 227 “Фізична терапія, ерготерапія”, освітньо-кваліфікаційним рівнем – “бакалавр”, кваліфікація – бакалавр з фізичної терапії, ерготерапії; 2229.0 фахівець з фізичної терапії. Навчальний план містив такі складові:

Нормативна частина:

1. Цикл загальної підготовки: “Історія української державності”, “Українська мова (за професійним спрямуванням)”, “Іноземна мова”,

“Українська культура”, “Філософія”, “Етика та естетика”, “Сучасні інформаційні технології”, “Безпека життєдіяльності з основами охорони праці”, “Основи екології”.

2. Цикл професійної підготовки: “Валеологія”, “Анатомія людини”, “Біохімія”, “Фізіологія людини”, “Терапевтичні виправи”, “Пропедевтика фізичної терапії”, “Основи фізичної терапії та ерготерапії”, “Вступ до спеціальності”, “Теорія і методика фізичного виховання”, “Клінічно-реабілітаційний менеджмент при захворюваннях опорно-рухового апарату”, “Долікарська медична допомога”, “Масаж класичний і лікувальний”, “Науково-доказова практична діяльність у фізичній терапії”, “Курортологія”, “Види оздоровчо-рекреаційної рухової активності”, “Загальна теорія здоров’я”, “Клінічно-реабілітаційний менеджмент при порушеннях діяльності серцево-судинної системи”, “Клінічна психологія”, “Основи дієтології”, “Основи патології внутрішніх хвороб”, “Ортопедія і травматологія (за професійним спрямуванням)”.

Вибіркова частина:

1. Дисципліни самостійного вибору закладу вищої освіти: “Педагогіка”, “Психологія”, “Спортивні та рухливі ігри у фізичній терапії”, “Гідрокінезотерапія”, “Клінічно-реабілітаційний менеджмент при неврологічних дисфункціях”, “Теорія і методика оздоровчо-рекреаційної рухової активності”.

2. Дисципліни вільного вибору студентів: “Реабілітаційний масаж”, “Методичні основи кінезотерапії”, “Клінічно-реабілітаційний менеджмент при хірургічних захворюваннях”, “Кінезіотейпування”, “Технічні засоби у фізичній терапії”.

3. Цикл загальної підготовки: “Релігієзнавство”, “Логіка”, “Основи економічної теорії”, “Сціологія”, “Правознавство”, “Культурологія”, “Політологія”. Порівняльний аналіз навчальних планів підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр” у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за 2016 та 2019 роки наведено у таблиці 3.7.

4. Цикл професійної підготовки: “Патологічна анатомія і фізіологія”, “Клінічна кінезіологія”, “Діагностика у фізичній терапії”, “Основи лікарсько-педагогічного контролю”, “Реабілітаційний догляд за хворими”, “СНА-технології”, “Сучасні оздоровчі системи”, “Основи здорового способу життя”, “Лікувальна ходьба та теренкур”, “Мануальні методи

Розділ III

фізичної терапії”, “Арт-терапія”, “Нетрадиційні методи фізичної терапії”, “Природні чинники у фізичній терапії”, “Спеціальні методи у фізичній терапії”.

Таблиця 3.7

Порівняльний аналіз навчальних планів підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр” у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за 2016 та 2019 роки

Показники	2016 рік	2019 рік
Галузь знань	0102 “Фізичне виховання, спорт і здоров’я людини”	22 “Охорона здоров’я”
Кваліфікація	фахівець фізичної реабілітації і адаптивного фізичного виховання /фітнесу	бакалавр з фізичної терапії, ерготерапії, 2229.0 фахівець з фізичної терапії
Кількість циклів підготовки	3	4
Загальна кількість годин	7614	7200
Кількість іспитів	31	23
Кількість заліків	46	37
Кількість курсових робіт	3	3
Практика (кредити)	пропедевтична – 3; організаційно-виховна – 4,5; педагогічна – 9; клінічна практика з фізичної реабілітації – 9	навчальна – 2; клінічна практика з фізичної терапії при порушеннях діяльності внутрішніх органів – 4; клінічна практика з фізичної терапії при порушеннях діяльності опорно-рухового апарату – 5; клінічна практика з фізичної терапії при порушеннях серцево-судинної системи – 6; клінічна практика з фізичної терапії при порушеннях діяльності нервової системи – 7

Практична підготовка: “Клінічна практика з фізичної терапії при порушеннях діяльності внутрішніх органів”, “Клінічна практика з фізичної терапії при порушеннях діяльності опорно-рухового апарату”, “Клінічна практика з фізичної терапії при порушеннях серцево-судинної системи”, “Клінічна практика з фізичної терапії при порушеннях діяльності нервової системи”. Загальний обсяг підготовки – 7200 год, з них

3600 – нормативна частина, 2700 - вибіркова частина та 900 – практична підготовка.

Порівняльний аналіз навчальних планів підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр” за 2016 рік у Міжнародному науково-технічному університеті імені академіка Юрія Бугая, Національному технічному університеті України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського” і Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова наведено у таблиці 3.8.

Таблиця 3.8

Порівняльний аналіз навчальних планів підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр”, 2016 рік

Показники	Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая	Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”	Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Загальна кількість годин	6420	6390	7614
Кількість іспитів	37	23	31
Кількість заліків	38	33	46
Кількість курсових робіт	4	1	3
Практика (год)	навчальна – 90; виробнича – 180	переддипломна – 225	пропедевтична – 120; організаційно-виховна – 202,5; педагогічна – 405; клінічна практика з фізичної реабілітації – 405

Порівняльний аналіз навчальних планів підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр” за 2019 рік у Міжнародному науково-технічному університеті імені академіка Юрія Бугая, Національному технічному університеті України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського” і Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова наведено у таблиці 3.9.

*Порівняльний аналіз навчальних планів підготовки фахівців
освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” за 2019 рік*

Показники	Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая	Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”	Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Загальна кількість годин	6360	7200	7200
Кількість іспитів	24	23	23
Кількість заліків	34	35	37
Кількість курсових робіт	3	3	3
Практика (год)	навчальна – 90; клінічна – три блоки (на 2, 3 і 4 курсах) по 240 год	ознайомча – 90; клінічна практика при порушеннях опорно-рухового апарату – 225; клінічна практика при захворюваннях серцево-судинної та дихальної систем – 180; клінічна практика при захворюваннях нервової системи – 225.	навчальна – 90; клінічна практика з фізичної терапії при порушеннях діяльності внутрішніх органів – 180; клінічна практика з фізичної терапії при порушеннях діяльності опорно-рухового апарату – 225; клінічна практика з фізичної терапії при порушеннях серцево-судинної системи – 270; клінічна практика з фізичної терапії при порушеннях діяльності нервової системи – 315

Отже, висвітлені результати ретроспективного аналізу навчальних планів професійної підготовки фахівців з фізичної реабілітації / фізичної терапії, ерготерапії Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая, Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського” та Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

3.2. Структура професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка формується в закладах вищої освіти

Визначальними, системотворними компонентами професійної ідентичності фахівця є суб'єктивні (особистісні) характеристики, які відображають успішність формування професійних знань, умінь і навичок у процесі вивчення різних професійних дисциплін, забезпечують подальший гармонійний професійний розвиток фахівця.

На думку М. Шерман та О. Безбах інтегративним особистісним показником готовності майбутнього фахівця до професійної діяльності є його професійна ідентичність як центральна категорія професійної самосвідомості особистості, у якій поєднані її професійний менталітет і майстерність, професійний досвід і професійне спілкування, восдино пов'язані доля та істина, реальність і ментальність, свідомість та поведінка фахівця [371].

Професійний розвиток особистості передбачає цілковите занурення у виконання власних професійних обов'язків та усвідомлення свого місця в системі міжособистісних відносин у колективі і системі професійного простору загалом.

Професійну ідентичність Б. Ананьєв [6], О. Маслоу [245], Х. Теджфел [430] та Дж. Тернер [431] розглядають за трьома складовими Я-концепції:

1) когнітивною (фаховими знаннями та професійними переконаннями, усвідомленням професійного Я-образу), що базується на когнітивному підході. Наш вибір обґрунтований тим, що в теорії американських психологів Г. Теджфела і Дж. Тернера ідентичність визначено як когнітивну систему, що регулює поведінку людини у відповідних умовах [430];

2) емоційною (емоційно-оціннісним ставленням до професійних переконань і знань, до самого себе), що базується на екзистенційно-гуманістичному підході.

Представники цього напрямку визначають ідентичність як внутрішнє усвідомлення, інтуїтивне відчуття світу й іншої людини, як спосіб сприйняття світу, де відбувається вихід за межі свого "Я", як намагання людини бути більш терплячою, люблячою, емпатійною, щоб змінити світогляд та сформувати нові критерії оцінювання себе й інших [6, 412].

3) поведінковою (потенційними поведінковими реакціями на конкретні дії, які можуть бути викликані знаннями і ставленням до себе), сформованою на основі ціннісно-вольового та структурно-динамічного підходів.

У працях [51, 174, 183, 200, 224], де відображено і зазначені підходи, ідентичність визначено як динамічну систему що розвивається нелінійно протягом усього життєвого шляху людини і має складну ієрархічну структуру.

Логіку формування професійної ідентичності майбутніх фахівців М. Солдатенко розглядає за трьома напрямками [338].

1. Когнітивно-диспозиційний напрям забезпечений формами навчання: лекціями, семінарськими заняттями, дискусіями, спостереженням за роботою викладачів під час практики, самостійною роботою з науковою літературою, підготовкою доповідей. Мета цього напрямку полягає у сформуванні пізнавального компонента професійної ідентичності, що сприяє створенню образу професіонала, а також розвитку професійної інформованості. Когнітивний компонент базується на самостійній навчально-пізнавальній діяльності за такими ознаками:

- професійна підготовка майбутнього фахівця враховує національний і світовий досвід організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності з метою підвищення професіоналізму та особистісного розвитку студента;

- самостійну навчально-пізнавальну діяльність вважають не лише системотвірним дидактичним чинником, спільним для суб'єктів учіння у вищих та середніх закладах освіти, а й засобом самоосвіти в умовах професійної діяльності;

- самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів є необхідною умовою підготовки майбутніх фахівців до організації їх самостійної професійної діяльності [338].

2. Орієнтаційно-рефлексивний напрям відображено такими формами: рефлексивними тренінгами, написанням оглядів, само- і взаємооцінюванням, дискусіями, круглими столами за участю фахівців-практиків. Мета цього напрямку – сформувати емоційно-вольовий та емпатійний компоненти професійної ідентичності, в наслідок чого можливими будуть самоаналіз професійного образу “Я”, співвіднесення його з ідеальним образом професіонала.

3. Практико-орієнтаційний напрям має такі основні форми реалізації: ділові та рольові ігри, моделювання професійних ситуацій і занурення в них, рольові тренінги, складання життєвих і професійних планів, перспектив, стратегій професійного розвитку, професійні практикуми. Мета цього напрямку – сформувані комунікативний і діяльнісно-практичний компоненти професійної ідентичності, що сприятиме реалізації сформованого образу професіонала, системи професійних цінностей у навчальній, професійній діяльності через систему соціальних і професійних ролей, самовизначенню у просторі професійної культури, оволодінню моделями міжособистісних взаємодій, формуванню досвіду професійної діяльності [338].

Зазначені напрями можуть бути співвіднесені з різними етапами становлення професійної ідентичності: когнітивно-диспозиційні переважають на адаптаційному етапі формування, орієнтаційно-рефлексивні – на стабілізаційному, практико-орієнтаційні – на уточнювальному.

У праці А. Ватермана [432] виокремлено ціннісно-вольовий аспект ідентичності. На думку ученого, цей аспект пов'язаний із самовизначенням через вибір цілей і життєвих цінностей, яких людина дотримується протягом усього життя, і поділяється на процесуальний (процес вибору засобів досягнення ідентичності) і змістовий (урахування специфіки цілей, цінностей і переконань, які обирає людина).

Зазначимо, що стосовно компонентів професійної ідентичності на цей час не вироблено єдиної позиції, тому кожен науковець обґрунтовує власне бачення змісту складових професійної ідентичності. Наприклад, А. Лукіяничук [228] компонентами професійної ідентичності педагога вважає комунікативний, емоційно-вольовий та емпатійний. Саме ці компоненти формують ядро професійної ідентичності – образ професійного “Я”, зміст якого становлять навчально-професійна діяльність, вивчення передового досвіду, академічні компетенції, що формують майбутні індивідуальні якості особистості і властивості майбутньої діяльності.

На думку автора, зазначене сприятиме сформованості в майбутніх фахівців профілю низки якостей: дотримання моральних принципів загальнолюдських ідеалів; розуміння сучасних проблем розвитку суспільства, людського буття, духовної культури; початкових знань з різних напрямів культури, мистецтва, науки; загальної ерудиції; широкого кола інтересів;

здатності співчувати, співпереживати, вільно спілкуватися з людьми різного віку [228].

У працях І. Хамітової виокремлено зовнішні компоненти (пов'язані зі сприйняттям та оцінюванням фахівця колегами) і внутрішні (процеси самосприйняття та професійної самосвідомості). Важливими автор вважає когнітивний компонент (судження, думки), емоційний (переживання щодо професійної діяльності), поведінковий (цілеспрямованість, рішучість, відповідальність, наполегливість, принциповість тощо) [361].

Серед компонентів, які сприяють формуванню професійної ідентичності майбутніх фахівців, Л. Шнейдер виокремлює: смисли та просторово-часові характеристики діяльності, індивідуальні цінності людини, прототипічні професійні образи [374].

У напрацюваннях Н. Шевченка наголошено на ціннісному компоненті, який за певних обставин є основним регулятором активності фахівця та спрямованості розвитку його професійної ідентичності. Як зазначає Н. Шевченко, саме система цінностей фахівця припускає вибір, тому в ситуаціях вибору найяскравіше виявляються характеристики, які належать до ціннісно-змістового компонента свідомості людини [369].

Охарактеризуємо компоненти, які є визначальними у формуванні професійної ідентичності в нашому дослідженні. В ході аналізу праць А. Лукіянук [228], І. Хамітової [361], Л. Шнейдер [374], можна виокремити три групи компонентів професійної ідентичності: знання та професійні переконання, внутрішні та зовнішні складові. На думку цих науковців, навчальні стратегії вважають процедурними знаннями, застосування яких спирається на свідоме розуміння виконуваних дій.

Британські учені А. Chantal та S. Graham пропонують поділяти навчальні стратегії на метакогнітивні, когнітивні, афективні, соціальні та комунікативні [396]. Науковці зазначають, що використання навчальних стратегій, зокрема метакогнітивних, дає змогу студентам організувати і планувати свою діяльність, привчати до самостійності, пошуку необхідної інформації, перенесення вмінь і навичок з одного навчального контексту на інший. Афективні та соціальні стратегії забезпечують зниження тривожності у групі, спільній навчальній діяльності, сприяють створенню доброзичливої атмосфери та продуктивних робочих відносин.

У результаті аналізу означених навчальних стратегій ми дійшли висновку, що їх використання сприятиме правильному вибору структурних

компонентів професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка формується у закладах вищої освіти. До структурних компонентів професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка формується у закладах вищої освіти, нами віднесено: мотиваційний, пізнавальний, операційно-технологічний, комунікативний та емоційно-ціннісний.

Вчені по-різному визначають послідовність зазначених компонентів у структурі досліджуваного феномену, однак відсутність хоча б одного з них, на думку М. Павлюк, спричинить недостовірне визначення особливостей і рівнів сформованості професійної ідентичності [269].

Охарактеризуємо мотиваційний компонент професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка формується у закладах вищої освіти.

Навчальну мотивацію визначають як вид мотивації, включений до навчальної діяльності (А. Маркова, Т. Матіс, А. Орлов [241]). Навчальну мотивацію визначають через специфічні для навчальної діяльності чинники: організацію освітньої діяльності; суб'єктивні особливості, притаманні конкретному студентові; суб'єктивні особливості педагога, його ставлення до професійної діяльності і студентів; застосування інтерактивних освітніх технологій.

У дослідженні ми спираємося на думку авторів, що мотивація є сукупністю внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, що спонукають до діяльності та спрямовують її на досягнення певних цілей. Саме розуміння внутрішніх і зовнішніх механізмів мотивації в обранні професії забезпечує можливість створити режим найбільшого сприяння для тих, хто бажає ефективно навчатися для здобуття професійних знань [169, 185].

Докладніше роль індивідуально-психологічних факторів у навчанні висвітлив С. Сінкевич [335]. Серед основних факторів успішності навчання дослідник виокремив професійну і навчальну мотивації, рівень сформованості загальнонаукових умінь, вихідний рівень навченості провідній для спеціальності дисципліні, рівень розвиненості загального інтелекту і спеціальних фахових здібностей, навчально-пізнавальну активність.

У дослідженнях науковців [15, 24, 210] визначено роль мотиваційної сфери у становленні фахівця. Так, мотиваційна сфера студента складається із внутрішньої та зовнішньої навчальної мотивації. Внутрішня мотивація

Розділ III

навчання містить внутрішні мотиви вступу до закладів вищої освіти, навчально-пізнавальні мотиви, оволодіння новими знаннями, мотиви самоосвіти, професійні мотиви; зовнішня – зовнішні мотиви вступу до закладів вищої освіти, окремі, вузькоспеціальні пізнавальні мотиви і професійні мотиви.

Важливою складовою мотиваційного компонента є комплекс мотивів, цінностей та настанов, що утворюють педагогічну спрямованість особистості. У контексті нашого дослідження такими є: наявність інтересу до змісту навчальної і професійної діяльності, позитивне ставлення до роботи фізичного терапевта, ерготерапевта; впевненість у правильності зробленого вибору; спонукання студентів до професійної самореалізації і самовдосконалення.

Отже, мотиваційний компонент професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка формується у закладах вищої освіти, передбачає наявність мотивів щодо отримання вищої освіти за спеціальністю 227 “Фізична терапія, ерготерапія”, зацікавленості студентів до навчальної діяльності, позитивної мотивації до виконання професійної діяльності, відповідальності за результати застосування засобів фізичної терапії, прагнення до самореалізації і самовдосконалення.

Пізнавальний компонент формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії передбачає результат пізнавальної діяльності людини і полягає у формуванні обсягу професійно значущих знань та умінь, тобто виконує інформаційну функцію.

Аналіз основних дидактичних функцій дає змогу виокремити такі види знань: інформацію про навколишнє середовище (уявлення про сутність та властивості предметів і явищ навколишньої дійсності); форми і методи практично-пізнавальної діяльності (правила, норми, порядок розвитку умінь та навичок); ставлення до різноманітних явищ навколишнього середовища та співвідношення між ними, включаючи цінності соціальних груп і суспільства загалом [173, 179].

Пізнавальний компонент активізує вміння і навички до формування готовності працювати в інформаційному суспільстві, що передбачає усвідомлення майбутнім фахівцем процесу інформатизації освіти, який є одним із напрямів інформатизації всього суспільства.

Пізнавальний компонент професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка формується у закладах вищої освіти,

передбачає обізнаність, ерудицію та наявність сукупності знань щодо: основних професійних функцій фізичного терапевта; складових клінічної і позаклінічної діяльності фізичного терапевта; загальних і професійних компетентностей асистента фізичного терапевта; професійного та кількісного складу мультидисциплінарної команди, основних завдань та ролі фізичного терапевта у складі мультидисциплінарної команди; методик проведення реабілітаційних процедур з хворими різних нозологічних груп; методів проведення реабілітаційного обстеження, визначення реабілітаційного потенціалу та прогнозу, цілей реабілітації та складання індивідуальної програми фізичної терапії.

Операційно-технологічний компонент формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії передбачає поєднання теоретичних знань в практичне використання, втілення знань, вмій і навичок в професійну діяльність.

Нами виокремлено вміння і навички, якими необхідно оволодіти майбутнім фахівцям з фізичної терапії, ерготерапії для успішного проведення реабілітаційної діяльності, зокрема: проведення обстеження пацієнтів/клієнтів з метою визначення їх реабілітаційного діагнозу, виявлення рухових дисфункцій та визначення рухового потенціалу; розробку і виконання індивідуального плану фізичної терапії в співпраці з іншими фахівцями мультидисциплінарної команди (лікарями, психологами, логотерапевтами, вчителями, тренерами) та пацієнтом/клієнтом; визначати результати реабілітаційного втручання та складати рекомендації для самостійних занять пацієнтів/клієнтів; пояснювати пацієнтам, клієнтам, родинам, членам міждисциплінарної команди потребу в заходах фізичної терапії, ерготерапії, принципи їх використання і зв'язок з охороною здоров'я; аналізувати будову, нормальний та індивідуальний розвиток людського організму та його рухові функції; трактувати патологічні процеси та порушення і застосовувати для їх корекції придатні засоби фізичної терапії, ерготерапії; враховувати медичні, психолого-педагогічні, соціальні аспекти у практиці фізичної терапії, ерготерапії; проводити безпечну для пацієнта/клієнта та практикуючого фахівця практичну діяльність з фізичної терапії, ерготерапії у травматології та ортопедії, неврології, кардіології та пульмонології, а також інших областях медицини; виконувати базові компоненти обстеження у фізичній терапії та/або ерготерапії: проводити спостереження, опитування, вимірювання та

тестування, документувати їх результати; допомогати пацієнту/клієнту зрозуміти власні потреби, обговорювати та пояснювати зміст і необхідність виконання програми фізичної терапії та ерготерапії; ефективно реалізовувати програму фізичної терапії та/або ерготерапії; забезпечувати відповідність заходів фізичної терапії та/або ерготерапії функціональним можливостям та потребам пацієнта/клієнта; проводити оперативний, поточний та етапний контроль стану пацієнта/клієнта відповідними засобами й методами та документувати отримані результати; адаптувати свою поточну практичну діяльність до змінних умов; надавати долікарську допомогу під час виникнення невідкладних станів; навчати пацієнта/опікунів самообслуговуванню/догляду, профілактиці захворювань, травм, ускладнень та неповносправності, здоровому способу життя; знаходити шляхи постійного покращення якості послуг фізичної терапії та ерготерапії.

Операційно-технологічний компонент професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка формується у закладах вищої освіти, характеризує наявність вмінь та навичок щодо ефективної реалізації реабілітаційної діяльності; планування та впровадження реабілітаційної діяльності з врахуванням сучасних технологій, заснованих на науково-доказовій медицині; моделювання функцій професійної діяльності.

Комунікативний компонент професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка формується у закладах вищої освіти, передбачає розвиток професійного образу “Я” майбутнього фахівця через формування взаємовідносин та спілкування у професійному колективі, соціалізації особистості за рахунок розвитку умінь і навичок встановлення і підтримання ефективного спілкування з іншими людьми.

Комунікативна діяльність фахівця з фізичної терапії, ерготерапії є постійною складовою його професійної діяльності, оскільки специфіка роботи полягає в тому, що він стає джерелом інформації та організатором реабілітаційного процесу, взаємовідносин і спілкування у колективі. Не викликає сумнівів безпосередня залежність рівня професійної ідентичності майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії від рівня розвитку його комунікативних умінь і навичок. Вважаємо, що жодна з функцій фахівця з фізичної терапії не може бути реалізованою поза межами його взаємодії і

спілкування з пацієнтами, тобто у професійній діяльності спілкування є універсальною категорією.

Особистісний компонент професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії яка формується у закладах вищої освіти, характеризує наявність здібностей студентів встановлювати ефективні взаємовідносини та комунікацію з пацієнтами, колегами і членами мультидисциплінарної команди фахівців.

Емоційно-регуляторну функцію психічних станів образу “Я” також розглядають з точки зору динамічного існування двох антагоністичних тенденцій: по-перше, необхідності підтримувати самооцінку, уявлення про себе та свої можливості на максимальному рівні; по-друге, зменшення власних сподівань для уникнення невдач. Майбутній фахівець з фізичної терапії, ерготерапії має підвищувати ефективність діяльності, щоб досягнути успіху і підтримати на належному рівні самооцінку й самоповагу.

Поведінковий компонент професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка формується у закладах вищої освіти, передбачає формування чуттєвого пізнання світу. На першому етапі виявляються відкритість, природність, інформаційність у відносинах між суб'єктами, на другому – шира зацікавленість суб'єктами. їх культурою, стереотипами поведінки та урахуванням міжкультурного діалогу; на третьому – емоційне прийняття, тобто перехід від співпереживання до співчуття, сприйняття світу очима й вухами представників іншої культури. Справжній міжкультурний діалог починається лише тоді, коли зроблено кроки на шляху взаєморозуміння і прийняття загалом особистості людини іншої культури.

Поведінковий компонент професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка формується у закладах вищої освіти, характеризується здібностями студентів управляти своїми емоціями та поведінкою; наявність знань про прийоми і методи, які надають змогу регулювати емоції та поведінку інших людей.

Таким чином, розглянуто структуру професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка формується в закладах вищої освіти. Теоретично обґрунтовано структурні компоненти професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

яка формується в закладах вищої освіти, до яких віднесено: мотиваційний, пізнавальний, операційно-технологічний, особистісний та поведінковий.

3.3. Критерії, показники та рівні сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії

Вивчаючи теоретичний аспект визначення критеріїв, ми переконалися в тому, що дослідники з різних точок зору розуміють і тлумачать це поняття. Його визначають як “рівень”, “показник”, “параметр”, “ознаку”. Підтримуємо думку В. Радула, що критерій – це “ознака, за якою класифікують, оцінюють відповідними індикатором психічні явища, дії або діяльність, зокрема під час формалізації” [300].

За визначенням, наведеним у Великому тлумачному словнику сучасної української мови, “критерій – це підстава для оцінки, визначення або класифікації чогось, мірило” [49].

Згідно із визначенням, наданим у Філософському енциклопедичному словнику, критерій (від грец. κριτήριον – мірило оцінювання) – це засіб перевірки твердження, гіпотези, теоретичної побудови [356]. В Українському педагогічному словнику так визначено це поняття: критерії – показники, які поєднують у собі методи розрахунку, теоретичну модель розподілу та правила прийняття рішення про правдоподібність нульової або однієї з альтернативних гіпотез [75].

У Словнику іноземних слів знаходимо таку дефініцію: критерій – визначена ознака, на основі якої здійснюється оцінка, визначення або класифікації чого-небудь; мірило оцінки; те, що засвідчує об’єктивну істинність пізнання [336].

У психолого-педагогічній літературі найпоширенішими є такі характеристики критеріїв:

- 1) мають відображати основні закономірності формування особистості;
- 2) повинні слугувати засобом установаження зв’язків між усіма компонентами досліджуваної системи;
- 3) якісні показники мають бути наведені в поєднанні з кількісними [153, 156, 167, 256, 382].

Для предмета нашого дослідження цінною є аргументація В. Якуніна, який звертає увагу на проблему ефективності навчання у вищій школі й визначає, що основним критерієм є психологічний результат: “...психічні зміни й новоутворення, що формуються в процесі керованої навчально -

пізнавальної діяльності...” [386]. Також науковець врахував, що наявність цього критерію є надто: “загальною вказівкою”, яка “...не дає можливості виміряти на практиці реальні психологічні зрушення, що виникають у результаті навчання й виховання” [386]. З огляду на це дослідник висуває такі вимоги:

1. Психологічний результат є критерієм ефективності, так спочатку зафіксованим у вигляді мети навчання який слід здати у конкретному переліку необхідних (очікуваних) психологічних якостей та визнати бажаний ступінь їх вираженості.

2. Цілі навчання (наступний психологічний результат) потрібно визначити якісно та кількісно визначити.

3. Як показники результативності чи продуктивності навчання варто розглядати повноту і ступінь наближення до заданих норм [386].

Зазначимо, що В. Якунін основним критерієм ефективності навчання вважає “професійно й соціально значущі психологічні якості особистості фахівцям – випускника вищої школи”.

Ступінь виявлення критерію виражається через показники – кількісні характеристики явищ і процесів, які дають змогу дійти висновку про їх стан у динаміці [387]. Критерій – це поняття ширше ніж показник тому для одного критерію може існувати система показників.

Поняття “показник” дослідники розуміють як ознаку, що дає можливість виокремити найважливіші аспекти педагогічної діяльності та адекватно їх оцінити. Серед аспектів виокремлюють процесуальні, які розкривають зовнішній бік навчально-виховного процесу (професійні дії, вміння викладачів і студентів) та внутрішні його особливості (мотиви, оцінки, результат діяльності) [367].

Проведений теоретичний аналіз науково-методичної літератури та власний викладацький досвід дає змогу визначити такі критерії сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, комунікативний та емоційно-емпатійний.

Поділ на рівні умовний, але, на наш погляд, найточніше відображає динаміку формування і структуру професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

Розглянемо докладніше виокремлені нами критерії сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

Мотиваційно-ціннісний критерій відображає рівень сформованості мотивації до використання засобів фізичної терапії, розуміння значення професії фізичного терапевта в сфері охорони здоров'я, потребу у самовдосконаленні, саморозвитку, прагнення до самореалізації.

Показниками сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за мотиваційно-ціннісним критерієм є рівень:

- усвідомлення суспільної значущості майбутньої професійної діяльності;
- позитивної мотивації до використання засобів фізичної терапії;
- пізнавальної зацікавленості та потреби у самовдосконаленні;
- бажання і потреби у використанні сучасних методик, реабілітаційних технологій та засобів фізичної терапії.

Базовий рівень сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за мотиваційно-ціннісним критерієм характеризується недостатнім рівнем усвідомлення суспільної значущості майбутньої професійної діяльності; відсутністю позитивної мотивації до використання засобів фізичної терапії, нестійкою зацікавленістю та недостатньою потребою у самовдосконаленні; відсутністю бажання і потреби використовувати сучасні методики, реабілітаційні технології та засоби фізичної терапії.

Поглиблений рівень сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за мотиваційно-ціннісним критерієм характеризується достатнім рівнем усвідомлення суспільної значущості майбутньої професійної діяльності; епізодично вираженою позитивною мотивацією до використання засобів фізичної терапії; не чітко вираженою пізнавальною зацікавленістю та потребою у самовдосконаленні; нерегулярним бажанням і потребою використовувати сучасні методики, реабілітаційні технології та засоби фізичної терапії.

Вищий рівень сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за мотиваційно-ціннісним критерієм характеризується яскраво вираженим усвідомленням суспільної значущості майбутньої професійної діяльності; стійкою позитивною мотивацією до використання засобів фізичної терапії; проявами глибокої зацікавленості та потреби у самовдосконаленні; визначеним бажанням використовувати сучасні реабілітаційні технології та засоби фізичної терапії.

Когнітивний критерій сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії відображає рівень теоретичної обізнаності щодо особливостей використання реабілітаційних технологій та засобів фізичної терапії, володіння термінологією в сфері охорони здоров'я.

Показниками сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за когнітивним критерієм є рівень знань щодо:

- особливостей реабілітаційної діяльності;
- понятійного апарату і термінології в сфері охорони здоров'я,
- сучасних реабілітаційних технологій в сфері охорони здоров'я.

Базовий рівень сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за когнітивним критерієм характеризується нерозумінням особливостей реабілітаційної діяльності; слабким володінням понятійним апаратом і термінологією в сфері охорони здоров'я; не володінням сучасними реабілітаційними технологіями в сфері охорони здоров'я.

Поглиблений рівень сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за когнітивним критерієм характеризується достатнім розумінням особливостей реабілітаційної діяльності; фрагментарним володінням понятійним апаратом і термінологією в сфері охорони здоров'я; не чітким володінням сучасними реабілітаційними технологіями в сфері охорони здоров'я.

Вищий рівень сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за когнітивним критерієм характеризується чітким усвідомленням особливостей реабілітаційної діяльності; високим рівнем володіння понятійним апаратом і термінологією в сфері охорони здоров'я; ґрунтовним володінням сучасними реабілітаційними технологіями в сфері охорони здоров'я.

Діяльнісний критерій сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії відображає рівень сформованості професійно орієнтованих вмінь та навичок, наявності креативності у професійній діяльності майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії у побудові реабілітаційних програм і здатності до креативного розвитку.

Показниками сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за діяльнісним критерієм є рівень:

- сформованості професійно орієнтованих умінь і навичок у сфері фізичної терапії, ерготерапії;
- вмінь і навичок побудови реабілітаційних програм;
- вмінь і навичок вирішення ситуаційних завдань;
- вмінь і навичок створювати власну, креативну професійну траєкторію.

Базовий рівень сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за діяльнісним критерієм характеризується відсутністю сформованих професійно орієнтованих умінь і навичок у сфері фізичної терапії, ерготерапії; необізнаністю побудови реабілітаційних програм; не вмінням вирішувати ситуаційних завдань; не розумінням створення власної, креативної професійної траєкторії.

Поглиблений рівень сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за діяльнісним критерієм характеризується сформованими професійно орієнтованими вміннями і навичками у сфері фізичної терапії, ерготерапії; розумінням побудови реабілітаційних програм; вмінням вирішувати ситуаційні завдання; вираженими вміннями та навичками створювати власну, креативну професійну траєкторію.

Вищий рівень сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за діяльнісним критерієм характеризується яскраво вираженими професійно орієнтованими вміннями і навичками у сфері фізичної терапії, ерготерапії; яскраво вираженим розумінням побудови реабілітаційних програм; чіткими вміннями та навичкам вирішення ситуаційних завдань; усвідомленням створення власної, креативної професійної траєкторії.

Комунікативний критерій сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії відображає рівень основних комунікативних компонентів та їх поєднання в процесі спілкування фізичного терапевта, ерготерапевта в професійній діяльності.

Показниками сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної, ерготерапії за комунікативним критерієм є рівень:

- розуміння важливості встановлення і підтримання контактів з пацієнтами/ клієнтами, членами мультидисциплінарної команди;
- забезпечення ефективного спілкування і взаємодії з оточуючими;

– усвідомлення ролі етичності в професійній діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта.

Базовий рівень сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за комунікативним критерієм характеризується неможливістю встановлення і підтримування контактів з пацієнтами/ клієнтами, членами мультидисциплінарної команди; неспроможність забезпечити ефективне спілкування і взаємодію з оточуючими; відсутність усвідомлення ролі етичності в професійній діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта.

Поглиблений рівень сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за комунікативним критерієм характеризується розумінням важливості встановлення і підтримування контактів з пацієнтами/ клієнтами, членами мультидисциплінарної команди; можливістю забезпечити ефективне спілкування і взаємодію з оточуючими; усвідомленням ролі етичності в професійній діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта.

Вищий рівень сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за комунікативним критерієм характеризується глибоким розумінням встановлення і підтримування контактів з пацієнтами/ клієнтами, членами мультидисциплінарної команди; стійким забезпеченням ефективного спілкування і взаємодії з оточуючими; яскраво вираженого усвідомлення ролі етичності в професійній діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта.

Емоційно-емпатійний критерій сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії відображає рівень емоційних ситуацій, що пов'язані із професійною діяльністю, а також готовності до активної взаємодії, прагнення до співчуття.

Показниками сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за емоційно-емпатійним критерієм є рівень:

- потреби у схваленні;
- вольового потенціалу та потреби у пошуках відчуттів;
- усвідомлення ролі емпатії в професійній діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта.

Базовий рівень сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за емоційно-емпатійним критерієм характеризується слабким розвитком таких якостей як: потреба у схваленні,

вольовий потенціал та потреба у пошуках відчуттів; недостатнім усвідомленням ролі емпатії в професійній діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта.

Поглиблений рівень сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за емоційно-емпатійним критерієм характеризується вираженим розвитком таких якостей як: потреба у схваленні, вольовий потенціал та потреба у пошуках відчуттів, усвідомлення ролі емпатії в професійній діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта.

Вищий рівень сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за емоційно-емпатійним критерієм характеризується яскраво вираженим розвитком таких якостей як: потреба у схваленні, вольовий потенціал та потреба у пошуках відчуттів, стійким усвідомленням ролі емпатії в професійній діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта.

Отже, визначено критерії сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка формується в закладах вищої освіти: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, комунікативний, емоційно-емпатійний та їх рівні (базовий, поглиблений, вищий).

3.4. Педагогічна діагностика сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії

У процесі проведення експериментально-дослідної роботи значна увага приділялася організації педагогічної діагностики.

Педагогічна діагностика у сучасній педагогіці вищої школи розглядається як спеціальна організація педагогічної діяльності суб'єктів освітнього процесу з метою перевірки і обґрунтування заздалегідь розроблених теоретичних припущень або гіпотез [10]. Її завданнями є визначення ефективності застосування у педагогічній діяльності сучасних засобів, методів та технологій.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про відсутність єдиного погляду на сутність педагогічного експерименту.

В. Загвязинський, визначаючи сутність педагогічного експерименту, за основу бере поняття експеримента в науці, де експериментом

називається вимірювання або відтворення явища з метою вивчення його в найбільш сприятливих умовах.

Характерною рисою експерименту дослідник вважає заплановане вторгнення людини в досліджуване явище, можливість багаторазового відтворення досліджуваних явищ в варійованих умовах. Метод експерименту дозволяє розкласти цілісні педагогічні явища на їх складові елементи. Варіюючи умови, в яких ці елементи функціонують, експериментатор отримує можливість простежувати розвиток окремих сторін і зв'язків, більш-менш точно фіксувати зміну результатів. Так, експеримент слугує засобом перевірки гіпотези, уточнення окремих висновків теорії (емпірично перевірених наслідків), встановлення та уточнення фактів [117].

М. Поташник, розглядаючи застосування поняття “експеримент” в педагогічній практиці виділяє множинність вживаних змістів. Але всі вони, як зазначає автор, еквівалентні (рівноосильні, рівнозначні), з будь-якого можна вивести всі інші, кожне з них сильніше висвічує ту чи іншу сторону розглянутого випадку.

Експеримент є методом дослідження, що передбачає виділення істотних факторів, що впливають на результати педагогічної діяльності, і дозволяє варіювати ці чинники з метою досягнення оптимальних результатів [285].

В. Лазарев пише, що під експериментом розуміється загальнонауковий метод пізнання за допомогою якого в контрольованих і керованих умовах досліджуються явища дійсності [225].

При проведенні педагогічного експерименту були застосовані емпіричні методи дослідження, а саме анкетування, тестування, цілеспрямоване педагогічне спостереження, індивідуальні бесіди зі студентами, викладачами закладів вищої освіти, метод експертних оцінок і самооцінок. Приватні емпіричні методи реалізовувалися в процесі організації і проведення педагогічного експерименту.

Достовірність результатів, отриманих в ході експериментально-дослідної роботи, перевірялася методами статистичної обробки отриманої інформації. Оцінка рівнів сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти була здійснена за такими критеріями, як: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, комунікативний та емоційно-емпатійний.

За мотиваційно-ціннісним критерієм здійснювалося оцінювання рівнів сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної

терапії, ерготерапії за допомогою тесту діагностики рівня професійної спрямованості Т. Дубовицької [104].

Дана методика діагностики рівня професійної спрямованості застосовується для визначення рівня професійної спрямованості студентів, що проявляється в ступені вираженості прагнення до оволодіння професією і роботі за нею (Додаток А).

Опитувальник складається з 20 суджень і запропонованих варіантів відповідей. Метою опитування є визначення рівня професійної спрямованості студентів, що виражається в прагненні до оволодіння одержуваною професією і бажання працювати за нею.

При обробці результатів представлені випробуваними відповіді об'єднуються у дві категорії: позитивні відповіді (“вірно”; “мабуть”, “вірно”) і негативні (“мабуть”, “невірно”; “невірно”).

Підрахунок показників опитувальника проводиться у відповідності з ключем, де “Так” означає позитивні відповіді (вірно; мабуть, вірно), а “Ні” – негативні (мабуть, невірно; невірно). Ключ: “Так” 2, 4, 7, 9, 10, 13, 14, 16, 18; “Ні” 3, 5, 6, 8, 12, 12, 15 17, 19. За кожний збіг з ключем нараховується один бал.

Чим вище сумарний бал, тим вище рівень професійної спрямованості. Відповіді на запитання 1 та 20 при обробці результатів не враховуються.

Відповідно до ключа рівень сформованості професійної ідентичності за мотиваційно-ціннісним компонентом ми визначали як:

- базовий – 0-6 балів;
- поглиблений – 7-12 балів;
- вищий – 13-18 балів.

Для оцінки рівня сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за когнітивним критерієм було розроблено опитувальник, тестові завдання якого охоплювали освітні компоненти: “Вступ до спеціальності”, “Теорія і практика фізичної терапії”, “Професійна майстерність”. Опитувальник містив 130 питань, за кожну правильну відповідь студенту нараховувалися 0,5 балів (Додаток Б).

Рівень сформованості професійної ідентичності визначався кількістю набраних студентом балів: базовий – 0-39 балів; поглиблений – 40 – 52; вищий – 53 – 65.

За діяльнісним критерієм оцінювання рівнів сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії

було здійснено за допомогою розробленої автором “Картки оцінювання за діяльнісним критерієм рівня сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії”.

Вона містить 40 запитань, які передбачають вибір одного з трьох запропонованих відповідей і нарахування відповідних балів: “низький” – 1, “середній” – 2, “високий” – 3. Варіанти відповіді характеризують самооцінку рівня сформованості професійних умінь і навичок.

Базовий рівень сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за діяльнісним критерієм становить 0-15 балів, поглиблений рівень – від 16 до 30 балів, вищий рівень становить 31 і більше балів.

За комунікативним критерієм оцінювання рівнів сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії здійснювалося за методикою виявлення комунікативних та організаторських схильностей А. Батаршева [19].

Дана методика призначена для виявлення комунікативних та організаторських схильностей особистості (вміння чітко і швидко встановлювати ділові і товариські контакти з людьми, прагнення розширювати контакти, участь у групових заходах, вміння впливати на людей і т.д.).

Виразність комунікативних і організаторських схильностей визначається кількістю збігів відповідей обстежуваного з “ключем” (Додаток В).

Комунікативні схильності:

– “так”: 1,5,9,13,17,21,25,29,33,37;

– “ні”: 3,7,11,15,19,23,27,31,35,39.

Організаторські схильності:

– “так”: 2,6,10,14,18,22,26,30,34,38;

– “ні”: 4,8,12,16,20,24,28,32,36,40.

Для визначення рівня сформованості професійної ідентичності за комунікативним критерієм був здійснений підрахунок загальної кількості балів. Так, на базовому рівні професійна ідентичність сформована у студентів, які набрали 0-10 балів; на поглибленому – у студентів, які набрали 11 – 25 балів; на вищому – у студентів, які набрали 26 – 40 балів.

Сформованість професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за емоційно-емпатійним критерієм оцінювалася відповідно до його складових, а саме рівнів емоційного інтелекту та емпатії особистості.

Для оцінки рівня емоційного інтелекту використовувалася методика на визначення емоційного інтелекту Н. Холла [264] (Додаток Д).

Для підрахунку балів використовується ключ, за яким здійснюється оцінка рівня прийняття наведених тверджень опитуваним:

- повністю не згоден (– 3 бали);
- в основному не згоден (–2 бали);
- частково не згоден (–1 бал);
- згоден (+1 бал);
- в основному згоден (+2 бали);
- повністю згоден (+3 бали).

Підраховується сума балів з урахуванням знака відповіді (+ або -).

Рівень емоційного інтелекту визначається за такими кількісними показниками:

- 39 і менше – базовий;
- 40-69 – поглиблений;
- 70 і більше – вищий.

Діагностику рівня емпатії було проведено за методикою В. В. Бойко [32] (Додаток Ж).

Нижче наводиться “ключ” у вигляді шести шкал з номерами визначених тверджень. Номери першого стовпчика в бланку для відповідей відповідають номеру шкали. Підраховується число відповідей, що відповідають “ключу” кожної шкали (по горизонталі), і записується в графу “Кількість балів”.

Кожна відповідь, що збіглася, з урахуванням знака оцінюється в 1 бал. Потім визначається загальна сума балів.

Ключ: 1 +, 2 -, 3 -, 4 +, 5 +, 6 +, 7 +, 8 +, 9 +, 10 -, 11 -, 12 +, 13 -, 14 -, 15 +, 16 -, 17 -, 18 +, 19 +, 20 +, 21 +, 22 -, 23 -, 24 -, 25 +, 26 -, 27 +, 28 -, 29 -, 30 +, 31 -, 32 +, 33 -, 34 -, 35 -, 36 -.

Аналізуються показники окремих шкал і загальна сумарна оцінка рівня емпатії. Оцінки по кожній шкалі можуть варіюватися від 0 до 6 балів і вказують на значущість конкретного параметра (каналу) у структурі емпатії.

Шкальні оцінки виконують допоміжну роль в інтерпретації основного показника — рівня емпатії. Сумарний показник може теоретично змінюватися в межах від 0 до 36 балів.

При сумарному рівні по всіх шкалах діагностується: дуже високий рівень — 30—36 балів; середній рівень — 22-29 балів; нижчий від середнього — 15—21 бал; дуже низький рівень — 0—14 балів.

Рівні сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за даною методикою оцінюються як:

- базовий рівень – 0-14;
- поглиблений – 15-25;
- вищий – 26-36.

Базовий рівень сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії становить 123 та менше балів; поглиблений рівень – більше 123, але менше 219 балів; вищий рівень становить 219 та більше балів.

Сформованість професійної ідентичності за визначеними критеріями оцінювання за такими рівнями, як базовий, поглиблений та вищий (табл. 3.10).

Таблиця 3.10

Розподіл балів для визначення рівнів сформованості професійної ідентичності за визначеними критеріями

Критерій	Рівень		
	Базовий	Поглиблений	Вищий
Мотиваційно-ціннісний	6 та менше, $P \leq 6$	Більше 6, але менше 13, $6 < P < 13$	13 та більше, $P \geq 13$
Когнітивний	39 та менше, $P \leq 39$	Більше 39, але менше 53, $39 < P < 53$	53 та більше, $P \geq 53$
Діяльнісний	15 та менше, $P \leq 15$	Більше 15, але менше 31, $15 < P < 31$	31 та більше, $P \geq 31$
Комунікативний	10 та менше, $P \leq 10$	Більше 10, але менше 26, $10 < P < 26$	26 та більше, $P \geq 26$
Емоційно-емпатійний (рівень емоційного інтелекту)	39 та менше, $P \leq 39$	Більше 39, але менше 70, $39 < P < 70$	70 та більше, $P \geq 70$
Емоційно-емпатійний (рівень емпатії)	14 та менше, $P \leq 14$	Більше 14, але менше 26, $14 < P < 26$	26 та більше, $P \geq 26$

На підставі діагностичного інструментарію оцінювання рівнів сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у співавторстві розроблено комп'ютерну програму "ДСС: моніторинг забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії" (у співавторстві з Л. Сушенко, І. Колошук).

Для роботи з комп'ютерною програмою необхідно мати комп'ютер з операційною системою Windows.

Для запуску програми на комп'ютері слід виконати файл "methods.exe" з флеш-носія, чи жорсткого диска.

Програма розрахована для тестування груп студентів до 130 осіб.

Одразу після запуску відкривається вікно програми в якому відображається її назва та автори (рис. 3.1).

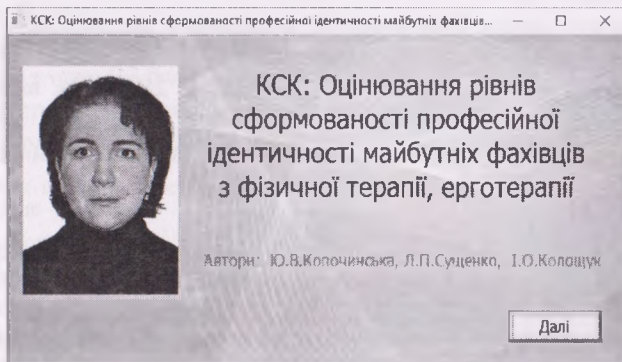

Рис. 3.1. Перше вікно програми

Натиснувши кнопку "Далі" переходимо до іншого вікна в якому студенту потрібно ввести своє прізвище, ім'я та по-батькові та етап тестування ("Початок експерименту" чи "Кінець експерименту"). Після вводу всіх даних треба натиснути кнопку "Далі" (рис. 3.2).

Програма перевірить, в якій із груп – експериментальній чи контрольній – знаходиться даний студент, і перейде до іншого кроку – "Вибір тесту", в якому студент може вибрати для проходження один із семи запропонованих тестів в довільному порядку (рис. 3.3).

Регістрація учасника тестування

Комп'ютерна програма «КСК: Оцінювання рівнів сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії»

Регістрація учасника тестування

Провище	Ім'я	По-батькові
<input type="text" value="Орчакова"/>	<input type="text" value="Юлія"/>	<input type="text"/>

Етап тестування

Початок експерименту Кінець експерименту

Рис. 3.2. Регістрація учасника тестування

Вибір тесту

Орчакова Юлія

Експериментальна група Початок експерименту

Когнітивний критерій

Тест: Теорія і практика фізичної терапії

Мотиваційно-ціннісний критерій

Тест діагностики рівня професійної спрямованості Т.Д.Дубовицької

Діяльнісний критерій

Картка оцінювання за діяльнісним критерієм рівня сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії

Комунікативний критерій

Методика виявлення комунікативних та організаторських схильностей А.В.Батаршева

Емоційно-емпатійний критерій (рівень емоційного інтелекту)

Методика на визначення емоційного інтелекту Н. Холла.

Емоційно-емпатійний критерій (рівень емпатії)

Діагностика емоційних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні (за В.В.Бойко)

Рис. 3.3. Вибір тесту

Якщо студент неправильно вказав особисті дані, то програма виведе вікно з попередженням, що такого студента не знайдено в жодній групі (рис. 3.4). Натиснувши кнопку “ОК”, ми повернемось до кроку “Регістрація учасника тестування”

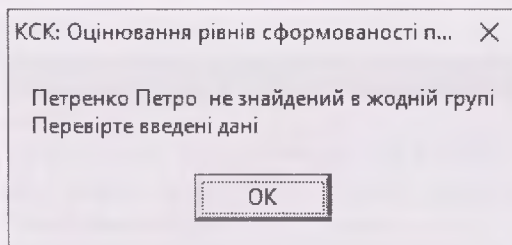

Рис. 3.4. Контроль за введенням даних

Після вибору тесту і натискання клавіші “Далі” програма переходить до наступного кроку – безпосереднього тестування (рис. 3.5.)

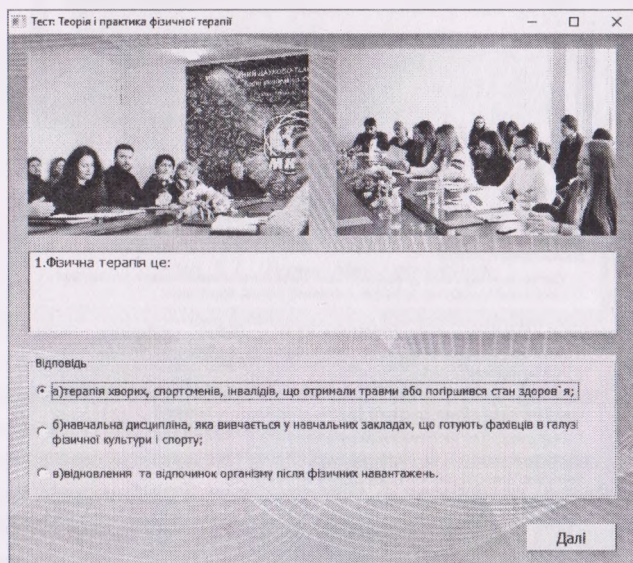

Рис. 3.5. Вікно тестування

У верхнє поле вікна виводиться чергове запитання. У полі “Відповідь” відображаються можливі варіанти відповіді на нього. Студенту потрібно обирати відповідь, яка на його думку є правильною і натиснути кнопку “Далі”. Після відповіді на останнє запитання програма заносить всі відповіді студента у відповідний .xlsx файл, підраховує кількість набраних студентом балів і відповідно його рівень знань (рис. 3.6).

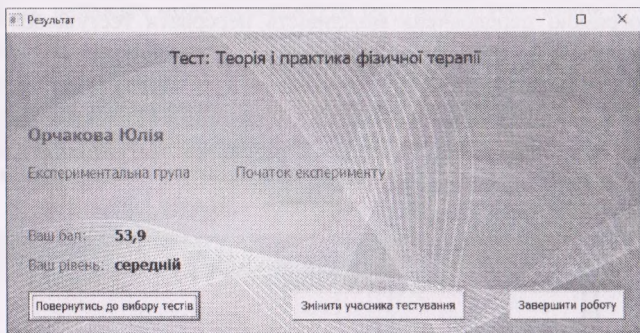

Рис.3.6. Вікно виводу результату проходження тесту

Якщо студент бажає виконати інший тест, йому потрібно натиснути кнопку "Повернутись до вибору тестів", після чого на екрані з'явиться вікно "Вибір тесту» (рис 3.3), на якому вже виконані тести будуть виділені сірим кольором і недоступні для подальшого вибору. Таким чином у студента є можливість виконати всі тести в будь-якій послідовності.

Після того як студент виконає всі тести у вікні "Результат" (рис. 3.6) кнопку "Повернутися до вибору тестів" зміниться кнопкою «Переглянути загальний результат», після натискання якої з'явиться наступне вікно програми "Загальний результат тестування» (рис. 3.7).

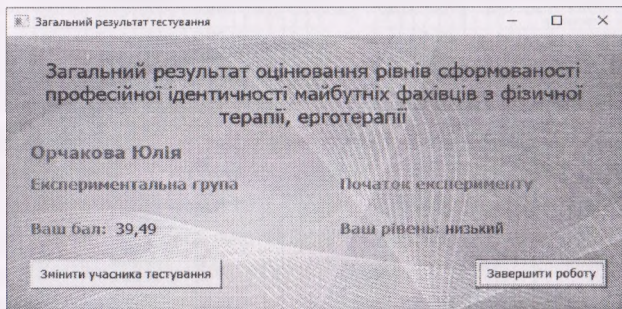

Рис.3.7. Вікно виводу загального результату тестування

Якщо студент бажає закінчити роботу з програмою, не виконавши всі тести йому потрібно натиснути кнопку "Завершити роботу". Слід зауважити, що у такому разі "Загальний результат тестування" для даного студента не буде підрахований.

Розділ III

Програмою передбачена можливість перервати тестування на будь-якому етапі, для чого потрібно натиснути на кнопку закриття вікна (червоний хрестик у правому верхньому куті вікна). При цьому буде виведене вікно попередження (рис.3.8). У разі підтвердження свого наміру, програма буде закрита, а “Загальний результат тестування» для даного студента не буде підрахований.

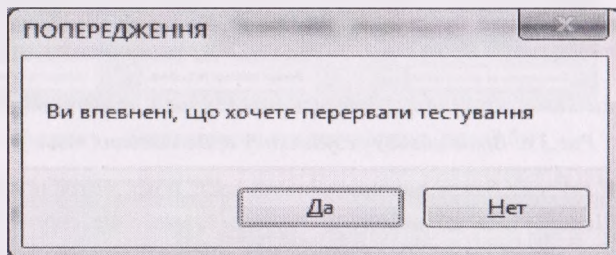

Рис. 3.8. Попередження переривання тестування

№	ПІБ	1	2	3	4	5	6	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	Сукупність	Рівень	
1	Доруда Микола	1	1	2	1	2	2	2	-3	-3	2	-3	2	2	-3	-3	-3	42,2	низький	
2	Кириєнко Вадим	-2	-2	-2	2	-2	-2	1	1	-2	1	1	-2	1	1	-3	-3	52,2	середній	
3	Корнієнко Олександр	-2	-2	-2	3	3	-2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	-3	66,7	середній	
4	Литовченко Юрій	-2	3	1	-2	3	-2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	75,5	високий	
5	Логвиненко Антон	3	3	3	3	3	2	3	3	3	3	2	3	3	2	3	1	90,0	високий	
6	Локтенко Аліна	2	2	3	3	2	3	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	78,9	високий	
7	Мартинук Микола	2	2	2	2	2	2	3	3	2	3	3	2	3	3	2	3	74,4	високий	
8	Миненко Лілія	1	1	1	3	3	2	1	2	1	1	2	3	2	3	2	1	3	82,2	середній
9	Нігловський Андрій	1	1	1	1	2	2	2	2	1	2	2	1	2	2	2	2	51,1	середній	
10	Омельчук Олександр	3	1	2	1	2	1	2	1	3	2	1	3	2	1	3	3	71,1	високий	
11	Орчакова Юлія	1	1	1	3	3	2	3	2	3	3	2	3	2	1	3	3	70,0	середній	
12	Остапенко Олег	1	1	1	3	3	3	1	2	1	1	2	1	1	2	1	3	64,4	середній	
13	Паламаренко Богдан	2	2	2	2	2	3	2	2	3	2	2	3	2	2	3	2	73,3	високий	
14	Панасевич Назар	2	2	2	2	2	2	-2	3	-2	2	2	2	2	2	2	2	70,0	середній	
15	Панасюк Володимир	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3	2	3	3	74,4	високий	

№	ПІБ	1	2	3	4	5	6	Комунікативні				Організаційські									
								34	35	36	37	38	39	40	Сукупність	Рівень	Сукупність	Рівень			
1	Доруда Микола	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	65	середній	180	високий	
2	Кириєнко Вадим	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	55	середній	45	середній
3	Корнієнко Олександр	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	79	середній	70	середній
4	Литовченко Юрій	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	79	середній	70	середній
5	Логвиненко Антон	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	55	середній	40	низький
6	Локтенко Аліна	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	50	середній	45	середній
7	Мартинук Микола	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	89	високий	40	низький
8	Миненко Лілія	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	49	низький	45	середній
9	Нігловський Андрій	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	55	середній	60	середній
10	Омельчук Олександр	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	35	низький	55	середній
11	Орчакова Юлія	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	55	середній	35	низький
12	Остапенко Олег	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	49	низький	50	середній

Рис. 3.9. Звітність за результатами тестування

Після закінчення роботи з програмою всі відповіді студента по кожному із тестів зберігаються у відповідному .xlsx файлі див. рис. 3.9). В

будь-який час викладач може переглянути результати тестування вибраної групи студентів.

Таким чином, розглянуто методику і напрями дослідження. Зазначено, що педагогічний експеримент став основою експериментально-дослідної роботи. Значна увага приділялася організації педагогічної діагностики; розкрито оцінки рівня сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за мотиваційно-ціннісним, когнітивним, діяльним, комунікативним, емоційно-емпатійним критеріями та рівнями сформованості: базовому, поглибленому та вищому.

Висновки до третього розділу

У розділі висвітлені результати ретроспективного аналізу навчальних цілей підготовки бакалаврів з фізичної реабілітації/фізичної терапії, ерготерапії Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая, Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського” та Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Вказано, що починаючи з 2017 року Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая, Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського” і Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова почали здійснювали підготовку фахівців за освітнім рівнем “бакалавр” у галузі знань 22 “Охорона здоров’я” за спеціальністю 227 “Фізична терапія, ерготерапія”, освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр”, надаючи кваліфікацію – бакалавр з фізичної терапії, ерготерапії.

З’ясовано сутність і теоретично обґрунтовано структурні компоненти професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, які формуються в закладах вищої освіти: мотиваційний, пізнавальний, операційно-технологічний, особистісний та поведінковий.

Визначено критерії, показники та охарактеризовано рівні сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, які формуються в закладах вищої освіти: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльним, комунікативний, емоційно-емпатійний та рівні (базовий, поглиблений, вищий).

Вищий рівень сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії характеризується: яскраво вираженим усвідомленням суспільної значущості майбутньої професійної діяльності; стійкою позитивною мотивацією до використання засобів фізичної терапії; глибокою зацікавленістю та потребою у самовдосконаленні; бажанням використовувати сучасні реабілітаційні технології та засоби фізичної терапії; чітким усвідомленням особливостей реабілітаційної діяльності; усвідомленим володінням понятійним апаратом і термінологією у сфері охорони здоров'я; обґрунтованим бажанням використовувати сучасні реабілітаційні технології в сфері охорони здоров'я; яскраво вираженими професійно орієнтованими вміннями і навичками у сфері фізичної терапії, ерготерапії; глибоким розумінням побудови реабілітаційних програм; чіткими вміннями та навичками вирішення ситуаційних завдань; усвідомленням створення власної, креативної професійної траєкторії. Студенти розуміють необхідність встановлення і підтримання контактів з пацієнтами / клієнтами, членами мультидисциплінарної команди; вміють забезпечити ефективне спілкування і взаємодію з оточуючими; чітко усвідомлюють роль етичності у професійній діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта, мають яскраво виражену потребу у схваленні, вольовий потенціал та потребу у пошуках відчуттів, стійко усвідомлюють роль емпатії у професійній діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта.

РОЗДІЛ 4

КОНЦЕПТУАЛЬНО-СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЕРГОТЕРАПІЇ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

4.1. Концепція формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти

Підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії становлення їх професійної ідентичності спрямовані не на зміну напрямів навчання, а на вдосконалення якості вищої освіти, розширення можливостей і збільшення ресурсного банку вищої освіти.

Нова освітня парадигма, якої нині дотримуються в закладах вищої освіти, спрямована на розвиток професійної компетентності та особистісне становлення майбутніх фахівців. Так, на думку В. Кравця, “зміни, які відбуваються у світі напочатку XXI ст., інтеграція України у європейський і світовий освітній простір зумовлюють перебудову системи національної освіти на засадах інноваційності та демократизму, модернізацію змісту й організації навчально-виховного процесу у вищій школі” [209].

Система вищої освіти в Україні, на думку П. Максимовської, з позицій сьогодення “перебуває у стані реформування та визначення способів трансформації й удосконалення всіх етапів підготовки фахівців високого професійного рівня” [238].

Цю позицію підтримує Н. Константюк і зазначає, що вища освіта має бути “більш інноваційною, далекоглядною і відповідальною за результат, тобто готувати освічених працівників, здатних виконувати складні завдання, швидко адаптуватися до зміни середовища й нових вимог економіки” [157].

На думку С. Гончаренка та В. Кушніра, неможливо визначити, “яка з парадигм “краща”, а яка “гірша”, кожна з них є науковим відображенням певних тенденцій розвитку суспільства, деякої частини світової спільноти чи світу загалом і тому має право на існування” [76].

Досліджуючи сутність і зміст освітніх парадигм, І. Зязюн зазначав, що вони “беруть на себе” загальну стратегію розвитку освітнього простору та визначають спрямованість і зміст освітніх технологій [127].

Із набуттям чинності Постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей” від 29.04.2015 року № 266 спеціальність “Фізична реабілітація” перенесено з галузі знань 0102 “Фізичне виховання, спорт та здоров’я людини” в галузь знань 22 “Охорона здоров’я” за спеціальністю 227 “Фізична терапія, ерготерапія” [287].

З позицій сьогодення для підвищення ефективності професійної підготовки фахівців з фізичної терапії, ерготерапії доцільно застосовувати міждисциплінарну галузь знань у системі наук про людину – акмеологію, яка досліджує процес досягнення людиною вершин її творчості, професіоналізму і є своєрідною теорією найвищих досягнень людини та цивілізації.

Так, В. Вакуленко вказує, що об’єктом цієї наукової дисципліни є людина в динаміці самоактуалізації власного творчого потенціалу, саморозвитку, самовдосконалення, самовизначення в різних життєвих сферах професійної самореалізації, у тому числі й освіти; предметом – процеси, закономірності й механізми, умови, чинники і стимули реалізації творчого потенціалу людини, шляхи розвитку готовності до майбутньої діяльності, удосконалення людини як індивіда, індивідуальності, суб’єкта праці й особистості в життєдіяльності, професії, спілкуванні” [43].

У процесі фахової підготовки відбуваються якісні зміни у професійному розвитку особистості, адже саме в цей період триває формування основних ідентифікаційних характеристик, які визначають її схильність до майбутньої професії. Щоб розвинути і закріпити ці характеристики, необхідно чітко визначити й описати процес становлення та розвитку професійної ідентичності майбутнього фахівця, зокрема, майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії.

Можна констатувати, що науковці не виробили єдиного підходу до окреслення етапів і рівнів розвитку професійної ідентичності. Однак, зважаючи на те, що ці аспекти відіграють важливу роль в нашому дослідженні, вважаємо за доцільне зупинитися на їх характеристиках.

У процесі дослідження виокремлено два – три основні аспекти формування професійної ідентичності фахівців з фізичної терапії, ерготерапії:

- етапи професійного становлення фахівця;
- рівні професійної ідентичності;
- реалізація первинного вибору в діяльності.

Професійне становлення фахівця відбувається за такими етапами:

перший – первинний вибір, коли майбутні фахівці з фізичної терапії, ерготерапії знайомляться із професійною спільнотою, у них формується ціннісне ставлення до обраної професії, чому сприяють вивчення освітнього компонента “Вступ до спеціальності” і тренінги за фахом;

другий – підтвердження чи спростування первинного вибору, що передбачає можливість значних змін у професійних уподобаннях і намірах студентів, приводячи до розчарування у своєму професійному виборі або, навпаки, до виникнення впевненості в його правильності;

третій – студенти починають ототожнювати себе зі своєю професійною діяльністю, входять у професійну спільноту, усвідомлювати свою професійну ефективність та самостійність.

На початковому етапі формування професійної ідентичності під час навчання в закладах вищої освіти, на думку О. Ємельянової [107], підтримку особистості надають родичі та зацікавлені колеги. У процесі розвитку професійної ідентичності посилюється зв’язок між професійним становленням і самовизначенням особистості. На основі аналізу напрацювань Ю. Барабаша [17], А. Губіної [82], Е. Зесра [122] ми дійшли до розуміння того, що професійне самовизначення є першим щаблем до успішної кар’єри фахівця і сприяє становленню його професійної ідентичності.

Було визначено, що у студентів етапи формування професійної ідентичності не існують ізольовано, а тісно взаємопов’язані та взаємозумовлені.

Важливим є первинний вибір (перший – початок другого курсу) – період осмислення професійної ідентичності, коли завдяки входженню в нове соціальне та професійне середовище у студентів змінюються погляди, цінності, професійні уподобання. Зовнішня студентська ідентичність переходить у внутрішню прийнятну, усвідомлену, емоційно забарвлену характеристику. Це нестабільний етап, пов’язаний з адаптацією до нової соціальної ролі студента. Сутність його полягає у становленні студентської ідентифікації (Я-студент) та неусвідомленому захопленні майбутньою професійною ідентичністю. На цьому етапі відбувається адаптація особистості. У працях Т. Кухарчук [222], О. Мороза [257] адаптацію визначено як одну зі складних проблем для людини. Це поняття дослідники розглядають так:

а) пристосування до умов існування організму [222];

б) формування нової функціональної системи на основі пристосування [222];

- в) діалектична єдність особистості і суспільства [257];
- г) психологічні процеси та закономірності розвитку особистості [222];
- д) закріплення молодих фахівців у певних галузях [222];
- е) чинники професійної стійкості і закріплення на робочих місцях [257].

Поняття адаптації у працях О. Мороза розглянуто як складний процес “виникнення, розвитку і збереження стану фізичного, духовного і соціального благополуччя людини або пристосування організму до вимог сучасного стану природи чи суспільства” [257]. На думку науковця, адаптація людини передбачає два рівні: у сфері відносин “організм – природне середовище” та у сфері відносин “особистість – соціальне середовище”. Соціальна адаптація характеризується як процес специфічної адаптації діяльності, зумовленої змінами соціальної дійсності та спрямованої на оптимізацію взаємодії особистості з навколишнім соціальним середовищем [257].

Важливе значення для нашого дослідження має поняття “професійна адаптація». На думку О. Мороза, професійна адаптація – це складний процес взаємодії особистості з конкретним середовищем професійної діяльності, внаслідок якого відбувається повне оволодіння професією, формуються необхідні професійні якості особистості і позитивно змінюється середовище адаптації [257].

Ми надаємо професійній адаптації майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії великого значення, адже від швидкості входження студента в освітнє середовище закладу вищої освіти залежить швидкість формування його професійної ідентичності. Професійна адаптація є процесом входження людини у професію, активного засвоєння професійної культури та професійної деонтології, пристосування до виконання професійних ролей і функцій, до життя в нових соціально-професійних умовах тощо.

Вважаємо, що в такому розумінні професійна адаптація має розпочинатися із профорієнтаційної роботи, на що звернено увагу в публікаціях І. Мельничука [251]. Дослідник наголошує, що у психологічній та практичній підготовці майбутніх фахівців до трудової діяльності важливою є їх правильна професійна орієнтація, проведена з метою професійної оцінки – усвідомлення правильності вибору майбутньої фахової діяльності.

Для формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії важливе значення має їх участь у спеціалізованих тренінгах, під час яких студенти зіставляють професійно ціннісні орієнтації з власними можливостями, реаліями професійної діяльності і міжособистісних відносин. На нашу думку, соціальний зміст професійної адаптації фахівця з

фізичної терапії, ерготерапії доцільно розглядати і як результат, і як власне процес активної взаємодії фахівця з фізичної терапії, ерготерапії та його середовища для досягнення найсприятливіших для ефективної професійної діяльності відносин та задоволення особистісних прагнень у професійній діяльності.

Отже, професійна адаптація є процесом зближення образів “Я” та “Фахівець з фізичної терапії, ерготерапії” і його результатом. Це накладає специфічні риси на процес адаптації:

- як процес впливає на результати пристосування майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії, формування в нього нових поведінкових стереотипів і соціально-психологічних якостей, розроблення системного ставлення до себе, свого оточення та суспільства загалом;

- як результат є регульованим самою особистістю майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії залежно від сформованих раніше психологічних, соціальних і професійних якостей.

Підтвердження первинного вибору чи відмова від нього (другий – третій курс) – період, коли на основі усвідомлення вимог нової соціально-професійної ролі та власних здібностей і можливостей відбувається усвідомлення досягнень, здобутих завдяки власним зусиллям. У цей період конструктивні схеми саморозвитку є достатньо стабільними, оскільки студент починає отримувати задоволення від сприйняття себе як суб’єкта майбутньої професійної діяльності (Я–майбутній фахівець). Цей етап можна назвати стабілізаційним.

Реалізація первинного вибору в діяльності (четвертий курс) – період, коли на основі усвідомлення діапазону професійних позицій, визначених у процесі професіоналізації, відбувається формування нових цілей і перспектив. Це нестабільний період, сутність якого полягає в переосмисленні й уточненні різноманітних варіантів професійно-творчого саморозвитку, працевлаштування. Актуальність поставленої проблеми підтверджує можливість використання великої кількості різних підходів до формування персональної траєкторії освіти. Зумовлені факторами співробітництва, діалогічності, діяльнісно-творчого підходу, індивідуальності та свободи розвитку, вибору змісту і форм навчання, такі підходи матимуть деякі спільні ознаки:

- психологічну основу навчальної діяльності майбутніх фахівців;
- спрямованість на формування професійних якостей;
- поєднання і комплексне використання компонентів, принципів, критеріїв, засобів навчання, методів і різних технологій.

У процесі формування професійної ідентичності відбувається не тільки визначається рівня фахових знань, вмінь та навичок у цифрових показниках (оцінки, рейтингу), які встановлюють здебільшого викладачі, щоб характеризувати відповідність випускника вищої школи певній професійній кваліфікації. В цій ситуації студент є виключно об'єктом оцінювання результату його професійної підготовки викладачами [409].

Поділяємо думку І. Мельничука, що у процесі професійної ідентичності відбуватимуться такі особистісно важливі та значущі явища для самого студента, що підкреслюють його суб'єктність, зацікавленість у власному професіогенезі, а саме:

- розуміння свого ціннісного ставлення до майбутньої професії;
- прийняття себе у професії як дієвого фахівця, а не тільки власника диплома;
- професійна адаптація до виконання фахових функцій і ролей;
- усвідомлення майбутнім фахівцем своїх професійних можливостей;
- залучення мисленнєвих засобів для аналізу прототипу професійної діяльності, проектування образу професійного майбутнього, осмислення власної професійної позиції;
- конкретизація і формулювання аксіо-акмеологічних віх, що визначають шляхи професійного зростання;
- вироблення кожним студентом власної професійної моделі та власного професійного стилю фахової діяльності;
- реалізація можливості підвищити свою професійну компетентність і досягти професійного успіху за наявності умов бачення себе як фахівця у віртуально-професійних ситуаціях;
- управління собою у змодельованих професійних ситуаціях, що трансформується в уміння управляти своїм професійним розвитком [252].

Становлення і належний розвиток професійної ідентичності даватиме змогу молодому поколінню уникнути труднощів в усвідомленні себе як майбутнього фахівця, самопізнанні власної особистості, формуванні уявлень про професійну діяльність, сприятимуть комфортному входженню у професію і самореалізації у професійній діяльності.

На думку Н. Жигінаса, розвиток професійної ідентичності може відбуватися за такими напрямками:

- 1) розвиток потреб та інтересів;
- 2) формування домагань особистості щодо визначення того, якою людиною себе бачить;

3) глибоке усвідомлення себе, своїх можливостей і потреб [114].

Подібні підходи до напрямів формування професійної ідентичності відображені й у дослідженні А. Борисюк [36], яка висвітлює три напрями професійної ідентичності: ставлення до себе як професіонала; ставлення до професійної діяльності; ставлення до професійної спільноти.

Професійна ідентичність як один із провідних критеріїв становлення особистості фахівця-професіонала виконує певні функції. У своїй праці ми спиралися на інноваційні підходи до характеристики функціонального спектру, наведені в дослідженні А. Борисюк [36]. Автор аргументовано доводить, що професійна ідентичність спрямована на виконання таких функцій:

- забезпечення соціального статусу (професійної належності);
- розвитку самоповаги;
- формування особистісної безпеки та зниження тривожності;
- самовдосконалення;
- професійною й особистісною зростання;
- структурування життєвого часу і простору;
- пошуку особистісного сенсу життя [36].

Професійну ідентичність, на думку Т. Березіної, характеризує накладання образу професії (зі всіма її закономірностями) на особливості конкретної особистості [22]. У баченні вченої професійна ідентичність спрямована на реалізацію таких функцій:

- розвиток “професійного почуття”, тобто емоційного прийняття себе як людини, яка займається певною справою;
- усвідомлення власної ментальності, впевненості у власній професійній належності, самостійності й ефективності, переживання своєї професійної цільності та визначеності [22].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дав змогу виокремити концептуальні підходи до професійної ідентичності. Наприклад, загальна психологічна концепція спирається на Я-концепцію Р. Бернса [23], відповідно до якої людина намагається інтерпретувати події відповідно до власної Я-концепції, щоб забезпечити емоційно-ціннісне ставлення. Іншу думку має Е. Еріксон [380], у працях якого показано, що ідентичність формується внаслідок подолання кризи, а також наголошено на провідній ролі, особистісної мотивації та прийнятті життєво важливих рішень у ситуації професійного вибору.

Отже, формування ідентичності, на думку Е. Еріксона, постає як “процес одночасного відображення і спостереження, що триває на всіх рівнях психічної діяльності, за допомогою якого індивід оцінює себе з погляду того, як інші, на його думку, оцінюють його” [380].

Найбільш визнаною у психологічній науці вважають соціальну концепцію професійної ідентичності [380], запропоновану Х. Теджфелом і Дж. Тернером. Автори розглядають професійну ідентичність у вигляді когнітивної системи, ототожненої з Я-концепцією, що містить дві підсистеми:

- 1) особистісну професійну ідентичність, здатну самовизначитися в термінах фізичних, інтелектуальних і моральних якостей;
- 2) соціальну професійну ідентичність, що складається з окремих ідентифікацій і визначається належністю людини до різних соціальних категорій (раси, національності, статі тощо) [380].

З огляду на соціальну концепцію професійної ідентичності М. Марунець зазначає, що розгляд професійної ідентичності має базуватися на уявленні про те, що повсякденна соціальна нестабільність закономірно формує суб’єкта, який досить легко змінює свої соціальні ролі та відповідні ідентичності. Нині професію пов’язують із перспективою актуалізації особистості та самоствердження, досягнення бажаного матеріального й соціального статусу [243]. Таку ж думку, досліджуючи практичні механізми професійного діагностування, висловлює Т. Зеленська [123].

З точки зору діяльнісного підходу професійну ідентичність розглядають через поняття професійної продуктивності і зрілості. Дослідники вважають, що професійна ідентичність містить професійну орієнтацію і відбір, професійне навчання та адаптацію до певної професії. Науковці встановили, що на кожному психічному рівні можна виокремити чисті типи особистості залежно від обраної сфери діяльності та рівня розвитку відповідних здібностей [244, 266].

Зовнішні та внутрішні джерела формування професійної ідентичності виокремлює Л. Шнейдер. Зокрема внутрішніми джерелами становлення професійної ідентичності науковець вважає емоційно-позитивний фон, на якому відбувалось отримання інформації про професію, позитивне сприйняття себе як суб’єкта професійної діяльності; емоційно-позитивне сприйняття своєї належності до професійної спільноти; вдале засвоєння прав та обов’язків, норм і правил професійної діяльності, готовність фахівця взяти на себе професійну відповідальність, особливості прояву та самоприйняття

екзистенційного та функціонального “Я”, мотиваційну активність до реалізації себе в обраній професії [374].

Також Л. Шнейдер наголошує на пріоритетності зовнішніх джерел розвитку професійної ідентичності на початковому етапі навчання, насамперед інформаційно насиченого навколишнього середовища, з якого надходить інформація про об’єкт і суб’єкт праці, цілі та завдання, засоби здобуття освіти, вимоги професії до людини та ін.

Самостійне поставлення цілей та прагнення їх досягнути визначають новий рівень діяльності, що характеризується рефлексією. Проблематизація у професійній діяльності активізує критичне мислення особистості, процеси реконструювання діяльності, пошук оптимальних нормативних, тактичних і стратегічних схем, чіткіше виявляє властивості самоорганізації та саморозвитку всієї системи діяльності.

Нині навчання, зокрема професійне, часто зводиться до простої трансляції знань, а отже, становлення особистості професіонала відбувається здебільшого стихійно. Щоб цей процес став цілеспрямованим, необхідно виявити сучасні тенденції розвитку професійної ідентичності майбутніх фахівців у процесі їх навчання, оскільки в суспільстві з високим соціальним статусом професії професійна ідентичність є провідним фактором психологічного здоров’я людини, що дає їй відчуття стабільності та невпевненості у своїх силах.

Зазначимо, що на сучасному етапі розвитку психологічної й педагогічної науки накопичено достатній обсяг методологічних і текстологічних матеріалів, що містять різні взаємодоповнювані теоретичні та практичні підходи до вивчення професійної ідентичності, але виокремлюють в об’єкті дослідження різноманітні аспекти наукових феноменів “ідентичності” та “професійної ідентичності”.

На цей час недостатньо досліджено поєднання психологічних та педагогічних аспектів, а також не висвітлено питання сутності і змісту психолого-педагогічних основ формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії. Саме це є поштовхом до більш ґрунтовного дослідження структури професійної ідентичності.

Авторська концепція формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти містить такі положення:

1) формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти є підсистемою вищої освіти,

спрямованою на підвищення рівня професіоналізму, самоідентифікації, якості реабілітаційної діяльності та конкурентоспроможності фізичних терапевтів і ерготерапевтів;

2) процес формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти враховує чинники гуманізації вищої освіти майбутніх фізичних терапевтів, ерготерапевтів і відбувається в інформаційному освітньому середовищі вищої школи;

3) система формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії визначається вимогами ринку реабілітаційних послуг, майбутньою професійною діяльністю випускників та особливостями напряму професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії;

4) застосування інноваційних освітніх технологій спрямоване на підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти;

5) організація освітнього процесу формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти передбачає взаємодію із закладами охорони здоров'я та реабілітаційними установами.

Отже, ми розробили основні положення концепції формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти.

4.2. Модель системи формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти

Розроблення моделі системи формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти має за мету більш наочно дослідити особливості цього процесу.

Моделювання окреслюють у філософії науки як опосередкований метод пізнання об'єктів чи явищ, пряме вивчення яких занадто складне чи й неможливе [353]. Моделювати можна об'єкти, процеси, явища, але оригіналів цих об'єктів може не існувати в реальному світі, тому їх дослідження буде недоступним для науковця. Представлення результатів моделювання можливе як матеріальними, так і інформаційними засобами.

У Філософському енциклопедичному словнику моделювання визначено як метод дослідження об'єктів пізнання на їх моделях; побудову і вивчення моделей реально існуючих предметів і явищ (органічних і неорганічних систем, інженерних пристроїв, різних процесів – фізичних, хімічних, біологічних, соціальних) і конструйованих об'єктів для визначення чи поліпшення їх характеристик, раціоналізації способів побудови, управління тощо [356].

У ході моделювання як засіб дослідження застосовують модель (англ. model) речову, знакову або мисленнєву систему, яка відтворює, імітує, відображає принципи внутрішньої організації або функціонування об'єкта, його властивості, ознаки чи характеристики [98].

За іншим визначенням (О. Кочергін), модель – це уявна чи матеріально втілена система, яка відтворює об'єкт дослідження і здатна замінити його настільки, що й сама стає джерелом нової дослідної інформації [208]. Для створення моделі (незалежно, для якої галузі діяльності) у людини є як засоби свідомості, так і засоби матеріального світу.

У нашому дослідженні пропонуємо розуміти термін “модель” як інформаційно-знаковий аналог, що є уявно відображеною або матеріально втіленою системою, яка замінює якусь іншу, пов'язану з нею подібністю.

Модель в науці – будь-який образ (уявний чи умовний) будь-якого об'єкта, явища або процесу, а моделювання – одна з моделей відображення явищ і процесів реального світу, об'єктивний практичний показник контролю за істинністю наших знань, умінь і навичок [208].

Майже у всіх науках основним механізмом пізнання є процес побудови і використання моделей. Наприклад, І. Фролов характеризує моделювання як матеріальне або уявне імітування реально існуючої системи шляхом спеціального конструювання аналогів (моделей), для відтворення принципів організації і функціонування цієї системи [354].

Модель розуміють тут як засіб пізнання, головною особливістю якого є відображення. На думку А. М. Новікова, моделювання – це теоретичне або опосередковане вивчення об'єкта, в ході якого досліджують не сам об'єкт дослідження, а якусь допоміжну систему. Цю систему А. Новіков характеризує таким чином:

- 1) система має об'єктивно взаємодіяти з досліджуваним об'єктом;
- 2) система має бути здатною замінювати об'єкт у конкретних відносинах;

3) система, яку досліджують, може надати інформацію про сам об'єкт моделювання [260].

Одне з ключових визначень поняття “модель” у західній літературі дав В. Штофф у книзі “Моделювання і філософія». Учений зазначає, що “як модель розуміють такі подумки уявлену або матеріально реалізовану систему, яка, відображаючи або відтворюючи об'єкт дослідження, здатна замінювати його так, що її вивчення дає нову інформацію про цей об'єкт” [379].

За В. Штоффом, визначення моделі характеризується чотирма ознаками:

- 1) модель – подумки відображена або матеріально реалізована структура;
- 2) модель є об'єктом дослідження;
- 3) модель може замінити об'єкт;
- 4) дослідження моделі надає нову інформацію про об'єкт [379].

У працях І. Дичківської вказано, що побудова моделі пов'язано з абстрагуванням, що виражає одну з функцій моделі, а сама модель виконує роль засобу руху пізнання на двоєдиному діалектичному шляху пізнання від конкретної дійсності до її абстрактного відображення, від початкових, абстрактних образів до більш конкретного, цілісного відтворення дійсності у свідомості [97].

Педагогічне моделювання є одним з методів педагогічного дослідження. Як відомо, методи педагогічних досліджень – це способи пізнання педагогічної дійсності [214]. Специфіка педагогічного дослідження полягає у тому, що результати педагогічного впливу залежать від одночасної дії багатьох чинників, тому відсутність або зміна дії одного з них приводить до змін у всій системі і результати педагогічного процесу також змінюються. Одним із завдань педагогічного дослідження є встановлення педагогічних закономірностей як фактичних постійних і необхідних зв'язків між реальними феноменами педагогічного процесу [379].

Як зазначав А. Макаренко, педагогічне моделювання доцільно використовувати для вирішення таких педагогічних завдань, як планування й організація навчально-виховного процесу, оптимізація структури змісту навчання й виховання, побудова технологій навчально-виховного процесу [236].

Крім того, моделювання може допомогти у процесі виявлення і класифікації педагогічних законів та закономірностей, інтерпретації отриманих у ході педагогічного дослідження даних, перевірки поставленої гіпотези.

У процесі розроблення авторської системи формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти ми виходили з того, що саме метод моделювання дає змогу найбільш повно і точно описувати педагогічну систему.

У розробленій моделі ми виокремили такі структурні блоки: цільовий, теоретико-методологічний, змістовий, організаційно-технологічний та критеріально-діагностичний (рис. 4.1).

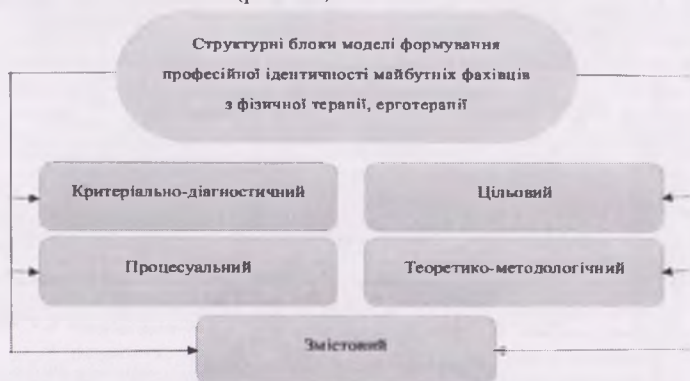

Рис. 4.1. Структурні блоки моделі формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти

На основі теоретичного аналізу наукової літератури та власного досвіду науково-педагогічної діяльності розроблено модель системи формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти.

Модель системи містить п'ять структурних блоків, за допомогою яких можна структурувати і конкретизувати мету, завдання, методологічні підходи, принципи, зміст структурних компонентів, форми, методи, засоби, етапи, функції, педагогічні умови, критерії, показники, рівні та результат (рис. 4.2).

Концептуально-стратегічні засади формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти

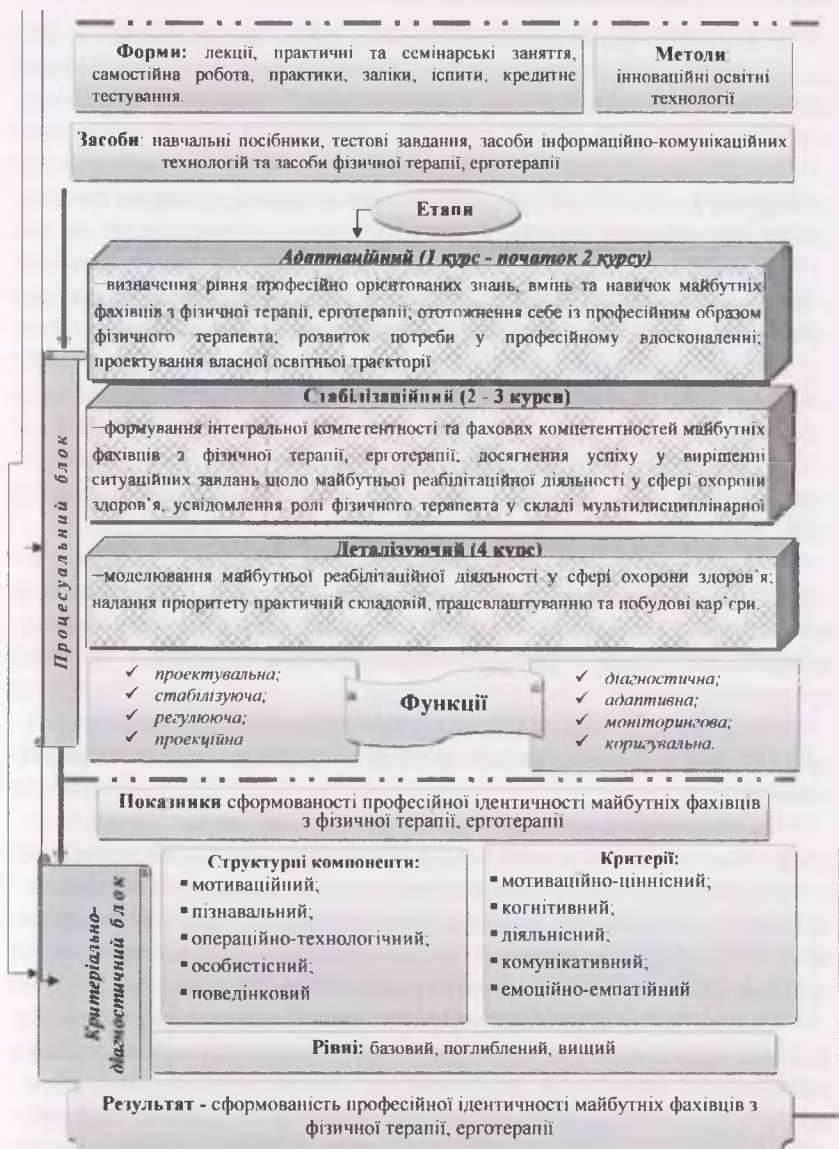

Рис. 4.2. Модель системи формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії

У визначенні цільового блоку моделі системи, ми зважили на те, що модель буде спрямовано на реалізацію формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти.

Це виявлятиметься в ефективній діяльності фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, а також ступені відповідності характеристик діяльності фахівця професійним нормам і стандартам.

Цільовий блок моделі системи містить мету (формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти) і завдання, спрямовані на досягнення визначеної мети:

– розвивати ціннісне ставлення майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до ефективної реабілітаційної діяльності у сфері охорони здоров'я;

– сформувати інтегральну компетентність та фахові компетентності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в освітньому процесі, якій здійснюється в закладах вищої освіти;

– спрямовувати зусилля майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії на аналіз прототипу професійної діяльності, вдосконалення професійної майстерності в сфері охорони здоров'я, проектування професійного образу фізичного терапевта та осмислення власної професійної позиції;

– професійно адаптувати майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до виконання фахових функцій у складі мультидисциплінарної команди.

Теоретико-методологічний блок містить концепцію формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти, методологічні підходи (акмеологічний, гносеологічний, особистісний, діяльнісний, аксіологічний, синергетичний та праксеологічний) і принципи (професійної спрямованості, систематичності, неперервності та наступності, єдності індивідуалізації і диференціації).

Принцип професійної спрямованості відображає підготовку фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до професійної діяльності, в якій сукупність знань, вмій і навичок дає змогу визначати шляхи та поліпшувати якість життя і руховий потенціал людини у сферах пропагування здорового способу життя, профілактики, лікування/ втручання, абілітації та

реабілітації. Надалі професійну підготовку буде вдосконалено у процесі трудової діяльності через систему підвищення кваліфікації та самоосвіту.

Цей принцип професійної спрямованості відображає побудову системи професійної підготовки фахівців з фізичної терапії, ерготерапії з урахуванням видів професійної діяльності: комплексне обстеження / оцінювання окремого пацієнта / клієнта або потреб групи клієнтів; оцінювання результатів отриманих у ході обстеження / оцінювання для прийняття клінічних рішень стосовно пацієнтів / клієнтів; встановлення діагнозу, прогнозу та розроблення плану втручання; надання консультації у межах своєї компетенції та визначення часу звернення пацієнтів / клієнтів до інших фахівців; виконання програми втручання / лікування; визначення результатів будь-якого втручання / лікування; надання рекомендацій щодо самостійної роботи.

Основними шляхами реалізації принципу професійної спрямованості визначено:

1) включення до змісту навчальних занять професійних прийомів і дій, які зумовляють успішність професійної діяльності фізичних терапевтів, ерготерапевтів;

2) включення в межі навчального процесу та навчальних дисциплін елементів і видів професійної діяльності фахівців з фізичної терапії, ерготерапії;

3) впровадження в навчальний процес методів і прийомів формування професійно значущих якостей особистості фахівця з фізичної терапії, ерготерапії;

4) включення в різні види навчальних практик питань з реалізації завдань фізичної терапії, ерготерапії.

Принцип систематичності є класичним принципом дидактики і базується на таких наукових положеннях: вплив на людину результативний тільки за умови його цілеспрямованості і системності (впорядкованості системи знань як змісту навчання); кожен навчальний предмет має свою наукову логіку, систему понять, що впливають одне з одного, а також власні закономірності, що відображають певні факти і явища.

Принцип систематичності пов'язаний із закономірностями пізнавальної та практичної діяльності учнів. Так, матеріал вважають засвоєним, якщо у того, хто навчається сформувалася система асоціацій і зв'язків між старими, засвоєними знаннями і новими. При цьому системність мислення

як характеристика розвинутого розуму означає, що мозок людини працює ефективніше, якщо отримує навантаження регулярно, систематично і певними порціями [203].

Систематичність означає також необхідність встановлення зв'язків між темами і розділами дисципліни, а також закріплення міжпредметних зв'язків, адже кожен, хто навчається, вивчає не одну дисципліну, а відразу кілька. Це сприятиме цілісному уявленню про досліджувані предмети, розумінню взаємозв'язків і взаємозумовленості між різноманітними предметами і явищами. Також цей принцип відображає процесуальний бік навчання, який потрібно вибудовувати в певній системі.

Підготовка фахівця з фізичної терапії, ерготерапії як керований систематизований процес потребує планування і дій відповідно до розроблених програмно-методичних матеріалів, що визначає систему роботи викладача у процесі професійної підготовки і дає змогу структурувати навчальний матеріал. Систематичність також має виявлятися в організації процесу навчання та визначенні вимог до студентів у системі проведення кожного заняття. Систематичною має бути і робота самого студента у підготовці до занять та роботі в ході занять.

У майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у процесі професійної підготовки необхідно сформуванати систему знань про людину, її здоров'я, способи його збереження і зміцнення, систему спеціальних умінь у діяльності в галузях фізичної терапії, ерготерапії. Для цього слід дотримуватися таких вимог реалізації принципу систематичності:

1) регулярно і системно надавати навчальний матеріал про професійну майстерність фізичних терапевтів, ерготерапевтів в межах предметів, які вивчають студенти;

2) визначити логіку вивчення дисципліни, її розділи і теми;

3) розробити понятійний апарат професійно орієнтованих дисциплін;

4) сформуванати вимоги до студентів з вивчення дисципліни та забезпечити систематичність їх підготовки до занять;

5) забезпечити систематичність педагогічних впливів на студентів під час вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

Принцип неперервності і наступності відображає послідовність процесу підготовки в часі, його структурованість та етапність. Також у цьому принципі виражається тимчасова і просторова пов'язаність етапів професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

Неперервність означає побудову системи підготовки від початку професійного навчання. Хід професійної підготовки реалізується як поступальний рух, спрямований на освоєння нових знань в межах окремих дисциплін і на основі міждисциплінарних зв'язків, на вибудовування системи практичної підготовки, що дає змогу освоювати професійні уміння, технології і формувати професійно значущі якості особистості майбутнього фахівця. Механізмом неперервності у професійній підготовці є наступність, що передбачає збереження на кожному етапі підготовки базових знань, базових умінь і якостей особистості, сформованих на попередніх етапах.

Реалізація принципу неперервності і наступності в системі вертикалі дає змогу підвищувати рівень професійної підготовки. Умовами реалізації принципу неперервності і наступності сформульовано:

- 1) розподіл професійної підготовки на весь період навчання у ЗВО на основі міжпредметних зв'язків;
- 2) структурування процесу підготовки до професійної діяльності (виокремлення його етапів);
- 3) визначення завдань і змісту підготовки відповідно до етапів і рівня готовності майбутніх фахівців до сприйняття нової інформації;
- 4) визначення результатів кожного етапу підготовки як проміжних рівнів, на основі яких триватиме засвоєння нового матеріалу;
- 5) забезпечення єдності теоретичної і практичної спрямованості підготовки;
- 6) визначення форм організації навчальної роботи, що забезпечують наступність і безперервність процесу професійної підготовки.

Принцип єдності індивідуалізації та диференціації в педагогічній науці пов'язаний з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей. В його межах "індивідуалізацію" розглянуто як виокремлення особливостей кожного індивіда, адже кожна людина є неповторною індивідуальністю, яка визначається єдністю і цілісністю розвитку. У кожної людини є свої потреби, індивідуальні задатки, схильності і здібності. Звідси підхід до студента слід реалізовувати з урахуванням його індивідуальних особливостей. З іншого боку, індивідуалізація може не передбачати урахування індивідуальних особливостей кожного, а припускати певну диференціацію, тому що досить складно повністю індивідуалізувати процес професійної підготовки [197].

Однак з позицій цього принципу слід відстежувати індивідуальний процес зростання кожного індивіда, включеного у процес професійної підготовки. Індивідуалізація і диференціація проявляються в технологіях підготовки майбутніх фахівців, визначенні та відборі змісту такої підготовки, розробленні документів планування, навчальних посібників, методичних рекомендацій, організації та проведенні різних форм навчальної роботи в межах професійної підготовки до діяльності у галузях фізичної терапії, ерготерапії. Реалізація цього принципу в системі професійної підготовки дасть змогу орієнтувати майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії на самопізнання, саморозвиток, самооцінку, вибудовування власної “Я-концепції” як людини, спеціаліста, неповторної особистості. У процесі підготовки фахівця принцип може бути реалізований за такими вимогами:

- 1) вивчення індивідуальних особливостей студентів і їх ставлення до проблем фізичної терапії, ерготерапії;
- 2) вибудовування індивідуального підходу в ході професійної підготовки з урахуванням індивідуальних особливостей студентів;
- 3) урахування індивідуальних досягнень кожного в ході професійної підготовки;
- 4) вироблення індивідуального стилю професійної діяльності;
- 5) урахування індивідуалізації та диференціації під час реалізації технологій професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

Змістовий блок моделі системи містить практичну, науково-дослідну та теоретичну складові.

Практична складова: оволодіння професійно орієнтованими вміннями та навичками у процесі проведення практик.

Науково-дослідна складова: залучення студентів до проведення наукових досліджень у студентських наукових гуртках, до участі в студентських олімпіадах і науково-практичних конференціях.

Теоретична складова: оволодіння професійно орієнтованими знаннями з освітніх компонентів освітньо-професійної програми “Фізична терапія” першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 227 “Фізична терапія, ерготерапія” галузі знань 22 “Охорона здоров’я”.

Процесуальний блок моделі системи містить такі складові: форми, методи, засоби, етапи та функції.

Форми: лекції, практичні та семінарські заняття, самостійна робота, практики, заліки, іспити, кредитне тестування.

Методи: інноваційні освітні технології.

Засоби: навчальні посібники, тестові завдання, засоби інформаційно-комунікаційних технологій та засоби фізичної терапії, ерготерапії.

Систему формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії доцільно реалізовувати за такими послідовними етапами:

– адаптаційний етап (1 курс-початок 2 курсу) – визначення рівня професійно орієнтованих знань, вмінь та навичок майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії; ототожнення себе із професійним образом фізичного терапевта; розвиток потреби у професійному вдосконаленні; проектування власної освітньої траєкторії;

– стабілізаційний (2-3 курси) – формування інтегральної компетентності та фахових компетентностей майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії; досягнення успіху в вирішенні ситуаційних завдань щодо майбутньої реабілітаційної діяльності у сфері охорони здоров'я та усвідомлення ролі фізичного терапевта у складі мультидисциплінарної команди;

– деталізуючий (4 курс) – моделювання майбутньої реабілітаційної діяльності у сфері охорони здоров'я; надання пріоритету практичній складовій, працевлаштуванню та побудові кар'єри.

Система формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії реалізовуватиме такі функції:

– проектувальна – полягає в опануванні змістом освітніми компонентами та прогнозуванні результату професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії;

– стабілізуюча – полягає у забезпеченні необхідного ступеня професійного центризму і стійкої професійно-ментальної позиції, параметрами якої є константність (здатність до спротиву змінам), адаптивність (здатність до руйнування неадекватних професійних стереотипів), дистантність (уявлення про місце професії в семантичному, інформаційному й міжкультурному професійному просторі);

– регулююча – дає змогу майбутньому фізичному терапевту, ерготерапевту розвиватися і культивувати вищий рівень професіоналізму, визнаний професійним співтовариством; діагностична – передбачає оціню-

вання практичної діяльності майбутнього фізичного терапевта, ерготерапевта, оцінювання спеціальними знаннями, вміннями і навичками з проведення реабілітаційної роботи з хворими різних нозологічних груп, виявлення помилок;

– проєкційна – передбачає побудову змісту реабілітаційної роботи з урахуванням потреби та інтересів хворих, можливостей матеріальної бази, власного досвіду; визначення короткострокових і довгострокових цілей на кожному реабілітаційному етапі; добір видів діяльності, планування самостійної роботи хворих з метою розвитку їх здібностей, обрання форм, методів і засобів фізичної терапії, ерготерапії в їх оптимальному поєднанні;

– діагностична – передбачає оцінювання практичної діяльності майбутнього фізичного терапевта, ерготерапевта, оцінювання спеціальними знаннями, вміннями і навичками з проведення реабілітаційної роботи з хворими різних нозологічних груп, виявлення помилок;

– адаптивна – спрямована на усвідомлення відповідальності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії щодо вирішення професійних завдань, на ефективну їх навчальну і науково-дослідну діяльність;

– моніторингова – передбачає самоаналіз, оцінювання майбутнім фізичним терапевтом, ерготерапевтом власної пізнавальної діяльності, моніторинг успішності і ефективності професійної діяльності;

– коригувальна – передбачає на основі виявленого рівня знань, умінь і навичок, труднощів, недоліків, причин неуспішності вжиття заходів для усунення прогалин у знаннях і компетенціях майбутнього фізичного терапевта, ерготерапевта.

Система формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії набуває ефективності у разі дотримання таких педагогічних умов:

– інтенсифікація змістового наповнення освітніх компонентів освітньо-професійної програми “Фізична терапія” першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 227 “Фізична терапія, ерготерапія” галузі знань 22 “Охорона здоров’я” відповідно до особливостей реабілітаційної діяльності у сфері фізичної терапії;

– інтеграція в освітньому процесі модульних технологій навчання, проблемно орієнтованого навчання, командно орієнтованого навчання, навчання на основі вирішення ситуаційних завдань, проєктно орієнтованого навчання та інформаційно-комунікаційних технологій;

- організація неформальної освіти майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії;
- розвиток творчого потенціалу та професійної майстерності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у процесі проведення клінічних практик.

Критеріально-діагностичний блок моделі системи охоплює структурні компоненти (мотиваційний, пізнавальний, операційно-технологічний, особистісний, поведінковий) професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, які формуються в закладах вищої освіти; критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, комунікативний та емоційно-емпатійний), показники та рівні (базовий, поглиблений, вищий) сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

Мотиваційний компонент передбачає наявність мотивів для отримання вищої освіти за спеціальністю 227 “Фізична терапія, ерготерапія”, зацікавленості студентів до навчальної діяльності, позитивної мотивації до виконання професійної діяльності, відповідальності за результати застосування засобів фізичної терапії, прагнення до самореалізації і самовдосконалення. Пізнавальний компонент передбачає обізнаність, срудичію та наявність сукупності знань щодо основних професійних функцій фізичного терапевта; складових клінічної і позаклінічної діяльності фізичного терапевта, загальних і професійних компетентностей асистента фізичного терапевта, професійного та кількісного складу мультидисциплінарної команди, основних завдань та ролі фізичного терапевта у складі мультидисциплінарної команди, методик проведення реабілітаційних процедур з хворими різних нозологічних груп, визначення реабілітаційного потенціалу та прогнозу, цілей реабілітації та складання індивідуальної програми фізичної терапії. Операційно-технологічний компонент характеризується наявністю вмінь та навичок щодо ефективної реалізації реабілітаційної діяльності, планування та впровадження реабілітаційної діяльності з урахуванням сучасних технологій, що ґрунтуються на науково-доказовій медицині, моделювання функцій професійної діяльності. Особистісний компонент відображає наявність здібностей студентів до встановлення ефективних взаємовідносин та комунікації з пацієнтами, колегами і членами мультидисциплінарної команди фахівців. Поведінковий компонент характеризується здібностями

студентів управляти своїми емоціями та поведінкою, наявністю знань про прийоми і методи, які дають змогу регулювати емоції та поведінку інших людей.

Критеріями сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії визначено: (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, комунікативний, емоційно-емпатійний) та рівні - базовий, поглиблений, вищий. Показниками сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за мотиваційно-ціннісним критерієм є рівень: усвідомлення суспільної значущості майбутньої професійної діяльності; позитивної мотивації до використання засобів фізичної терапії; пізнавальної зацікавленості та потреби у самовдосконаленні; бажання й потреби у використанні сучасних методик, реабілітаційних технологій та засобів фізичної терапії. Показниками сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за когнітивним критерієм є рівень знань щодо: особливостей реабілітаційної діяльності; понятійного апарату і термінології в сфері охорони здоров'я, сучасних реабілітаційних технологій у сфері охорони здоров'я. Показниками сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за діяльнісним критерієм є рівень: професійно орієнтованих умінь і навичок у сфері фізичної терапії, ерготерапії; вмінь і навичок побудови реабілітаційних програм; вмінь і навичок вирішення ситуаційних завдань; вмінь і навичок створення власної креативної професійної траєкторії. Показниками сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної, ерготерапії за комунікативним критерієм є рівень: розуміння важливості встановлення і підтримування контактів з пацієнтами / клієнтами, членами мультидисциплінарної команди; забезпечення ефективного спілкування і взаємодії з оточуючими; усвідомлення ролі етичності у професійній діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта. Показниками сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за емоційно-емпатійним критерієм є рівень: потреби у схваленні; вольового потенціалу і потреби у пошуках відчуттів; усвідомлення ролі емпатії у професійній діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта. Результатом є сформована професійна ідентичність майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

Отже, розроблено модель системи формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти, яка складається з цільового, теоретико-методологічного, змістового, процесуального та критеріально-діагностичного блоків.

Висновки до четвертого розділу

Розроблено авторську концепцію формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти, яка містить такі положення: 1) формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти є підсистемою вищої освіти, спрямованою на підвищення професіоналізму, самоідентифікації, якості реабілітаційної діяльності та конкурентоспроможності фізичних терапевтів і ерготерапевтів; 2) процес формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти враховує чинники гуманізації вищої освіти майбутніх фізичних терапевтів, ерготерапевтів і відбувається в інформаційному освітньому середовищі вищої школи. 3) система формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії визначається вимогами ринку реабілітаційних послуг, майбутньою професійною діяльністю випускників та особливостями напряму професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії; 4) застосування інноваційних освітніх технологій спрямоване на підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти; 5) організація освітнього процесу формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти передбачає взаємодію із закладами охорони здоров'я та реабілітаційними установами.

В розробленій моделі виокремлено цільовий, теоретико-методологічний, змістовий, організаційно-технологічний та критеріально-діагностичний блоки, за допомогою яких можна структурувати і конкретизувати мету, завдання, методологічні підходи, принципи, зміст структурних компонентів, форми, методи, засоби, етапи, функції, педагогічні умови, критерії, показники, рівні сформованості та результат.

Вказано, що систему формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії доцільно реалізовувати за такими послідовними етапами: адаптаційний етап (1 курс-початок 2 курсу); стабілізаційний (2-3 курси); деталізуючий (4 курс). Система формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії реалізовуватиме такі функції: проектувальну, стабілізуючу, адаптивну, регулюючу, проєкційну, діагностичну, моніторингову, коригувальну.

Результатом є сформована професійна ідентичність майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

РОЗДІЛ 5

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЕРГОТЕРАПІЇ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

5.1. Інтенсифікація змістового наповнення освітніх компонентів освітньо-професійної програми “Фізична терапія” першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 227 “Фізична терапія, ерготерапія” галузі знань 22 “Охорона здоров’я”

Професійно орієнтовані освітні компоненти освітньо-професійної програми “Фізична терапія” першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 227 “Фізична терапія, ерготерапія” мають на меті підготовку фахівця, здатного розробляти індивідуальні реабілітаційні стратегії з метою відновлення здоров’я, функціональних можливостей, адаптації до навколишніх умов та реалізовувати програми для відновлення функціонального стану і профілактики захворювань, запобігання ускладненням та інвалідизації, вироблення нових рухів, компенсаторних навичок, аналізувати ефективність реабілітаційних технологій.

Особливостями освітньо-професійних програм є орієнтованість на опанування дисциплін циклу професійної підготовки, набуття студентами сучасних знань основ фізичної терапії, умінь раціонально використовувати ефективні реабілітаційні програми для осіб із різними нозологіями у подальшій професійній діяльності.

Розроблена нами освітньо-професійна програма “Фізична терапія” для студентів першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 227 “Фізична терапія, ерготерапія” Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая викладено у вільному доступі за посиланням <https://istu.edu.ua> (рис. 5.1).

Охарактеризуємо зміст освітніх компонентів, передбачених освітньо-професійною програмою Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая: “Вступ до спеціальності”, “Теорія і практика фізичної терапії”, “Професійна майстерність (за професійним спрямуванням)”.

НАВИГАЦІЯ

Галузь знань – Охорона здоров'я – спеціальність 227 – Фізична терапія, ерготерапія – (Фізична реабілітація)

ЗАГАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ

Фізична терапія, ерготерапія (фізична реабілітація) – це спеціальність, присвячена процесам фізичної реабілітації, оцінки та контролю ефективності діяльності людини, а також доведення людини до максимального рівня життя. У цьому процесі важливу роль відіграють спеціалісти фізичної реабілітації, які працюють в різних сферах діяльності.

Комплекс реабілітаційних заходів, у тому чи іншому випадку, повинен проводити з наміром для повернення людини до здоров'я. Проводяться вони за індивідуальними програмними програмами як в амбулаторних центрах, так і в спеціалізованих центрах реабілітації, центри, спеціалізованих самопоміччю поліклінік тощо.

Застосування реабілітаційних заходів

Найбільш ефективні реабілітаційні заходи застосовуються у спеціалізованих реабілітаційних центрах (ортопедичних, неврологічних, судинних і т.д.), під контролем і наглядом спеціалістів реабілітаційної спеціальності: фізичної реабілітації, фізіотерапевтичних, психологічних, логопедичних, педагогічних, соціальних тощо. В цих центрах люди переживають стандартні процедури, пов'язані з завершеним лікуванням та досягнення реабілітації у межах індивідуального лікування.

Основні засоби фізичної реабілітації

Фізична терапія, ерготерапія (фізична реабілітація) може проводитися наступними засобами: лікування фізичною культурою, лікувальний масаж, фізіотерапія, механотерапія, протезування і нестандартні засоби і інструменти. Підприємство спеціалістів фізичної реабілітації, послідовність застосування її форм і методів визначається характером порушень, захворювання і загальним станом хворого, періодами і етапами реабілітації, руховими режими.

Спеціальність – Фізична терапія, ерготерапія (Фізична реабілітація)

Рис. 5.1. Фрагмент сторінки “Галузь знань “Охорона здоров'я” спеціальність 227 “Фізична терапія, ерготерапія”

Метою освітнього компонента “Вступ до спеціальності” є формування у першокурсників системи знань та уявлень про сферу майбутньої професійної діяльності і професію фахівців галузі фізичної терапії та ерготерапії.

Основні завдання освітнього компонента:

- вивчити історичні аспекти становлення та розвитку фізичної терапії, фізичної реабілітації та ерготерапії у світі та Україні;
- вивчити програмно-нормативні та організаційні засади галузі фізичної терапії;
- дослідити особливості системи вищої освіти та кадрове забезпечення галузі в Україні.

За результатами вивчення освітнього компонента “Вступ до спеціальності” студенти повинні знати:

- галузеву термінологію;
- нормативні документи в галузі фізичної терапії та сфері вищої освіти;

- сферу професійної діяльності фахівців із фізичної ієрапії;
- сучасну систему підготовки і професійної діяльності фізичних терапевтів та ерготерапевтів.

Студенти повинні вміти:

- користуватися програмно-нормативними документами;
- орієнтуватися в закономірностях формування і здійснення державної політики в галузі фізичної терапії, ерготерапії, в системах підготовки і професійної діяльності фізичних терапевтів, ерготерапевтів;
- аналізувати сучасні процеси розвитку фізичної терапії;
- виконувати науково-дослідну та методичну роботу.

На вивчення освітнього компонента “Вступ до спеціальності” відведено 90 год, 3 кредити ECTS.

Змістовий модуль I передбачає набуття майбутніми фахівцями з фізичної терапії, ерготерапії загальних уявлень про фізичну терапію, ерготерапію в системі охорони здоров'я.

Тема 1 “Фізична терапія. Визначення основних термінів” передбачає вивчення таких розділів: фізична терапія, ерготерапія в охороні здоров'я; роль і місце фізичної терапії в охороні здоров'я.

Тема 2 “Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку фізичної терапії та кваліфікаційні вимоги до фахівців фізичної терапії, ерготерапії” передбачає вивчення таких розділів: поняття про фізичну терпію, організаційні основи реабілітації; права, обов'язки та кваліфікаційні вимоги до фізичного терапевта, ерготерапевта.

Змістовий модуль II передбачає вивчення майбутніми фахівцями з фізичної терапії, ерготерапії змістового наповнення професійної діяльності у сфері фізичної терапії, ерготерапії.

Тема 3 “Професійна діяльність фізичного терапевта” передбачає вивчення змістового наповнення клінічної та позаклінічної діяльності фахівців з фізичної терапії.

Тема 4 “Практична клінічна діяльність фізичного терапевта” і передбачає вивчення студентами етичного кодексу і правил поведінки, затверджених професійною національною організацією фізичної терапії, поняття про пряме скерування, складових реабілітаційного обстеження, форм та методів реабілітаційного впливу, етапів навчання та інструктажу пацієнтів/клієнтів і членів їхніх родин, а також заходів профілактики.

Тема 5 “Система кадрового забезпечення професійної діяльності фахівців з фізичної терапії, ерготерапії” передбачає вивчення таких розділів: структура вищої освіти в Україні; система ступеневої освіти у галузі охорони здоров'я; освітньо-кваліфікаційні рівні та структура підготовки фахівців із фізичної терапії, ерготерапії; професійні характеристики фахівців із фізичної терапії, ерготерапії.

У процесі викладання освітнього компонента “Вступ до спеціальності” для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачено застосування таких навчальних технологій, як робота в малих групах, семінари, презентації.

Засобами діагностування успішності навчання студентів є:

– поточний контроль (поточне вибіркове експрес-опитування на лекціях; перевірка готовності та опитування на семінарському занятті, опитування на групових консультаціях та індивідуальних заняттях; виконання індивідуальних навчальних завдань (тематичних есе, контрольних робіт, підготовки та публічного захисту тематичних рефератів), самоконтроль;

– модульний контроль (письмово у формі тестування);

– підсумкові модульні контрольні роботи (підсумкові тестові завдання).

Поточне модульне оцінювання знань студентів проводять на кожному занятті (лекції, практичному занятті) за такою шкалою рейтингових балів:

– аудиторна робота – 20 балів (робота на лекціях з оцінюванням результатів засвоєння теоретичного матеріалу від 1 до 3 балів);

– участь у практичних роботах – 3–6 балів, опитування – 2–4 бали, відсутність на практичному занятті – 0 балів;

– самостійна робота – 20 балів (завдання не зараховане – 0 балів, завдання не подане вчасно – мінус 2 бали);

– індивідуальні завдання – 7 балів.

Студентам, які беруть участь в олімпіадах, наукових гуртках додатково можуть бути нараховані за виконання творчих індивідуальних завдань 5–10 балів.

Кожної чверті модульному контролю підлягає навчальний матеріал кожного модуля за видом занять (лекції, практичні роботи) у формі тестування.

У ході тестування студентам пропонують варіанти тестів, кожен з яких містить питання першого, другого і третього рівнів складності.

Модульний контроль проводять на 7-му тижні кожної чверті за розкладом навчальних занять. Під час оцінювання модулів має бути врахований поточний контроль за якістю засвоєння знань – до 40% від загального змісту оцінки.

Інші 60% змісту оцінки формують за рахунок підсумкового модульного контролю з дисципліни (тест). Результати модульного контролю проставляють у відомість за 100-бальною шкалою з урахуванням поточного модульного контролю та підсумкової оцінки, отриманої за модульний контроль (тест). За відсутності студента на контрольному заході у відомість ставлять “не з’явився”.

Під час виставлення оцінок у кредитну книжку бали переводять в оцінки за національною шкалою та шкалою ECTS.

Семестровий контроль реалізують через визначення середньозваженого бала результатів модульних контролів. Семестровий контроль є одночасно підсумковим, його використовують як критерій виконання студентом навчального плану і підставу для адміністративних заходів відповідно до чинного законодавства щодо переведення, відрахування та поновлення студентів.

Підсумковий контроль реалізують через визначення середньозваженого бала результатів усіх модульних контролів. Результати використовують для заповнення додатка до диплома та як підставу для адміністративних заходів відповідно до чинного законодавства щодо переведення, відрахування та поновлення студентів.

На вивчення освітнього компонента “Теорія і практика фізичної терапії” відведено 180 год, 6 кредитів ECTS. Дисципліну викладають студентам, щоб сформувати у них здатність визначати ефективність занять фізичними вправами, компетентно орієнтуватися і розуміти суть інформації стосовно стану здоров’я, патоморфологічних та патофізіологічних процесів відповідно до діагнозу пацієнта; розробляти і планувати індивідуальні програми фізичної терапії, ерготерапії; відновлювати і вдосконалювати рухові функції пацієнта у процесі проведення фізичної терапії; здійснювати поточний контроль за функціональним станом пацієнта та ефективністю застосованих технологій фізичної терапії у процесі роботи.

Основними завданнями вивчення освітнього компонента згідно з робочою навчальною програмою “Теорія і практика фізичної терапії” є:

- засвоєння сучасних теоретичних знань про обстеження і дослідження функціонального стану основних систем організму;

- засвоєння принципів використання засобів фізичної терапії, ерготерапії;

- розуміння принципів складання алгоритму індивідуальної програми фізичної терапії;

- засвоєння методичних підходів до організації процедури фізичної терапії хворих різних нозологічних груп.

Згідно вимог освітньо-професійної програми студенти мають знати:

- завдання та значення освітнього компонента “Теорія і практика фізичної терапії”;

- принципи фізичної терапії, ерготерапії;

- традиційні та альтернативні засоби і методи фізичної терапії, ерготерапії;

- особливості проведення процедур фізичної терапії;

- механізми впливу засобів фізичної терапії на стан здоров’я пацієнтів;

- методи оцінювання функціонального стану хворих;

- методiku реабілітаційного обстеження стану здоров’я хворих.

Відповідно до вимог освітньо-професійної програми студенти повинні вміти:

- вирішувати професійні завдання;

- застосовувати реабілітаційні технічні системи та пристосування;

- узагальнювати передовий науковий і технічний досвід;

- розробляти індивідуальну програму реабілітації та використовувати різні методи досліджень при захворюваннях органів та систем, різних травмах та пошкодженнях;

- аналізувати одержані результати та оцінювати ефективність розробленої програми реабілітації.

Згідно з робочою навчальною програмою освітнього компонента “Теорія і практика фізичної терапії” змістовий модуль I передбачає вивчення майбутніми фахівцями з фізичної терапії, ерготерапії загальних понять фізичної терапії.

Тема 1 “Етапи розвитку фізичної терапії, основні принципи та завдання, організаційні форми фізичної терапії” передбачає вивчення таких

розділів: вступ до дисципліни, її структура, особливості; історія виникнення, етапи розвитку фізичної терапії, ерготерапії в Україні і світі; визначення сучасного поняття реабілітації, її видів; фізична терапія, її особливості; основні принципи та завдання, етапи та організаційні форми фізичної терапії; основні складові фізичної терапії; термінологічний словник; основні принципи фізичної терапії; організаційні форми фізичної терапії; реабілітаційний період, інтенсивність реабілітаційної допомоги; стратегія відновлення, стратегія компенсації; мультидисциплінарна команда; проведення фізичної терапії у гострому, підгострому та довготривалому періодах; показники реабілітаційного обстеження, європейські стандарти, оцінювання, реабілітаційний прогноз; початок програми фізичної терапії, індивідуальна програма фізичної терапії; симптоми, синдроми, порушення; засоби та методи обстеження у фізичній терапії при порушеннях серцево-судинної, дихальної, нервової систем та опорно-рухового апарату; засоби та методи реабілітаційного впливу при порушеннях систем організму.

Тема 2 “Класифікація основних категорій життєдіяльності” передбачає вивчення таких розділів: шкали кількісного оцінювання стану хворих різних нозологічних груп; показання і протипоказання до призначення реабілітаційної програми; реабілітація в гострому, підгострому та довготривалому періодах; класифікація основних категорій життєдіяльності та їх обмежень за ступенем вираженості; ступені здатності до самообслуговування, самостійного пересування, навчання, трудової діяльності, орієнтації, спілкування, контролю за власною поведінкою.

Тема 3 “Основні принципи діагностики у фізичній терапії” передбачає вивчення таких розділів: реабілітаційне обстеження; форма комплексного обстеження; мануально-м’язове тестування; визначення цілей фізичної терапії; основні контингенти хворих для амбулаторної реабілітації; тривалість реабілітаційного курсу залежно від нозології; обсяг реабілітаційних заходів залежно від рівня реабілітаційної допомоги; базові компоненти обстеження та контролю за станом пацієнтів фізичним терапевтом при порушеннях серцево-судинної, дихальної, нервової систем та опорно-рухового апарату; методологія складання приблизних програм реабілітації та комплексів лікувальної гімнастики для хворих різних нозологічних груп.

Змістовий модуль II спрямований на здобуття студентами знань та умінь з використання засобів фізичної терапії.

Тема 4 “Особливості кінезіотерапії та масажу у фізичній терапії” передбачає вивчення таких розділів: основні методи та засоби кінезіотерапії; механізми лікувальної дії фізичних вправ – загальних, гімнастичних, спеціальних; принципи тренування, вплив фізичних вправ на організм хворого; основні засоби кінезіотерапії – фізичні вправи, їх види; вправи на розтягування, ізометричні, коригуючі, на координацію рухів; дихальні рефлекторні та спеціальні вправи; визначення ефективності занять кінезіотерапією; систематична реєстрації особистих показників стану здоров'я: функціонального стану систем (серцево-судинної, дихальної, нервової, м'язово-рухового апарату), самопочуття, фізичного розвитку та фізичної підготовленості у щоденнику самоконтролю; поширені функціональні тести і проби – Купера, Генчі, Штанге, Летунова, Яроцького тощо для визначення рівня фізичного розвитку та фізичної підготовленості.

Тема 5 “Технічні та фізіотерапевтичні засоби” передбачає вивчення таких розділів: поняття механотерапії, показання та протипоказання до застосування; методика механотерапії, умови та дозування фізичного навантаження; апарати механотерапії блокового і маятникового типу, принципу важеля, показання та протипоказання до їх використання; дозування фізичного навантаження під час відновлення м'язової сили, рухливості суглобів; поняття фізіотерапії; механізми лікувальної дії фізичних чинників; класифікація фізичних преформованих чинників; показання та протипоказання до застосування фізіотерапії.

Тема 6 “Складання комплексних індивідуальних програм фізичної терапії” передбачає вивчення таких розділів: складові програми фізичної терапії (реабілітаційне обстеження, огляд, оцінювання, діагностика порушень, інтенсивність реабілітаційної допомоги, реабілітаційний прогноз, реабілітаційне втручання); планування (формування технологій втручання, контроль); оформлення програми фізичної терапії; поставлення цілей у SMART-форматі, вибір періодів, етапів фізичної терапії, рухових режимів, періодів кінезіотерапії залежно від контингенту хворих (терапевтичного, травматологічного, нервового, хірургічного профілів); складання програми з використанням терапевтичних вправ, тренувань рухових умінь і навичок, постізометричної релаксації, масажу, префор-

мованих лікувальних чинників тощо; складання блок-схеми індивідуальної програми фізичної терапії за обраною темою.

Засобами діагностування успішності навчання студентів є:

- 1) 8 відповідей (кожного студента в середньому) на 13 практичних питаннях;
- 2) експрес-контроль на 8 лекціях тривалістю 5–10 хв;
- 3) виконання однієї модульної контрольної роботи;
- 4) захист ДКР (домашньої контрольної роботи).

Особливістю освітнього компонента “Теорія і практика фізичної терапії” є те, що однією з форм самостійної роботи студентів визначено виконання індивідуальної навчально-дослідної роботи у вигляді курсової роботи на відповідну тему з освітнього компонента “Теорія і практика фізичної терапії”.

Курсова робота з освітнього компонента має за мету сформувати у студентів вміння та навички зі складання індивідуальних програм фізичної терапії на основі правильного використання лікувально-реабілітаційних заходів, наукових методів і прийомів їх проведення, грамотної інтерпретації отриманих результатів.

Курсова робота як індивідуальне дослідно-практичне завдання сприяє поглибленому вивченню навчальної дисципліни, систематизації і закріпленню здобутих знань. У процесі її написання студент набуває досвіду ведення наукового дослідження, вчиться логічно викладати матеріал, аргументувати власні судження, використовувати теоретичні знання для практичного вирішення реабілітаційних завдань.

Курсову роботу студенти виконують, щоб продемонструвати такі результати навчання:

- 1) знання:
 - засвоєння сучасних теоретичних знань про обстеження і дослідження функціонального стану основних систем організму;
 - засвоєння принципів використання засобів фізичної терапії, ерготерапії;
 - розуміння принципів складання алгоритму індивідуальної програми з фізичної терапії,
 - засвоєння методичних підходів до організації процедури фізичної терапії хворих різних нозологічних груп.

- 2) вміння:

- вирішувати професійні завдання;
- узагальнювати передовий науковий і технічний досвід;
- розробляти індивідуальну програму реабілітації та використовувати різні методи досліджень при захворюваннях органів та систем, різних травмах та пошкодженнях;
- аналізувати одержані результати та оцінювати ефективність розробленої програми реабілітації.

3) досвід (навички):

- проводити процедури фізичної терапії;
- застосовувати механізми впливу засобів фізичної терапії на стан здоров'я пацієнтів;
- використовувати методи оцінювання функціонального стану хворих; послуговуватися методикою обстеження стану здоров'я хворих.

Курсова робота має містити теоретичний, аналітичний та прогностичний розділи. Обсяг основного тексту курсової роботи – 30–35 аркушів, оформлених відповідно до державного стандарту.

Курсова робота повинна стати результатом завершеного дослідження за певною темою, мати внутрішню єдність і свідчити про те, що автор володіє методами проведення аналізу і спроможний самостійно вирішувати практичні завдання із підвищення ефективності проведення реабілітаційної програми.

У виконанні курсової роботи передбачені кілька організаційно автономні, але взаємопов'язані за змістом етапи:

- вибір теми;
- складання програми дослідження та графіку виконання курсової роботи;
- відбір літератури;
- вивчення відібраних джерел інформації;
- написання тексту;
- технічне оформлення роботи.

Послідовність етапів зумовлена ступенем складності проблеми, специфікою поставленої мети, характером зібраного фактичного матеріалу тощо.

Кафедра розробляє і пропонує студентам тематику курсових робіт, а також призначає наукових керівників, які надають кожному студенту наукові та методичні консультації, контролюють виконання робіт, готують висновки про її готовність до захисту у комісії у складі двох і більше

викладачів. Студент може виконувати роботу за власною темою (при погодженні кафедри), що не входить до списку рекомендованих кафедрою.

Основна частина курсової роботи складається з трьох розділів. У першому розділі (5–10 сторінок) мають бути викладені основні теоретичні положення, які характеризують об'єкт та предмет дослідження, методологічні та методичні підходи до їх аналізу, огляд літератури за обраною темою, етіопатогенез захворювання, симптоми, синдроми захворювання. Під час написання цього розділу студент обов'язково має посылатися на авторів досліджень і джерела, з яких запозичено матеріали. При цьому слід послуговуватися літературою не більш ніж 10-річної давнини, в тому числі публікаціями з періодичних видань.

Другий розділ (10–15 сторінок) присвячують дослідженню стану реабілітаційних заходів, аналізу сучасних програм із фізичної терапії за обраною тематикою.

У третьому розділі (5–10 сторінок) студенти описують проведення реабілітаційного обстеження, ММТ, визначають цілі реабілітації, основні контингенти хворих для амбулаторної реабілітації, тривалість реабілітаційного курсу залежно від нозології, обсяг реабілітаційних заходів відповідно до рівня реабілітаційної допомоги, методологію складання приблизних програм фізичної терапії і комплексів ЛФК для хворих різних нозологічних груп. Під час написання третього розділу дотримуються такої структури:

Визначають SMART-цілі: S (specific) – специфічні; M (measurable) – вимірювані; A (achievable) – досяжні; R (realistic) – реалістичні; T (timed) – визначені у часі. Оцінюють ефективність запропонованого комплексного лікування і фізичної терапії на основі даних, отриманих за допомогою інструментальних досліджень та поставлених SMART-цілей.

Конкретно вказують цілі і строки коротко- та довгострокових цілей, тривалість ППР в цілому і за руховими режимами.

Наводять алгоритм застосування заходів фізичної терапії для хворих, поєднують засоби фізичної терапії у побудові індивідуальної програми реабілітації. Наводять комбінацію застосування засобів фізичної терапії, яка б не викликала небажаної сумарної реакції у хворих, сприяла клінічному і функціональному одужанню, відновленню професійної (побутової) працездатності, швидшому пристосуванню осіб з обмеженими можливостями до змінених умов існування.

Розробляють індивідуальну програму фізичної терапії, заходи фізичної терапії, що передбачають поступове урізноманітнення реабілітаційних заходів за руховими режимами.

Рейтингова шкала курсової роботи ($R_{кр}$) становить 100 балів. Надалі дані 100-бальної шкали оцінювання переводять у 4-бальну шкалу та шкалу за системою ECTS.

Рейтингова оцінка з курсової роботи має дві складові.

1 г характеризує курсову роботу студента і її результат – якість пояснювальної записки та наочного матеріалу (презентації). Розмір шкали 1 г – 100 балів.

2 г характеризує якість захисту студентом курсової роботи. Розмір шкали 2 г – також 100 балів, що включають такі елементи:

- ступінь володіння матеріалом – 20–14 балів;
- повноту аналізу можливих варіантів – 30–16 балів;
- ступінь обґрунтування прийнятих рішень (виконання завдань) – 30–16 балів;
- вміння захищати свою думку – 20–14 балів.

Для визначення рейтингової оцінки за курсову роботу обчислюють середнє арифметичне з оцінки складових:

$$R_{кр} = \frac{1r + 2r}{2}$$

Середньозважений бал за таблицею відповідності трансформують в оцінки національної шкали (“відмінно”, “добре”, “задовільно”, “незадовільно”), шкали ECTS (A, B, C, D, E, FX, F негативними вважають оцінки FX – “незадовільно”, F – “незадовільно” (потрібно додатково відпрацювати лекційний та практичний матеріали в ході “Корегуючого курсу”) та шкали оцінювання Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая.

Під час викладання освітнього компонента “Теорія і практика фізичної терапії” для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачено застосування таких навчальних технологій, як робота в малих групах, семінари, презентації.

Засобами діагностування успішності навчання студентів є:

– поточний контроль (поточне вибіркове експрес-опитування на лекціях, перевірка готовності та опитування на семінарському занятті, опитування на групових консультаціях та індивідуальних заняттях, виконання

індивідуальних навчальних завдань (підготовки тематичних есе, контрольних робіт, підготовки та публічного захисту тематичних рефератів), самоконтроль;

- модульний контроль (письмово у формі тестування);
- підсумковий модульні контрольні роботи (підсумкові тестові завдання).

Поточне модульне оцінювання знань студентів проводять на кожному занятті (лекції, практичному занятті) за такою шкалою рейтингових балів:

аудиторна робота – 20 балів (робота на лекціях – оцінювання результатів засвоєння теоретичного матеріалу – від 1 до 3 балів);

участь у практичних роботах – 3-6 балів, опитування – 2-4 бали, відсутність на практичному занятті – 0 балів;

самостійна робота – 20 балів (завдання не зараховане – 0 балів, завдання не подане вчасно – мінус 2 бали);

індивідуальні завдання (лабораторні роботи) – 7 балів.

Студентам, які беруть участь в олімпіадах, наукових гуртках, студентських конференціях додатково можуть бути нараховані бали за виконання творчих індивідуальних завдань, підготовку тез тощо (5-10 балів).

Модульному контролю кожної чверті підлягає навчальний матеріал кожного модуля за видом занять (лекційні, практичні) у формі тестування з кількома варіантами тестів. Кожен тест містить питання за рівнями складності: першого, другого і третього, які оцінюють різною кількістю балів за кожен правильну відповідь. Термін проведення модульних контролів – 7-й тиждень кожної чверті за розкладом навчальних занять.

Під час оцінювання модулів має бути врахований поточний контроль за якістю засвоєння – до 40% від загального змісту оцінки. Інші 60% змісту оцінки формують за рахунок підсумкового модульного контролю з дисципліни (тесту).

Результати модульного контролю виставляють у відомість за 100-бальною шкалою з урахуванням поточного модульного контролю та підсумкової оцінки, отриманої за модульний контроль (тест). За відсутності студента на контрольному заході у відомість ставлять “не з’явився”.

У разі виставлення оцінок у кредитну книжку бали переводять в оцінки за національною шкалою та шкалою ECTS.

Семестровий контроль реалізують через визначення середньозваженого бала (округленого до сотих) за результатами модульних контролів.

Семестровий контроль є одночасно підсумковим, його використовують як критерій виконання студентом навчального плану і як підстава для адміністративних заходів відповідно до чинного законодавства щодо переведення, відрахування та поновлення студентів.

Підсумковий контроль реалізують через визначення середньозваженого бала результатів за усі модульні контролі. Результати використовують для заповнення додатка до диплома та як підставу для адміністративних заходів відповідно до чинного законодавства щодо переведення, відрахування та поновлення студентів.

Вивчення освітнього компонента “Професійна майстерність (за професійним спрямуванням)” передбачає здобуття майбутніми фахівцями з фізичної терапії, ерготерапії теоретичних знань про законодавчі, організаційні, методичні основи фізичної терапії, формування практичних навичок із застосування методів і засобів фізичної терапії та складання програм фізичної терапії при різних захворюваннях, засвоєння особливостей побудови реабілітаційних відносин із пацієнтами, набуття професійної компетентності.

Основними завданнями вивчення освітнього компонента “Професійна майстерність (за професійним спрямуванням)” є:

- засвоєння сучасних теоретичних знань про організаційні основи процесу реабілітації хворих у сучасних умовах;
- засвоєння основних принципів, методів і засобів фізичної реабілітації;
- засвоєння основних положень використання методів і засобів фізичної терапії та ерготерапії у хворих з різними нозологіями;
- вивчення основ деонтології;
- засвоєння основних термінів у галузі фізичної терапії та ерготерапії;
- вивчення законодавства України стосовно організації медичної допомоги населенню та відповідних законодавчих актів;
- знання правових засад роботи фізичного терапевта, ерготерапевта.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти мають знати:

- організаційні основи фізичної реабілітації;
- методи та засоби фізичної реабілітації;
- етичні принципи фізичної реабілітації;

- прикладні можливості сучасної фізичної терапії хворих різних нозологічних груп;
- компетенції фахівця з фізичної терапії, ерготерапії;
- права та обов'язки фізичного терапевта, ерготерапевта;
- механізм дії засобів фізичної терапії на стан організму та функціональний стан хворого;
- показання та протипоказання до призначення методів і засобів фізичної терапії;
- методи оцінювання ефективності фізичної терапії;
- особливості спілкування та взаємодії із хворими, їх рідними, колегами.

Відповідно до вимог освітньо-професійної програми студенти повинні уміти:

- застосовувати на практиці методи фізичної терапії при різних захворюваннях і травмах;
- клініко-фізіологічно обґрунтовувати використання певних засобів фізичної терапії;
- складати індивідуальні програми з фізичної терапії;
- застосовувати індивідуальні програми з фізичної терапії на практиці;
- прогнозувати можливість застосування та наслідки впливу методів фізичної терапії на організм хворого;
- оцінювати ефективність програм з фізичної терапії;
- спілкуватися з хворими, пояснювати їм сутність реабілітаційних заходів;
- встановлювати довірливі відносини, враховувати індивідуальні особистісні характеристики хворих у побудові реабілітаційних відносин;
- активно використовувати форми та принципи самостійної роботи.

На вивчення освітнього компонента “Професійна майстерність (за професійним спрямуванням)” відведено 120 год, 4 кредити ECTS.

Змістовий модуль I передбачає вивчення майбутніми фахівцями з фізичної терапії, ерготерапії організаційних і законодавчих аспектів роботи фізичного терапевта та ерготерапевта.

Тема 1 “Введення в дисципліну “Професійна майстерність” передбачає вивчення таких розділів: законодавчі й організаційні аспекти фізичної терапії та ерготерапії як професії та галузі знань; особливості підготовки фахівців з фізичної терапії в Україні та світі.

Тема 2 “Компетентнісна характеристика фахівця з фізичної терапії, ерготерапії” передбачає вивчення таких розділів: кваліфікаційна характеристика фізичного терапевта, ерготерапевта, його завдання та обов’язки, знання і вміння; базові компоненти обстеження та контролю за станом пацієнта при різних нозологіях (методи і засоби фізичної терапії та ерготерапії, використовувані для цього); складові втручання фізичного терапевта, методика оцінювання стану пацієнта.

Тема 3 “Етичні та деонтологічні принципи медицини, їх застосування у фізичній терапії, ерготерапії” передбачає вивчення таких розділів: особливості особистісних змін у пацієнта під впливом хронічного соматичного захворювання; типи реагування пацієнтів на хворобу та їх значення у процесі реабілітації; комунікативна компетентність фізичного терапевта, ерготерапевта, встановлення довірливих відносин та співпраця із пацієнтом у процесі реабілітації.

Змістовий модуль II передбачає вивчення студентами алгоритмів складання індивідуальних реабілітаційних програм для хворих із різними нозологіями.

Тема 4 “Кінезіотерапія у програмах комплексної фізичної терапії хворих різних нозологічних груп” передбачає вивчення методів кінезіотерапії та специфіки їх застосування при травмах і захворюваннях опорно-рухового апарату, захворюваннях серцево-судинної системи, внутрішніх органів, хірургічних захворюваннях, захворюваннях нервової системи.

Тема 5 “Масаж у програмах комплексної фізичної терапії хворих різних нозологічних груп” передбачає вивчення основних методик масажу та специфіки їх застосування при травмах і захворюваннях опорно-рухового апарату, захворюваннях серцево-судинної системи, внутрішніх органів, хірургічних захворюваннях, захворюваннях нервової системи.

Тема 6 “Фізіотерапія у програмах комплексної фізичної терапії хворих різних нозологічних груп” передбачає вивчення основних фізичних чинників і методик фізіотерапії та специфіки їх застосування при травмах і захворюваннях опорно-рухового апарату, захворюваннях серцево-судинної системи, внутрішніх органів, хірургічних захворюваннях, захворюваннях нервової системи.

Тема 7 “Вибір та комбінація методів фізичної терапії, ерготерапії під час складання індивідуальних реабілітаційних програм” передбачає вивчення таких розділів: показання та протипоказання для використання

методів і засобів фізичної терапії, ерготерапії при різних нозологіях; комплексний вплив методів і засобів фізичної терапії на організм, основні підходи до одночасного використання кількох методів фізичної терапії з метою підвищення ефективності їх впливу на організм хворих при різних нозологіях; основні положення для визначення сумісності лікувальних чинників та методи оцінювання ефективності індивідуальних програм з реабілітації хворих.

Самостійна робота студентів передбачає позааудиторне опанування програмного матеріалу: опрацювання лекцій, підготовку до практичних занять, а також виконання домашніх завдань за темами, підготовку тематичних доповідей, рефератів тощо. Контроль за виконанням самостійної роботи можливий у формі групових консультацій, індивідуальних занять, онлайн- спілкування тощо.

Однією з форм самостійної роботи студентів є виконання індивідуальної навчально-дослідної роботи у вигляді реферату на відповідну тему з освітнього компонента “Професійна майстерність (за професійним спрямуванням)”.

Метою підготовки та написання рефератів є формування у студентів навичок самостійного пошуку та обробки необхідної для вибраної теми інформації. Студент самостійно обирає тему реферату або (за його бажанням) викладач може порекомендувати тему залежно від проблеми, цікавої для студента. Викладач має спрямувати студента на визначення проблематики дослідного пошуку та надати консультативну допомогу під час складання плану.

У ході викладання освітнього компонента “Професійна майстерність (за професійним спрямуванням)” для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачено застосування таких навчальних технологій, як робота в малих групах, семінари, презентації.

Засобами діагностування успішності навчання студентів є:

– поточний контроль (поточне вибіркове експрес-опитування на лекціях, перевірка готовності та опитування на семінарському занятті, опитування на групових консультаціях та індивідуальних заняттях, виконання індивідуальних навчальних завдань (підготовка тематичних есе, контрольних робіт, підготовка та публічний захист тематичних рефератів), самоконтроль;

– модульний контроль (письмово у формі тестування);

– підсумкові модульні контрольні роботи (підсумкові тестові завдання).

Поточне модульне оцінювання знань студентів проводять на кожному занятті (лекційному, практичному) за такою шкалою рейтингових балів:

аудиторна робота – 20 балів (оцінювання результатів засвоєння теоретичного матеріалу на лекціях – від 1 до 3 балів);

участь у практичних роботах – 3–6 балів, опитування – 2–4 бали; відсутність на практичному занятті – 0 балів;

самостійна робота – 20 балів (завдання не зараховане – 0 балів, завдання не надане вчасно – мінус 2 бали);

індивідуальні завдання – 7 балів.

Студентам, які беруть участь в олімпіадах, наукових гуртках додатково можуть бути нараховані бали за виконання творчих індивідуальних завдань (5–10 балів). З дисципліни “Професійна майстерність (за професійним спрямуванням)” в Університеті для студентів раз на рік кафедра проводить конкурс “Кращий зі спеціальності”.

Модульному контролю кожної чверті підлягає навчальний матеріал кожного модуля за видом занять (лекційне, практичне) у формі тестування.

У ході тестування студентам пропонують варіанти тестів, кожний з яких містить питання першого, другого і третього рівнів складності.

Термін проведення модульних контролів – 7-й тиждень кожної чверті за розкладом навчальних занять. Під час оцінювання модулів має бути врахований поточний контроль за якістю засвоєння знань – до 40% від загального змісту оцінки, а інші 60% змісту оцінки формують за рахунок підсумкового модульного контролю з дисципліни (тесту).

Результати модульного контролю виставляють у відомість за 100-бальною шкалою з урахуванням поточного модульного контролю та підсумкової оцінки, отриманої за модульний контроль (тест). За відсутності студента на контрольному заході у відомість ставлять “не з’явився”.

Під час виставлення оцінок у кредитну книжку бали переводять в оцінки за національною шкалою та шкалою ECTS.

Семестровий контроль реалізують через визначення середньозваженого бала (округленого до сотих) за результатами модульних контролів. Семестровий контроль є одночасно підсумковим, його використовують як критерій виконання студентом навчального плану і підставу для

адміністративних заходів відповідно до чинного законодавства щодо переведення, відрахування та поновлення студентів.

Підсумковий контроль реалізують через визначення середньозваженого бала результатів усіх модульних контролів. Результати використовують для заповнення додатка до диплома та як підставу для адміністративних заходів відповідно до чинного законодавства щодо переведення, відрахування та поновлення студентів.

Середньозважений бал за таблицею відповідності трансформують в оцінки національної (потрібно додатково відпрацювати лекційний та практичний матеріали в ході “Корегуючого курсу”).

З метою поглиблення професійних знань та вмінь студентів професорсько-викладацьким складом складаються методичні посібники [68, 69, 70, 71, 163, 171].

Для висвітлення сучасного стану сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії було проведено анкетування 199 студентів шести закладів вищої освіти, серед них:

- 1) 30 студентів Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая;
- 2) 12 студентів Полтавського інституту бізнесу Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая;
- 3) 18 студентів Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”;
- 4) 36 студентів Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;
- 5) 91 студент Львівського державного університету фізичної культури імені І. Боберського;
- 6) 12 студентів Класичного приватного університету.

Респонденти навчалися на першому курсі галузі знань 22 “Охорона здоров’я”, за спеціальністю 227 “Фізична терапія, ерготерапія”.

Анкета студентів закладів вищої освіти щодо вивчення стану сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії подані у Додатку К.

Аналіз відповідей дозволив встановити, що саме спонукало студентів обрати спеціальність “Фізична терапія, ерготерапія”. Так, 55,81 % студентів керувалися власними уподобаннями; 23,35 % прагнуть до реалізації своїх інтересів у допомозі хворим; 12,71 % зацікавлені високим рівнем заробітної плати; 8,13 % обрали спеціальність випадково (рис. 5.2).

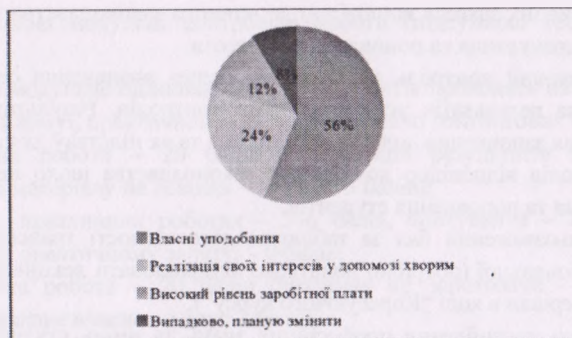

Рис. 5.2. Розподіл відповідей студентів про те, що спонукало обрати спеціальність "Фізична терапія, ерготерапія" (%)

Для нашого дослідження важливим є визначити, що студентам бракує для засвоєння спеціальності. За отриманими результатами встановлено, що 30,79 % студентам бракує здібностей, 44,28 % – знань, а 24,93 % вважають, що мають високий рівень знань та умінь.

Разом з цим 43,63 % студентів вважають, що для досягнення кращих результатів в опануванні спеціальністю потребують розширення можливостей для вдосконалення практичних навичок, відвідування тренінгів та курсів; 39,03 % – вміння розподіляти свій час; 17,34 % зазначають на достатній кількості ресурсів для вирішення цього питання (рис. 5.3).

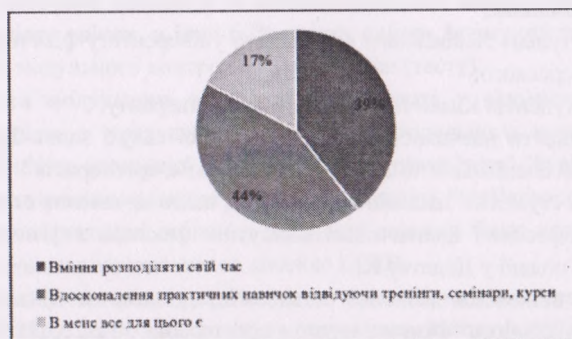

Рис. 5.3. Розподіл відповідей студентів на питання, чого вони потребують для досягнення кращих результатів в опануванні спеціальності. (%)

Одним із показників сформованості професійної ідентичності є задоволеність особистості власним професійним спрямуванням. Аналіз відповідей студентів щодо задоволеності вибором спеціальності свідчить, що: 44,20 % респондентів задоволені власним вибором; 33,84 % вказали, що їм складно відповісти; 21,96 % мають сумніви щодо правильності власного вибору (рис. 5.4).

Важливим для нашого дослідження було визначити, які здібності та риси характеру майбутні фахівці вважають необхідними для фахівців з фізичної терапії, ерготерапії. Встановлено, що 54,41 % студентів вказують на обізнаність із сучасними методиками фізичної реабілітації, 24,29 % – на терплячість та вихованість, 21,30 % – на доброту та чуйність. Цей показник свідчить про усвідомлення майбутніми фахівцями власних когнітивних та емоційно-емпатійних характеристик.

Рис. 5.4. Розподіл відповідей студентів про те, чи задоволені вони вибором спеціальності, (%)

Професію фізичних терапевтів та ерготерапевтів студенти, за ступенем навантаження, вважають: дуже важкою, важкою – 47,48 % опитаних; не важкою, але і не легкою – 38,56 % опитаних; легкою – 13,96 % опитаних.

Також студентами відзначені риси, які неприпустимі для фізичних терапевтів та ерготерапевтів. Так, 34,40 % опитаних вказують на безвідповідальність, 51,76 % – на відсутність постійного самовдосконалення, 13,84 % – на недисциплінованість та невихованість.

За результатами анкетування встановлено, що 45,45 % студентів усвідомлюють необхідність професії фізичного терапевта, ерготерапевта для

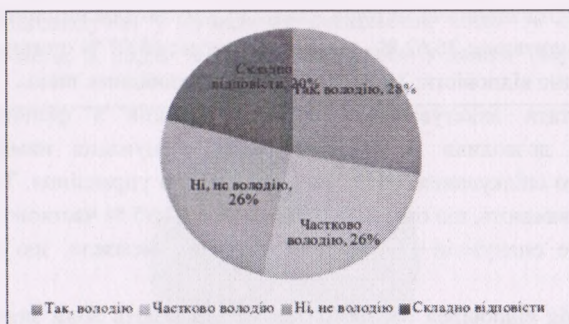

Рис. 5.6. Розподіл відповідей студентів про здобуття ними у процесі навчання спеціалізованих концептуальних знань, (%)

В анкеті був блок питань, присвячений визначенню оцінки майбутніми фахівцями з фізичної терапії, еготерапії свого рівня професійних вмінь фізичного терапевта, ерготерапевта.

Професійні вміння фізичного терапевта, ерготерапевта були представлені у наступному порядку:

- 1) Використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя;
- 2) Враховувати чинники, які можуть впливати на ефективність спілкування;
- 3) Використовувати відкриті і закриті питання, визначати й інтерпретувати невербальні сигнали спілкування;
- 4) Спілкуватися професійно та зрозуміло з пацієнтами/клієнтами, опікунами, членами сім'ї, близькими та усіма учасниками реабілітаційного процесу; перевіряти розуміння пацієнтом/клієнтом наданої інформації;
- 5) Застосовувати знання ефективного спілкування, менеджменту й управління, демонструвати поведінку, яка сприяє формуванню мотивації;
- 6) Використовувати інформаційно-комунікаційні технології у професійній діяльності;
- 7) Обирати доступні ресурси (електронні бази даних), демонструвати критичний підхід в інтерпретації інформації;
- 8) Обирати навчальні ресурси, критично аналізувати наявну реабілітаційну практику, опираючись на сучасні наукові дані;

9) Збирати анамнез, виконувати реабілітаційне обстеження, тестування, огляд та документувати їх результати;

10) Дотримуватися моральних норм, професійної етики, вміти отримувати згоду пацієнта/клієнта або опікунів на проведення заходів фізичної терапії, ерготерапії.

Розподіл відповідей студентів наведено у таблиці 5.1.

Таблиця 5.1

Розподіл відповідей студентів щодо рівня володіння професійними вміннями фізичного терапевта, ерготерапевта

Професійне вміння, №	Розподіл відповідей, %			
	Так, вмію	Швидше так, ніж ні	Швидше ні, ніж так	Складно відповісти
1	45,64	33,17	18,65	2,55
2	36,92	40,48	20,29	2,32
3	38,52	33,56	23,04	4,88
4	38,99	36,56	20,07	4,39
5	34,32	37,28	25,76	2,65
6	31,52	44,30	19,66	4,52
7	33,68	34,03	22,56	5,06
8	34,39	35,85	24,49	5,27
9	36,37	34,83	23,88	4,92
10	36,18	37,41	19,84	6,58
Загальний показник	36,65	36,75	21,82	4,31

За результатами анкетування встановлено, що 36,65 % опитаних студентів першого курсу впевнені, що володіють професійними вміннями фахівців з фізичної терапії, ерготерапії; 36,75 % вважають, що більшою мірою володіють ними; 21,82 % вказують, що мають низький рівень володіння професійними вміннями; 4,31 % студентам складно дати відповідь.

Наступний блок питань був спрямований на визначення того, як майбутні фахівці з фізичної терапії, ерготерапії оцінюють свій рівень володіння фаховими навичками фізичного терапевта, ерготерапевта.

Фахові навички фізичного терапевта, ерготерапевта були представлені у наступному порядку:

1) пояснити пацієнтам, клієнтам, родинам, членам міждисциплінарної команди, іншим медичним працівникам потребу в заходах фізичної терапії, ерготерапії, принципи їх виконання і зв'язок з охороною здоров'я;

2) аналізувати будову, нормальний та індивідуальний розвиток людського організму та його рухові функції;

3) трактувати патологічні процеси та порушення, застосовувати для їх корегування придатні засоби фізичної терапії, ерготерапії;

4) провадити безпечну для пацієнта/клієнта та практикуючого фахівця з фізичної терапії, ерготерапії у травматології та ортопедії, неврології та нейрохірургії, кардіології та пульмонології, а також інших галузях медицини;

5) виконувати базові компоненти обстеження у фізичній терапії та/або ерготерапії: спостереження, опитування, вимірювання і тестування, документувати їх результати;

6) допомогти пацієнту/клієнту зрозуміти власні потреби, обговорювати і пояснювати необхідність виконання програми фізичної терапії та ерготерапії;

7) ефективно реалізовувати програму фізичної терапії та/або ерготерапії;

8) забезпечувати відповідність заходів фізичної терапії та/або ерготерапії функціональним можливостям і потребам пацієнта/клієнта;

9) проводити оперативний, поточний та етапний контроль за станом пацієнта/клієнта відповідними засобами й методами, документувати отримані результати. Розподіл відповідей студентів наведено у таблиці 5.2. За результатами анкетування встановлено, що 19,39 % опитаних студентів першого курсу впевнені, що володіють професійними вміннями фахівців з фізичної терапії, ерготерапії; 24,66 % вважають, що більшою мірою володіють ними; 39,03 % вказують, що мають низький рівень володіння професійними вміннями; 16,27 % студентам складно дати відповідь.

Важливим було визначити, як студенти оцінюють рівень своєї здатності враховувати чинники, які впливають на професійну діяльність фізичного терапевта, ерготерапевта, а також дотримуватись законодавства. Аналіз відповідей показав, що 32,42 % респондентів вказують на високий рівень даного показника; 29,93 % частково опанували дане вміння; 24,99 % респондентів вказали, що їм складно дати відповідь; 24,99 % респондентів обрали варіант відповіді "ні, не здатен (-на). Рівень своєї здатності

працювати у мультидисциплінарній команді, дотримуватися міжпрофесійної компетентності, етичних та моральних принципів, демонструвати поведінку, яка сприяє формуванню сприятливої робочої атмосфери студенти оцінили так: 28,28 % обрали варіант відповіді “так, здатен (-на)”, 39,11 % – “частково здатен (-на)”, 26,98 % – “ні, не здатен (-на)”, 5,63 % – “складно відповісти”.

Таблиця 5.2

Розподіл відповідей студентів щодо рівня володіння фаховими навичками фізичного терапевта, ерготерапевта

Фахова навичка, №	Розподіл відповідей, %			
	Так, володію	Швидше так, ніж ні	Швидше ні, ніж так.	Складно відповісти
1	29,82	23,59	34,32	12,28
2	17,99	28,54	42,62	10,86
3	17,94	28,63	38,82	14,62
4	16,73	25,64	39,92	17,71
5	19,71	25,03	36,55	18,73
6	23,22	21,98	39,52	15,28
7	16,73	20,06	40,78	16,43
8	16,91	22,87	42,07	18,15
9	15,49	25,47	36,67	22,37
Загальний показник	19,39	24,66	39,03	16,27

З метою визначення самооцінки студентів щодо рівня своєї професійної майстерності в анкету було включено питання “Чи здатні Ви застосовувати знання на практиці, вирішувати складні завдання і проблеми, які виникають у професійній діяльності?”.

Рівень своєї здатності застосовувати знання на практиці, вирішувати складні завдання і проблеми, які виникають у професійній діяльності 22,82 % студентів вважають високим, 41,48 % вказують на частковій здатності, 28,64 % – не зможуть реалізувати дану умову, 07,06 % студентам було складно відповісти (рис. 5.7).

На питання “Чи усвідомлюєте Ви свою професійну відповідальність, дієте відповідно до неї?” 31,45% студентів обрали варіант відповіді “так, усвідомлюю”, 36,10 % – “швидше так, ніж ні”, 25,95 % “швидше ні, ніж так”, 6,53% – “складно відповісти”.

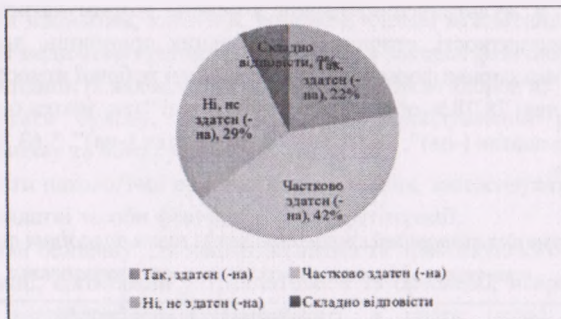

Рис. 5.7. Розподіл відповідей студентів про їх здатність застосовувати знання на практиці, вирішувати складні завдання і проблеми, які виникають у професійній діяльності, (%)

Щоб визначити рівень сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії важливо визначити рівень оцінки студентами власних можливостей постійно поліпшувати якість послуг фізичної терапії та ерготерапії.

За результатами анкетування встановлено, що 31,15 % студентів готові до покращення якості послуг у сфері власної професійної діяльності, 40,03 % частково здатні, 24,01 % не готові та 4,82 % вказують, що складно дати відповідь (рис. 5.8).

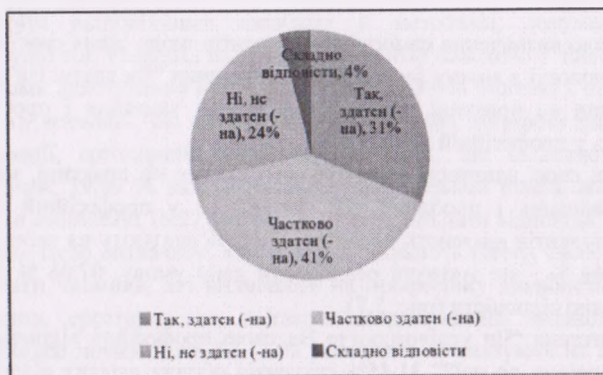

Рис. 5.8. Розподіл відповідей студентів про їх здатність постійно поліпшувати якість послуг фізичної терапії, ерготерапії, (%)

Отже, ми охарактеризували змістовне наповнення освітніх компонентів освітньо-професійної програми “Фізична терапія” першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 227 “Фізична терапія, ерготерапія” відповідно до особливостей реабілітаційної діяльності у сфері фізичної терапії.

Розкрито зміст навчальних освітніх компонентів “Вступ до спеціальності”, “Теорія і практика фізичної терапії”, “Професійна майстерність (за професійним спрямуванням)”, визначили мету, завдання та значення цих освітніх компонентів, засоби діагностування успішності навчання студентів, розкрили зміст кожної освітнього компонента із формами самостійної роботи студентів та виконанням індивідуальної навчально-дослідної роботи у вигляді курсової роботи на відповідну тему з освітнього компонента “Теорія і практика фізичної терапії”.

5.2. Інтеграція в освітньому процесі модульних технологій навчання, проблемно орієнтованого навчання, командно орієнтованого навчання, навчання на основі вирішення ситуаційних завдань, проектно орієнтованого навчання та інформаційно-комунікаційних технологій

Нині інноватику вважають окремим розділом наукових знань, в якому досліджують впровадження нових розробок на міждисциплінарних засадах. Так, наприклад, у соціології інновацію розглядають як цілеспрямовану зміну, що вносить нові для системи елементи до певної соціальної одиниці – організації, групи, громади, суспільства [123]. У сфері освіти як інновацію розуміють усе, що пов’язано із процесами створення нового в педагогічній діяльності [293].

Розглянемо чинники, що зумовлюють потребу впровадження інновацій у навчальний процес.

I. Традиційна форма навчання як основна в закладах вищої освіти і школі не забезпечувала відповідного рівня знань студентів, тому що була спрямована на валовий випуск фахівців. Основний її недолік – пасивність навчання, що, як вказує Ю. Васьков [46], є наслідком двох причин:

– по-перше, наданню переваги пам’яті, адже значну кількість навчальних матеріалів слід було запам’ятовувати, переважній ролі учителя, що послаблювало значущість підручників, журнальних статей, додаткової

інформації, тобто самостійної роботи, обмежувало рівень знань тих, хто навчається інформацією, отриманою від науково-педагогічного працівника, тобто формуванню фахівців не спроможних до прийняття самостійних рішень;

– по-друге, низьким рівнем розвитку психології навчання, що призвело до необхідності ототожнення і буквального запам'ятовування замість розвитку мислення та самостійної діяльності.

Основними недоліками традиційної системи навчання слід вважати:

- 1) недостатню ефективність керівництва навчальним процесом;
- 2) відсутність чіткого визначення вимог до спеціаліста;
- 3) неефективне використання індивідуальних здібностей студентів і їх активності;
- 4) типові недоліки лекційного викладання;
- 5) недостатній “зворотний зв’язок” між науково-педагогічним працівником і студентом;
- 6) нерациональне використання робочого часу науково-педагогічних працівників і студентів;
- 7) недостатнє використання сучасних технічних засобів;
- 8) малу ефективність контролюючої системи [165].

Водночас ця технологія має й переваги, які потрібно враховувати під час розроблення інших технологій:

- 1) наявність єдиного розкладу занять;
- 2) спільність інтересів і вподобань учнів та студентів одного віку;
- 3) менші матеріальні затрати завдяки одночасному навчанню значної кількості людей;
- 4) логічність організації освітнього процесу [165, 168].

II. Уведення індивідуального й особистісно орієнтованого підходу в потребує змін у змісті, формах, організації і методах навчання під час самостійної роботи студентів.

На думку Т. Г. Міхєєвої, Т. І. Алексєєвої та В. П. Шевкунової [255], традиційна система вже не забезпечувала необхідного рівня знань, тому виникла потреба змінити систему навчання, що було реалізовано впровадженням модульного навчання.

У ході аналізу праць А. Алексюка [3], В. Нуждіна [262], Л. Романишиної [309], І. Хмеляр [362; 363], Н. Шиян [373] та інших науковців ми дійшли висновку, що організація навчального процесу має бути спрямована

на зацікавлення студента у здобутті знання не епізодично, а систематично з оцінюванням свого рівня підготовки, одержанням позитивних емоцій у процесі навчання.

Одним із напрямів впровадження інновацій є педагогічні технології. На сучасному етапі розвитку освіти впровадження інноваційних технологій є актуальним питанням, у дослідженні якого можна виокремити низку напрямів:

- поняття “інноваційні процеси” в педагогічній науці;
- освітні технології;
- інтерактивні технології навчання.

На нашу думку, для впровадження інновацій у процес професійної підготовки необхідно визначити особливості структури освітнього процесу, адже інновації в навчальному процесі розпочинаються з удосконалення змісту освітніх компонентів.

Розглянемо особливості вдосконалення змісту освітнього процесу. У структурі навчання та його розвитку П. Сікорський [332, 333] виявив таку закономірність: якщо студентам надавати значну кількість інформації для засвоєння, виникає зворотний ефект – знижуються розвивальні можливості навчання. Це, як правило, призводить до зниження інтелектуального розвитку суб'єктів навчання. У дослідженнях із вибору педагогічних технологій, які забезпечують формування професійної ідентичності, ми враховували праці П. Сікорського [331, 332, 333] та А. Кучеренка [223]. Так, за П. Сікорським, “навчання – це така цілеспрямована педагогічна взаємодія вчителя і учнів, яка забезпечує виховання, розвиток і саморозвиток суб'єктів учіння, засвоєння ними необхідних знань, навичок і вмінь, методів пізнання навколишнього світу” [332].

На думку М. Кларіна, педагогічна технологія має відповідати трьом аспектам:

- науковому – як частина педагогічної науки, що вивчає і розробляє цілі, зміст та методи навчання, проектує педагогічні процеси;
- процесуально-описовому – описувати (містити алгоритм) процесу, визначати сукупність цілей, змісту, методів і засобів для досягнення планованих результатів навчання;
- процесуально-дієвому – передбачати можливість втілення технологічного (педагогічного) процесу, функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних педагогічних засобів [144].

У статті А. Кучеренка вказано, що організація та керування професійною підготовкою фахівців ґрунтуються на визначеній базі, яка містить такі складові:

- банк педагогічних технологій, інформаційну базу їх концепцій, алгоритмів, навчально-методичного забезпечення;
- критерії вибору педагогічної технології, вихідні позиції проектування нової освітньої практики;
- механізми включення (розроблення, засвоєння, використання, впровадження інноваційної педагогічної технології в реальний навчально-виховний процес) [223].

Під час впровадження нових освітніх технологій в навчальний процес ми спиралися на закони розвитку особистості, оскільки “принцип навчання на високому рівні складності передбачає таку технологію, яка дає змогу організувати навчання з кожною групою в зоні найбільшого розвитку, виокремлюючи ядро знань для засвоєння і певну їх сукупність для виконання розвивальних функцій, творення інтелектуального поля для засвоєння визначеного освітнього матеріалу” [310].

Щоб ефективно впроваджувати будь-яку технологію навчання, необхідно з’ясувати сутність освітньої дисципліни. Особливості кожної дисципліни ми визначали на основі праць О. Пометун [284], у яких проаналізовано це питання і наведено думки провідних фахівців. У сучасній науковій думці освітню дисципліну розглядають з трьох точок зору:

1) освітня дисципліна має бути “скороченою і спрощеною копією конкретної науки”. На думку О. Пометун, наука – це не тільки сукупність ідей, фактів, одержаних у процесі пізнання, а й частка людської діяльності, спрямованої на пізнання природи і суспільства [284];

2) освітня дисципліна не є наукою, а має інші мету і завдання, тому її необхідно спеціально конструювати, відбираючи науковий матеріал;

3) філософи, наприклад Е. Юдін [381], і психологи, зокрема В. Давидов [88], вказують на неоднозначний зв’язок між наукою та освітньою дисципліною. На їх думку, освітню дисципліну не можна зводити тільки до знань: студент повинен засвоювати їх не споглядално, а у формі дисциплінарно-чуттєвої діяльності.

В ході дослідження ми визначили, що для кожної дисципліни існує своя модель, в основу якої покладено загальнодидактичні принципи:

1) урахування у процесі відбору змісту освіти необхідності формування в суб'єкта навчання загальнолюдських цінностей;

2) передбачення можливості ознайомлення суб'єкта навчання з різноманітністю цінностей, які існують в навколишньому світі;

3) створення у змісті освіти умов для оцінювання цінностей, надання можливості суб'єкту навчання керуватися ними в житті і своїх діях.

Наші дослідження показали, що застосування модульних варіантів програм сприяє ефективності кожної інноваційної технології. Саме тому значну увагу ми приділили саме модульній технології, яка є універсальною і передбачає постійне вдосконалення, що і було використано у процесі формування професійної ідентичності.

Кожен педагогічний процес характеризується певною моделлю його організації. Нас зацікавила ідея, розглянута у працях Л. Пуховської, про класифікацію моделей педагогічного процесу за належністю до одного з двох напрямів: соціально-індивідуального або гуманістично орієнтованого. Розподілити моделі педагогічного процесу можна за такими показниками:

1) спрямованістю педагогічного процесу, його мети і результату;

2) специфікою взаємодії основних учасників педагогічного процесу;

3) принципами відбору й організації змісту освіти, процесу навчання;

4) використанням педагогічним інструментарієм;

5) способом погодження цілеспрямованої і стихійної соціалізації індивіда;

6) особливостями взаємодії освітніх інститутів, їх суспільною орієнтацією [298].

За результатами досліджень Л. Пуховська запропонувала трирівневу модель історико-педагогічного процесу:

– перший рівень – педагогічні парадигми, в яких на підставі певної педагогічної ідеології та філософії освіти розробляють педагогічне цілепокладання;

– другий рівень – соціально-індивідуальна та гуманістична виховні парадигми, що передбачають опрацювання соціального замовлення як загальної мети;

– третій рівень – реалізація побудованих виховних парадигм через моделі педагогічної діяльності в межах системи освіти [298].

Рівнева підготовка зумовила впровадження наприкінці ХХ ст. парадигмального підходу, що сприяло застосуванню інновацій у навчально-

виховному процесі освітніх закладів. Дослідження, проведені Л. Пуховською [298], А. Семеновою [325, 326], дали змогу зіставити вітчизняні підходи до освітнього процесу із закордонними. Заслужують на увагу виокремлені Л. Пуховською чотири парадигми: академічно-традиціоналістська, технологічна, індивідуальна, дослідницько орієнтована [298].

Дослідження провідних парадигм професійної підготовки фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за кордоном дало змогу визначити, що основним напрямом є впровадження персональної траєкторії в освіті, яка задовольняє індивідуальні потреби й інтереси особистості.

У дослідженнях М. Кларіна проблему використання нових моделей навчання запропоновано вирішувати через відкидання непродуктивних способів діяльності (“запозичення методів”, “застосування прийомів”). Науковець розробив умови впровадження освітніх технологій, підпорядковані вимогам відповідності дидактичних можливостей цілям і завданням навчання, сформованості у вчителя професійного досвіду участі у груповій взаємодії певного типу, що відповідає особистісній спрямованості педагога. Це пов’язано з тим, що у процесі моделювання можна виявити “найменш передбачуваний, найменш вибудований соціально-психологічний бік навчання” [144].

Більшість науковців погоджуються, що проектування безпосередньо пов’язане з побудовою нових моделей педагогічних систем, які дають змогу випробовувати в конкретних умовах різноманітні варіанти вирішення сучасних проблем освіти, тобто не засвоювати, а розробляти нові продукти, вивчати механізм їх дії і результати діяльності [253, 275, 317].

Розглядаючи проектування в соціальній сфері як “цілеспрямоване створення нових, але доцільних форм діяльності, свідомості й мислення людей спочатку за допомогою випереджальних уявлень, а далі – шляхом реалізації відповідного проекту”, О. Саранов зазначає, що при цьому доводиться “не лише описувати те, що вже з’явилося в реальності, а й створювати на основі теоретичного бачення те, чого до здійснення проектної роботи не було” [319].

Інноваційна педагогічна діяльність пов’язана зі зміною традиційних штампів, стереотипів у навчанні, тому виховання і розвиток студента виходять за межі звичайних дій. Забезпечення інноваційної діяльності відбувається на основі соціокультурних і морально-духовних факторів [378, 382].

У своєму дослідженні О. Саранов наголошує, що результатом інноваційного процесу, реалізованого на теоретичному рівні, є конструювання нової педагогічної практики, на відміну від інноваційного процесу, здійснюваного на емпіричному рівні [319].

Аналіз міркувань О. Саранова дає змогу сформулювати їх загальну ідею: на відміну від функції будь-якого інноваційного процесу в педагогічній реальності, що полягає у зміні окремих її компонентів, функцією проєктованого інноваційного процесу є розвиток, якісне перетворення педагогічної практики як цілісної системи [319].

Оскільки ми досліджуємо та проєктуємо педагогічні системи, особливістю яких є інноваційність, то зв'язок проєктування з інноваціями приймемо як факт і вихідну умову, а поняття “педагогічні технології” розглядатимемо як “планомірне та послідовне втілення педагогом в практику проєктованого педагогічного процесу, спрямованого на вирішення професійних завдань” [102].

Охарактеризуємо інноваційні технології, які сприяють формуванню професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, а також особливостях їх впровадження в освітній процес [340].

Модульні технології навчання. З огляду на те, що модульна технологія є основою для інших, від правильності її організації залежить ефективність дієвості інших технологій. Застосування модульної технології в сучасному вигляді запропонував американський педагог Дж. Рассел [428]. В основу технології покладено принцип автономних змістових одиниць – “мікрокурсів”, які можна вільно об'єднувати між собою в межах однієї або кількох навчальних програм. Вміст частки освітнього матеріалу залежав від конкретних дидактичних завдань, визначених педагогом [170, 172, 180].

Нині конкретні технології навчання необхідно спрямовувати на особистість студента, тому їх розроблення передбачає дотримання певної послідовності:

- визначення кінцевого продукту діяльності;
- виокремлення частини кінцевого продукту діяльності;
- окреслення основних дій, засобів, методів досягнення, а також визначення освітнього матеріалу, необхідного для формування певної навички;
- добір методів контролю за виконанням сформованих навичок і вмінь;
- створення системи корекції, виправлення виконуваних дій [90, 250, 324].

Модульну технологію впроваджують за такими етапами:

I – ознайомлення з основами модульного навчання;

II – створення модульного варіанта програми;

III – визначення основних методів, форм і засобів навчання;

IV – визначення методів і форм контролю;

V – забезпечення відповідними навчально-методичними матеріалами;

VI – розроблення технологічної карти студента та науково-педагогічного працівника.

Вказані етапи були використані під час розроблення робочих програм освітніх компонентів: “Вступ до спеціальності”, “Теорія і практика фізичної терапії”, “Професійна майстерність (за професійним спрямуванням)”.

Ми розглянули кілька видів модульних технологій, серед яких меті нашого дослідження відповідають такі: модульно-розвивальна, модульно-кредитна, кредитно-трансферна, модульно-рейтингова. Найбільш значущими для формування професійної ідентичності є модульно-рейтингова, модульно-кредитна і кредитно-трансферна технології, що повністю базуються на модульній технології. Серед інших ми використовували інформаційні освітні технології, дослідницьку, проектну, інтерактивні технології.

Стисло охарактеризуємо ці технології, оскільки їх вплив на формування професійної ідентичності є значущим.

Технологія модульно-рейтингового навчання базується на мобільності модульної побудови змісту освіти, творчій самостійній пізнавальній діяльності науково-педагогічних працівників і студентів, оновленому та збагаченому рейтинговому контролю знань, співпраці всіх учасників навчально-виховного процесу. Активність, самостійність, мобільність, конкурентоспроможність, творчість та ініціатива, прагнення до самореалізації – перспективні якості студента, формуванню яких сприяє модульно-рейтингове навчання. Модуль при цьому розглядають як логічно завершену частину теоретичних знань і практичних умінь з певної освітньої дисципліни, а рейтинг – як позицію студента у групі за результатами навчання з певної дисципліни, визначену за рейтинговим показником (процентним співвідношенням суми опорних оцінок з усіх модулів до суми максимально можливих) [415].

В межах освітнього середовища кожен модуль освітніх дисциплін за змістом пов’язаний із попереднім і наступним. Матеріал модулів поділено на структурні частини – навчальні елементи, для яких вказано мету

вивчення та наведено потрібні методичні рекомендації. Кожен навчальний елемент є автономною складовою освітнього процесу. Засвоєння модуля починають зі вступної оглядової лекції загального змісту, де задають орієнтири дисциплінарного курсу, який вивчають. Подальшими видами діяльності студентів є консультації, індивідуальна самостійна робота, тьюторські заняття, які можна розглядати як семінарські, практичні роботи.

Застосування технології модульно-рейтингової організації освітнього процесу розглянемо на прикладі викладання освітнього компонента “Теорія і практика фізичної терапії”. Кредитними модулями освітнього компонента “Теорія і практика фізичної терапії” є:

- Етапи розвитку фізичної терапії, основні принципи та завдання, організаційні форми фізичної терапії.

- Класифікація основних категорій життєдіяльності.
- Основні принципи діагностики у фізичній терапії.
- Особливості кінезіотерапії та масажу у фізичній терапії.
- Технічні та фізіотерапевтичні засоби.
- Складання комплексних індивідуальних програм фізичної терапії.

Модулі освітнього компонента “Теорія і практика фізичної терапії” розділені на лекційні заняття:

- Введення в дисципліну. Сучасне уявлення про фізичну терапію. Фізична терапія як складова медичної реабілітації.

- Основні поняття дисципліни. Термінологічний словник.

- Головні завдання фізичної терапії. Види реабілітації. Загальні принципи реабілітації. Періоди й етапи реабілітації. SMART-цілі.

- Базові компоненти обстеження пацієнтів при захворюваннях серцево-судинної і дихальної систем.

- Базові компоненти обстеження пацієнтів при захворюваннях нервової системи.

- Базові компоненти обстеження пацієнтів при захворюваннях і порушеннях опорно-рухового апарату.

- Реабілітаційне обстеження. Клініко-функціональні методи обстеження.

- Клініко-фізіологічна характеристика лікувальної фізичної культури. Відмінні особливості ЛФК. Основні завдання. Механізми лікувальної дії фізичних вправ. Загальні показання та протипоказання.

- Засоби ЛФК (основні, додаткові). Класифікація фізичних вправ в ЛФК.

- Форми проведення лікувальної фізичної культури (основні, додаткові).

- Основні методичні принципи проведення лікувальної фізичної культури.

- Періоди застосування лікувальної фізичної культури. Періоди лікувальної фізичної культури залежно від контингенту хворих. Режими рухової активності. Основні принципи побудови раціонального рухового режиму. Режими рухової активності у стаціонарному і післялікарняному періодах фізичної терапії.

- Особливості дозування фізичних навантажень. Критерії дозування. Види інтенсивності фізичних навантажень та їх характеристика. Контроль ЧСС.

- Алгоритм дії фізичного терапевта під час призначення процедур ЛФК. Облік ефективності процедур лікувальної фізичної культури. Методи контролю в процедурах.

- Масаж як засіб фізичної терапії. Види, форми, прийоми масажу, його вплив на організм.

- Фізіотерапевтичні чинники, як засіб фізичної терапії. Загальні положення.

- Механотерапія як засіб фізичної терапії.

- Ерготерапія. Ерготерапевтичне обстеження. Ерготерапевтична оцінка та функціональна діагностика функціональних пошкоджень різного типу.

- Ерготерапевтичне втручання у пацієнтів із різними типами функціональних порушень.

- Поєднання засобів фізичної терапії.

- Індивідуальна програма реабілітації. SMART-цілі. Визначення періоду й етапу фізичної терапії залежно від контингенту хворого.

- Складання процедур фізичної терапії із застосуванням різних засобів фізичної терапії за умови правильного їх поєднання, урахування показань та протипоказань.

- Складання реабілітаційного маршруту. Схема процедур фізичної терапії.

- Побудова індивідуальної програми реабілітації. Блок-схема програми.

- Контроль, облік ефективності індивідуальної програми реабілітації.

Темами практичних занять визначено:

- Етапи розвитку фізичної терапії, основні принципи та завдання, організаційні форми фізичної терапії.
- Принципи, завдання та форми фізичної терапії.
- Реабілітаційне обстеження та його компоненти.
- Базові компоненти обстеження та контролю за станом пацієнта/клієнта фізичним терапевтом при порушеннях систем організму.
- Визначення основних цілей фізичної терапії.
- Основні принципи діагностики у фізичній терапії.
- Кінезотерапія як засіб фізичної терапії.
- Періоди застосування кінезіотерапії залежно від контингенту хворих.
- Технічні засоби фізичної терапії.
- Особливості апаратів механотерапії та переформованих фізичних чинників.
- Особливості ерготерапії.
- Складання комплексних індивідуальних програм фізичної терапії.

На практичних заняттях використовують різноманітні форми освітньої діяльності: групову і парну роботу, дискусії, дебати, міні-конференції, проєктну роботу, вирішення проблемних завдань, рольові та ділові ігри тощо.

Усі ці складові становлять зміст окремого модуля. У кожному модулі відповідного освітнього курсу передбачений певний обсяг знань, умінь і навичок, якими має оволодіти студент, та надано перелік теоретичних і практичних завдань, які він має виконати [415].

Так, за темою “Фізична терапія. Визначення основних термінів” студентам були запропоновані такі теми для самостійної роботи:

- Етапи розвитку фізичної терапії.
- Основні складові фізичної терапії.
- Реабілітаційний період, інтенсивність реабілітаційної допомоги.
- Стратегія відновлення, стратегія компенсації.
- Мультидисциплінарна команда.
- Проведення фізичної терапії у гострому, підгострому та довготривалому періодах.

Студент із запропонованих завдань самостійно обирає варіант, що відповідає його можливостям. Він повинен знати вимоги до змісту кожного освітнього елемента на конкретному рівні. Так, виконуючи завдання

високого рівня, студент опрацьовує додаткову літературу, пише творчу роботу, реферат, резюме, роздум тощо. За домовленістю з науково-педагогічним працівником зміст модуля студент може здати швидше, а вільний час використати для задоволення інших навчальних інтересів.

Кожен модуль передбачає кілька видів контролю: тестування, семінар, колоквіум, реферат, есе тощо. Результати кожного виду контролю виражають певною кількістю балів – залежно від значущості освітнього матеріалу та особливостей виду контролю. Модульно-рейтингова оцінка складається із суми показників успішності за передбачені цим модулем види контролю: вступний, поточний, підсумковий і відтермінований. Після вивчення певного модуля рейтинг виводять в балах на кожного студента.

Модульно-рейтингова технологія передбачає послідовне засвоєння освітнього матеріалу цілісними, логічно впорядкованими й обґрунтованими частинами (модулями), а результати перевірки знань є підставою для визначення рейтингу студента серед одногрупників.

Впровадження цієї технології істотно вплинуло на формування професійної ідентичності майбутніх фахівців: спонукало студентів здобувати знання самостійно, користуватися методичними порадами викладача, але при цьому були враховані індивідуальні здібності студентів, їх темперамент, сформованість професійних інтересів, сформованість власного “Я”. Однак застосування технології потребує значних витрат часу на розроблення, перевірку завдань модуля, рівня знань, умінь і навичок студентів.

Модульно-рейтингова технологія сприяла формуванню професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, оскільки послідовне засвоєння освітнього матеріалу цілісними, логічно впорядкованими й обґрунтованими частинами (модулями) сприяє розвитку когнітивного компонента, розвиває навички самостійно-пізнавальної діяльності.

Кредитно-модульна система організації освітнього процесу підготовки фахівців відкриває нові можливості в системі вищої школи. Її впровадженню сприяли такі чинники: мотивація до навчання, потреба в навчанні, визначення потрібного обсягу освітньої діяльності, регулярність і систематичність навчання, активність студентів у навчанні, застосування знань з практики, вид та особливості освітньої діяльності, рівень підготовленості студентів, періодичність контролю та перевірки знань, обсяг та особливості самонавчання, форми викладення освітнього матеріалу, тип і структура

освітнього заняття, психологічні умови навчання, засоби навчання, стиль відносин між науково-педагогічним працівником і студентом тощо [50].

Цілями впровадження кредитно-модульної системи є:

- досягнення відповідності стандартам європейської системи освіти, яка базується на вміннях і навичках, набутих випускником;
- затребування українських освітянських кваліфікацій європейським ринком праці;
- затвердження загальноприйнятої порівняльної системи освітньо-кваліфікаційних ступенів;
- впровадження стандартизованого додатка до диплома, модель якого розроблено відповідно до європейської системи, де міститься докладна інформація про результати навчання випускника;
- стимулювання науково-педагогічних працівників і студентів закладів вищої освіти до вдосконалення системи об'єктивного оцінювання якості знань;
- забезпечення прозорості системи вищої освіти та академічного професійного визнання кваліфікацій (дипломів, ступенів, посвідчень та ін.).

Для впровадження такої технології було використано, крім загальноприйнятих, специфічні принципи: порівняння трудомісткості кредитів (досягнення кожним студентом встановлених ECTS норм, які забезпечують академічну мобільність студентів, державне й міжнародне визначення результатів дослідження); кредитності (декомпозиція змісту освіти й навчання на відносно самостійні частини); модульності (визначення підходу до організації оволодіння студентами змістовими модулями, що виявляється через специфіку модульного навчання); методичного консультування; організаційної динамічності [98].

Кредитно-модульна технологія організації освітнього процесу поєднує модульну технологію навчання та залікові освітні одиниці, так звані залікові кредити. На думку В. Ортинського, застосування кредитно-модульної технології передбачає дотримання таких принципів:

1) порівняльної трудомісткості кредитів – полягає в досягненні кожним студентом встановлених ECTS норм, що забезпечують йому академічну мобільність, державне і міжнародне визнання результатів освіти на конкретних етапах виконання індивідуального освітнього плану;

2) дисциплінарності – передбачає декомпозицію змісту освіти й навчання на єдині та відносно самостійні за навчальним навантаженням студентів частки, які забезпечують:

– на рівні індивідуального освітнього плану – набір (акумулявання) заданої трудомісткості кількості кредитів, які відповідають розрахунковій нормі виконання студентом освітнього навантаження в умовах кредитно-модульної організації освітнього процесу;

– на рівні вивчення освітньої дисципліни – набір (акумулявання) заданої для певної дисципліни кількості кредитів, що передбачають виконання необхідних видів діяльності за програмою вивчення освітньої дисципліни;

3) модульності – визначає підхід до організації оволодіння студентом змістовими модулями і виявляється через специфічну для модульного навчання організацію методів і прийомів навчально-виховних заходів, основним змістом яких є активна самостійна творча пізнавальна діяльність студента;

4) методичного консультування – полягає в науковому та інформаційному забезпеченні діяльності учасників освітнього проекту;

5) організаційної динамічності – передбачає забезпечення можливості змінити зміст навчання з урахуванням динаміки соціального замовлення й потреб ринку праці;

6) гнучкості та партнерства – полягає в побудові системи освіти, відповідно до якої зміст навчання і шляхи досягнення цілей освіти і професійної підготовки відповідатимуть індивідуальним можливостям і потребам студента;

7) пріоритетності змістової та організаційної самостійності і зворотного зв'язку – передбачає створення умов організації навчання, які можна виміряти й оцінити результатами самостійної пізнавальної діяльності студентів;

8) науковості та прогностичності – полягає в побудові (встановленні) стійких зв'язків між змістом освіти і науковими дослідженнями;

9) технологічності та інноваційності – передбачає використання ефективних педагогічних та інформаційних технологій, що сприяють якісній підготовці фахівців з вищою освітою і входженню їх в єдиний інформаційний та освітній простір;

10) усвідомленої перспективи – полягає в забезпеченні умов для глибокого розуміння студентом цілей освіти та професійної підготовки, а також можливості їх успішного досягнення;

11) діагностичності – сприяє забезпеченню об'єктивного оцінювання рівня досягнення й ефективності цілей освіти та професійної підготовки [265].

Кредитно-трансферна система організації освітнього процесу – це модель організації освітнього процесу, яка поєднує модульні технології навчання та залікові освітні одиниці (залікові кредити).

Важливими завданнями підготовки фахівців в умовах кредитно-трансферної технології навчання є забезпечення якісної ступеневої освіти, орієнтування на особистість майбутнього фахівця, створення умов для оновлення змісту і форм організації навчально-виховного процесу, впровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій, формування системного педагогічного мислення, професійної самосвідомості.

Для реалізації кредитно-трансферної технології слід дотримуватися загальнодидактичних вимог (послідовності і систематичності навчання, свідомості, самостійності й активності в навчанні, індивідуалізації та диференціації, професійної спрямованості, науковості, оптимізації, емоційності, зв'язку теорії з практикою) і специфічних принципів підготовки (модульності, системності, технологічності й інноваційності, діагностичності, пріоритетності змістової та організаційної самостійності, суб'єктності освітнього процесу, особистісного цілеспрямовання, емоційно-ціннісної орієнтації навчально-виховного процесу, адекватності форм взаємодії суб'єктів навчання рівням засвоєння дисциплінарного змісту діяльності та рівням саморегуляції її функціональних компонентів, смислової наступності в організації діяльності).

Технологія передбачає вдосконалення навчальних планів, програм, посібників, силабусів, інтенсифікацію навчально-виховного процесу, змісту, методів і засобів навчання, забезпечення зв'язку між усіма дисциплінами циклу (створення відповідної структурно-логічної схеми), розроблення навчально-методичних комплексів, раціональний розподіл змісту освітнього матеріалу на модулі і перевірку якості засвоєння теоретичного та практичного матеріалів кожного модуля, використання широкої гнучкої шкали оцінювання знань, що забезпечує диференціацію знань студентів, стимулює їх активну самостійну роботу протягом усього періоду навчання в закладах

вищої освіти, підвищує об'єктивність оцінювання знань, сприяє впровадженню здорової конкуренції в навчанні, виявленню й розвитку творчих здібностей студентів.

В умовах кредитно-трансферної технології навчання змінюється функція науково-педагогічного працівника в організації освітньої діяльності студентів. Його основними завданнями стають управління самостійною роботою студентів, формування спонукальних мотивів навчання, визначення цілей і завдань освітньої діяльності, її організація, контроль за результатами процесу навчання. Застосування кредитно-трансферної технології передбачає висування до науково-педагогічного працівника нової вимоги – поєднання функцій консультанта й менеджера, що умітиме використовувати інформаційно-освітнє середовище, викладати навчальний матеріал так, щоб забезпечити ефективну самостійну роботу студентів, спонукати їх активно користуватися комунікативними можливостями комп'ютерних програм і мереж для організації ефективної навчально-пізнавальної діяльності, постійно контролювати результати навчання.

Проблемно орієнтоване навчання – це метод організації освітнього процесу, спрямований на самостійне активне вирішення проблемної ситуації, заданої науково-педагогічним працівником, внаслідок чого студенти творчо оволодівають професійними знаннями, навичками і вміннями та розвивають інтелектуально-творчі і розумові здібності [192].

Саме поставлення проблеми або проблемного завдання, наближеного до життєвої ситуації, дає змогу студентам швидко і легко включитися в реальне професійне становище. Самостійне виправлення приводить до формування навичок самоорганізації, самонавчання і самоконтролю, підвищуючи відповідальність майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії. Сама методика проблемно орієнтованого навчання сприяє розвитку свідомого, мотиваційного підходу до навчання.

Проблемне навчання спрямоване насамперед на активізацію пізнавальної діяльності студентів, формування логічного мислення, розвиток їх творчих якостей за допомогою заданої науково-педагогічним працівником проблеми [48]. Мета проблемного навчання полягає в пошуку і розвитку розумової активності студентів.

Перевагами проблемного навчання є чітке викладення проблеми, на які студент повинен дати чітку відповідь з чітким формулюванням і доведенням своєї відповіді, закріплення раніше здобутих знань і вмінь,

єніцирація студентів у групі, формування вміння колективного вирішення проблеми, яке, у свою чергу, є необхідною умовою роботи фахівця з фізичної терапії, ерготерапії у мультидисциплінарній команді. Такий підхід до вирішення проблеми змушує студентів самостійно шукати рішення, застосовувати знання, раніше здобуті на суміжних кафедрах, що потребує напруженої розумової діяльності, вміння робити висновки [192].

Так, під час вивчення освітнього компонента “Вступ до спеціальності” проблемні завдання були надані майбутнім фахівцям з фізичної терапії, ерготерапії в таких видах і формах:

- 1) запропонувати студентам самостійну роботу з довідковими матеріалами, ознайомлення їх зі словниками з фізичної терапії, ерготерапії;
- 2) звернути увагу на подібності і відмінності у визначеннях і термінах; попросити пояснити, які з визначень були найбільш переконливими і чому;
- 3) з’ясувати, якими термінами студенти будуть користуватися надалі;
- 4) дати студентам завдання самостійно скласти пам’ятки, наприклад “Про основні компоненти спілкування фізичного терапевта та пацієнта”, “Про використання деонтологічних принципів у фізичній терапії, ерготерапії”.

Під час вивчення освітнього компонента “Професійна майстерність (за професійним спрямуванням)” було впроваджено таку форму проблемного завдання, як розроблення індивідуальної програми фізичної терапії при захворюваннях і травмах опорно-рухового апарату, нервової системи, захворюваннях серцево-судинної та дихальної систем людини, захворюваннях травної і видільної систем організму людини, захворюваннях обміну речовин та ендокринної системи людини, де захворювання студент обирає самостійно.

Командно орієнтоване навчання – це метод навчання, заснований на роботі в малих групах постійного складу по 3–4 студенти різного рівня підготовленості. Головна мета застосування методу командно орієнтованого навчання полягає у навчанні студентів роботі в команді, наданні допомоги в розумінні і засвоєнні нових знань, наданні відчуття підтримки команди, що додасть кожному студенту віри в себе, розвине бажання до самовдосконалення.

Командно орієнтоване навчання спрямовує на розвиток навичок роботи в команді, формування комунікативних навичок, роботу у складі мультидисциплінарної команди. Така технологія ведення заняття скеровує

студентів на розуміння мети вивчення курсу, необхідність застосування на практиці теоретичних знань, здобутих на лекціях та семінарах. Робота в команді допомагає зрозуміти і засвоїти складні питання, сприяє розвитку взаємного співробітництва під час вирішення завдань [192].

Навчання на основі клінічного випадку проводять із використанням ситуаційних завдань, ділових рольових ігор у команді. Такий підхід дає змогу розподіляти ролі та обов'язки між студентами. Робота в команді допомагає студентам спільно вирішувати складні завдання, надаючи допомогу один одному, приймати і поважати рішення члена команди, навчає відстоювати свою точку зору, сприяє розвитку комунікативних навичок, вихованню колективізму. Однією з умов роботи в команді є правильний добір студентів. Склад кожної команди добирають таким чином, щоб в ній були студенти з різним рівнем знань. Тільки в разі дотримання цього правила можна досягти результату – виховати комунікативні навички, вміння надавати допомогу і підтримувати у складній ситуації [134].

Під час вивчення освітнього компонента “Професійна майстерність (за професійним спрямуванням)” на практичних заняттях студенти були розділені на групи по 5 осіб для вирішення ситуаційних завдань. Наведемо приклади ситуаційних завдань:

1. Хворий 38 років. Діагноз: закрита черепно-мозкова травма. Забій головного мозку. 2-й тиждень після травми. Основні порушення: правосторонній монопарез, вестибулярні розлади.

2. Хворий 51 рік. Діагноз: попереково-крижовий радикуліт L4 – L5 зліва, у стадії загострення. Дематогенний та міотомний біль у проекції корінця). Парез м'язів стопи у проекції корінця L4. Сколіотична S-подібна аналігічна деформація хребта. 5-й день з моменту болювого нападу.

3. Хворий 50 років. Йому амбулаторно проведено спірографічне дослідження: ЖСЛ = 78%, ОФВ = 60%, МВЛ = 60% від належних значень. Перебуває під спостереженням з приводу бронхіальної астми. Гемодинамічні показники в межах фізіологічних коливань. У стані спокою: ЧСС = 70, АТ = 120/80 мм рт. ст.

4. Хворий 54 роки. Поступив у кардіологічне відділення з діагнозом ІХС, великовогнищевий, передньоперетинковий інфаркт міокарда, підгостра стадія, атеросклероз аорти, коронарних артерій, атеросклеротичний кардіосклероз, ХСН 2-6 стадії, 3 ФК.

До кожного ситуаційного завдання потрібно навести алгоритм дій фізичного терапевта з моменту звернення пацієнта в лікувальну установу до моменту виписки зі стаціонару: перерахувати методи оцінювання стану пацієнта за МКФ на різних функціях, структурах, активності, участі, визначити короткострокові та довгострокові SMART-цілі, розробити план втручань фізичного терапевта на різних рівнях за МКФ, перерахувати можливі ускладнення в різних періодах та методи їх профілактики, запропонувати методи контролю та оцінювання стану пацієнта під час занять, розробити прогноз фізичного терапевта і рекомендації після виписки зі стаціонару.

Проектно орієнтоване навчання передбачає застосування дослідних технологій. Цей метод ґрунтується на активній участі студентів у наукових проєктах і спрямований на розвиток дослідницьких, проблемних, пошукових, творчих компетенцій [143, 192]. Проєктна методика найлегше вписується у навчальний процес і може не впливати на зміст навчання, визначений освітнім стандартом для базового рівня, дає змогу під час інтеграції її в реальний навчально-виховний процес успішніше досягати поставленої державним стандартом освіти мети, забезпечує не тільки належне засвоєння освітнього матеріалу, а й сприяє інтелектуальному і моральному розвитку студентів, їх самостійності, доброзичливості стосовно викладача та один до одного, комунікабельності, бажанню допомогти іншим.

Мета проєктного навчання полягає у формуванні творчого мислення студентів, навичок самостійної роботи, вміння використовувати здобуті знання, розвитку дослідних умінь, формування комунікативних навичок, навичок роботи в групі, колективі [192].

Для реалізації проєктної методики професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії ми впроваджували науково-дослідну роботу. Студенти самостійно обирали тему дослідження та готували її до публікації у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Матеріали науково-практичних конференцій доступні за посиланням: <https://istu.edu.ua/naukova-dijalnist/> (рис. 5.9).

Майбутні фахівці з фізичної терапії, ерготерапії презентували результати власних наукових розвідок на спеціально організованих секційних засіданнях із питань фізичної терапії та здоров'я людини (рис. 5.10).

- Міжнародна студентська науково-практична конференція - Вища освіта - студентська наука - сучасне суспільство: напрями розвитку (24 березня 2017р.)
- Міжнародна науково-практична конференція «Інтернаціоналізація вищої освіти України: концептуальні засади, здобутки, проблеми, перспективи розвитку» (15-16 грудня 2017р.)
- II Міжнародна студентська науково-практична конференція - Вища освіта - студентська наука - сучасне суспільство: напрями розвитку (20 квітня 2018р.)
- Круглий стіл «Університет у сучасному суспільстві: місія, проблеми, виклики» (30 листопада 2018р.)
- III Міжнародна студентська науково-практична конференція - Вища освіта - студентська наука - сучасне суспільство: напрями розвитку (19 квітня 2019р.)
- IV Всеукраїнська студентська науково-практична конференція - Вища освіта - студентська наука - сучасне суспільство: напрями розвитку (18 березня 2020р.)

Рис. 5.9. Приклади збірок матеріалів науково-практичних конференцій

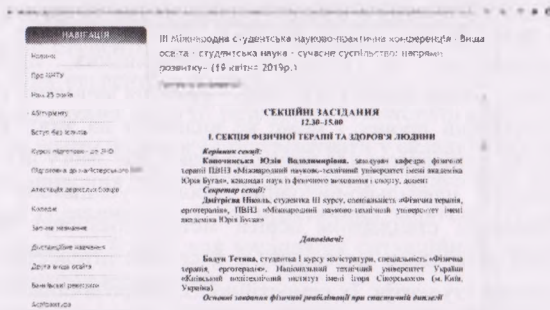

Рис. 5.10. Програма III Міжнародної студентської науково-практичної конференції «Вища освіта – студентська наука – сучасне суспільство: напрями розвитку» (19 квітня 2019 року) (<https://istu.edu.ua/naukova-dijalnist/iii-mizhnarodna-studentska-naukovo-praktichna-konferencija-vishcha-osvita-studentska-nauka-suchasne-suspilstvo-naprjami-rozvitku-19-kvitnja-2019r>)

Інформаційні освітні технології. Серед сучасних освітніх технологій в закладах вищої освіти усього світу особливе місце посідають інформаційні, необхідність впровадження яких у навчальний процес не викликає сумнівів [370; 383]. Інформаційні технології є одним із найважливіших засобів підвищення інтелектуального рівня людини, зокрема якісного поліпшення підготовки майбутніх фахівців, які мають володіти такими вміннями:

– використовувати інформаційно-пошукові та інформаційно-довідкові системи для пошуку й ефективного застосування освітньої, розвивальної інформації;

- послуговуватися мультимедійними енциклопедіями, електронними словниками, перекладачами і тренажерами для інтенсивного мультимедійного навчання;
- використовувати засоби ІКТ для підготовки, супроводження, аналізу й корегування освітнього процесу;
- застосовувати індивідуальний і диференційований підходи в навчанні за допомогою ІКТ [92, 113, 135, 152].

Застосування інформаційних освітніх технологій навчання спрямоване на інтенсифікацію всіх рівнів освітнього процесу, підвищення його ефективності та якості, системну інтеграцію галузей знань, розвиток творчого потенціалу студентів, їх здібностей до комунікативної діяльності, формування інформаційної культури, розвиток експериментально-дослідної діяльності та культури освітньої діяльності, реалізацію соціального замовлення, зумовленого інформатизацією сучасного суспільства – надання майбутнім фахівцям умінь і навичок у галузі інформатики та обчислювальної техніки, а також підготовку користувачів засобів нових інформаційних технологій [42, 86].

У процесі викладання освітнього компонента “Теорія та методика фізичної терапії” (рис. 5.11) та “Професійна майстерність (за професійним спрямуванням)” (рис. 5.12) ми використовували мультимедійне супроводження лекційних занять.

Конкурси професійної майстерності є інноваційною формою організації професійної підготовки. Їх проводять досить давно, проте в останні роки учені знову почали приділяти їм значну увагу.

Так, на думку В. Штерензон, в умовах застосування компетентнісно орієнтованого навчання зі зменшенням часу аудиторної взаємодії викладача та студента основну увагу потрібно поступово переносити на позааудиторну цілеспрямовано керовану когнітивну роботу студентів (науково-дослідну, підготовку до предметних олімпіад, підготовку до професійних конкурсів тощо) [377].

На думку В. Касаткіна заохочення за вивчення ускладненого матеріалу мають враховувати індивідуальні особливості студента і його потреби. Однією з таких потреб є бажання виокремитися, завдяки своїм досягненням. Найчастіше талановитому студенту необхідна можливість проявити себе, і конкурси професійної майстерності чудово вирішують це завдання. Особливо важливі змагання для не дуже успішних студентів: порівнюючи свої

результати з досягненнями товаришів, вони отримують нові стимули для зростання і починають докладати більше зусиль.

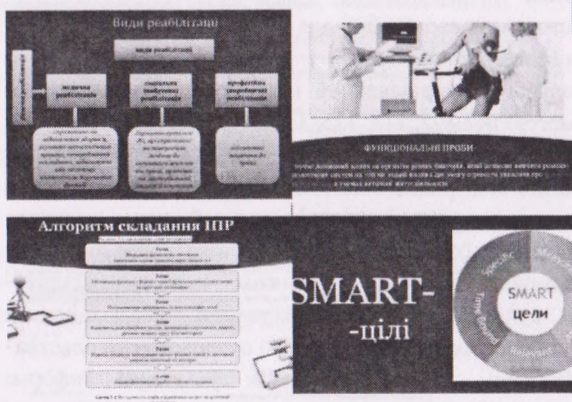

Рис. 5.11. Фрагменти мультимедійних презентацій лекції з освітнього компонента “Теорія та методика фізичної терапії”

Незалежно від показаних досягнень студенти відчувають гордість за свою професію, зростає престиж навчального закладу [142].

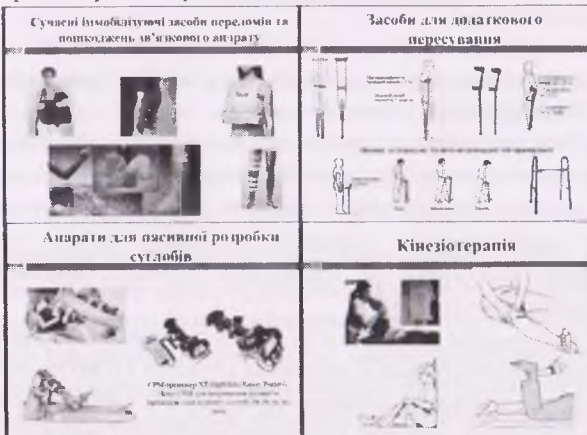

Рис.5.12. Фрагменти мультимедійних презентацій лекції з освітнього компонента “Професійна майстерність (за професійним спрямуванням)”

Щоб успішно провести конкурс, слід виконувати такі умови:

1) визначити цілі і завдання змагання, скласти план проведення етапів, програму, створити умови для проведення змагання, підведення підсумків і нагородження переможців. Змагання має бути досить складним, захопливим.

2) забезпечити об'єктивність оцінювання, адже студентам важливо відчувати чесність випробування. Для цього слід розробити прості й зрозумілі критерії оцінювання, а механізм підведення підсумків та визначення переможців зробити наочним;

3) запропонувати завдання з відповідним рівнем складності, щоб у процесі конкурсних випробувань учасники могли на практиці показати свої професійні навички і знання теоретичного матеріалу. Практичним етапам слід віддавати перевагу й оцінювати їх великою кількістю балів, проте слід розуміти, що студент закладів вищої освіти повинен вміти не тільки підготувати конкурсний зразок, а й правильно прочитати та скласти технічну документацію [142, 149].

Конкурс – це метод спрямування природної потреби здобувачів освіти до суперництва і набуття потрібних фахівцеві якостей.

У Міжнародному науково-технічному університеті імені академіка Юрія Бугая на кафедрі фізичної терапії щороку проводиться конкурс професійної майстерності “Кращий зі спеціальності” для студентів напряму підготовки “Фізична терапія, ерготерапія”. До участі в конкурсі запрошують також студентів з інших закладів вищої освіти, які навчаються за цією ж спеціальністю.

Формат конкурсу передбачає проведення трьох етапів:

– перший етап – класичний масаж (учасники демонструють володіння прийомом класичного масажу у заданій керівниками послідовності);

– другий етап – антураж робочого місця (учасники самостійно обладнують робоче місце);

– третій етап – бліц-турнір (кожен учасник відповідає на питання на швидкість за освітніми компонентами “Вступ до спеціальності” та “Теорія і практика фізичної терапії”). Після закінчення третього етапу відбувається нагородження учасників. Також на кафедрі фізичної терапії у 2017 році були проведені I Відкритий чемпіонат із класичного масажу для студентів кафедри фізичної реабілітації Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая (рис. 5.13).

Рис. 5.13. I Відкритий чемпіонат із класичного масажу для студентів кафедри “Фізичної реабілітації” Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая

I Відкритий чемпіонат Києва з класичного, спортивного та лікувального масажу та I Відкритий чемпіонат Києва з тандем-масажу у співпраці із міжнародним науково-практичним навчальним центром фізичної та SPA-реабілітації, банних та спортивних технологій “Центр Капралова” (рис. 5.14).

Рис. 5.14. Переможці I Відкритого чемпіонату класичного масажу для студентів кафедри “Фізичної реабілітації” Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая, I Відкритого чемпіонату Києва з класичного, спортивного та лікувального масажу та I Відкритого чемпіонату Києва з тандем-масажу

Обрані для дослідження технології об'єднані спільними ознаками, які становлять основу формування професійної ідентичності:

1. Можливість виявлення та впровадження нових науково-методичних і педагогічних підходів до планування й організації освітнього процесу.

2. Створення сучасного діагностично-контролюючого інструментарію для оцінювання діяльності студентів і науково-педагогічних працівників вищої школи.

3. Розміщення на сайтах ЗВО матеріалів з кожної дисципліни робочої освітньої програми, силабусу курсу та методичних матеріалів.

4. Створення єдиного інформаційного середовища з уніфікованою термінологією, понятійним апаратом для спілкування з питань якості навчання.

5. Розроблення модульних програм, у яких міні-модулі можна було б легко замінити, поновити, трансформувати, адаптувати.

6. Забезпечення освітнього процесу відповідною кількістю спецкурсів, які дають змогу студенту робити власний вибір із набору кредитів.

7. Обґрунтування підходів до декомпозиції навчальних дисциплін і технологій їх викладання в умовах кредитно-модульної системи [24, 149].

З метою визначення рівня впровадження інноваційних педагогічних технологій у процес професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії було проведено анкетування науково-педагогічних працівників 6 закладів вищої освіти України, які здійснюють підготовку фахівців даного напрямку.

В анкетуванні взяли участь 33 науково-педагогічних працівники таких закладів вищої освіти, як Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая, Полтавський інститут бізнесу Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая, Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського", Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Львівський державний університет фізичної культури імені І. Боберського та Класичний приватний університет.

Анкета опитаних науково-педагогічних працівників подана у Додатку Л.

Для нашого дослідження важливим було визначити, чи доступна в закладах вищої освіти України сучасна науково-методична література, необхідна для формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

За результатами анкетування встановлено, що 29,62 % респондентів вважають, що науково-методична література доступна в достатній кількості, 26,05 % вказали на її недостатню кількість, 44,33 % зауважили на її відсутність у загальному доступі (рис. 5.15).

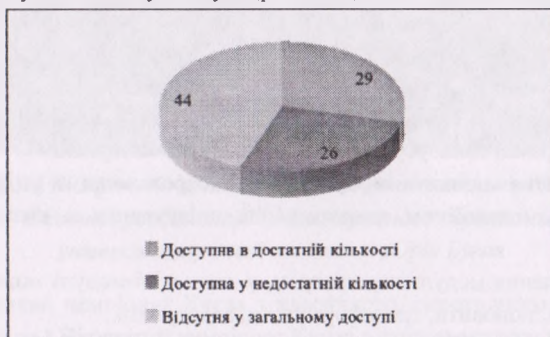

Рис. 5.15. Розподіл відповідей науково-педагогічних працівників на питання про доступність у закладі вищої освіти сучасної науково-методичної літератури, необхідної для формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, (%)

Результати анкетування свідчать, що до бар'єрів формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у процесі професійної підготовки науково-педагогічні працівники відносять недостатню поінформованість про можливості застосування передового світового досвіду (А), 40,00 % – нерациональну організацію процесу професійної підготовки (В), жоден НПП – недостатнє матеріально-технічне забезпечення (С), 60,00 % – відсутність необхідної навчально-методичної та інформаційної бази (D), 0 % зазначили, що їм важко відповісти (E) (рис. 5.16).

Рівень запровадження новітніх комп'ютеризованих систем у процес професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії як достатній оцінюють 17,66 %, як недостатній – 43,16 % та 39,19 % респондентів обрали варіант відповіді “важко відповісти”.

Оскільки у дослідженні ми визначили, що для формування професійної ідентичності ефективним є командно-орієнтоване навчання, викладачам було поставлене питання “Чи заохочуєте Ви майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії об'єднуватися в окремі групи для вирішення

практичних завдань?”. Аналіз відповідей показав, що 55,44 % науково-педагогічних працівники заохочують студентів до командної роботи, 34,38 % – частково заохочують та 11,27 % – не заохочують та 4,86 % обрали варіант відповіді “важко відповісти”.

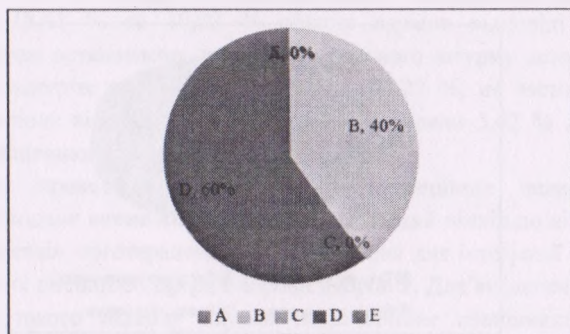

Рис. 5.16. Розподіл відповідей науково-педагогічних працівників на питання про бар'єри формування належної професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у процесі професійної підготовки, (%)

Також важливо висвітлити рівень запровадження імітаційних технологій навчання. Так, імітаційні технології навчання застосовують 25,06 % науково-педагогічних працівників, 39,35 % частково застосовують, 25,32 % – не застосовують та 10,28 % обрали варіант відповіді “важко відповісти”.

Метод проектно-орієнтованого навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії засосовують 43,23 % науково-педагогічних працівників, частково застосовують 49,92 %, не застосовують 2,38 % та важко дати відповідь 5,36 % науково-педагогічним працівникам.

За результатами анкетування визначено, що мультимедійні засоби навчання застосовують 21,98 % респондентів, 43,67 % – частково застосовують, 34,35 % – не застосовують, жоден з респондентів не обрав варіант відповіді “важко відповісти”.

Важливим для нашого дослідження було визначити рівень запровадження модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчаль-

ного середовища Moodle в організації професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії. Результати анкетування свідчать, що 9,23 % науково-педагогічних працівників обрали варіант відповіді “Так, застосовую”, 21,53 % – “Частково застосовую”, 58,97 % – “Ні, не застосовую” та 10,28 % – “Важко відповісти” (рис. 5.17).

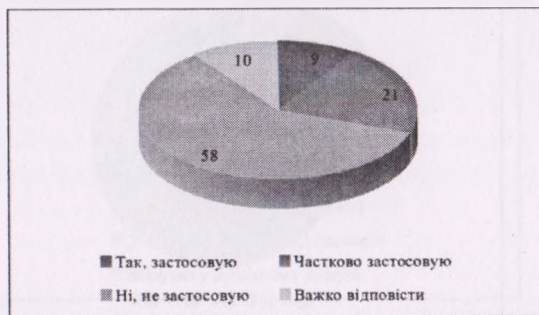

Рис. 5.17. Розподіл відповідей науково-педагогічних працівників про застосування модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища Moodle в організації професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, %

Встановлено, що систему Електронний журнал on-line в організації професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії застосовують 26,31 % науково-педагогічних працівників, частково застосовують 20,56 %, не застосовують 46,19 % та 6,95 % респондентів обрали варіант відповіді “важко відповісти”.

В організації професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії інтерактивні комп'ютерні програми-тренажери застосовують 14,09 % науково-педагогічних працівників, частково застосовують 37,42 % – частково застосовують, 44,33 % не застосовують та 4,17 % респондентів обрали варіант відповіді “важко відповісти”.

Показником рівня включення інформаційних освітніх технологій також є застосування науково-педагогічними працівниками закладів вищої освіти комп'ютерного тестування для визначення рівня знань майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії. Результати анкетування свідчать, що комп'ютерне тестування застосовують 18,95 % респондентів, частково

застосовують 31,45 %, не застосовують 49,60 % та варіант відповіді “важко відповісти обрали 0% науково-педагогічних працівників.

Результати анкетування дозволили визначити, що метод ситуаційних завдань та вправ case-study в організації професійної підготовки застосовують 44,23 % респондентів, частково застосовують 27,14 %, не застосовують 18,61 % та 10,02 % обрали варіант відповіді “важко відповісти. Також встановлено, що метод мозкового штурму застосовують 33,95 % респондентів, частково застосовують 43,27 %, не застосовують 17,36 % та варіант відповіді “важко відповісти обрали 5,42 % науково-педагогічних працівників (рис. 5.18).

Результати проведеного дослідження інноваційних педагогічних технологій дозволили встановити, що міжпрофесійний підхід до діяльності фізичних терапевтів, ерготерапевтів створює умови для інтеграції знань та навичок з різних дисциплін сфери охорони здоров'я. Для визначення рівня задоволення такого підходу науково-педагогічним працівникам було поставлене питання “Чи використовуєте Ви міжпредметні зв'язки у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії?”. Аналіз відповідей показав, що міжпредметний підхід серед опитаних науково-педагогічних працівників застосовують 41,73 %, частково застосовують – 41,71 % та 16,57 % не застосовують.

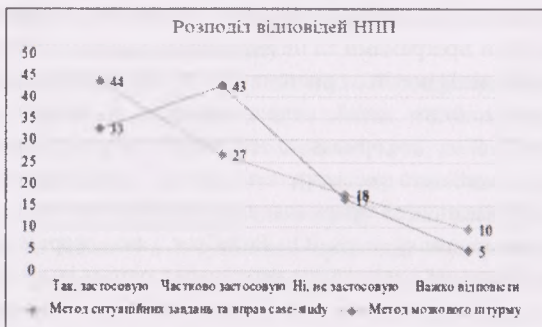

Рис. 5.18. Розподіл відповідей науково-педагогічних працівників про застосування в організації професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії: 1) методу ситуаційних завдань та вправ case-study; 2) метод мозкового штурму, %

Отже, охарактеризовано запровадження в освітньому процесі модульних технологій навчання, проблемно орієнтованого навчання, командно орієнтованого навчання, навчання на основі вирішення ситуаційних завдань, проєктно орієнтованого навчання та інформаційно-комунікаційних технологій. Організація освітнього процесу потребує поєднання різних технологій, творчого підходу до їх використання, а також створення нових навчальних технологій. Уміння науково-педагогічними працівниками застосовувати різні технології навчання дає їм змогу творчо організувати навчально-пізнавальну діяльність студентів, вибирати в конкретних умовах освітні технології навчання, які найкраще забезпечуватимуть засвоєння знань, формування вмінь і навичок з мінімальними витратами зусиль і часу.

5.3. Організація неформальної освіти майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії

На сьогодні неформальну освіту визначають складовою освіти впродовж життя, спрямованою на реалізацію права кожної повнолітньої особи на безперервне навчання з урахуванням її особистісних потреб, пріоритетів суспільного розвитку та потреб економіки.

Відповідно до Закону України “Про вищу освіту” від 01.07.2014 р. № 1556-VII неформальна освіта трактується як “освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій” [286]. Так, неформальна освіта забезпечує, з одного боку, безперервність професійного розвитку, а з іншого – інтеграцію і розвиток ресурсів, що перебувають поза “формальним” освітнім простором.

Ми підтримуємо точку зору О. Ройтблат, яка звертає увагу на особливість неформальної освіти бути насамперед одним із джерел знань, оскільки вона спрямована на здобуття додаткового освітнього результату залежно від індивідуальних професійних потреб, із високою мотивацією до професійного вдосконалення [307].

На думку Т. Ткач, основними ознаками неформальної освіти є: добровільна участь, доступність, відсутність оцінювання, гнучкість та різноманітність методів та підходів до організації освітнього процесу, творча та демократична атмосфера, інтерактивність, рівноправність суб’єктів

освітнього процесу, активна позиція тих, хто навчається, сприйняття групи як важливого джерела знань, опора на осмислення та аналіз особистісного досвіду здобувачів освіти, побудова навчальних програм на основі інтересів і потреб тих, хто навчається, різні форми і різний темп навчальної діяльності, встановлення зв'язку між досвідом учасників і теорією, яку вивчають, залучення емоцій та інтелекту [348].

Для формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії неформальну освіту було включено у процес професійної підготовки з 2015 року на базі Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая у формі тренінгових модулів, семінарів, авторських програм.

Тренінгові модулі та семінари спрямовані на підвищення кваліфікації майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії. Проведенням кожного заняття керують досвідчені фахівці з окремих напрямів фізичної терапії. Так, організовано співпрацю кафедри фізичної терапії із передовими реабілітаційними центрами з метою впровадження в освітній процес інноваційних та ефективних методик фізичної терапії, ерготерапії.

Запропоновані такі тренінгові модулі: “Класичний масаж”, “Реабілітаційний масаж”, “Іспанський масаж обличчя”, “Кінезіотейпування”, “Йога-терапія як засіб реабілітації при порушеннях опорно-рухового апарату людини”, “Медовий масаж”, “Прикладна анатомія та фізіологія в роботі реабілітолога”, “Вісцеральна терапія”.

Тренінговий модуль “Класичний масаж” розрахований на 5 занять і передбачає вивчення студентами ефективних методик масажу спини й окремих її частин: масаж шийно-комірцевої зони, масаж верхніх і нижньої кінцівок, масаж стоп, масаж голови, масаж живота і грудної клітки, загальний масаж тіла розслабляючий і тонізуючий, методики сегментарно-рефлекторного масажу в лікувальній практиці, медова й антицелюлітна програма в класичному масажі, банковий вакуумний масаж, класичний масаж обличчя.

Всі заняття були проведені під керівництвом досвідчених фахівців з фізичної реабілітації / фізичної терапії з одночасним мультимедійним супроводом та практичним опрацюванням всіх вивчених методик класичного масажу (рис 5.20).

Рис. 5.20. Фрагмент тренінгового модулю “Класичний масаж”

За результатами проходження тренінгового модулю студенти знають форми, види та класифікацію масажу, критерії його ефективності, можуть продемонструвати техніки виконання основних та допоміжних прийомів масажу з урахуванням ділянки тіла та індивідуальних особливостей клієнта, враховують анатомо-фізіологічний вплив масажу на організм, знають гігієнічні вимоги до приміщення, масажиста і пацієнта, основні і додаткові прийоми класичного масажу (рис 5.21).

Програма тренінгового модулю “Реабілітаційний масаж” розрахована на 5 занять і передбачає навчання студентів правильній техніці, методиці й особливостям виконання реабілітаційного масажу при поширених захворюваннях, з якими працює масажист у медичних установах: захворюваннях дихальної системи (гострих і хронічних бронхітах, пневмоніях, бронхіальній астмі, ХОЗЛ, емфіземі легень та ін.); захворюваннях опорно-рухового апарату; (переломах (консервативному і оперативному лікуванні), пошкодженні зв’язкового апарату, коксартрозі, гонартрозі, ревматоїдному артриті, бурситі, сколіозі, лордозі, кіфозі; захворюваннях нервової системи (радикуліті, ішіасі, міозиті, невралгії, грижі, інсульті, черепно-мозкових травмах, остеохондрозі, протрузії, міжхребетній грижі та ін; захворюваннях серцево-судинної та лімфатичної системи (гіпертонії, гіпотонії, стенокардії, інфаркті міокарда, лімфостазах, облітеруючому ендартеріїті, варикозі); захворюваннях ендокринної системи (цукровому діабеті, подагрі, ожирінні та ін.); захворюваннях шлунково-кишкового тракту (запорах, недостатності секреції).

Рис. 5.21. Сертифікат учасника тренінгового модулю “Класичний масаж”

На кожному занятті студенти вдосконалювали свою професійну майстерність, набуваючи знання та на практиці застосовуючи вміння і навички із реабілітаційного масажу (рис. 5.22).

Рис.5.22. Учасники тренінгового модулю “Реабілітаційний масаж”

Програма тренінгового модулю “Іспанський масаж обличчя” розрахована на 4 заняття. Студенти опанували унікальну мануальну методику по догляду за обличчям, застосовувану не більше 30 років, що встигла себе позитивно зарекомендувати на ринку косметологічних послуг.

Після опанування цієї техніки студенти можуть успішно здійснювати: безіригучу підтяжку, формувати овал обличчя, підвищувати тонус м'язів і шкіри, підвищувати еластичність шкіри, поліпшувати живлення і гідратацію шкіри, збагачувати шкіру киснем, виводити токсини, активізувати процеси регенерації клітин, проводити профілактику і лікування куперозу, релаксацію, сприяти позбавленню від депресії. Також майбутні фахівці засвоюють на практиці правильну техніку глибокого опрацювання всіх систем і тканин організму: м'язової, нервової, кістково-суглобової і судинної (рис. 5.23).

Рис. 5.23. Сертифікат учасника тренінгового модулю
“Іспанський масаж обличчя”

Тренінговий модуль “Кінезіотейпування”, розрахований на 5 занять, спрямований на набуття учасниками теоретичних та практичних знань з кінезіотейпування, вивчення загальних правил кінезіотейпування, оволодіння технікою накладання тейпів, основними формами нарізання тейпів, вивчення показань та протипоказань до застосування кінезіотейпування; з’ясування послідовності й особливостей застосування тейпів, порядку реабілітаційного обстеження перед кінезіотейпуванням, засвоєння алгоритму дій із застосування кінезіотейпування, тейпування м’язів, практичне відпрацювання первинних навичок накладання тейпа при окремих захворюваннях систем організму (рис. 5.24).

Для підвищення якості засвоєння тренінгового модулю, закріплення здобутих учасниками теоретичних знань та практичних навичок, посилення

мотивації до подальшого практичного застосування вивчених методик кінезіотейпування у фізичній реабілітації кожен учасник отримує навчальний посібник “Основи кінезіотейпування”.

Рис. 5.24. Фрагмент тренінгового модулю “Кінезіотейпування”

Для підвищення якості засвоєння тренінгового модулю, закріплення здобутих учасниками теоретичних знань та практичних навичок, посилення мотивації до подальшого практичного застосування вивчених методик кінезіотейпування у фізичній реабілітації кожен учасник отримує навчальний посібник “Основи кінезіотейпування”.

Метою тренінгового модулю “Йоготерапія, як засіб реабілітації при порушеннях опорно-рухового апарату людини” визначено ознайомлення студентів із поняттям “йоготерапії”, принципами використання хатха-йоги з метою реабілітації пацієнтів із постійними і тимчасовими обмеженнями опорно-рухового апарату, особливостями побудови програми занять при окремих захворюваннях та вміннями виявляти і виключати одні (потенційно небезпечні) та включати інші (корисні) для пацієнта техніки хатха-йоги. При цьому окремі напрямки практики, зокрема йоготерапія хребта, розглянуті максимально докладно. Окрему увагу приділено формуванню необхідного психо-фізичного стану фахівців з йоготерапії.

Усі 5 занять були проведені під керівництвом досвідченого фахівця з фізичної реабілітації, інструктора з хатха-йоги (рис. 5.25).

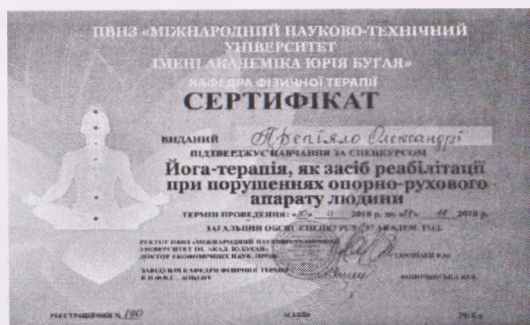

Рис. 5.25. Сертифікат учасника тренінгового модулю “Йоготерапія як засіб реабілітації при порушеннях опорно-рухового апарату людини”

Тренінговий модуль “Медовий масаж” розрахований на 5 занять та передбачає вивчення таких питань:

- 1) показань до проведення процедур медового масажу;
- 2) протипоказань до проведення процедур медового масажу;
- 3) добору сировини для проведення процедур медового масажу;
- 4) зон проведення процедур медового масажу;
- 5) основних прийомів медового масажу;
- 6) видів і технік медового масажу;
- 7) техніки і методики проведення процедур медового масажу;
- 8) техніка і методика проведення процедур медового масажу в комірцевій зоні;
- 9) техніки і методики проведення процедур медового масажу в зоні розгашування хребта;
- 10) техніки і методики проведення процедур медового масажу в області спини;
- 11) техніки і методики проведення процедур медового масажу в області нижніх кінцівок;
- 12) техніки і методики проведення процедур медового масажу в області верхніх кінцівок;
- 13) техніки і методики проведення процедур медового масажу в області живота;
- 14) техніки і методики проведення процедур медового масажу в області грудної клітки;

- 15) зон, де протипоказані процедури медового масажу;
- 16) поєднання медового масажу з іншими процедурами;
- 17) проведення проби на алергічну реакцію;
- 18) гігієнічних особливостей проведення процедур медового масажу;
- 19) основних цілей проведення процедур медового масажу;
- 20) проведення медового масажу разом з іншими процедурами.

Тренінговий модуль “Прикладна анатомія та фізіологія в роботі реабілітолога” спрямований на оволодіння студентами: знаннями основних періодів онтогенезу людини і їх особливостей, причин відхилень у розвитку людини, біологічних закономірностей функціонування організму людини; вміннями організувати реабілітаційний процес з позицій психофізіології, виокремлювати причинно-наслідкові залежності між способом життя та особливостями функціонального стану, описувати реакції людини на вплив навколишнього середовища; навичками застосовувати методи аналізу та оцінювання стану здоров'я людини, її функціонального розвитку, застосовувати анатомічну номенклатуру латинською та українською мовами, пояснювати зв'язок між будовою і функціями органів (рис. 5.26).

Рис. 5.26. Сертифікат учасника тренінгового модулю “Прикладна анатомія та фізіологія в роботі реабілітолога”

Тренінговий модуль “Вісцеральна терапія” розрахований на 5 занять. Програмою передбачено вивчення таких питань:

- 1) уведення у вісцеральну терапію; визначення “Вісцеральна терапія”; історії генезису вісцеральної хіропрактики;

2) показань і протипоказань до використання методів вісцеральної терапії;

3) підготовки до роботи вісцерального терапевта;

4) підготовки пацієнта до сеансу вісцеральної терапії; ознайомлення з антипаразитарними програмами у вісцеральній терапії (традиційними та нетрадиційними методами);

5) взаємозв'язку вісцеральної терапії з іншими оздоровчими практиками: психологією, остеопатією, класичним і сегментарно-рефлекторним масажем;

6) системи правильного харчування і споживання рідини у вісцеральній терапії; понять ацидоз та алкалоз крові;

7) кола взаємодії органів шлунково-кишкового тракту і малого тазу, їх впливу на стан всього організму;

8) протоколів роботи з животом при захворюваннях печінки і жовчного міхура, шлунково-кишкового тракту та органів малого тазу;

9) мануальної терапії внутрішніх органів при спланхноптозі; вісцеральних маніпуляцій при: холециститах, гастритах, колітах, панкреатитах, особливостей роботи при жовчокам'яній і сечокам'яній хворобах;

10) вісцеральної терапії при захворюваннях серцево-судинної, дихальної, ендокринної систем;

11) вісцерального самомасажу живота;

12) ролі вісцеральної терапії в комплексному оздоровленні всього організму.

Семінари проводяться за такими напрямками: “Кінезіотейпування в логопедії”, “Переломи. Лікування. Реабілітація”, “Фізична реабілітація при іммобілізаційних контрактурах”, “Фізична реабілітація при пошкодженнях колінного суглоба”, “Фізична реабілітація при ендопротезуванні суглобів”, “Фізична реабілітація у до-та післяпологовому періодах”, “Основи США-реабілітації”, “Комплексний підхід у роботі зі сколіозом”, “Основні принципи корекції психомоторного розвитку дитини”, “Супровід дітей та молоді з порушеннями зору”, “Су-джок терапія”, “Фізична реабілітація при ендопротезуванні кульшового суглоба”, “Фізична реабілітація при ендопротезуванні колінного суглоба”, “Основи йоготерапії”, “Введення у вісцеральну терапію”, “Фізична реабілітація дітей з аутизмом та аутистичними проявами”, “Ознайомча лекція з “Бобат-терапією”, “Основи

прикладної кінезіології” (м’язового тестування)”, “Кінезіологічне тейпування у лікуванні захворювань опорно-рухової системи. Базовий рівень”, “Медовий SPA-реабілітаційний та інструментальний масаж колінних суглобів”, “Лімфодренажний масаж. Базовий рівень” (рис. 5.27), “Історія хамам. Масаж мильною бульбашкою хамам (у турецькій лазні). Базовий рівень”, “Класичний масаж обличчя. Базовий рівень”.

Рис. 5.27. Сертифікати учасників семінарів

Розглянемо зміст семінарських занять.

Семінар “Кінезіотейпування в логопедії” розрахований на 1 заняття (8 год). Програмою семінару передбачено: здобуття базових знань з кінезіотейпування; практичне відпрацювання навичок тейпування; отримання змістовної інформації про логопедичну патологію в контексті роботи зв’язково-м’язового апарату, нейро-рефлекторних зв’язків, а також уміння оцінювати залученість міофасціальної і нервової систем в роботу мовного апарату і коригувати порушення; освоєння техніки тейпування в логопедії при конкретних порушеннях на практиці.

Всі учасники беруть участь у практиці тейпування. Після завершення семінару студенти знають інноваційну техніку тейпування артикуляційних м’язів та вміють застосовувати її на практиці.

Програми семінарів “Фізична реабілітація при іммобілізаційних контрактурах”, “Фізична реабілітація при пошкодженнях колінного суглоба”, “Фізична реабілітація при ендопротезуванні суглобів” наведено у табл. 5.3.

Таблиця 5.3

Програми семінарів “Переломи. Лікування. Реабілітація”, “Фізична реабілітація при іммобілізаційних контрактурах”, “Фізична реабілітація при пошкодженнях колінного суглоба”, “Фізична реабілітація при ендопротезуванні суглобів”

Назва семінару	Програма
“Переломи. Лікування. Реабілітація”	Класифікація переломів; методи обстеження травматологічних хворих; методи лікування переломів: консервативні й оперативні; фізична реабілітація після оперативного лікування переломів верхніх та нижніх кінцівок
“Фізична реабілітація при іммобілізаційних контрактурах”	Класифікація контрактур; механізми виникнення контрактур; методи діагностики та лікування контрактур; фізична реабілітація при контрактурах верхніх та нижніх кінцівок
“Фізична реабілітація при пошкодженнях колінного суглоба”	Анатомо-фізіологічні особливості суглобів; механізм пошкодження зв'язок; методи діагностики та лікування пошкоджень зв'язок; фізична реабілітація після оперативного лікування розриву меніска, передньої та задньої хрестоподібної зв'язок та розриву ротаторної манжети плеча
“Фізична реабілітація при ендопротезуванні суглобів”	Захворювання суглобів, які призводять до необхідності ендопротезування суглобів; методи діагностики, види ендопротезів; фізична реабілітація при ендопротезуванні кульшового, колінного та плечового суглобів

Програмою дводенного семінару “Фізична реабілітація у до- та післяпологовому періодах” передбачено вивчення таких тем:

- 1) період вагітності та пологи – практичні питання;
- 2) причини тазових дисфункцій та запобігання їх виникненню;
- 3) раціональне харчування у до- та у післяпологовому періодах;
- 4) засоби фізичної реабілітації у період підготовки до пологів;
- 6) пологи – алгоритм дій, пози, дихання та інші техніки запобігання ускладненням;
- 7) перші дні після пологів, можливі ускладнення у здоров'ї матері та дитини, засоби запобігання їм;
- 8) засоби фізичної реабілітації та методика їх застосування у післяпологовому періоді.

Семинар “Основи СПА-реабілітації” містить безліч практичних інструментів для застосування в ході реабілітації пацієнта. Протягом чотирьох днів учасники ознайомлюються з історією і філософією СПА з практичної точки зору, здобувають навички взаємодії з пацієнтом, навчаються доцільно вибирати процедури, формувати індивідуальні СПА-комплекси, створювати оптимальний робочий простір. Поряд зі здобуттям теоретичних знань студенти набувають практичних навичок із ритм-масажу, масажу бамбуковими віниками, векторного масажу голови, проведення пілінгів та обгортувань з реабілітаційною метою.

Семинар “Комплексний підхід у роботі зі сколіозом” розрахований на 4 заняття. На першому занятті студенти закріплюють знання з анатомії та фізіології опорно-рухового апарату, ознайомлюються із поняттям про сколіоз (класифікацією, стадіями та методами діагностики сколіотичної постави), вивчають поняття “анатомічні поїзди”.

На другому занятті учасники вивчають та на практиці відпрацьовують методику пасивної кінезіотерапії при сколіозі, а саме:

1) доцільність застосування різних видів масажу – роботи з тригерними точками, роботи з “анатомічними поїздами”, тайського масажу (стоп, всього тіла), Zen Shiatsu, класичного масажу, лікувального масажу;

2) остеопатію: класичну, краніосакральну терапію, міофасціальну релаксацію;

3) вісцеральний масаж;

4) м'якотканинні техніки мануальної терапії.

Третє заняття присвячене практичній роботі учасників. Програмою передбачені такі розділи для вивчення: лікувальна гімнастика (доцільність, вправи, побудова комплексів, особливості проведення занять); апарати блокового типу; технічні засоби у реабілітації при сколіозі.

На підсумковому занятті студенти вивчають техніку застосування кінезіотейпування при сколіотичній поставі, зв'язок між емоційним станом та роботою фізіологічних систем організму, значення та особливості психотерапії при порушеннях постави, прикладну кінезіологію, навчаються складати програми з фізичної реабілітації.

На семінарі “Основні принципи корекції психомоторного розвитку дитини” студенти вивчають закономірності розвитку мозкових структур і формування моторного розвитку дитини, ефективні методики корекції та розвитку рухової сфери дитини, яка має психомоторні порушення: прин-

цпи побудови програми з корекції психомоторного розвитку дитини, ефективні вправи та ігри.

Метою семінару “Супровід дітей та молоді з порушеннями зору” є ознайомлення студентів з різноманітними зоровими порушеннями, специфікою роботи з дітьми, які мають порушення зору, основними елементами супроводження незрячих дітей, зокрема супроводження у приміщенні, магазині, ресторані, музеї, бібліотеці, міському транспорті.

Програма одноденного семінару містить такі розділи:

1. Вступна частина:

- привітання;
- вправа “Знайомство”;
- вправа “Коло очікування”;

2. Основна частина:

- міні-лекція “Види порушень зору” з показом картинок “як бачать незрячі діти”;
- вправа з пов’язками “Світ незрячих”;
- бесіда “Особливості дітей з порушеннями зору”;
- вправа “Специфіка роботи з дітьми, які мають порушення зору” (написання студентами);
- ігрова вправа “Сліпий, глухий, німий”;
- ігрова вправа з пов’язками “Опиши цей предмет”;
- міні-лекція “Навчальні засоби для незрячих дітей”;
- показ і пояснення техніки супроводження дітей та молоді з порушеннями зору;
- практичне заняття з супроводження за маршрутом (в парах);
- обговорення виконання практичного заняття (зворотний зв’язок);
- розповідь “Супроводження у приміщеннях”;
- практичне завдання “Супроводження в аудиторії”;
- міні-лекція “Супроводження у міському транспорті”;
- міні-лекція “Супроводження у кафе”;
- міні-лекція “Супроводження у магазині”;
- міні-лекція “Супроводження у бібліотеці чи музеї”;
- практичне заняття “Супроводження кількох незрячих”;
- практичне заняття “Супроводження дітей та молоді з комплексними порушеннями розвитку, у яких одне з порушень – це порушення зору”;
- практичне заняття “Орієнтування з тростиною” (додатково);

3. заключна частина:

- 1) обговорення тренінгу;
- 2) асоціативний куц (запис одним словом складових понять супроводження);
- 3) вправа “Ваші очікування”;
- 4) підсумкове слово викладача;
- 5) підсумкове слово студентів та побажання.

Практичний дводенний семінар “Су-джок терапія” має прикладну спрямованість і дає змогу студентам набувати знань та практичні навички в застосуванні базових методів су-джок терапії у роботі з пацієнтами.

Програма семінару передбачає:

1) вивчення стандартних систем відповідності (подібності) тілу (на кистях і стопах, пальцях (“комахи”), фалангах (“мінісистеми”), закономірностей проекції тіла людини на кистях і стопах;

2) пояснення чіткого алгоритму знаходження точок і зон в системах відповідності для їх ефективного застосування з лікувальною метою;

3) вивчення 5-ступінчастої методики лікування су-джок;

4) демонстрування, практичні приклади, вирішення задач з пошуку необхідних точок/зон в системах відповідності і вивчення впливу на них:

– діагностичним шупом;

– магнітами;

– голками;

– насінням, листочками рослин;

– світлом і кольором;

– пальцями рук (методами су-джок терапії і твіст-терапії);

5) набуття навичок у діагностуванні та усуненні різних функціональних порушень через системи відповідності;

6) вивчення додаткових систем (“великої комахи”, “голови тварини”, “мікросистеми”) і їх застосування;

7) огляд різних систем відповідності (об’єднаних відкритих і закритих систем відповідності, на вушних раковинах);

8) розгляд методу “су-джок терапії”.

Одноденний семінар “Фізична реабілітація при ендопротезуванні колінного суглоба” передбачає ознайомлення студентів із механізмами пошкодження колінного суглоба, симптомами та діагностикою, методами лікування (консервативними й оперативними), комплексною реабілітацією

при артроскопії передньої та задньої хрестоподібних зв'язок колінного суглоба (лікувальною гімнастикою; лімфодренажним, лікувальним масажем; фізіотерапією; кінезіотейпуванням; механотерапією), а також побудовою індивідуальної програми фізичної реабілітації (виконання індивідуального практичного завдання).

Одноденний семінар “Фізична реабілітація при ендопротезуванні кульшового суглоба” передбачає вивчення студентами таких розділів:

1) основні захворювання кульшового суглоба, що потребують ендопротезування;

2) симптоми та діагностика;

3) види ендопротезування (цементне та безцементне);

4) комплексна фізична реабілітація при ендопротезуванні кульшового суглоба: передопераційний період; ранній післяопераційний період; пізній післяопераційний період; тренувальний період, побудова індивідуальної програми фізичної реабілітації (виконання індивідуального практичного завдання).

Семінари “Фізична реабілітація при ендопротезуванні колінного суглоба” та “Фізична реабілітація при ендопротезуванні кульшового суглоба” мають на меті закріплення теоретичних знань студентів із побудови програм фізичної реабілітації для пацієнтів після ендопротезування колінного і кульшового суглобів. Кожен семінар закінчується індивідуальною практичною роботою кожного студента. Кожен учасник отримує білет із ситуаційним завданням та за відведений час складає індивідуальну програму фізичної реабілітації. Наприклад: “Хвора 78 років. Діагноз: Перелом шийки стегна зі зміщенням, проведено ендопротезування кульшового суглоба. Ранній післяопераційний період. Порушення: виражений біль, тугоухливість у кульшовому суглобі, обмеження функції хворої нижньої кінцівки”.

Метою одноденного семінару “Основи йоготерапії” є ознайомлення із можливостями застосування йоготерапії у фізичній реабілітації при захворюваннях опорно-рухового апарату, серцево-судинної та дихальної систем. Програмою передбачено вивчення таких розділів:

1) йоготерапія опорно-рухового апарату – анатомія і біомеханіка хребетного стовпа; кістковий, хрящовий, м'язовий і зв'язковий апарат хребта; взаємозв'язок хребта, тазу і нижніх кінцівок; загальні принципи безпечної практики йоги; фізіологічні вигини хребта (лордоз і кіфоз);

біологічний сенс, варіанти патологічних відхилень, методи і принципи йоготерапії; йоготерапія сколіозів, остеохондрозу хребта; міжхребетні грижі; класифікація, причини, протипоказання, принципи йоготерапії;

2) йоготерапія захворювань кровообігу та дихання – анатомія і фізіологія кровообігу; вегетативна нервова система; механізми впливу практики йоги на кровообіг; класифікація практик йоги відповідно до впливу на вегетативну нервову систему; вегето-судинна дистонія; можливості, методи і принципи йоготерапії захворювань системи кровообігу; анатомія і фізіологія дихальної системи; основні дихальні техніки йоги і їх використання в йоготерапії; йоготерапія бронхіальної астми, хронічного бронхіту і синуситу.

Семінар “Введення у вісцеральну терапію” розрахований на одне заняття та передбачає ознайомлення студентів із такими розділами:

- анатомія, фізіологія, діагностика та лікування органів травної системи;

- набуття навичок пошуку локалізації та оцінювання регіонів первинної дисфункції в черевній порожнині (основ вислуховування);

- дослідження руху й утримання органів, оболонки і зв’язок;

- вивчення взаємозв’язків органів і нейро-м’язово-скелетної системи;

- оцінювання якості функціональної активності і соматичних структур у зв’язку із загальним патерном;

- інформація про терапевтичні ефекти і протипоказання.

На одноденному семінарі “Фізична реабілітація дітей з аутизмом та аутистичними проявами” висвітлюють такі питання:

- поняття про аутизм, аутистичні прояви;

- проблеми пересування дитини з аутизмом, гіпермобільності суглобів, зниженого і нерівномірного тону м’язів, прийняття вимушених поз;

- початок ефективного втручання фахівця з фізичної реабілітації;

- проблеми вікових груп та їх вирішення;

- особливості психомоторного розвитку дітей з аутизмом;

- значення свідомості та контролю у вдосконаленні психомоторних навичок, методика їх досягнення та реалізації у програмі фізичної реабілітації;

- фактори, що впливають на моторику дітей з аутизмом;

- поняття про усвідомлене навчання;

– використання підвищеної чутливості та поведінкового гальмування в побудові занять дітей з аутизмом.

Програмою одноденного семінару “Ознайомча лекція з “Бобат-концепції” передбачені такі розділи:

- основи “Бобат-концепції”;
- інсульт, епідеміологія, нейроанатомія і фізіологія;
- нормальний рух, постуральний контроль;
- м’язовий тонус, гіпо- та гіпертонус, асоційовані реакції, клонус;
- обстеження пацієнтів (теорія і практика);
- позиціонування в положенні лежачи і сидючи, допомога під час пересаджування (практика);
- терапія тулуба, плеча, руки;
- больовий синдром плеча (теорія і практика);
- відновлення ходьби (теорія і практика).

Семінар “Основи прикладної кінезіології (м’язове тестування)” (рис. 5.28) розрахований на 1 заняття.

Рис. 5.28. Сертифікат учасника семінару “Основи прикладної кінезіології (м’язове тестування)”

Програмою семінару передбачено розгляд таких питань:

1) фізіологія і патофізіологія м’язового скорочення; методичні основи м’язового тестування:

- фізіологія м’язового скорочення;
- 1-ша, 2-га, 3-тя фази м’язового тестування;
- термінологія м’язового тестування;

- нормотонічний м'яз – визначення, фізіологічний механізм, критерії тестування;
 - гіпотонічний м'яз – визначення, фізіологічний механізм, критерії тестування;
 - гіпертонічний (фасилітований) м'яз – визначення, фізіологічний механізм, критерії тестування;
 - паретичний м'яз – визначення, фізіологічний механізм, критерії тестування;
 - способи перевірки м'язів на нормотонічність;
 - поняття рухового патерну;
 - поняття “агоніст”, “антагоніст”, “синергіст”, “стабілізатор”;
- 2) основні поняття прикладної кінезіології:
- поняття терапевтичної локалізації;
 - поняття провокації;
 - поняття асоційованого м'яза;
- 3) причини порушення м'язового тону і методи його відновлення:
- вплив на пейролімфатичну зону м'яза;
 - вплив на нейросудинну зону м'яза;
 - вплив на сухожилля м'яза;
 - вплив на фасцію м'яза;
- 4) вивчення м'язового тестування м'язів верхніх та нижніх кінцівок, шиї та спини.

Семінар “Кінезіологічне тейпування у лікуванні захворювань опорно-рухової системи. Базовий рівень” розрахований на учасників, які знають основи кінезіотейпування. Студентам-першокурсникам спочатку пропонують взяти участь у тренінговому модулі “Кінезіотейпування”. Програмою одноденного семінару передбачено розгляд таких питань:

- методи кінезіотейпування при больових симптомах хребта;
- методи кінезіотейпування окремих м'язів шиї і тулуба;
- методи кінезіотейпування окремих м'язів верхньої кінцівки;
- методи кінезіотейпування окремих м'язів нижньої кінцівки;
- застосування тейпування для поліпшення лімфатичного відтоку;
- комбіновані техніки;
- тейпування при болях у суглобах;
- тейпування при сколіозі;
- практичне відпрацювання методів кінезіотейпування;

– заключне обговорення.

Семінар “Медовий SPA-реабілітаційний та інструментальний масаж колінних суглобів” має на меті ознайомлення студентів з технікою проведення процедур медового масажу колінних суглобів. У ході семінару висвітлюють такі питання: показання та протипоказання до проведення медового масажу; добір сировини для проведення процедур медового масажу (меду квіткового, липового, гречаного), ефірних олій (лимонної, апельсинової, мандаринової, ялівцевої, евкаліптової, лавандової); техніка і методика проведення процедур медового масажу; поєднання медового масажу з іншими процедурами; практичні заняття; масаж в умовах лазні (рис. 5.29).

На практичному семінарі “Лімфодренажний масаж. Базовий рівень” студенти протягом одного заняття опановують такі розділи: основи анатомії та фізіології, кровоносна і лімфатична системи; поняття лімфодренажу, різниці між класичною та лімфодренажною техніками масажу; показання і протипоказання до лімфодренажного масажу; ручні й апаратні методи лімфодренажу; лімфодренажний масаж, техніка проведення процедури; майстер-клас; практична частина.

Рис. 5.29. Сертифікат учасника семінару “Медовий SPA-реабілітаційний та інструментальний масаж колінних суглобів”

Семінар “Історія хамам. Масаж мильною бульбашкою в хамам (турецькій лазні). Базовий рівень” має на меті навчити студентів самостійно виконувати процедури в хамам (прогріву, пілінгу, мильного масажу (рис. 5.30).

Рис. 5.30. Фрагмент семінару “Історія хамам. Масаж мильною бульбашкою в хамам (турецькій лазні). Базовий рівень.

Семінар розрахований на два дні і містить такі етапи:

1. Турецька лазня (хамам), теорія:

- історія виникнення турецької лазні;
- температурний режим в умовах турецької лазні;
- справжня турецька лазня і її складові;
- різниця між турецьким хамамом та іншими парними комплексами;
- показання для проведення процедур в умовах турецької лазні;
- протипоказання для проведення процедур в умовах турецької лазні;
- атрибутика турецької лазні;
- кіссе;
- копук торбаса;
- сабун;
- нештамаль;
- хамам таші.

2. Турецька лазня (хамам), практика: 1) турецький пілінг (кіссе):

- підготовка до проведення процедур турецького пілінгу в умовах лазні;
- техніка і методика проведення пілінгу в умовах турецької лазні;
- техніка і методика проведення пілінгу в області обличчя;
- техніка і методика проведення пілінгу в області нижніх кінцівок;
- техніка і методика проведення пілінгу в області спини;
- техніка і методика проведення пілінгу в області верхніх кінцівок;

- техніка і методика проведення пілінгу в області живота;
- техніка і методика проведення пілінгу в області грудної клітки.

2) мильний масаж:

- методика створення мильної піни;
- техніка і методика проведення мильного масажу в умовах турецької лазні;

- проведення мильного масажу в області нижніх кінцівок;
- проведення мильного масажу в області спини;
- проведення мильного масажу в області верхніх кінцівок;
- проведення мильного масажу в області живота;
- проведення мильного масажу в області грудної клітки;
- проведення мильного масажу в області голови;

3) пінне миття:

- техніка і методика пінного миття в умовах турецької лазні;
- техніка і методика пінного миття в області нижніх кінцівок;
- техніка і методика пінного миття в області спини;
- техніка і методика пінного миття в області верхніх кінцівок;
- техніка і методика пінного миття в області живота;
- техніка і методика пінного миття в області грудної клітки;
- техніка і методика пінного миття в області голови;
- техніка і методика пінного миття від мильного масажу.

Програмою одноденного семінару “Класичний масаж обличчя. Базовий рівень” (рис. 5.31) передбачено вивчення таких питань:

- 1) введення в курс масажу обличчя;
- 2) анатомія голови і шиї – кровносна, лімфатична системи, іннервація голови, м’язи обличчя і будова шкіри;
- 3) фізіологічна дія масажу на м’язи і шкіру обличчя;
- 4) положення клієнта на столі, очікування від масажу обличчя; очищення шкіри обличчя та шиї перед масажем (алгоритм процедури очищення), огляд косметичних засобів на ринку (без прив’язки до конкретної торгової марки);
- 5) класичний масаж обличчя, масажні прийоми, фізіологічна дія;
- 6) показання та протипоказання до масажу обличчя;
- 7) алгоритм процедури класичного масажу обличчя – послідовність, види і підвиди прийомів (практика).

Щоб поліпшити якість викладання тренінгових модулів та семінарських занять, наприкінці кожної програми було проведено анкетування учасників, за результатами яких організатори працювали над удосконаленням змісту неформальних освітніх програм (рис. 5.32).

*Рис. 5.31. Фрагмент семінару
“Класичний масаж обличчя. Базовий рівень”*

Розглянуто особливості організації неформальної освіти у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії. На основі власного досвіду запропоновано включення неформальної освіти в освітній процес у формі тренінгових модулів та семінарів.

АНКЕТА
ПРИКЛАДНА АНАТОМІЯ ТА
ІНСТРУКЦІЙНИЙ МАСАЖ

наз. *Будяк Євгенія Євгенівна*
Ім'я: *Григорук Микола Іванович*

1. Чи вдалося Вам на занятті отримати необхідні знання про курс?
2. Чи отримували Ви задоволення від навчання?
3. Чи отримали Ви практичні навички?
4. Чи набудуєте Ви навички самостійно виконувати цей курс?
5. Чи рекомендуєте курс іншим?
6. Чи хотіли б Ви продовжити курс навчання?
7. Як ви оцінюєте викладача, викладачів?
8. Чи рекомендувати Ви цей курс іншим?
9. Яким чином?

3. Чи отримали ви необхідні знання у своїй повсякденній професійній діяльності?

АНКЕТА
ПРИКЛАДНА АНАТОМІЯ ТА
ФІЗИОЛОГІЯ І РІВНЯЦЬКА АНАТОМІЯ

наз. *Котлярівська Світлана Євгенівна*
Ім'я: *Григорук Микола Іванович*

1. Чи вдалося Вам на занятті отримати необхідні знання про курс?
2. Чи отримували Ви задоволення від навчання?
3. Чи отримали Ви практичні навички?
4. Чи набудуєте Ви навички самостійно виконувати цей курс?
5. Чи рекомендуєте курс іншим?
6. Чи хотіли б Ви продовжити курс навчання?
7. Як ви оцінюєте викладача, викладачів?
8. Чи рекомендувати Ви цей курс іншим?
9. Яким чином?

3. Чи отримали ви необхідні знання у своїй повсякденній професійній діяльності?

Рис. 5.32. Анкети учасників тренінгових модулів

Встановлено, що саме тренінгові модулі та семінари є дієвим засобом підвищення кваліфікації майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії. Необхідними умовами досягнення успіху визначено проведення кожного заняття під керівництвом досвідчених фахівців з окремих напрямів фізичної реабілітації, регулярний контроль за ефективністю занять, врахування оцінок учасників у подальшій роботі викладачів та постійне вдосконалення неформальних освітніх програм.

5.4. Розвиток творчого потенціалу та професійної майстерності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у процесі проведення клінічних практик

Метою ознайомчої практики за професійним спрямуванням є ознайомлення майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії з професійною складовою їх діяльності, участю у роботі мультидисциплінарної команди, умовами проведення реабілітаційних заходів.

Основними завданнями ознайомчої практики за професійним спрямуванням визначено:

- 1) закріплення, вдосконалення та поглиблення знань, здобутих студентами під час вивчення теоретичних курсів;
- 2) ознайомлення з організаційною структурою та особливостями функціонування, правовими засадами та сферою діяльності обраного закладу;
- 3) ознайомлення з нормативно-правовими, інформаційними, звітними і статистичними матеріалами, посадовими обов'язками працівників;
- 4) набуття досвіду організаційної та управлінської діяльності з майбутньої спеціальності.

Навчальну практику організують за “учнівською моделлю”: студенти спостерігають за роботою фахівців-практиків, копіюють стиль поведінки та роботи у процесі виконання професійних обов'язків.

Навчальну практику організують із відривом від навчання, тому студенти можуть ознайомитися з роботою, статутом та правилами внутрішнього розпорядку, матеріально-технічною базою спеціальних оздоровчих закладів, основними напрямками роботи спеціалістів на базах практики, об'єктом і предметом роботи, програмами, планами, документацією та правилами її оформлення, сучасними тенденціями науково-

технічного прогресу, їх суттю та можливістю урахування у практичній діяльності, передовим досвідом роботи фахівців.

У результаті проходження ознайомчої практики за професійним спрямуванням студент повинен знати:

- обсяг практики, знань та умінь, якими потрібно було оволодіти за період практики;
- зміст і технологію проходження практики;
- особливості організації пошуку, збирання та відбору потрібних науково-практичних інформаційних джерел і літератури;
- вимоги до підготовки письмового звіту з ознайомчої практики за індивідуальним завданням;
- вимоги до захисту у комісії письмового звіту з ознайомчої практики.

За результатами проходження навчальної практики студент повинен уміти:

- застосовувати теоретичні знання на практиці;
- організувати пошук, збирання та відбір необхідних науково-практичних інформаційних джерел і літератури;
- проводити реабілітаційне обстеження, у тому числі соматоскопічні і соматометричні методи дослідження;
- готувати письмовий звіт з ознайомчої практики за професійним спрямуванням за індивідуальним завданням;
- захистити письмовий звіт про ознайомчу практику за професійним спрямуванням.

Змістом ознайомчої практики за професійним спрямуванням передбачені такі розділи:

1. Проведення інструктажу з техніки безпеки та охорони праці.
2. Індивідуальні організаційні заходи:
 - ознайомлення з обсягом практики, знаннями та уміннями студента, які необхідно здобути за період практики;
 - ознайомлення зі змістом і технологією проходження практики;
 - надання відомостей про особливості пошуку, збирання та відбору потрібних науково-практичних джерел і літератури;
 - надання вимог до звіту про виконання студентом програми практики, індивідуального завдання.
3. Ознайомлення з об'єктами практики.

4. Надання інформації про особливості проведення реабілітаційного обстеження.

5. Визначення особливостей діяльності фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у державних і приватних закладах, установах.

6. Виконання підсумкової роботи з ознайомчої практики.

7. Подання підсумкової роботи на оцінювання керівнику.

8. Отримання відгуку про проведення практики у керівника практики.

9. Надання пакету документів з практики (щоденника, календарного плану, підсумкової роботи) відповідальним за практику на кафедрі.

10. Захист звіту з ознайомчої практики.

Ознайомчу практику студент здійснює у формі самостійної роботи.

Контроль за виконанням ознайомчої практики за професійним спрямуванням, а також перевірку рівня сформованості умінь студентами забезпечують таким чином:

– перевіряють своєчасність проведення робіт, визначених у індивідуальному завданні та календарному плані виконання практики;

– контролюють своєчасність надання керівнику матеріалів практики згідно з індивідуальним завданням;

– оцінюють якість підготовки студентом письмового звіту про виконання практики;

– перевіряють своєчасність надання керівнику на оцінювання письмового звіту про виконання практики;

– контролюють підготовленість студента до захисту у комісії свого письмового звіту про виконання ознайомчої практики згідно з вимогами індивідуального завдання.

Звіт оцінюють “відмінно” за відсутності зауважень до роботи та викладеного матеріалу. Звіт оцінюють “добре” за наявності незначних недоліків – недостатньо правильних відповідей, випадків порушення логіки викладення матеріалу, недотримання вимог стилю, перевантаженості непотрібною інформацією, помилок в оформленні звіту. За наявності значних недоліків – неправильно проведеної та оформленої підсумкової роботи, поверхневого аналізу завдання, недотримання вимог до оформлення звіту тощо – керівник ознайомчої практики оцінює звіт “задовільно”. Якщо звіт з ознайомчої практики не задовольняє зазначених вимог, керівник ознайомчої практики оцінює звіт “незадовільно”.

Звіти, позитивно оцінені керівником практики, допускають до захисту. Звіт з ознайомчої практики студент захищає у комісії, призначеній завідувачем кафедри. Комісія приймає захист письмових звітів з ознайомчої практики за професійним спрямуванням студентів на базі вищого навчального закладу протягом перших 10 днів семестру, який розпочався після закінчення практики. Комісія під час захисту студентом звіту виставляє остаточну оцінку, яку записують у заліково-екзаменаційну відомість і в залікову книжку студента за підписами членів комісії, а пізніше – у додаток до диплома. Під час оцінювання, крім зазначених критеріїв, враховують рівень сформованості у студента вміння робити усне повідомлення та давати вичерпні, аргументовані відповіді на запитання членів комісії за темою індивідуального завдання.

Практика завершується заліком, який приймає керівник практики від закладу вищої освіти. Рейтинг студента з практики складається з балів, отриманих за контрольні заходи:

- оцінку з бази практики;
- оцінку керівника практики;
- оцінку документації;
- захист практики.

Рейтингова оцінка з ознайомчої практики за професійним спрямуванням має чотири складові: перша та друга (стартова) характеризують роботу студента з бази ознайомчої практики, третя та четверта – якість підготовки документації та її захисту студентом. Розмір шкали стартової складової дорівнює 40 балів, а складової захисту – 60 балів.

1. Стартова складова:

- своєчасність відвідування закладу ознайомчої практики від 5 до 3 балів;
- допомога фізичному терапевту під час проведення занять з лікувальної гімнастики, механотерапії, масажу від 12 до 7 балів;
- правильність застосування комплексів лікувальної гімнастики, лікувального масажу відповідно до стану хворого під контролем фізичного терапевта від 10 до 6 балів;
- якість оформлення, виконання вимог нормативних документів від 6 до 4 балів;
- якість проведеного реабілітаційного обстеження хворого під керівництвом фізичного терапевта від 7 до 4 балів.

2. Складова захисту ознайомчої практики:

- якість доповіді від 10 до 6 балів;
- ступінь володіння матеріалом від 15 до 9 балів;
- ступінь обґрунтування прийнятих рішень від 15 до 9 балів;
- вміння захищати свою думку від 20 до 12 балів.

Клінічну практику з фізичної терапії при захворюваннях опорно-рухового апарату проводять в обсязі надання реабілітаційної допомоги пацієнтам з порушенням опорно-рухового апарату.

Метою клінічної практики з фізичної терапії при захворюваннях опорно-рухового апарату є оволодіння студентами знаннями про призначення засобів фізичної терапії та складання індивідуальних програм. Робочою навчальною програмою передбачено надання студентам можливості набуття досвіду застосування кінезіотерапії, лікувального масажу, фізіотерапії, механотерапії та ерготерапії у фізичній терапії осіб після травм та захворювань опорно-рухового апарату різної локалізації.

Клінічна практика з освітнього компонента: «Фізична терапія при захворюваннях та порушеннях опорно-рухового апарату» проводиться на оснащених відповідним чином клінічних базах, з якими були підписані договори на практику та співпрацю.

Метою клінічної практики при порушеннях опорно-рухового апарату є:

- перевірити та закріпити теоретичні знання, одержані під час вивчення клінічної дисципліни «Фізична терапія при захворюваннях та порушеннях опорно-рухового апарату»;
- поглибити і вдосконалити знання й навички під час проходження клінічної практики на базі лікувальних закладів та реабілітаційних центрів;
- ознайомитися з умовами роботи фахівця зі здоров'я людини / фізичної терапії / в закладах різного підпорядкування, з організацією лікувальної і реабілітаційної роботи, з основами етики і медичної деонтології.

Клінічна практика є необхідною складовою вивчення навчального плану та передбачає проходження практики у клінічних закладах з травматологічним відділенням, що відповідають професійальному спрямування спеціальності «Фізична терапія, ерготерапія»

Клінічну практику студенти проходять з метою закріплення теоретичного матеріалу на практиці, ознайомлення студентів з видами, умовами та обставинами професійної діяльності в травматологічних відділеннях,

розвинути та вдосконалити сукупність професійних умінь і навичок фахівця з фізичної терапії, сформувати, розвинути й закріпити комплекс морально- психологічних якостей як невід'ємної частини професійної підготовки.

Мета: закріплення теоретичних знань з освітнього компонента “Фізична терапія при захворюваннях та порушеннях опорно-рухового апарату” студентами на практиці, участь їх у складі мультидисциплінарної команди, проведення реабілітаційного обстеження, оцінки стану хворих з травмами та захворюваннями опорно-рухового апарату та розробка для хворих індивідуальних реабілітаційних програм, їх корегування, шляхи покращення якості життя після виписки із стаціонару.

Основними завданнями клінічної практики визначено:

- ознайомити студентів з видами, умовами та обставинами професійної діяльності в конкретних медичних і реабілітаційних закладах.

- розвинути та вдосконалити сукупність професійних умінь і навичок майбутніх фахівців з фізичної терапії при травмах та порушеннях опорно-рухового апарату;

- сформувати, розвинути й закріпити комплекс морально-психологічних якостей як невід'ємної частини професійної підготовки.

- сприяти вибору сфери майбутньої професійної діяльності майбутніх фахівців з фізичної терапії;

- сприяти набуттю практичного досвіду у проведенні індивідуальних занять з хворими, які мають захворювання та порушення опорно-рухового апарату.

Клінічна практика організовується з відривом від навчання і дозволяє студентам:

- застосовувати знання з анатомії, фізіології та патології для проведення оцінювання і відновлення хворих із захворюваннями та порушеннями опорно-рухового апарату;

- описувати порушення діяльності опорно-рухового апарату та пояснювати причини їх виникнення;

- проводити на базі практики обстеження травматологічних хворих під контролем фізичного терапевта;

- складати й реалізовувати індивідуальну програму фізичної терапії.

- Для ефективного проходження практики студенти повинні:

знати:

- анатомо-морфологічні особливості будови опорно-рухового апарату людини;
 - симптоми та синдроми захворювань та травм опорно-рухового апарату (зменшення м'язової сили) м'язову атрофію, контрактури, больові відчуття, порушення чутливості, порушення постави, вади ходьби, зменшення м'язової витривалості, погіршення якості життя;
 - протипоказання до застосування засобів і методик фізичної терапії та розуміти причини виникнення несприятливих реакцій при проведенні процедур фізичної терапії;
 - методичні підходи до побудови індивідуальних програм фізичної терапії при травмах та захворюваннях опорно-рухового апарату.
- вміти:
- застосовувати знання з анатомії, фізіології та біомеханіки для проведення оцінки та порушень діяльності при травмах та захворюваннях опорно-рухового апарату;
 - застосовувати методику реабілітаційного обстеження (опитування, огляд, антропометрія, активний та пасивний рух, візуальна аналогова шкала болю, пальпація, гоніометрія, мануальне м'язове тестування, тести та шкали тощо);
 - описувати порушення діяльності опорно-рухового апарату та пояснювати причину їх виникнення;
 - використовувати засоби (терапевтичні вправи) та методи реабілітаційного впливу: на розвиток рухових якостей та здібностей (сили, витривалості, гнучкості, рівноваги тощо); на зменшення больового синдрому та набряку; на відновлення чутливості та руху. Тренування рухових навичок та умінь: переміщення у ліжку, переміщення поза меж ліжка, відновлення навички сидіння, вставання, стояння, ходи; користування допоміжними засобами (палицею, милицями, візком) для відновлення стереотипу ходи; самообслуговування та самоогляд; використання лікування положенням та позиювання, масажа; преформованих фізичних чинників (електроміостимуляція, УВЧ, електрофорез та інші).
 - складати і впроваджувати індивідуальні програми з фізичної терапії;
 - співпрацювати з іншими спеціалістами в галузі охорони здоров'я.
- Основними вимогами якісного оцінювання клінічної практики студентів є критерії комплексного оцінювання:

- повнота та якість виконання плану практики;
- ставлення до професійної діяльності (творчий підхід до виконання завдань, прагнення оволодіти професійними вміннями та навичками, рівень активності, самостійності, стиль взаємовідносин);
- повнота та правильність оформлення звітної документації;
- характеристика та оцінка діяльності керівником практики;
- сукупність нових знань, умінь та навичок, отриманих студентом під час проходження практики та відображених у звітній документації.

На захисті керівник практики надає словесну характеристику студенту про вирішення поставлених під час стажування завдань та сумлінне ставлення до практики.

Робочою навчальною програмою клінічної практики при захворюваннях серцево-судинної і дихальної систем передбачено поєднання проведення клінічної практики на базах регіональних лікувальних, санаторно-курортних та оздоровчо-реабілітаційних закладів.

Практика має на меті підготовку професіоналів, здатних визначати функціональні можливості пацієнтів із захворюваннями серцево-судинної та дихальної систем, мету фізичної терапії при окремих захворюваннях серцево-судинної та дихальної систем, засоби фізичної терапії при окремих захворюваннях серцево-судинної та дихальної систем; виконувати заходи фізичної терапії для відновлення порушених функцій пацієнтів із захворюваннями серцево-судинної та дихальної систем.

Студенти на практиці мають виконати такі завдання:

- 1) ознайомитися з організацією фізичної терапії бази практики, обладнанням кабінетів;
- 2) заповнювати щоденник практики згідно з календарним графіком практики;
- 3) ознайомлюватися з історіями хвороб (медичними картками) осіб, які проходять курс фізичної терапії, консультуватися у керівника від бази практики;
- 4) спостерігати за роботою реабілітологів, фізичних терапевтів, ерготерапевтів, які працюють на базі практики, щоб надалі брати активну участь у реабілітаційному процесі;
- 5) проводити реабілітаційне обстеження, визначати ступінь порушень діяльності серцево-судинної та дихальної систем пацієнтів;

6) оцінювати порушення діяльності серцево-судинної та дихальної систем пацієнтів;

7) описувати порушення діяльності серцево-судинної та дихальної систем і пояснювати причини їх виникнення;

8) проводити реабілітаційні втручання (заходи), використовуючи різні форми кінезіотерапії, методи масажу, механотерапію, фізіотерапію, ерготерапевтичні маніпуляції;

9) забезпечувати поточний та етапний контроль за станом пацієнта з оцінюванням ефективності проведення фізичної терапії та ерготерапії й аналізом отриманих результатів у процесі реабілітації;

10) співпрацювати у процесі проходження практики з іншими членами міждисциплінарної команди чи спеціалістами з галузі охорони здоров'я та пацієнтами лікувально-реабілітаційного закладу, дотримуючись деонтологічних принципів спілкування (зберігати конфіденційність інформації про пацієнта, уникаючи обговорення її зі сторонніми особами).

За результатами проходження клінічної практики з фізичної терапії при захворюваннях серцево-судинної і дихальної систем студент повинен знати:

- сучасні можливості заходів фізичної терапії при захворюваннях серцево-судинної та дихальної систем, їх застосування із профілактичною метою;

- методичну та методологічну структуру сучасної фізичної терапії хворих із захворюваннями серцево-судинної та дихальної систем;

- принципи, засоби і методи використання комплексної фізичної терапії при захворюваннях серцево-судинної і дихальної систем;

- механізми впливу засобів фізичної терапії на стан серцево-судинної та дихальної систем і функціональний стан хворих;

- методи оцінювання функціонального стану хворих із захворюваннями органів дихання, серця та судин, а також критерії оцінювання ефективності проведення комплексної фізичної терапії.

Після проходження клінічної практики з фізичної терапії при захворюваннях серцево-судинної і дихальної систем студент повинен уміти:

- проводити реабілітаційне обстеження осіб із захворюваннями серцево-судинної та дихальної систем;

- застосовувати технічні засоби діагностики функціонального стану серцево-судинної та дихальної систем;
- вирішувати диференційно-діагностичні завдання;
- визначати у хворих толерантність до фізичного навантаження;
- застосовувати методи сучасної фізичної терапії при захворюваннях дихальної та серцево-судинної систем;
- давати клініко-фізіологічне обґрунтування використанню конкретних засобів фізичної терапії;
- розробляти та застосовувати на практиці індивідуальні програми реабілітації хворих із захворюваннями серцево-судинної та дихальної систем;
- прогнозувати можливість застосування та наслідки впливу методів фізичної терапії на організм хворого;
- оцінювати ефективність та коригувати індивідуальні програми реабілітації кардіологічних і пульмонологічних хворих;
- працювати з науково-методичною літературою.

Клінічна практика з фізичної терапії при захворюваннях нервової системи має на меті закріплення для студентів теоретичних основ та набуття ними практичних навичок з фізичної терапії осіб із захворюваннями нервової системи.

Під час практики студенти мають виконати такі завдання:

- провести клінічне обстеження, уточнити діагноз і перебіг хвороби пацієнта;
- оцінити фізичний розвиток людини, виявити відхилення і порушення в його стані і дати рекомендації з їх корекції;
- оцінити функціональний стан пацієнта з порушеннями діяльності нервової системи за допомогою функціональних проб, виявити відхилення і порушення в його стані;
- оцінити реабілітаційний потенціал хворого;
- визначити правильну послідовність застосування методів і засобів фізичної терапії;
- визначити показання і протипоказання до призначення засобів фізичної терапії;
- визначити завдання кінезіотерапії, лікувального масажу, фізіотерапії, механотерапії та ерготерапії у хворого відповідно до періоду фізичної терапії і його функціональних можливостей.

За результатами проходження клінічної практики при захворюваннях нервової системи студент повинен знати:

- анатомо-фізіологічні особливості нервової системи відповідно до вікових груп;
- основні захворювання нервової системи та принципи проведення фізичної терапії;
- основні засоби, методи та форми застосування фізичної терапії при гострому порушенні мозкового кровообігу, дитячому церебральному паралічі, черепно-мозковій травмі, розсіяному склерозі, хворобі Паркінсона, травмах спинного мозку, захворюваннях центральної нервової системи запального генезу;
- основні засоби, методи та форми застосування засобів фізичної терапії при захворюваннях периферичних нервів, неврастенії;
- показання та протипоказання до застосування методів фізичної терапії при захворюваннях нервової системи.

Після проходження клінічної практики при захворюваннях нервової системи студент повинен вміти:

- складати і застосовувати індивідуальні програми реабілітації з урахуванням індивідуальних можливостей пацієнта при захворюваннях нервової системи (гострому порушенні мозкового кровообігу, дитячому церебральному паралічі, черепно-мозковій травмі, розсіяному склерозі, хворобі Паркінсона, травмах спинного мозку, захворюваннях центральної нервової системи запального генезу (енцефалітах, менінгіті), периферичних радикулопатіях);
- добирати і застосовувати засоби фізичної терапії для пацієнтів із захворюваннями центральної та периферичної нервової системи;
- ефективно застосовувати технічне обладнання у комплексній фізичній терапії як складову поетапної реабілітації хворих.
- діагностувати функціональні можливості пацієнтів із захворюваннями і травмами нервової системи із застосуванням засобів сучасної діагностики;
- визначати мету фізичної терапії при окремих захворюваннях і травмах нервової системи;
- добирати заходи фізичної терапії для відновлення порушених функцій нервової системи;

– вивчати й аналізувати історію хвороби, матеріали попередніх обстежень, іншу документацію та інформацію, яка стосується стану здоров'я пацієнта;

– сприймати мотиви й аргументацію пацієнта, родичів та інших учасників процесу фізичної терапії.

Після завершення кожної клінічної практики студенти повинні здати керівнику практики таку документацію:

1) щоденник практики, до якого студент у хронологічній послідовності вносить дані про роботу, проведену особисто або в команді. Керівник практики щоденно перевіряє та візує записи у щоденнику практики. Після завершення практики до щоденника вносять висновки про роботу студента за підписом керівника від бази практики та завіряють їх печаткою установи;

2) індивідуальне завдання у вигляді реферату з електронною презентацією на одну із запропонованих тем. За погодженням з керівником практики студент може обрати самостійно тему індивідуального завдання;

3) характеристику з місця проходження практики, завірену керівником лікувально-профілактичного закладу.

Всі види практик завершуються заліком (захистом практики).

Під час виставлення загальної оцінки з практики враховують оцінки за всі види діяльності студента-практиканта. За результатами проходження практики студент може отримати максимально 100 балів, з них:

– діяльність студента на базі практики (оцінка клінічного керівника практики) – 60;

– оформлення щоденника практики, у тому числі звіту про проходження практики – 20;

– співбесіда з кафедральним керівником практики – 5;

– реферат за результатами опрацьованої тематичної літератури – 5;

– якість презентації результатів – 10.

Навчальними планами Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая, затвердженими у 2017 та 2018 роках, передбачені ознайомча практика (2 семестр), клінічна практика з фізичної терапії при захворюваннях серцево-судинної і дихальної систем (4 семестр), клінічна практика з фізичної терапії при захворюваннях опорно-рухового апарату (6 семестр), клінічна практика з фізичної терапії при захворю-

ваннях нервової системи (8 семестр). Загальний обсяг практики становить 810 год (27 кредитів ECTS).

Особливістю програми клінічних практик є забезпечення системи професійної підготовки фахівця, що передбачає інтеграцію теоретичної та практичної підготовки в умовах закладу вищої освіти та лікувально-профілактичних (регіональних лікувальних, санаторно-курортних і оздоровчо-реабілітаційних) закладів.

Освітньою програмою професійної підготовки фізичних терапевтів, ерготерапевтів передбачені результати навчання, які будуть сформовані під час проходження студентами клінічної практики з фізичної терапії при захворюваннях серцево-судинної і дихальної систем, нервової системи, опорно-рухового апарату і спрямовані на вирішення ряду завдань у подальшому навчанні за освітньою програмою і майбутній професійній діяльності.

На практиці студенти мають виконати такі завдання:

1) опрацювати джерела літератури, в яких висвітлено питання фізичної терапії, ерготерапії осіб з порушенням діяльності серцево-судинної та дихальної систем, особливо з такими нозологічними формами захворювань та їх наслідками, при яких необхідне надання реабілітаційної допомоги в реабілітаційному закладі, відділенні чи підрозділі за місцем проходження практики студентом;

2) опрацювати спеціальну літературу, присвячену роботі мультидисциплінарної команди у фізичній терапії хворих кардіологічного, пульмонологічного, ортопедичного, травматологічного, неврологічного профілів;

3) спостерігати за роботою фізичних терапевтів, ерготерапевтів, які працюють на базах практик, щоб надалі активно брати участь у процесі фізичної терапії;

4) проводити реабілітаційне обстеження, визначати ступінь порушень діяльності органів і систем пацієнтів;

5) оцінювати порушення діяльності органів і систем пацієнтів;

6) описувати порушення діяльності органів і систем, пояснювати причини їх виникнення;

7) планувати індивідуальну програму реабілітаційних заходів: аналізувати інформацію, зібрану з медичних записів (у пацієнта, членів сім'ї, лікарів, реабілітологів), виявляти основні проблеми та складати

реабілітаційний прогноз, визначати коротко- та довгострокові цілі, обирати відповідні методи фізичної терапії, визначати їх послідовність, частоту і тривалість;

8) проводити заходи фізичної терапії, а саме кінезіотерапію, лікувальний масаж, механотерапію, фізіотерапію, ерготерапію;

9) проводити поточний та етапний контроль за станом пацієнта з оцінюванням ефективності проведення фізичної терапії та аналізом отриманих результатів у процесі фізичної терапії;

10) співпрацювати у процесі проходження практики з іншими членами мультидисциплінарної команди чи спеціалістами з галузі охорони здоров'я та пацієнтами лікувально-реабілітаційного закладу, дотримуючись деонтологічних принципів спілкування;

11) кожного дня у щоденнику практики описувати роботу з пацієнтами, виконану особисто або за участю інших спеціалістів (активність (діяльність) протягом дня) з обов'язковим вказанням мети роботи (активності).

Під час виставлення загальної оцінки з практики враховують оцінки за всі види діяльності студента-практиканта. За результатами проходження практики студент може отримати максимально 100 балів, з них: діяльність студента на базі практики (оцінка клінічного керівника практики) – 40; оформлення щоденника практики зі звітом про проходження практики – 25; співбесіда з кафедральним керівником практики – 10; реферат за результатами опрацьованої тематичної літератури – 10; мультимедійна презентація “Моя клінічна практика” – 15.

З метою визначення ефективності проведення практичної підготовки, узгодженості особистісних проявів майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії із умовами професійної діяльності нами було проведено анкетування фахівців спеціалізованих закладів, у яких вона проводилася, а також лікувально-реабілітаційних установ.

Для визначення ефективності практичної складової підготовки було проведено анкетування 61 фахівця спеціалізованих закладів і лікувально-реабілітаційних установ: Центру соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями, наркологічного центру “Ренесанс”, комунального некомерційного підприємства “Київська міська клінічна лікарня № 6”, комунального некомерційного підприємства “Київський міський клінічний госпіталь ветеранів війни”, Центру комплексної

реабілітації для осіб з інвалідністю Дніпровського району міста Києва, Національного інституту раку МОЗ України, комунального некомерційного підприємства “Консультативно-діагностичний центр” Деснянського району, Інституту вертебрології і реабілітації, центру фізичної терапії “Цандер”, “Центру Капралова”, Центру хребта “Eurospine”, Київського міського центру радіаційного захисту населення м. Києва від наслідків Чорнобильської катастрофи, Оздоровчо-реабілітаційного центру “Сосни”, центру фізичної терапії та масажу “Амбулаторія спини”, державної установи “Науково-практичний медичний центр дитячої кардіології та кардіохірургії МОЗ України”, комунального некомерційного підприємства Київської обласної ради “Київська обласна клінічна лікарня”, центру реабілітації хребта та стопи “Актив Центр”, медичного центру “Добробут”, державної установи “Інститут травматології та ортопедії НАМН України”, медичного центру “Медбуд”. Анкета для фахівців подана у Додатку М.

Проведене анкетування дозволяє стверджувати, що на думку 37,70 % опитаних фахівців студенти-практики здатні проводити заходи фізичної терапії, спрямовані на усунення і компенсацію рухових порушень та активності; 37,70 % вказали на частковій здатності студентів; 11,48 % вказали, що студенти-практики не здатні провадити подібні заходи; 13,11 % фахівцям було складно відповісти.

Аналіз відповідей учасників анкетування на запитання “Чи знають студенти-практики свої професійні права та обов’язки?” свідчить про те, що 19,67 % опитаних вважають рівень обізнаності студентів достатнім, 40,98 % – частковим, ніхто з 24,59 вказали на відсутності знань у студентів професійних прав та обов’язків, 14,75 % учасникам складно відповісти.

За результатами анкетування встановлено, що на думку 18,03 % опитаних фахівців студенти вміють враховувати чинники, які впливають на професійну діяльність фізичного терапевта, ерготерапевта, дотримуватися законодавства; 49,18% опитаних вказали на частковому вмінні студентів; 18,03 % – на відсутності у студентів таких вмінь; 14,75 % респондентів було складно дати відповідь на дане запитання.

Результати анкетування свідчать, що 19,67% фахівців вважають, що студенти-практики дотримуються моральних норм та професійної етики; 36,07 % вказали, що частково дотримуються; 26,23 % вказали, що не дотримуються; 18,03 % респондентів вказали, що на дане запитання складно відповісти.

На запитання “Чи вміють студенти-практики отримувати згоду пацієнта/клієнта, або опікунів на проведення заходів фізичної терапії, ерготерапії?” 24,59 % респондентів обрали варіант відповіді “Так, вміють”; 42,62 % – “Частково вміють”, 13,11 % – “Ні, не вміють”; 19,67 % – “Складно відповісти”.

На запитання “Чи враховують студенти-практики чинники, які можуть впливати на ефективність спілкування (відкриті і закриті питання)?” 27,87 % респондентів обрали варіант відповіді “Так, враховують”, 19,67 % – “Частково враховують”, 22,95 % – “Ні, не враховують”, 29,51 % – “Складно відповісти”.

На запитання “Чи вміють студенти-практики визначати й інтерпретувати невербальні сигнали спілкування; спілкуватися професійно і водночас зрозуміло з пацієнтами/клієнтами, опікунами, членами сім’ї, близькими та усіма учасниками реабілітаційного процесу?” 16,39 % респондентів обрали варіант відповіді “Так, вміють”; 49,18 % – “Частково вміють”, 26,23 % – “Ні, не вміють”; 8,20 % – “Складно відповісти”.

На запитання “Чи вміють студенти-практики працювати у мультидисциплінарній команді, дотримуватися меж професійної компетентності, етичних та моральних принципів?” 18,03 % респондентів обрали варіант відповіді “Так, вміють”; 42,62 % – “Частково вміють”, 29,51 % – “Ні, не вміють”; 9,84 % – “Складно відповісти”.

На запитання “Чи вміють студенти-практики демонструвати поведінку, яка сприяє формуванню сприятливої робочої атмосфери при виконанні професійних обов’язків фізичного терапевта, ерготерапевта?” 22,95 % респондентів обрали варіант відповіді “Так, вміють”; 37,70 % – “Частково вміють”, 32,79 % – “Ні, не вміють”; 6,56 % – “Складно відповісти”.

На запитання “Чи готові студенти-практики пояснити пацієнтам, клієнтам, родинам, членам міждисциплінарної команди, іншим медичним працівникам потребу в заходах фізичної терапії, ерготерапії, принципи їх виконання і зв’язок з охороною здоров’я?” 21,31 % респондентів обрали варіант відповіді “Так, готові”, 36,07 % – “Частково готові”, 27,87 % – “Ні, не готові”, 14,75 % – “Складно відповісти”.

На запитання “Чи вміють студенти-практики критично оцінювати себе та аналізувати реабілітаційну практику, спираючись на сучасні наукові дані, вирішувати складні завдання і проблеми, які виникають у професійній діяльності?” 27,87 % респондентів обрали варіант відповіді “Так, вміють”;

34,43 % – “Частково вміють”; 27,87 % – “Ні, не вміють”; 9,84 % – “Складно відповісти”.

На запитання “Чи вміють студенти-практики ефективно спілкуватися, застосовувати знання з менеджменту й управління, демонструвати поведінку, яка сприяє формуванню мотивації?” 34,43 % респондентів обрали варіант відповіді “Так, вміють”; 19,67 % – “Частково вміють”, 9,84 % – “Ні, не вміють”; 36,07 % – “Складно відповісти”.

На запитання “Чи готові студенти-практики формувати власну професійну відповідальність і діяти відповідно до неї, приймати рішення, застосовуючи принципи науково доказової практики, діяти в межах посадових обов’язків та професійної компетентності?” 19,67 % респондентів обрали варіант відповіді “Так, готові”, 40,98 % – “Частково готові”, 26,23 % – “Ні, не готові”, 13,11 % – “Складно відповісти”.

На запитання “Чи готові студенти-практики надавати послуги пацієнтам із гострими та хронічними станами, відновлювати їх фізичні якості й уміння, підтримувати досягнуті результати і запобігати розвитку порушень?” 14,75 % респондентів обрали варіант відповіді “Так, готові”, 27,87 % – “Частково готові”, 37,70 % – “Ні, не готові”, 19,67 % – “Складно відповісти”.

На запитання “Чи готові студенти-практики планувати, організовувати і виконувати програму фізичної терапії, навчати та консультувати пацієнтів/клієнтів із гострими і хронічними станами, що виникли внаслідок травм чи захворювань?” 9,84 % респондентів обрали варіант відповіді “Так, готові”, 49,18 % – “Частково готові”, 22,95 % – “Ні, не готові”, 18,03 % – “Складно відповісти”.

На запитання “Чи готові студенти-практики брати на себе відповідальність не лише за пацієнтів/клієнтів, а й за колег?” 9,84 % респондентів обрали варіант відповіді “Так, готові”, 24,59 % – “Частково готові”, 36,07 % – “Ні, не готові”, 29,51 % – “Складно відповісти”.

Таким чином, охарактеризовано забезпечення узгодженості особистісних проявів майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії з умовами професійної діяльності у процесі проведення клінічних практик.

Висновки до п'ятого розділу

У розділі розкрито змістовне наповнення дисциплін Освітньо-професійної програми “Фізична терапія” першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 227 “Фізична терапія, ерготерапія” відповідно до особливостей реабілітаційної діяльності у сфері фізичної терапії; охарактеризовано запровадження в освітньому процесі модульних технологій навчання, проблемно орієнтованого навчання, командно орієнтованого навчання, навчання на основі вирішення ситуаційних завдань, проектно орієнтованого навчання та інформаційно-комунікаційних технологій; з'ясовано організацію неформальної освіти майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії; охарактеризовано забезпечення узгодженості особистісних проявів майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії з умовами професійної діяльності у процесі проведення клінічних практик.

Педагогічна умова – інтенсифікація змістового наповнення освітніх компонентів освітньо-професійної програми “Фізична терапія” першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 227 “Фізична терапія, ерготерапія” галузі знань 22 “Охорона здоров'я”, була виконана у ході вивчення освітніх компонентів “Вступ до спеціальності”, “Теорія і практика фізичної терапії”, “Професійна майстерність (за професійним спрямуванням)”.

У розділі наведено результати анкетування 199 студентів із шести закладів вищої освіти України, серед них: 30 студентів Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая; 12 студентів Полтавського інституту бізнесу Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая; 18 студентів Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”; 36 студентів Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова; 91 студента Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського; 12 студентів Класичного приватного університету.

Аналіз результатів анкетування студентів показав, що, обираючи за спеціальністю 227 “Фізична терапія, ерготерапія” 55,81 % опитаних студентів керувалися власними уподобаннями; 23,35 % прагнули до реалізації своїх інтересів у допомозі хворим; 43,63 % респондентів

вважають, що для досягнення кращих результатів в опануванні спеціальністю їх необхідно розширення можливостей для вдосконалення практичних навичок, відвідування тренінгів та курсів; 44,20 % респондентів були задоволені власним вибором спеціальності; 45,45 % опитаних студентів усвідомлюють необхідність професії фізичного терапевта, ерготерапевта для досягнення благополуччя у сучасному суспільстві; 22,94 % респондентів вказали, що мають знання змісту законодавчих документів, що стосуються сфери охорони здоров'я; 30,17 % опитаних студентів володіють знаннями щодо методів взаємодії у мультидисциплінарній команді; 25,18 % опитаних студентів мають знання у сфері інформаційних технологій, що застосовуються у професійній діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта. Важливим для нашого дослідження було визначити, які здібності та риси характеру майбутні фахівці вважають необхідними для фахівців з фізичної терапії, ерготерапії. Встановлено, що 54,41 % опитаних студентів вказують на обізнаність із сучасними методиками фізичної реабілітації, 24,29 % – на терплячість та вихованість, 21,30 % – на доброту та чуйність. Цей показник свідчить про усвідомлення майбутніми фахівцями власних когнітивних та емоційно-емпатійних характеристик.

Охарактеризовано таку педагогічну умову, як інтеграція в освітньому процесі модульних технологій навчання, проблемно орієнтованого навчання, командно орієнтованого навчання, навчання на основі вирішення ситуаційних завдань, проектно орієнтованого навчання та інформаційно-комунікаційних технологій.

У розділі наведено результати анкетування 33 науково-педагогічних працівників з вищезазначених закладів вищої освіти України. За результатами опитування лише 29,62 % вказали на доступність у закладах вищої освіти України сучасної науково-методичної літератури, необхідної для формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії; 21,98 % застосовують мультимедійні засоби навчання; 30,76 % застосовують модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовища Moodle в організації професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії; 14,09 % застосовують комп'ютерні програми-тренажери; 44,23 % застосовують метод ситуаційних завдань та вправ case-study в організації професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

Вказано, що найбільш значущими серед модульних технологій навчання для формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії є модульно-рейтингова, модульно-кредитна і кредитно-трансферна технології, що базуються на модульній технології.

Наголошено на важливості проведення конкурсів професійної майстерності, як ефективного методу професійної підготовки студентів. У Міжнародному науково-технічному університеті імені академіка Юрія Бугая на кафедрі фізичної терапії, ерготерапії щороку проводиться конкурс професійної майстерності “Кращий зі спеціальності” для студентів за спеціальністю 227 “Фізична терапія, ерготерапія”. До участі в конкурсі запрошують також студентів з інших закладів вищої освіти, які навчаються за цією ж спеціальністю.

Педагогічна умова – організація неформальної освіти майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії – була реалізована під час проведення тренінгових модулів, семінарів, авторських програм, спрямованих на підвищення кваліфікації майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії. Проведенням кожного семінару керують досвідчені фахівці з окремих напрямів фізичної терапії. Так, організовано співпрацю кафедри фізичної терапії із передовими реабілітаційними центрами з метою впровадження в освітній процес інноваційних та ефективних методик фізичної терапії, ерготерапії.

Охарактеризовано таку педагогічну умову, як розвиток творчого потенціалу та професійної майстерності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у процесі проведення клінічних практик.

Для визначення ефективності практичної складової підготовки було проведено анкетування 61 фахівця спеціалізованих закладів і лікувально-реабілітаційних установ: Центру соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями, наркологічного центру “Ренесанс”, комунального некомерційного підприємства “Київська міська клінічна лікарня № 6”, комунального некомерційного підприємства “Київський міський клінічний госпіталь ветеранів війни”, Центру комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю Дніпровського району міста Києва, Національного інституту раку МОЗ України, комунального некомерційного підприємства “Консультативно-діагностичний центр” Деснянського району, Інституту вертебрології і реабілітації, центру фізичної терапії “Цандер”, “Центру Капралова”, Центру хребта “Eurospine”,

Київського міського центру радіаційного захисту населення м. Кисва від наслідків Чорнобильської катастрофи, Оздоровчо-реабілітаційного центру “Сосни”, центру фізичної терапії та масажу “Амбулаторія спини”, державної установи “Науково-практичний медичний центр дитячої кардіології та кардіохірургії МОЗ України”, комунального некомерційного підприємства Київської обласної ради “Київська обласна клінічна лікарня”, центру реабілітації хребта та стопи “Актив Центр”, медичного центру “Добробут”, державної установи “Інститут травматології та ортопедії НАМН України”, медичного центру “Медбуд”.

ВИСНОВКИ

У монографії на основі теоретичного аналізу та узагальнення сучасних підходів вирішено проблему формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії. Результати теоретико-методичного аналізу дослідження системи формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії дали змогу сформулювати такі висновки.

На основі аналізу наукової літератури про формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії встановлено, що вітчизняні учені стверджують про надзвичайну важливість для країни стану вищої освіти, пов'язуючи її розвиток із формуванням людського капіталу, вважаючи її запорукою конкурентоспроможності економіки держави і підвищення рівня національного добробуту.

Проаналізовано проблему формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в педагогічній теорії та в освітньому процесі вітчизняних і зарубіжних закладів вищої освіти. Вказано, що проблема формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти зумовлена відсутністю єдиного підходу до визначення професійної ідентичності. У процесі навчання в закладах вищої освіти кожен студент визначає власний шлях професійного становлення на основі професійної ідентифікації: копіювання роботи фізичного терапевта, ерготерапевта; використання творчого підходу до вибору нових способів професійної діяльності; пізнання й усвідомлення студентами сутності і специфіки професійної діяльності; вироблення власної, креативної позиції у виконанні професійних дій.

Наведено авторське визначення понять “формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти” і “професійна ідентичність майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка формується в закладах вищої освіти”. Формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти розглянуто як неперервний та цілеспрямований процес оволодіння професією фізичного терапевта через забезпечення якісної професійної підготовки студентів, побудову власної освітньої

траскторії, розвиток ціннісного та відповідального ставлення до професійного становлення та набуття професійної майстерності у сфері охорони здоров'я. Професійну ідентичність майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка формується в закладах вищої освіти, розглянуто як результат професійного самовизначення та отоотожнення себе в майбутній професії фізичного терапевта, що забезпечує орієнтацію та взаємодію у професійному співтоваристві фізичних терапевтів, узгодженість реального та ідеального професійного образу “Я – фізичний терапевт”, професійний розвиток, професійну самосвідомість та професійне самопізнання, що дадуть змогу реалізувати творчий потенціал у професійній діяльності.

Теоретично обґрунтовано структурні компоненти формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, яка формується в закладах вищої освіти. Мотиваційний компонент передбачає наявність мотивів для отримання вищої освіти за спеціальністю 227 “Фізична терапія, ерготерапія”, зацікавленості студентів до навчальної діяльності, позитивної мотивації до виконання професійної діяльності, відповідальності за результати застосування засобів фізичної терапії, прагнення до самореалізації і самовдосконалення. Пізнавальний компонент передбачає обізнаність, ерудицію та наявність сукупності знань щодо основних професійних функцій фізичного терапевта; складових клінічної і позаклінічної діяльності фізичного терапевта, загальних і професійних компетентностей асистента фізичного терапевта, професійного та кількісного складу мультидисциплінарної команди, основних завдань та ролі фізичного терапевта у складі мультидисциплінарної команди, методик проведення реабілітаційних процедур з хворими різних нозологічних груп, методів проведення реабілітаційного обстеження, визначення реабілітаційного потенціалу та прогнозу, цілей реабілітації та складання індивідуальної програми фізичної терапії. Операційно-технологічний компонент характеризується наявністю вмінь та навичок щодо ефективної реалізації реабілітаційної діяльності, планування та впровадження реабілітаційної діяльності з урахуванням сучасних технологій, що ґрунтуються на науково-доказовій медицині, моделювання функцій професійної діяльності. Особистісний компонент відображає наявність здібностей студентів до встановлення ефективних взаємовідносин та комунікації з пацієнтами, колегами і членами мультидисциплінарної команди фахівців. Поведінковий компонент характеризується здібностями студентів управляти своїми

емоціями та поведінкою, наявністю знань про прийоми і методи, які дають змогу регулювати емоції та поведінку інших людей.

Визначено критерії, показники та охарактеризовано рівні сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за розробленою метрикою діагностування. Критеріями сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії визначено: (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, комунікативний, емоційно-емпатійний) та рівні – базовий, поглиблений, вищий. Показниками сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за мотиваційно-ціннісним критерієм є рівень: усвідомлення суспільної значущості майбутньої професійної діяльності; позитивної мотивації до використання засобів фізичної терапії; пізнавальної зацікавленості та потреби у самовдосконаленні; бажання й потреби у використанні сучасних методик, реабілітаційних технологій та засобів фізичної терапії. Показниками сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за когнітивним критерієм є рівень знань особливостей реабілітаційної діяльності; понятійного апарату і термінології в сфері охорони здоров'я, сучасних реабілітаційних технологій у сфері охорони здоров'я. Показниками сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за діяльнісним критерієм є рівень: професійно орієнтованих умінь і навичок у сфері фізичної терапії, ерготерапії; вмінь і навичок побудови реабілітаційних програм; вмінь і навичок вирішення ситуаційних завдань; вмінь і навичок створення власної креативної професійної траєкторії. Показниками сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної, ерготерапії за комунікативним критерієм є рівень: розуміння важливості встановлення і підтримування контактів з пацієнтами / клієнтами, членами мультидисциплінарної команди; забезпечення ефективного спілкування і взаємодії з оточуючими; усвідомлення ролі етичності у професійній діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта. Показниками сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за емоційно-емпатійним критерієм є рівень: потреби у схваленні; вольового потенціалу і потреба у пошуках відчуттів; усвідомлення ролі емпатії у професійній діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта.

Розроблено авторську концепцію формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти, яка містить такі положення: 1) формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти є підсистемою вищої освіти, спрямованою на підвищення професіоналізму, самоідентифікації, якості реабілітаційної діяльності та конкурентоспроможності фізичних терапевтів і ерготерапевтів; 2) процес формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти враховує чинники гуманізації вищої освіти майбутніх фізичних терапевтів, ерготерапевтів і відбувається в інформаційному освітньому середовищі вищої школи. 3) система формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії визначається вимогами ринку реабілітаційних послуг, майбутньою професійною діяльністю випускників та особливостями напряму професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії; 4) застосування інноваційних освітніх технологій спрямоване на підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти; 5) організація освітнього процесу формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти передбачає взаємодію із закладами охорони здоров'я та реабілітаційними установами.

Виявлено і теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти: інтенсифікація змістового наповнення освітніх компонентів освітньо-професійної програми “Фізична терапія” першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 227 “Фізична терапія, ерготерапія” галузі знань 22 “Охорона здоров'я” відповідно до особливостей реабілітаційної діяльності у сфері фізичної терапії; інтеграція в освітньому процесі модульних технологій навчання, проблемно орієнтованого навчання, командно орієнтованого навчання, навчання на основі вирішення ситуаційних завдань, проектно орієнтованого навчання та інформаційно-комунікаційних технологій; організація неформальної освіти майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії; розвиток творчого потенціалу та професійної майстерності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у процесі проведення клінічних практик.

Розроблено систему формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти, яка містить авторську концепцію формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти, модель системи формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти та навчально-методичний супровід. У розробленій моделі системи виокремлено цільовий, теоретико-методологічний, змістовий, процесуальний та критеріально-діагностичний блоки, за допомогою яких можна структурувати і конкретизувати мету, завдання, методологічні підходи, принципи, зміст структурних компонентів, форми, методи, засоби, етапи, функції, педагогічні умови, критерії, показники, рівні сформованості і результат. У цільовому блоці моделі системи визначено мету (формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти) і завдання: 1) розвивати ціннісне ставлення майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до ефективної реабілітаційної діяльності у сфері охорони здоров'я; 2) формувати інтегральну компетентність та фахові компетентності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в освітньому процесі закладів вищої освіти; 3) спрямовувати зусилля майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії на аналіз прототипу професійної діяльності, вдосконалення професійної майстерності у сфері охорони здоров'я, проектування професійного образу фізичного терапевта та осмислення власної професійної позиції; 4) професійно адаптувати майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до виконання фахових функцій у складі мультидисциплінарної команди. Теоретико-методологічний блок моделі системи містить концепцію формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти, методологічні підходи (акмеологічний, гносеологічний, особистісний, діяльнісний, аксіологічний, синергетичний та праксеологічний) і принципи (професійної спрямованості, систематичності, неперервності та наступності, єдності індивідуалізації і диференціації). Змістовий блок моделі системи містить теоретичну, практичну та науководослідну складові. Змістова складова моделі системи спрямована на оволодіння професійно орієнтованими знаннями з освітніх компонентів освітньо-професійної програми “Фізична терапія” першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 227 “Фізична терапія,

ерготерапія” галузі знань 22 “Охорона здоров’я”. Практична складова пов’язана з оволодіння професійно орієнтованими вміннями та навичками у процесі проведення практик. Науково-дослідна складова характеризує залучення студентів до проведення наукових досліджень у студентських наукових гуртках, участі у студентських олімпіадах і науково-практичних конференціях. Процесуальний блок моделі системи містить такі складові: форми (лекції, практичні та семінарські заняття, самостійна робота, практики, заліки, іспити, підсумкова атестація); методи (інноваційні освітні технології); засоби (навчальні посібники, тестові завдання, засоби інформаційно-комунікаційних технологій та засоби фізичної терапії, ерготерапії); етапи (адаптаційний, стабілізаційний, деталізуючий); функції (проектувальну, стабілізуючу, адаптивну, регулюючу, діагностичну, моніторингову, коригувальну та проекційну). Критеріально-діагностичний блок моделі системи охоплює структурні компоненти (мотиваційний, пізнавальний, операційно-технологічний, особистісний, поведінковий) професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, які формуються в закладах вищої освіти; критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, комунікативний та емоційно-емпатійний), показники та рівні (базовий, поглиблений, вищий) сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії. Результатом є сформованість професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

Проведене дослідження не вичерпує всіх актуальних завдань формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні нових навчальних планів, оновленні освітньо-професійних програм підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 227 “Фізична терапія, ерготерапія” галузі знань 22 “Охорона здоров’я”, корегуванні освітніх компонентів відповідно до сучасних вимог, впровадженні засобів дистанційного та змішаного навчання майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллаева М. М. Профессиональная идентичность личности: психосемантический поход. *Психологический журнал*. 2004. Т. 25, № 2. С. 86–95.
2. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии. Москва : Изд-во Ин-та психотерапии, 2002. 224 с.
3. Алексюк А. М. Експериментальне впровадження технології модульної організації навчання у вищій школі. *Проблеми вищої школи*. 1994. Вип. 79. С. 3–6.
4. Абульханова-Славская К. А. Личность в отечественной психологии. *Психологический журнал*. 1983. № 1. С. 17–31.
5. Актуальные вопросы содержательной коррекции преподавания физической реабилитации в высших учебных заведениях / Верич Г. Е. и др. Современные технологии и оздоровительные программы педагогического процесса по физической культуре и спорту в учебных заведениях : материалы междунар. науч.-метод. конф. Белгород, 2002. С. 46–48.
6. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания. Санкт-Петербург, 2001. 272 с.
7. Ангеловски К. Учителя и инновации: кн. для учителя. Москва : Просвещение, 1991. 159 с.
8. Андреева Г. М. Психология социального познания. Москва : Аспект Пресс, 2000. 365 с.
9. Андрущенко В. П. Стратегія освіти (За матеріалами звіту відділу філософії та прогнозування розвитку освіти Інституту вищої освіти АПН України. червень, 2006). *Вища освіта України*. 2006. № 3. С. 5–9.
10. Анисимов О. С. Методология: функция, сущность, становление (динамика и связь времен). Москва : ЛМА, 1996. 380 с.
11. Антонова Н. В. Проблема личностной идентификации в интерпретации современного психоанализа, интеракционизма и когнитивной психологии. *Вопросы психологии*. 1996. № 1. С. 131–143.
12. Антонова О. Є., Маслак Л. П. Європейський вимір компетентнісного підходу та його концептуальні засади / Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія; за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 81–109.
13. Бадмаева Н. Ц. Влияние мотивационного фактора на развитие умственных способностей: монография. Улан-Удэ : Изд-во ВСГТУ, 2004. 280 с.
14. Базильчук О. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів: теоретично-методичний аспект : монографія. Хмельницький : ПП Монускрштг, 2018. 534 с.

15. Балик Н. Р., Шмигер Г. П. Проектна діяльність – інтеграція сучасних освітніх та інформаційних технологій: навч. метод. матеріали. Тернопіль : ТНПУ, 2015. 24 с.

16. Балл Г. О. Духовність професіонала і педагогічне сприяння її становленню: орієнтири психологічного аналізу. Професійна освіта: педагогіка і психологія: укр.-пол. щоріч. Ченстохова; Київ, 2000. С. 217–232.

17. Барабаш Ю. Г., Позінкевич Р. О. Психолого-педагогічні основи вибору професії. Рівне : Вежа, 2003. 201 с.

18. Бардашевський Ю. Проблеми працевлаштування фахівців фізичної реабілітації в Житомирській області та деякі шляхи їх вирішення. *Бюлетень Української Асоціації фахівців з фізичної реабілітації*. 2009. Вип. 2 (жовт.). С. 6–8.

19. Батаршев А. В. Психодиагностика в управлении: практическое руководство. Москва : Дело, 2005. 496 с.

20. Бахрушин В. Новий закон «Про освіту»: навіщо він потрібний? *Українська правда*. 2017. 22 червня. URL : <http://life.pravda.com.ua/columns/2017/06/22/224847/> (дата звернення: 30.06.2017).

21. Беловолов В. А., Шадрин В. А. Модель формування готовності майбутнього офіцера к патріотическому вихованню військовослужащих. *МНКО*. 2015. № 3 (52). С. 90–92.

22. Березина Т. С. Становление профессиональной идентичности педагога. *Педагогическое образование и наука*. 2008. № 7. С. 24–27.

23. Бернс Р. Развитие Я-концепции в педагогике / пер. с англ. Москва, 1986. 148 с.

24. Беспалько В. П., Лернер И. Я. Дидактическая система методов обучения. Москва : Знание, 1976. 64 с.

25. Бех І. Д. Виховання особистості. Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: навч.-метод. вид.: у 2 кн. Київ : Либідь, 2003. Кн. 1. 280 с.

26. Белікова Н. О. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ, 2012. 507 с.

27. Блаугберг И. В., Юдин Р. Р. Становление и сущность системного подхода. Москва : Наука, 1973. 270 с.

28. Бобрицька В. І. Освітня політика України у сфері інформатизації освіти. Освітня політика: філософія, теорія, практика: [монографія] / за ред. В. П. Андрущенко; авт. кол.: В. П. Андрущенко, Б. І. Андрусишин, В. І. Бобрицька [та ін.]. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. С. 273–316.

29. Богоявленська Ю. В. Праксеологічні підходи у менеджменті: (теоретичне дослідження). *Економіка України*. 2004. № 12 (517). С. 48–51.

30. Богоявленська Ю. В. Праксеологічні підходи у менеджменті: (теоретичне дослідження). *Економіка України*. 2005. № 1 (518). С. 59–64.

31. Бодалев А. А. О характеристиках идентификации и идентичности на ступени взрослости. *Мир психологии*. 2004. № 2 (38). С. 93–98.
32. Бойко В. В., Клиценко О.А. Оценка эмпатии личности. Санкт-Петербург, 2002. 231 с.
33. Бондаренко О. Ф. Психологічна допомога особистості : навч. посіб. Харків : Фоліо, 1996. 237 с.
34. Борисов В. В. Провайдинг інновацій в системі післядипломної педагогічної освіти. / *Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення і підходи* : зб. матеріалів I Міжнар. наук.-практ. конф. Баку; Ужгород; Дрогобич: Посвіт, 2016. С. 119–120.
35. Борисюк А. С. До проблеми професійної ідентичності майбутнього фахівця. *Практична психологія та соціальна робота*. 2007. № 9. С. 63–68.
36. Борисюк А. С. Професійна ідентичність медичного психолога: соціально-психологічний аналіз: монографія. Чернівці : Книги-XXI, 2010. 440 с.
37. Боришевский М. И. Теоретические вопросы самосознания личности. Психологические особенности самосознания подростка. Киев : Вища шк., 1980. С. 5–38.
38. Буданов В. Г. Синергетический подход в образовании. Образование и интеграция. Москва : Изд-во МГУ, 1996. Вып. 1. С. 26–35.
39. Булич Е. Г., Муравов І. В. Валеологія: Теоретичні основи валеології: [навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл.]. Київ : ІЗМН, 1997. 224 с.
40. Бурилова С. Ю. Междпредметная интеграция в учебном процессе технического вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Новосибир. гос. пед. ун-т. Новосибирск, 2001. 247 с.
41. Буряк В. К. Умови та засоби самоосвіти студентів. *Вища школа*. 2002. № 6. С. 18–29.
42. Бухаркина М. Ю., Полат Е. С. Современные педагогические и информационные технологии в системе образования: учеб. пособ. Изд. 3-е, стереотип. Москва : ИЦ «Академия», 2010. 368 с.
43. Вакуленко В. М. Акмеологічний підхід у теорії й практиці вищої педагогічної освіти України, Білорусі, Росії (порівняльний аналіз) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Луганськ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2008. 44 с.
44. Варданян Ю. В. Стрoение и развитие профессиональной компетентности специалиста с высшим образованием (на материале подготовки педагога и психолога) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Москов. гос. пед. ун-т. Москва, 1998. 353 с.
45. Василишина Т. В. Емпатія і рефлексія як фактор ефективності педагогічного спілкування : дис. ... канд. психол. Наук : 19.00.07 / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Київ, 2000. 230 с.
46. Васьков Ю. В. Сучасні освітні інноваційні концепції. Педагогічні теорії, технології, досвід. Харків, 2000. 120 с.

47. Васюк О. Використання можливості бібліотеки вищої школи у професійній підготовці майбутніх соціальних педагогів (на прикладі Національного університету біоресурсів і природокористування України). *Вісник Книжкової палати*. 2009. № 3. С. 25–28. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkr_2009_3_12 (дата звернення: 06.11.2015).

48. Ващенко Г. Г. Загальні методи навчання: підруч. для педагогів. Київ : Укр. видав. спілка, 1997. 441 с.

49. Великий тлумачий словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусол. Київ : Перун, 2004. 1440 с.

50. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе : контекстный подход. Москва : Высш. шк., 1991. 208 с.

51. Винославська О. В., Бреусенко-Кузнецов О. А., Злишков В. Л. Психологія : навч. посіб. Київ : НКОС, 2005. 352 с.

52. Вірна Ж. П. Мотиваційно-смилова регуляція у професіоналізації психолога : монографія. Луцьк : Вежа, 2003. 320 с.

53. Вітвицька С. С. Компетентнісний та професіографічний підходи до побудови професіограми магістра освіти. *Вісник Житомирського державного університету*. Житомир, 2011. Вип. 57 : Пед. науки. С. 52–58.

54. Вознюк О. В., Дубасенюк О. А. Цільові орієнтири розвитку особистості у системі освіти: інтегративний підхід: монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 684 с.

55. Гаврилова Т. П. Понятие эмпатии в зарубежной психологии (Исторический обзор и современные проблемы). *Вопросы психологии*. 1975. № 2. С. 147–158.

56. Галагузова Ю. Н. Теория и практика системной профессиональной подготовки социальных педагогов : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Москов. гос. социал. ун-т; Ин-т развития проф. образования. Москва, 2001. 373 с.

57. Гарбузова Г. В. Эмпирические критерии формирования профессиональной идентичности студентов. *Управление общественными и экономическими системами*. 2007. № 1. С. 3–14.

58. Гастев А. К. Как надо работать. Практическое введение в науку организации труда. Изд. 2-е. Москва : Экономика, 1972. 478 с.

59. Герцик А. М. До питання тлумачення основних термінів галузі фізичної реабілітації. *Бюлетень Української Асоціації фахівців фізичної реабілітації*. Львів, 2009. Вип. № 1 (трав.). С. 1–4.

60. Герцик А. М. До питань тлумачення основних термінів галузі фізичної реабілітації: фізичний реабілітолог, чи фізичний терапевт? *Бюлетень Української асоціації фахівців з фізичної реабілітації*. 2010. Вип. 3. С. 1–4.

61. Герцык А. М. К вопросу принятия решений в физической реабилитации. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. Харків : ХДАФК, 2015. № 2 (46). С. 48–52. DOI: [URLdx.doi.org/10.15391/sns.v.2015-2.008](http://dx.doi.org/10.15391/sns.v.2015-2.008).

62. Герцик А. М. Організаційно-методичні аспекти підготовки бакалаврів фізичної реабілітації в Канаді : дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.03 / Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. Київ, 2006. 222 с.

63. Герцик А. М. Фахівець з фізичної реабілітації, чи фізичний терапевт: національне та міжнародне тлумачення назв професій. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. № 10. С. 21–24.

64. Герцик А. Створення програм фізичної реабілітації/терапії при порушеннях діяльності опорно-рухового апарату. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. Харків : ХДАФК, 2016. № 6 (56). С. 37–45. DOI: doi:10.15391/sns.v.2016-6.006.

65. Гессен С. И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию. Москва : Школа-Пресс, 1995. 448 с.

66. Гіденс Е. Нестримний світ: як глобалізація перетворює наше життя / пер. з англ. Н. Полішук. Київ : Альтерпрес, 2004. 100 с.

67. Гладкова Е. А. Формирование профессиональной идентичности педагогов дошкольного образовательного учреждения. URL : <http://elib.cspu.ru/xmlui/bitstream/handle/123456789/2000/%D0%93%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%95.%D0%90..pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата обращения: 27.02.2020).

68. Глиняна О. О., Копочинська Ю. В. Основы кінезіотейпування : навч. посіб. для студ. спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія», спеціалізації «Фізична терапія» / КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 125 с.

69. Глиняна О. О., Копочинська Ю. В., Пеценко Н. І. Фізична терапія при хірургічних захворюваннях [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студ. спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія», спеціалізації «Фізична терапія, ерготерапія». Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 207 с. 1 електрон. опт. диск (CD-R).

70. Глиняна О. О., Копочинська Ю. В., Худецький І. Ю. Фізична реабілітація при ендопротезуванні органів та суглобів [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студ. спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія», спеціалізації «Фізична терапія». Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 190 с. 1 електрон. опт. диск (CD-R).

71. Глиняна О. О., Худецький І. Ю., Копочинська Ю. В., Карпук І. Ю. Фізична реабілітація при ендопротезуванні органів та суглобів: Курсова робота [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студ. спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія». Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 71 с. 1 електрон. опт. диск (CD-R).

72. Гнатенко П. І., Павленко В. М. Ідентичність : філософський та психологічний аналіз. Київ: АРТ-ПРЕС, 1999. 466 с.

73. Головань М. С. Компетенція і компетентність : досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*. 2008. № 3. С. 23–30.

74. Головань М. С. Компетенція та компетентність : порівняльний аналіз понять. Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. 2011. № 8 (18). С. 224–234.
75. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 374 с.
76. Гончаренко С., Кушнір В. Методологічні особливості наукових поглядів на педагогічний процес: від репродуктивної педагогіки до педагогіки творчо-креативної. Педагогічна освіта і освіта дорослих: Європейський вимір : зб. наук. пр. / упоряд. Л. О. Хомич, Л. Ю. Султанова. Київ–Хмельницький : ШО І ОД, 2008. С. 41–65.
77. Грішнова О. А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. Київ : Знання, 2001. 254 с.
78. Грибан В. Г. Валеологія : підручник. Київ : Центр учб. літ-ри, 2008. 214 с.
79. Григорьев Б. В., Чумакова В. И. Праксиология, или Как организовать успешную деятельность : учеб. пособ. Москва : Школ. пресса, 2002. 144 с.
80. Губерський Л., Андрущенко В., Михайличенко М. Культура. Ідеологія. Особистість: методологічно-світоглядний аналіз. Київ : Знання України, 2002. 580 с.
81. Губерський Л. В. Українська філософія як справа майбутнього: культурно-історична перспектива Дмитра Чижевського. *Філософські проблеми гуманітарних наук*. 2016. № 25. С. 4–10. DOI: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Frgn_2016_25_3/.
82. Губіна А. М. Простір мотиваційного успіху у професійному самовизначенні особистості / Актуальні проблеми психології ї: зб. наук. пр. ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Київ, 2008. Т. XV, ч. 1. С. 213–218.
83. Гузій Н. В. Категорія професіоналізму в теорії і практиці підготовки майбутнього педагога : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2007. 577 с.
84. Гузій Н. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти : монографія. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. 243 с.
85. Гук С. В. Особливості практичної підготовки фахівців з фізичної реабілітації у Великій Британії. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2014. № 38. С. 152–157. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sitimn_2014_38_33 (дата звернення: 16.08.2019 р.).
86. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Козяр М. М. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті. Львів, 2012. 506 с.
87. Гуртовенко Н. В. Мотиваційний компонент – головна складова готовності студентів до професійної діяльності. *Наукові записки Нац. ун-ту*

«Острозька академія». *Психологія і педагогіка*. Острог, 2014. Вип. 30. С. 55–58.

88. Давыдов В. В. Проблемы развивающего обучения : учеб. пособие Москва : Академия, 2004. 288 с.

89. Данилевич М. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту до рекреаційно-оздоровчої діяльності: теоретико-методичний аспект : монографія. Львів : ЛА «Піраміда», 2018. 460 с.

90. Девятловский Д. Н. Формирование праксеологических умений будущих специалистов в контексте компетентностного подхода : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / ГОУ ВПО «Кемеровский государственный университет». Кемерово, 2011. 20 с.

91. Дем'яненко Н. М. Педагогічна парадигма вищої школи України: генеза й еволюція. *Філософія освіти*. 2006. № 2. С. 256–265.

92. Денисова Л. В. Соціально-економічні аспекти інформатизації вищої фізкультурної освіти в Україні. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : [наук. моногр.] / за ред. проф. С.С. Єрмакова. Харків : ХДА ДМ, 2007. № 5. С. 102–105.

93. Деркач А. А. Акмеологические основы развития профессионала. М.: Изд-во Москов. психолого-социал. ин-та; Воронеж : МОДЭК, 2004. 752 с.

94. Деркач А. А., Кузьмина Н. В. Акмеология – наука о путях достижения вершин профессионализма. Москва, 1993. 267 с.

95. Джури́нський П. Б. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності : монографія / Держ. закл. «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Півд. наук. центр Нац. акад. пед. наук України. Одеса : Лерадрук, 2012. 421 с.

96. Диалектика рефлексивной деятельности и научное познание : монография / отв. ред. Е. Я. Режабек. Ростов-на-Дону : Изд-во Ростов. ун-та, 1983. 240 с.

97. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.

98. Докучасва В. В. Моделювання інноваційних педагогічних систем. *Вісник Луганського державного педагогічного університету імені Тараса Шевченка*. 2001. № 9 (41). С. 51–57.

99. Драч І. І. Компетентнісний підхід як засіб модернізації змісту вищої освіти. *Проблеми освіти*. 2008. № 57. С. 44–47.

100. Дрозд О. В. Фізичний стан студентської молоді України та його корекція : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання : 24.00.02 / ВДУ ім. Л. Українки. Луцьк, 1999. 21 с.

101. Дружилов С. А. Системный подход к изучению психологического феномена профессионализма человека. *Вестник Томского педагогического университета. Психология*. 2005. Вып. 1 (45). С. 51–55.

102. Дубасенюк О. А. Особенности профессионального становления учителя в контексте компетентного подхода. *Вектор науки Тольяттинского Государственного университета. Педагогика, психология*. 2010. № 2 (2). С. 38–42.
103. Дубасенюк О. А., Сидорчук Н. Г. Дослідження проблем педагогічної акмеології у діяльності Житомирської науково-педагогічної школи / Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи : зб. наук. пр.; за ред. В. Кременя, Т. Левовицького. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І Франка, 2012. С. 404–413.
104. Дубовицкая Т. Д. Методика диагностики направленности учебной мотивации. *Психологическая наука и образование*. 2002. Т. 7, № 2. С. 42–45.
105. Дьяченко М. И., Капдыбович Л. А. Психология высшей школы. Изд. 2-е. Минск: Изд-во БГУ, 1981. 383 с.
106. Егоров В. В., Скибицкий Э. Г., Храпченков В. Г. Педагогика высшей школы : учеб. пособ. Новосибирск : САФБД, 2008. 260 с.
107. Емельянова О. Я. Формирование профессиональной идентичности с целью адаптации работника к деятельности по специальности. *Вестник ВГУ*. 2005. № 2. С. 153–156.
108. Енциклопедія освіти / Кремень В. Г. та ін.; Акад. пед. наук України. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
109. Ермолаева Е. П. Профессиональная идентичность и маргинализм: концепция и реальность. *Психологический журнал*. 2001. Т. 22, № 4. С. 51–59.
110. Ермолаева Е. П. Профессиональная идентичность как комплексная характеристика соответствия субъекта и деятельности. *Психологическое обозрение*. 1998. № 2. С. 34–39.
111. Ермолаева Е. П. Социальные функции и стратегии реализации профессионала в системе «человек - профессия - общество». *Психологический журнал*. 2005. Т. 26, № 4. С. 30–40.
112. Євтух М. Б., Сердюк О. П. Дидактичні проблеми проєктування навчальних занять в умовах вищої школи / Теоретичні питання освіти та виховання : зб. наук. пр. Київ : КДЛУ, 2000. Вип. 9. С. 23–30.
113. Жалдак М. І. Проблема інформатизації навчального процесу в школі і в вузі / Сучасна інформаційна технологія в навчальному процесі : зб. наук. пр. Київ : КДПІ ім. М. П. Драгоманова, 1991. 180 с.
114. Жигинас Н. В. Этапы формирования профессиональной идентичности педагога. *Высшее образование в России*. 2007. № 8. С. 121–122.
115. Загородня Г.М. Ерготерапія як розділ професійної підготовки лікарів лікувальної фізкультури. *Проблеми безперервної медичної освіти та науки*. 2013. №4. С. 50-52.
116. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження : кол. моногр. / За заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків : Видав. Рожко С. Г., 2017. 488 с.
117. Загвязинский В. И. Методология и методика дидактического исследования. Москва : Педагогика, 1981. 160 с.

118. Заковоротная М. В. Идентичность человека. Социально-философские аспекты. Ростов-на-Дону : Северо-Кавказ. науч. центр высш. шк., 1999. 221 с.
119. Зайцев В. П. Контроль за динамикой состояния здоровья и двигательной активности студентов. *Вопросы физического воспитания студентов*. 1991. Вып. 22. С. 3–6.
120. Звонковская Т. Ю. Формирование профессиональной идентичности студентов вуза как психолого-педагогическая проблема. *Вестник Московского университета. Серия 20: Педагогическое образование*. 2016. Вып. 2. С. 67–76.
121. Зеер Э. Ф. Профессиональное самоопределение и потенциал профессионала. *Мир психологии*. 2005. № 1. С. 141–147.
122. Зеер Э. Ф. Психология профессий : учеб. пособ. Москва : Академ. проект : Фонд «Мир», 2006. 336 с.
123. Зеленська Т. А. Соціально-психологічні особливості самоідентифікації студентів технічних спеціальностей в умовах ступеневої освіти : дис. ... канд. псих. наук : 19.00.05 / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. Київ, 2012. 311 с.
124. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании: авторская версия. Москва : Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. 110 с.
125. Зрайко Р. Критерій соцістальних функцій інституту освіти. *Соціальна психологія*. 2005. № 1 (9). С. 86–95.
126. Зязюн І А. Інтеграційна функція культурної парадигми. Професійно-художня освіта України : зб. наук. пр. / редкол.: І. А Зязюн (гол.), Н. М. Ченурна (заст. гол.) та ін. Київ; Черкаси : Черкас. ЦНТЕГ, 2008. Вип. V. С. 3–13.
127. Зязюн І. А. Сучасні технології професійної підготовки особистості в умовах неперервної освіти. *Персонал*. 2000. № 5. С. 7–14.
128. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії: монографія. Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2008. 608 с.
129. Иванова Н. Л. Профессиональная идентичность в социально-психологических исследованиях. *Вопросы психологии*. 2008. № 1. С. 89–100.
130. Ильин Е. П. Мотивы человека: теория и методы изучения. Киев : Вища шк., 1998. 292 с.
131. Исаев И. Ф. Развитие профессионально-педагогической культуры преподавателя в условиях модернизации педагогического образования / Педагогіка та психологія : зб. наук. пр. Харків, 2006. Вип. 29. С. 63–72.
132. Иванова Л. І. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2007. 24 с.
133. Івашкова Т. О. Психолого-педагогічні умови формування культури самоосвіти майбутніх офіцерів правоохоронних органів у вищих навчальних

зкладах / Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Херсон : ХДУ, 2008. Вип. 48. С. 293–296.

134. Интегративно-комплементарный подход в преподавании специальных дисциплин студентам-реабилитологам / Дьяченко Т. и др. Фізична реабілітація як напрям підготовки спеціалістів : тези доп. учасн. Міжнар. наук.-метод. конф. Київ, 2003. С. 16–17.

135. Кавалеров В. А. Іntenції педагогічної інноватики в дискурсі праксеології. *Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки*. Київ, 2012. Вип. 57 (№ 2). С. 489–494.

136. Казарницька Я. Л. Процес формування професійної компетентності та працездатності майбутнього фахівця туристської індустрії. *Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2009. № 10 (173). С. 67–74. URL : http://tourlib.net/statti_ukr/kazarnyckova.htm.

137. Калаур С. М. Доцільність використання акмеологічного підходу у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів у ВНЗ. *Акмеологія в Україні: теорія і практика*. Київ, 2010. № 1. С. 105–111.

138. Кант И. Критика способности суждения / Кант И. Сочинения : в 6 т. Москва : Мысль, 1966. Т. 5. С. 161–527.

139. Кант И. О педагогике. / Кант И. Трактаты и письма. Москва : Наука, 1980. С. 445–504.

140. Каплун І. В. Когнітивний компонент у структурі професійної ідентичності майбутніх фахівців технічного профілю. *Наукові записки. Педагогіка*. 2013. № 1. С. 44–49.

141. Карпенко З. С. Аксіологічна психологія особистості : монографія. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2009. 512 с.

142. Касаткин В. О. Конкурсы профессионального мастерства как метод активации профессионального роста талантливых студентов. *Решетневские чтения*. Москва, 2014. Вып. 3 (18). С. 162–164.

143. Килпатрик У. Х. Метод проектов: применение целевой установки в педагогическом процессе. Ленинград : Брокгауз-Ефрон, 1925. 52 с.

144. Кларин М. В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках. Москва : Арена, 1994. 222 с.

145. Клепко С. Основні поняття Закону України «Про вищу освіту». *Вища освіта України*. 2014. № 3. С. 30–37.

146. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения. Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. 512 с.

147. Климова К. Я. Теорія і практика формування мовнокомунікативної професійної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей педагогічних університетів : монографія. Житомир : ПП «Рута», 2010. 560 с.

148. Клопов Р. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту із застосуванням інформаційних технологій: теорія і

118. Заковоротная М. В. Идентичность человека. Социально-философские аспекты. Ростов-на-Дону : Северо-Кавказ. науч. центр высш. шк., 1999. 221 с.
119. Зайцев В. П. Контроль за динамикой состояния здоровья и двигательной активности студентов. *Вопросы физического воспитания студентов*. 1991. Вып. 22. С. 3–6.
120. Звонковская Т. Ю. Формирование профессиональной идентичности студентов вуза как психолого-педагогическая проблема. *Вестник Московского университета. Серия 20: Педагогическое образование*. 2016. Вып. 2. С. 67–76.
121. Зеер Э. Ф. Профессиональное самоопределение и потенциал профессионала. *Мир психологии*. 2005. № 1. С. 141–147.
122. Зеер Э. Ф. Психология профессий : учеб. пособ. Москва : Академ. проект: Фонд «Мир», 2006. 336 с.
123. Зеленська Т. А. Соціально-психологічні особливості самоідентифікації студентів технічних спеціальностей в умовах ступеневої освіти : дис. ... канд. псих. наук : 19.00.05 / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. Київ, 2012. 311 с.
124. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании: авторская версия. Москва : Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. 110 с.
125. Зрайко Р. Критерій соцієтальних функцій інституту освіти. *Соціальна психологія*. 2005. № 1 (9). С. 86–95.
126. Зязюн І А. Інтеграційна функція культурної парадигми. Професійно-художня освіта України : зб. наук. пр. / редкол.: І. А Зязюн (гол.), Н. М. Чепурна (заст. гол.) та ін. Київ; Черкаси : Черкас. ЦІГТЕГ, 2008. Вип. V. С. 3–13.
127. Зязюн І. А. Сучасні технології професійної підготовки особистості в умовах неперервної освіти. *Персонал*. 2000. № 5. С. 7–14.
128. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії: монографія. Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2008. 608 с.
129. Иванова Н. Л. Профессиональная идентичность в социально-психологических исследованиях. *Вопросы психологии*. 2008. № 1. С. 89–100.
130. Ильин Е. П. Мотивы человека: теория и методы изучения. Киев : Вища шк., 1998. 292 с.
131. Исаев И. Ф. Развитие профессионально-педагогической культуры преподавателя в условиях модернизации педагогического образования / Педагогіка та психологія : зб. наук. пр. Харків, 2006. Вип. 29. С. 63-72.
132. Иванова Л. І. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2007. 24 с.
133. Івашкова Т. О. Психолого-педагогічні умови формування культури самоосвіти майбутніх офіцерів правоохоронних органів у вищих навчальних

162. Копочинська Ю. В. Зарубіжний досвід підготовки фахівців до роботи з дітьми з обмеженими можливостями. *Наукова скарбничка освіти Донеччини*. Донецьк, 2001. № 4. С. 122–126.

163. Копочинська Ю. В. Застосування сучасних засобів та методів фізичної реабілітації людей з надлишковою масою тіла та ожирінням : навч. посіб. Київ : НУОУ, 2012. 112 с.

164. Копочинська Ю. В. Здоров'язміцнювальні технології превентивної реабілітації у сучасному освітньому просторі / Інформаційні технології в економіці, менеджменті і бізнесі. Проблеми науки, практики та освіти: матеріали ХХІІІ міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 29 листоп. 2017 р. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2017. С. 240–242.

165. Копочинська Ю. В. Зміст освіти у сучасній системі професійної підготовки / Інтернаціоналізація вищої освіти України: концептуальні засади, здобутки, проблеми, перспективи розвитку : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 15–16 груд. 2017 р.). Вінниця : ФОП Корзун Д. Ю., 2018. С. 125–127.

166. Копочинська Ю. В. Зміст професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у Великій Британії. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр / Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2020. № 1 (49). С. 21–28.

167. Копочинська Ю. В. Змістовний компонент системи професійної підготовки фахівця з фізичної реабілітації / Фундаментальні та прикладні дослідження : сучасні науково-практичні рішення і підходи : зб. матеріалів ІІІ-ї Міжнар. наук.-практ. конф. Баку-Ужгород-Дрогобич : Посвіт, 2017. С. 202–204.

168. Копочинская Ю. В. Значение и роль реабилитации в образовательной деятельности, направленной на сохранение здоровья студентов. *Современные здоровьесберегающие технологии*. Орехово-Зуево, 2018. № 1. С. 54–61.

169. Копочинська Ю. В. Модель розвитку професіоналізму майбутнього фахівця з фізичної реабілітації. *ADVANCES OF SCIENCE: Proceedings of articles the international scientific conference. Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv, 27 June 2019*. Kyiv, 2019. P. 213-224.

170. Копочинська Ю. В. Модульні технології навчання майбутніх фахівців фізичної терапії, ерготерапії. *Perspectives of science and education: the 10th International youth conference (21 June, 2019)*. SLOVO\WORD, New York, USA, 2019. P. 71–79.

171. Копочинська Ю. В. Особливості фізичної реабілітації хворих на ожиріння різного походження: навч. посіб. для студ. спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія». Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 207 с.

172. Копочинська Ю. В. Порівняльний аналіз навчальних програм підготовки фахівця з фізичної терапії у Польщі та Україні / Інтернаціоналізація вищої освіти України: концептуальні засади, здобутки.

проблеми, перспективи розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2018. С. 73–75.

173. Копочинська Ю. В. Про формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у закладах вищої освіти. Актуальні питання впливу довкілля, фізичного виховання та спорту на здоров'я студентської молоді : зб. наук. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Бердянськ, 12–14 верес. 2019 р.). Бердянськ : ФОП Ткачук О. В., 2019. С. 103–105.

174. Копочинська Ю. В. Професійна адаптація майбутніх фахівців з фізичної реабілітації. Science and society: the 9th International conference / Accent Graphics Communication and Publishing. Hamilton, Canada, 2019. P. 26–33.

175. Копочинська Ю. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії за освітнім ступенем бакалавра в Австрії. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Педагогічні науки*. Чернігів : НУЧК, 2020. Вип. 8 (164). С. 271–274.

176. Копочинська Ю. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії за освітнім ступенем бакалавра в Норвегії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2019. Вип. 12 (120) 19. С. 67–72.

177. Копочинська Ю. В. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії за освітнім рівнем магістра в Норвегії. Proceedings of the XX: International Scientific and Practical Conference Social and Economic Aspects of Education in Modern Society, 25 december, 2019. Warsaw, Poland, 2019. Vol. 2. P. 12–19.

178. Копочинська Ю. В. Теоретико-методологічні аспекти формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації. *Молодий вчений*. 2017. № 12 (52) (груд.). С. 387–391.

179. Копочинська Ю. В. Теоретичні аспекти визначення професійної ідентичності та її формування у майбутніх фахівців з фізичної реабілітації. *Вісник Національного авіаційного університету. Педагогіка. Психологія*. 2017. Вип. 2 (11). С. 74–79.

180. Копочинська Ю. В. Узагальнення та аналіз програм підготовки фахівців з фізичної терапії у різних країнах світу / Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. Київ : Гнозис, 2017. Темат. вип.: Вища освіта України у контексті інтеграції до Європейського освітнього простору, вип. 21, кн. 3, т. I (75). С. 128–138.

181. Копочинська Ю. В. Фізична реабілітація дітей при затримці психічного розвитку. *Спортивна наука України*. 2013. № 2. С. 17–20.

182. Копочинська Ю. В. Формування мотиваційно-ціннісного компонента професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній*

иколох. 2020. № 69. С. 183–186. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-2.36>.

183. Копочинська Ю. В. Формування професійної компетентності студентів, як засіб залучення до наукової та інноваційної діяльності. *Znanstvena misel journal The journal is registered and published in Slovenia*. 2017. № 10. С. 63–64.

184. Копочинська Ю. В. Формування професійної рефлексії майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії. Інженерні та освітні технології. Кременчук : КрНУ, 2020. Т. 8, № 1. С. 48–58.

185. Копочинська Ю. В. Характеристика професійної діяльності фахівця з фізичної реабілітації / Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку: матеріали XXXV всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (21 верес. 2017 р.): зб. наук. пр. Переяслав-Хмельницький, 2017. С. 92–95.

186. Копочинська Ю. В., Глиняна О. О. Сучасні методологічні підходи до вивчення професіоналізму фахівця з фізичної реабілітації / Science progress in European countries: new concepts and modern solutions: Papers of the 5th International Scientific Conference, Stuttgart, Germany, 28 february, 2019. Stuttgart, Germany, 2019. P. 22–34.

187. Копочинська Ю., Данько Д. Порівняльний аналіз навчальних програм підготовки фахівця з фізичної терапії у Польщі та Україні / Інтернаціоналізація вищої освіти України: концептуальні засади, здобутки, проблеми, перспективи розвитку: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 15–16 груд. 2017 р.). Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2018. С. 79–82.

188. Копочинська Ю. В., Дмитрієва Н. С. Базові компетенції майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії у становленні професійної майстерності. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені Н. П. Драгоманова. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2019. Вип. 4 (112) 19. С. 51–57.

189. Копочинська Ю. В., Дмитрієва Н. С. Наукове обґрунтування застосування інтегративного підходу у підготовці фахівців з фізичної терапії. *Молодий вчений*. 2018. № 12 (64) (груд.). С. 420–424.

190. Копочинська Ю. В., Дмитрієва Н. С. Організація міжпрофесійної освіти майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії. *Педагогічні науки: теорія, інноваційні технології*. 2019. № 7 (91). С. 195–206.

191. Копочинська Ю. В., Дмитрієва Н. С. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії за допомогою синергетичного підходу. *Молодий вчений*. 2019. № 1 (65) (січ.). С. 361–365.

192. Копочинська Ю. В., Дмитрієва Н. С. Сучасні педагогічні технології у професійній підготовці фахівців з фізичної терапії та ерготерапії. *Вісник Прикарпатського університету. Фізична культура*. Івано-Франківськ, 2019. Вип. 32 (26 лют.). С. 64–70.

193. Копочинська Ю. В., Дмитрієва Н. С. Формування комунікативних компетенцій у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної

терапії, ерготерапії / Фізична культура і спорт: досвід та перспективи: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 4-5 квіт. 2019 р.). Чернівці: Чернівець. нац. ун-т, 2019. С. 117–118.

194. Копочинська Ю. В., Дмітрієва Н. С. Формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії на основі синергетичного підходу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2020. Вип. 2 (122) 20. С. 69–73.

195. Копочинська Ю. В., Дмітрієва Н. С. Формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії як фактор підвищення їх конкурентоспроможності. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*. Херсон, 2019. Вип. LXXXVII. С. 105–111.

196. Копочинська Ю. В., Капралов С. Ю., Галдецька І. В. Вдосконалення професійної підготовки фахівців з фізичної терапії у технічних ВНЗ України. Вища освіта – студентська наука – сучасне суспільство: напрями розвитку: матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 24 берез. 2017 р. Київ, 2017. С. 44–47.

197. Копочинська Ю. В., Капралов С. Ю., Галдецька І. В. Вдосконалення професійної підготовки фахівців з фізичної терапії. Впровадження сучасних досягнень медичної науки у практику охорони здоров'я: VI Міжнар. мед. Конгрес; Сучасні, етнічні та нетрадиційні методи, що застосовуються в масажі, фізичній реабілітації та спортивній медицині: II наук.-метод. конф. Авторська школа С. Капралова (Київ, 25 трав. 2017 р.). Київ, 2017. С. 81–82.

198. Копочинська Ю. В., Швець Л.П., Глиняна Ю.В. Фізична терапія після оперативного лікування контрактури Дюпюїтрена. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Вип. 10 (118). С. 160-163.

199. Копочинська Ю. В., Колядич О. І. Культура здоров'я як основа реабілітаційного процесу. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2017. № 14. С. 86–89.

200. Копочинська Ю. В., Латенко С. Б. Професійна етика та деонтологія в реабілітації: ел. навч. посіб. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 188 с. 1 електрон. опт. диск (CD-R).

201. Копочинська Ю. В., Латенко С. Б. Студентський спорт як засіб формування життєвих цінностей молоді та розвитку здорової особистості. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. 2015. Вип. 129, т. III. С. 195–199.

202. Копочинская Ю. В., Макарова Э. В. Дефиниции профессиональной подготовки специалистов по физической реабилитации. *Современные здоровьесберегающие технологии*. Орехово-Зуево. 2016. № 4. С. 134–142.

203. Копочинська Ю. В., Попадюха Ю. А. Шляхи підвищення якості професійної підготовки фахівців з фізичної терапії та ерготерапії в умовах

технічних вищих навчальних закладів. Фундаментальные и прикладные исследования в странах ЕС и СНГ: XVII Междунар. науч. Конгресс, Великобритания, Кембридж, 26–28 февр. 2017 г. Кембридж, 2017. С. 728–733.

204. Копочинська Ю. В., Шабашкевич О. А. Особливості психологічної готовності до професійної діяльності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації. *Молодий вчений*. 2017. № 10 (50) (жовт.). С. 457–460.

205. Костюк Г. С. Навчання і психічний розвиток учнів. Психологічна наука, вчитель, учень / за ред. В. І. Войтка. Київ : Рад. шк., 1979. С. 19–32.

206. Котарбинский Т. Задачи праксеологии. Избранные произведения. Москва : Изд-во иностр. лит-ры, 1963. 912 с.

207. Котарбинский Т. Трактат о хорошей работе / пер. с пол. Москва : Экономика, 1975. 271 с.

208. Кочергин А. Н. Моделирование мышления. Москва : Политиздат, 1969. 224 с.

209. Кравець В. Проблеми модернізації вищої освіти України в умовах глобалізації / Україна – Європа – Світ: зб. наук. пр. Серія : Історія, міжнародні відносини. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. Вип. 10. С. 15–23.

210. Крайг Г., Бокум Д. Психология развития. Санкт-Петербург : Питер, 2000. 992 с.

211. Красникова Ю. В. Профессиональная идентичность как основной элемент профессионального воспитания / Актуальные вопросы современной педагогики : материалы IV Междунар. науч. конф. (г. Уфа, нояб. 2013 г.). Уфа : Лето, 2013. С. 167–169. URL : <https://moluch.ru/conf/ped/archive/97/4350/> (дата обращения: 24.02.2015).

212. Кремень В. Г. Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 8–15.

213. Кремень В. Г., Ільїн В. В. Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму : монографія. Київ : Пед. думка, 2012. 368 с.

214. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Кондор, 2006. 206 с.

215. Кузьменко Н. І. Реалії та проблеми впровадження рейтингової системи оцінювання успішності студентів в вузах України / Рейтингова система оцінки успішності навчання студентів : зб. наук. пр. Київ : НМК ВО, 1992. С. 24–30.

216. Кузьмина Н. В. Акмеологическая теория повышения качества подготовки специалистов образования. Москва : Исслед. центр проблемы качества подготовки специалистов, 2001. 144 с.

217. Кузьмина Н. В., Пожарский С. Д. Акмесинергетический подход в образовании / Акмеология развития : сб. ст. Санкт-Петербург, 2006. С. 7–22.

218. Кузьмина-Гаршина Н. В. Акмеологические законы фундаментального образования. / Акмеология деятельности : сб. ст. Санкт-Петербург, 2007. С. 5–25.

219. Курдюмов С. П., Маленский Г. Т. Синергетика – теория образования: идеи, методы, перспективы. Москва : Знамя, 1993. 64 с.
220. Курлянд З. Н. Професійно-креативне середовище ВНЗ – передумова підвищення якості підготовки майбутніх фахівців. *Педагогическая наука: история, теория, практика, тенденции развития*. 2009. Вып. № 1. URL : http://intellect-invest.org.ua/rus/pedagog_editions_emagarine_pedagogical_science_arhiv_pn_nl_2009_st_16/ (дата обращения: 13.08.2015).
221. Курлянд З. П. Формування професійної усталеності викладача вищої школи. Проблеми розвитку педагогіки вищої школи в XXI столітті: теорія і практика. Одеса, 2002. С. 17–24.
222. Кухарчук Т. А., Романишина Л. М. Адаптація молодих вчителів природничих дисциплін до роботи в школі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Педагогіка. Соціальна робота*. 2005. Вип. 8. С. 78–81.
223. Кучеренко А. А. Сучасні вимоги до військово-професійної підготовленості офіцерів-прикордонників / Збірник наукових праць. Хмельницький : Нац. академія ДПСУ, 2004. № 26, ч. II. С. 138–139.
224. Кушнір В. А. Системний аналіз педагогічного процесу : методологічний аспект. Кіровоград : КДПУ, 2001. 348 с.
225. Лазарев В. С. Управление инновациями в школе : учеб. пособ. Москва : Центр пед. образования, 2008. 352 с.
226. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. Москва : Смысл; Академия, 2005. 352 с.
227. Лук'яненко Д. Г., Поручник А. М., Антошок Л. Л. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку. Київ : КНЕУ, 2006. Т. 2. С. 209–268.
228. Лукіяничук А. М. Модель розвитку професійної ідентичності майбутніх педагогів. Проблеми сучасної психології: зб. наук. пр. КПНУ ім. І. Огієнка, Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Київ, 2010. Вип. 7. С. 370–380.
229. Льовкіна О. Г. Теорії ефективної діяльності: технологія О. Богданова та праксеологія Т. Котарбінського : автореф. дис. ... д-ра філософ. наук : 09.00.05 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2012. 35 с.
230. Лянной Ю. О. Зміст професійної підготовки фахівців з фізичної реабілітації (фізичної терапії) у вищих навчальних закладах Австрії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 4 (48). С. 74–87.
231. Лянной Ю., Машадін О., Томенко О. Професійні аспекти підготовки фахівців з фізичної реабілітації. / Фізична реабілітація як напрям підготовки спеціалістів : тези доп. учасн. Міжнар. наук.-метод. конф. Київ, 2003. С. 4–5.
232. Лянной Ю. О. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх магістрів з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах : дис.

... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2017. 674 с.

233. Лянной Ю. О. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх магістрів з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах : автореф. дис. д-ра пед. наук : 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2017. 44 с.

234. Ляшенко Л. І. Господарська етика як фактор формування цивілізаційного розвитку. *Культура народів Причорномор'я*. 2009. № 172. С. 25–28.

235. Магльований А., Мухін В., Магльована Г. Основи фізичної реабілітації. Львів, 2006. 150 с.

236. Макаренко А. С. Книга для батьків. Київ : Рад. шк., 1980. 327 с.

237. Максимова В. Н. Акмеология: новое качество образования : книга для педагога. Санкт-Петербург : Из-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2002. 99 с.

238. Максимовська Н. О. Анімаційна стратегія вдосконалення соціально-виховного середовища закладу вищої освіти культурно-мистецького профілю в контексті Болонської системи / Вісник Харківської державної академії культури : зб. наук. пр. Харків : ХДАК, 2013. Вип. 40. С. 189–198.

239. Мануйленко Н. М. Розвиток професійної ідентичності педагогів «круглий стіл» практичних психологів ЗНЗ. *Шкільному психологу. Усе для роботи*. 2014. № 4 (64). С. 7–8.

240. Маркова А. К. Психология профессионализма. Москва : МГФ Знание, 1996. 308 с.

241. Маркова А. К., Матис Т. А., Орлов А. Б. Формирование мотивации учения. Москва : Просвещение, 1990. 192 с.

242. Марон А. Е., Монахова Л. Ю., Федотова В. С. Педагогическая праксеология: структура знания и модели реализации в профессиональном обучении. *Человек и образование*. 2012. № 2 (31). С. 27–31.

243. Марунець М. Прикладні аспекти дослідження професійної ідентичності. *Соціальна психологія*. 2006. № 3. С. 90–97.

244. Марущак О. М. Поняття компетентності у педагогічній діяльності. *Креативна педагогіка: наук.-метод. журн./ Акад. міжнар. співроб. з креативної педагогіки «Полісся»*. Житомир, 2016. Вип. 11. С. 97–108.

245. Маслоу А. Самоактуалізація. Психология личности : тексты / Год ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, А. А. Пузыря. Москва : МГУ, 1982. С. 108–118.

246. Маслюк Р. Багаторівнева підготовка майбутніх учителів фізичного виховання як наукова проблема. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2014. № 9 (1). С. 61–65.

247. Матвеева Л. Г. Становление профессионального самосознания клинических психологов : дисс. ... канд. психол. Наук : 19.00.01 / Южно-Урал. гос. ун-т. Москва, 2004. 200 с.

248. Матвієнко О. В. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до педагогічної взаємодії у навчально-виховному середовищі школи

першого студента : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2010. 38 с.

249. Матяш Н. В. Инновационные педагогические технологии. Проектное обучение : учеб. пособ. для студ. учрежд. высш. проф. образования. Изд. 2-е, доп. Москва : ИЦ «Академия», 2012. 160 с.

250. Мельничук І. М. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Тернопіл. нац. екон. ун-т. Тернопіль, 2011. 585 с.

251. Мельничук І. М. Тренінг професійної ідентичності : навчально-методичний комплекс для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст, магістр спеціальності 7.040202, 8.040202 «Соціальна робота». Тернопіль: ТНЕУ, 2010. 88 с.

252. Мельничук І. М. Формування професійної ідентичності майбутніх соціальних працівників в умовах тренінгу. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки*, 2008. Вип. 48. С. 214–221.

253. Метод проектов в технологическом образовании школьников : пособ. для учителя / М. Б. Павлова и др. Москва : Вентана-Графф, 2003. 296 с.

254. Мизес Л. фон. Человеческая деятельность: трактат по экономической теории. Челябинск : Социум, 2005. 878 с.

255. Михеева Т. Г., Алексеева Т. И., Шевкунова В. П. Об оценке уровня подготовки студентов на основе банка модульно-профессиональных ситуаций. *Проблемы высшей школы*. 1992. Вип. 76. С. 29–34.

256. Мойсеюк Н. С. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищих навчальних закладів. Вид. 5-е, доп. і перероб. Київ, 2007. 656 с.

257. Мороз А. Г. Профессиональная адаптация выпускника педагогического ВУЗа : дис. д-ра пед. Наук : 13.00.01 / Киевский государственный университет имени Т. Г. Шевченко. Киев, 1983. 460 с.

258. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. URL : http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/nsro_1221.pdf (дата звернення: 28.01.2018).

259. Національний класифікатор України, класифікатор професій України ДК 003:2010, чинний від 01.11.2010 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text> (дата звернення: 02.04.2015).

260. Новиков А. М., Новиков Д. А. Методология : словарь системы основных понятий. Москва : Либроком, 2013. 208 с.

261. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повышения квалификации пед. кадров / Е. С. Полат и др. Москва : Academia, 2001. 271 с.

262. Нуждин В. Н. Система развития индивидуального творческого мышления : пособие для препод. Иваново. 1990. 60 с.

263. Обозов Н. Н. Психология межличностных отношений. Киев : Лыбидь, 1990. 191 с.
264. Орел Е. А. Эмоциональный интеллект: понятие и способы диагностики. URL : <http://flogiston.ru/articles/general/eq> (дата обращения: 12.04.2016).
265. Ортипський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. Київ : Центр учб. літ-ри, 2009. 472 с.
266. Островська Н. Д. Особистісно-орієнтований підхід у навчанні дисциплін гуманітарного циклу студентів агротехнічного інституту : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В.Гнатюка. Тернопіль, 2007. 179 с.
267. Павленко І. О. Фізичний стан як показник здоров'я студентів вищих навчальних закладів / Актуальні проблеми фізичного виховання різних верств населення : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. Харків, 2016. С. 135–139.
268. Павлов Ю. Здоров'я як медико-педагогічна категорія / Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2012. Ч.3. С. 252–260. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpudpu_2012_3_37 (дата звернення: 24.09.2015).
269. Павлюк М. М. Психологічні особливості становлення професійної ідентичності вчителя основної школи : автореф. дис. канд. псих. наук : 19.00.07 / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. Київ, 2010. 20 с.
270. Павлюк М. М. Розвиток професійної ідентичності педагога як чинник попередження дезадаптації школярів / *Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*. Київ, 2009. Т. XI. С. 318–327.
271. Пазекова Г. Е. Професіоналізм педагога в реалізації личностно-орієнтованого підхода : дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.13 / Ульяновский гос. ун-т. Ульяновск, 2001. 167 с.
272. Пальчевський С. С. Акмеологія – поклик майбутнього / *Акмеологія в Україні* : наук. вид. 2010. № 1. С. 7–14.
273. Панарин А. С. Философия политики : учеб. пособ. для студ. вузов. Москва : Новая шк., 1996. 424 с.
274. Парфьонова Л. Г. Місце та роль системи вищої освіти у сучасному суспільстві. *Економіка розвитку*. 2012. № 3 (63). С. 91–96. URL : <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/1324> (дата звернення: 10.09.2016).
275. Пахомова Н. Ю. Метод учебных проектов в образовательном учреждении : пособ. для учит. и студ. пед. вузов. 3-е изд. Москва : АРКТИ, 2005. 112 с.
276. Педагогічний словник / Ін-т педагогіки АПН України; ред. М. Д. Ярмаченко. Київ : Пед. думка, 2001. 514 с.
277. Петрук В. А. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей у процесі

вивчення фундаментальних дисциплін : [монографія]. Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2006. 292 с.

278. Підкасистий П. И., Портнов М. Л. Искусство преподавания. Москва, 1998. 220 с.

279. Піонтківська Н. І., Фломін Ю. В., Самосюк П. І. Фізична реабілітація — важливий крок до незалежного життя після інсульту. *Міжнародний неврологічний журнал*, 2012. № 8. С. 98–101.

280. Платонов В. М. Периодизация спортивной тренировки. Общая теория и ее практическое применение. Киев : Олимп. л-ра, 2013. 624 с.

281. Пов'якель Н. І. Професіогенез мислення психолога-практика в системі вищої школи : монографія. Вид. 2-е, випр. і доп. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. 289 с.

282. Поваренков Ю. П. Психологическое содержание профессионального становления человека. Москва : УРАО, 2002. 160 с.

283. Подольська Є. Освіта в контексті глобалізації : напрямки та механізми реалізації реформ в Україні. *Вища школа*. 2007. № 1. С. 48–55.

284. Пометун О. І., Пироженок Л. В. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід : метод, посіб. Київ : АПН, 2002. 136 с.

285. Поташник М.М. Эксперимент в школе: организация и управление. Москва : МГПУ, 1991. 215 с.

286. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/71556-18> (дата звернення: 18.07.2015).

287. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : Постанова Каб. Міністрів України від 29.05.2015 р. № 226. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%E0%BE> (дата звернення: 15.01.2016).

288. Про затвердження примірних посадових інструкцій та кваліфікаційних характеристик з метою поліпшення лікарсько-фізкультурної служби в Україні : Наказ МОЗ України від 29.03.2011 р. № 176. URL : http://www.moz.gov.ua/bos/Alez/I176_dod_dod.pdf (дата звернення: 01.10.2015).

289. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 227 “Фізична терапія, ерготерапія : Наказ МОН України від 19.12.2018 р. № 1419. URL : http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/63031/ (дата звернення: 20.12.2018).

290. Про Національну доктрину розвитку освіти : Наказ Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (дата звернення: 01.10.2015).

291. Про реабілітацію інвалідів в Україні: Закон України від 06.10.2005 р. № 2961-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 2/3. 36 с.

292. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24.12.1993 р. № 3808-XII. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1724-17> (дата звернення: 15.11.2015).

293. Профессиональная педагогика : учеб. пособие / под ред. С. Я. Батышева. Москва : Проф. образование, 1997. 512 с.
294. Психология человека от рождения до смерти : учеб. пособие / Под общ. ред. А. А. Реана. Санкт-Петербург : ЕВРОЗНАК, 2002. 656 с.
295. Психологія : підруч. для студ. вищ. закл. освіти / Ю. Л. Трофімов та ін. Київ : Либідь, 1999. 558 с.
296. Пустовойт Б. А., Пустовойт К. Б. Сучасні погляди ерготерапії. *Фізична реабілітація та рекреаційно-оздоровчі технології*. 2017. № 1. С. 64–69.
297. Пути совершенствования преподавания физической реабилитации в вузах / Верич Г. И др. Перспективы развития спортивной медицины и лечебной физкультуры XXI столетия: материалы з'їзду (Одеса, 25–27 верес. 2002 р.). Одеса, 2002. С. 21–22.
298. Пуховська Л. П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжності : монографія. Київ : Вища шк., 1997. 180 с.
299. Пшоловский Т. Принципы современной деятельности (введение в праксеологию) / пер. с пол. Киев, 1993. 271 с.
300. Радул В. Соціально-професійне середовище у формуванні якісних характеристик особистості. *Рідна школа*. 2014. № 4/5. С. 27–31. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2014_4-5_11 (дата звернення: 19.11.2015).
301. Радчук Г. К. Аксіопсихологія вищої школи : монографія. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. 380 с.
302. Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учеб. пособие. Самара : Бахрах-М, 2006. 480 с.
303. Радзімовська О. В. Концептуальні підходи до професійної ідентичності учнів ІТНЗ та її розвитку в умовах професійного навчання. *Технології розвитку інтелекту*. 2015. Т. 1, № 10. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/tri_2015_1_10_7 (дата звернення: 03.02.2015).
304. Радчук Г. К., Тиунова О. В. Сімейне виховання. Освітній тренінг для батьків : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2008. 120 с.
305. Рідей Н. М., Зазимко О. В., Кліх Л. В., Кішак Т. С. Путівник у прикладну наукометрію : навч. посіб. Херсон : Вид-во Олді плюс, 2014. 190 с.
306. Родыгина У. С. Психологические особенности профессиональной идентичности студентов. *Психологическая наука и образование*. 2007. № 4. С. 39–48.
307. Ройтблат О. В. Неформальное образование педагогических работников: вчера, сегодня, завтра : монография. Тюмень : ТОГИРО, 2014. 236 с.
308. Романенко Н. М. Содержание процесса самообразования студентов как педагогическая проблема. *Вестник МГИМО Университета*. 2013. № 3 (30). 272 с.

309. Романишина О. Я. Професійна ідентичність як наукова категорія. *Вісник національного університету оборони України*. Київ, 2012. Вип. 6 (31). С. 129–135.
310. Романишина Л. М., Лоїк Г. Б. Розвиток інноваційних технологій в педагогічній освіті України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Педагогіка. Соціальна робота*. 2014. Вип. 33. С. 169–173.
311. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Изд. 2-е. Санкт-Петербург, 2002. 720 с.
312. Рузавин Г. И. Синергетика и диалектическая концепция развития. *Философские науки*. 1989. № 5. С. 11–21.
313. Рыбников М. Цели, задачи и функции вуза как хозяйствующего субъекта. *Культура народов Причерноморья*. 2006. № 80. С. 130–133.
314. Савченко В., Кляпчук В. Фізична реабілітація: питання підготовки фахівців в вищих навчальних закладах освіти та їх правового статусу в Україні. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2003. № 3/4. С. 87–90.
315. Савчин М. В. Загальна психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2011. 464 с.
316. Савчин М. В. Компетентнісний аналіз педагогічної діяльності. Особистісно-професійний розвиток майбутнього педагога : монографія. Дрогобич, 2014. С. 26–37.
317. Салтикова А. І., Шкурдода Ю. О. Використання проектних технологій для організації самостійної роботи студентів. Шляхи вдосконалення позааудиторної роботи студентів: матеріали наук.-метод. конф. (м. Суми, 28–29 квіт. 2016 р.) / відпов. ред. Л. В. Одноворєць. Суми : Сум. держ. ун-т, 2016. С. 33–34.
318. Самойленко П. И., Семенова С. В. Повышение эффективности учебного процесса по физике на основе праксеологического подхода. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету*. 2003. Вип. IX. С. 65–68.
319. Саранов А. М. Инновационный процес как фактор саморазвития современной школы: методология, теория, практика : монография. Волгоград : Перемена, 2000. 259 с.
320. Саух П. Ю. Сучасна освіта: портрет без прикрас : монографія. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 382 с.
321. Сафонова В. Інноваційний підхід до методології прогнозування розвитку вищої освіти. *Вища освіта України*. 2004. № 1. С. 106–110.
322. Сацков Н. Я. Практический менеджмент. Методы и приемы деятельности руководителя. Донецк: Сталкер, 1998. 448 с.
323. Селевко Г. К. Компетентности и их классификация. *Народное образование*. 2004. № 4. С. 138–144.
324. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий : в 2-х т. Москва : НИИ школ. технол., 2006. Т. 1. 816 с.

325. Семенова А. В. Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів : монографія. Одеса : Юр. літ-ра, 2009. 504 с.
326. Семенова А. В. Теоретичні і методологічні засади застосування парадигмального моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2009. 663 с.
327. Сериков В. В. Развитие личности в образовательном процессе : монография. Москва : Логос, 2012. 448 с.
328. Сетров М. И. Основы функциональной теории организации : философский очерк. Ленинград : Наука, 1972. 164 с.
329. Сидорчук Н. Г. Порівняльний аналіз понять «компетенція» та «компетентність» як складних психолого-педагогічних феноменів. *Проблеми освіти: зб. наук. пр.* Вінниця; Київ, 2015. Спецвип. С. 78–81.
330. Сисосєва С. О., Соколова І. В. Проблеми неперервної професійної освіти: тезаурус наукового дослідження : наук. вид. Київ: ВД «ЕКМО», 2010, 362 с.
331. Сікорський П. І. Модульно-рейтингова система навчання в ліцеях : навч.-метод. посіб. Львів : Акад. експрес, 1997. 96 с.
332. Сікорський П. І. Теорія і методика диференційованого навчання. Львів : СПОЛОМ, 2000. 421 с.
333. Сікорський П. І. Функції диференціації і інтеграції у навчанні. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 1997. № 2. С. 32–33.
334. Сілков В. В. Особистісно-орієнтоване навчання: причини виникнення, передумови появи, сутність і перспективи розвитку / Теорія та методика вивчення природничо-математичних і технічних дисциплін : зб. наук.-метод. пр. Рівне : РДГУ, 2001. Вип. 3. С. 7–18.
335. Сінкевич С. В. Формування ціннісного ставлення курсантів вищих військових закладів освіти до вивчення іноземної мови : дис. ... канд. пед. наук : 20.02.02 / Нац. акад. прикорд. військ України ім. Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2002. 198 с.
336. Словник іншомовних слів: 23 000 слів та термінологічних словосполучень / уклад. Л. О. Пустовіт та ін. Київ : Довіра, 2000. 1018 с.
337. Слущкий Є. Визнання. Творча спадщина з погляду сучасності / ред. В. Д. Базилевич. Київ : Знання, 2007. 920 с.
338. Солдатенко М. М. Теорія і практика самостійної пізнавальної діяльності : монографія. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. 198 с.
339. Стасюк О. М. Маркетинг у сфері реабілітаційних послуг : навч. посіб. Львів : ЛДУФК, 2012. 167 с.
340. Степанов Е. Н. В поисках более точного ответа. Личностно ориентированный подход. *Директор школы*. 2001. № 1. С. 71–75.
341. Степин В. С. Генезис социально-гуманитарных наук (философский и методологический аспекты). *Вопросы философии*. 2004. № 3. С. 37–43.

342. Сушенко Л. П. Формування мотивації до успішної професійної діяльності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації / Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. моногр. / за ред. проф. С. С. Єрмакова. Харків : ХДАДМ, 2007. С. 276–279.

343. Татур Ю. Г. Компетентносний підход в описании результатів і проєктировании стандартів вищого професіонального образования: матеріали ко второму засіданню методологічного семінара. Авторская версия. Москва : Исследоват. центр проблем качества подготовки спец. 2004, 16 с.

344. Тавровецька Н. І. Різні підходи до дослідження складових Я-образу особистості. *Практична психологія та соціальна робота*. 2011. № 10. С. 74–79.

345. Талызина Н. Ф. Управление процессом усвоения знаний. Москва : МГУ, 1975. 344 с.

346. Тимошенко О. В. Програмно-цільовий підхід як оптимальна умова управління під час впровадження новітніх технологій у ВНЗ. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова. 5 с. URL : <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/-2008-05/08tovthe.pdf> (дата звернення 20.03.2017).

347. Тихонова Т. В. Педагогічні умови професійного саморозвитку майбутнього вчителя інформатики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ін-т педагогіки АПН України. Київ, 2001. 220 с.

348. Ткач Т. В. Розвиток особистості засобами неформальної освіти. URL : http://ecopsy.com.ua/data/zbirki/2008_15/sb15_72.pdf (дата звернення: 30.04.2017).

349. Ткаченко А. Ю. Професійна ідентичність особистості в процесі професіоналізації. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2011. № 10. С. 221–228.

350. Трофимова Н. М., Еремина Е. И. Самообразование и творческое развитие личности будущего специалиста. *Педагогика*. 2003. № 2. С. 42–47.

351. Тургунбаева Б. А. Реализация синергетического подхода в подготовке кадров высшей квалификации. URL : KMT4_2011/Pedagogica/2_83554.doc.htm (дата звернення: 06.10.2015).

352. Уточкина Е. Ю. Психологический подход в формировании способности будущего учителя к профессионально-педагогической самооценке. *Современные проблемы науки и образования*. 2008. № 3. С. 59–62.

353. Философия: учеб. пособие для высших учеб. заведений. Изд 8-е / отв. ред. д-р. филос. наук, проф. В. П. Кохановский. Ростов-на-Дону: Феникс, 2004. 576 с.

354. Философский словарь. Изд. 7-е, перераб. и доп. / под ред. И. Т. Фролова. Москва : Республика, 2001. 719 с.

355. Фібула М. М. Педагогіка вищої освіти : навч. пос. Київ : Академвидав, 2006. 352 с.

356. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук та ін. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
357. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2010. 454 с.
358. Франкл В. Человек в поисках смысла : сборник / пер. с англ. и нем. Д. А. Леонтьева, М. П. Папуша, Е. В. Эйдмана. Москва : Прогресс, 1990. 368 с.
359. Фурман А. В. Идея професійного методологування : монографія. Ялта–Тернопіль : Економ. думка, 2008. 205 с.
360. Хакен Г. Синергетика. Иерархии неустойчивостей в самоорганизующихся системах и устройствах. Москва : Мир, 1985. 456 с.
361. Хамитова И. Ю. Развитие профессиональной идентичности консультанта. *Журнал практической психологии психоанализа*. 2000. № 1. С. 64–75.
362. Хмеляр І. М. Модульно-рейтингова технологія викладання хімії в ліцеї. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Педагогіка*. 2002. № 1. С. 70–76.
363. Хмеляр І. М. Організація навчально-виховного процесу за модульнорейтинговою технологією навчання. *Нова педагогічна думка: наук.-метод. журнал РОППО*. 2004. № 3. С. 17–20.
364. Хом'юк І. В. Про формування професійної спрямованості студентів технічних ВНЗ у процесі вивчення теорії ймовірностей. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. Вінниця, 2004. № 3. С. 85–89.
365. Хрипко С. А. Акме-аксіологічні акценти освітньо-філософського простору. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. Д. Драгоманова. Педагогічні науки: реалії та перспективи*: зб. наук. пр. Київ, 2008. Вип. 11. С. 330–336.
366. Хуторской А. В., Хуторская Л. Н. Компетентность как дидактическое понятие: содержание, структура и модели конструирования. / Проектирование и организация самостоятельной работы студентов в контексте компетентного подхода : межвуз. сб. науч. тр.; под ред. А. А. Орлова. Тула, 2008. Вып. 1. С. 117–137.
367. Чепелева Н. В. Личностная подготовка психолога в условиях вуза. Психолого-педагогические основы личностноориентированного образования в МДЦ «Артек» : сб. науч. тр. Ялта : Артек, ГИА, 2001. С. 34–41.
368. Шарипов Ф. В. Профессиональная компетентность преподавателя вуза. *Высшее образование сегодня*. 2010. № 1. С. 72–77.
369. Шевченко Н. Ф. Становлення професійної свідомості практичних психологів у процесі фахової підготовки : монографія. Київ: Міленіум, 2005. 298 с.
370. Шерман М. І. Використання мультимедійних відеоконсультацій у процесі формування інформаційної компетентності майбутніх економістів. *Інформаційні технології в освіті: зб. наук. пр. Херсон. держ. ун-ту*. 2014. № 18. С. 51–57.

371. Шерман М. І., Безбах О. М. Професійна ідентичність як чинник формування інформаційної культури майбутніх судноводіїв. *Молодий вчений*. 2014. № 12 (15), ч. П. С. 199–203.

372. Шифріна Н. І. Вища освіта як основа формування і розвитку інтелектуального потенціалу суспільства. *Бізнес Інформ*. 2013. № 6. С. 234–241.

373. Шиян Н. І. Модульно-рейтингове навчання у процесі підготовки вчителя. *Рідна школа*. 1998. № 7. С. 49–51.

374. Шнейдер Л. Б. Личностная, гендерная и профессиональная идентичность: теория и методы диагностики. Москва : МПСИ, 2007. 128 с.

375. Шнейдер Л. Б. Профессиональная идентичность: структура, генезис и условия становления : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.13 / Москов. пед. гос. ун-т. Москва, 2001. 327 с.

376. Шнейдер Л. Б. Профессиональная идентичность: теория, эксперимент, тренинг. Москва : Москов. соц.-психол. ин-т; Воронеж : МОДЭК, 2004. 600 с.

377. Штернзон В. А. Профессиональные конкурсы и олимпиады как инновационная форма САПР-компетентностной подготовки бакалавров. *Преподаватель XXI век*. 2017. № 4–1. С. 65–78.

378. Штефан Л. В. Інноваційні технології в освіті : навч. посіб. для студ. інж.-пед. спец. Харків : Мадрид, 2012. 173 с.

379. Шгофф В. А. Моделирование и философия. Москва-Ленинград : Изд-во Наука, 1966. 304 с.

380. Эриксон Э. Идентичность : юность и кризис / пер. с англ. Москва : Флинта, 2006. 342 с.

381. Юдин Э. Г. Методология науки. Системность. Деятельность. Москва : Едиториал УРСС, 1997. 445 с.

382. Юсуфбекова Н. Р. Общие основы педагогической инноватики: опыт разработки инновационных процессов в образовании. Москва : Новая шк., 1991. 183 с.

383. Ющавичене П. А. Создание модульных программ. *Советская педагогика*. 1990. № 2. С. 56–60.

384. Ягупов В. В. Професійний розвиток особистості фахівця: поняття, зміст та особливості. *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2015. Т. 175. С. 22–28. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMApp_2015_175_4 (дата звернення: 01.02.2016).

385. Якиманская И. С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе. Москва : Сентябрь, 1996. 96 с.

386. Якунин В. А. Обучение как процесс управления: психологические аспекты. Ленинград : ЛГУ, 1988. 160 с.

387. Якунин В. А. Педагогическая психология : учеб. пособие. Санкт-Петербург : Изд-во Михайлова В. А.; «Полиус», 1998. 639 с.

388. About Occupational Therapy. URL : <https://www.wfot.org/about/about-occupational-therapy> (Last accessed: 12.08.2016).
389. Bachelor - Ergotherapie - Studienplan. URL : <http://www.fh-kaernten.at/unser-studienangebot/gesundheit-soziales/ueberblick/gesundheit-soziales/bachelor/ergotherapie/studienplan/> (Last accessed: 24.08.2016).
390. Bachelor - Physiotherapie - Studienplan. URL : <http://www.fh-kaernten.at/unser-studienangebot/gesundheit-soziales/ueberblick/gesundheit-soziales/bachelor/physiotherapie/studienplan/> (Last accessed: 15.08.2016).
391. BSc (Hons) Occupational-therapy. URL : <https://www.plymouth.ac.uk/courses/undergraduate/bsc-occupational-therapy> (Last accessed: 10.08.2016).
392. BSc Occupational-therapy. URL : <https://www2.uea.ac.uk/study/undergraduate/degree/detail/bsc-occupational-therapy> (Last accessed: 10.08.2016).
393. BSc (Hons) Physiotherapy. URL : <https://www.plymouth.ac.uk/courses/undergraduate/bsc-physiotherapy> (Last accessed: 30.08.2016).
394. BSc Physiotherapy. URL : https://www2.uea.ac.uk/study/undergraduate/degree/detail/bsc-physiotherapy?_ga=2.183960741.2020174664.1564812811-379396234.1564812811 (Last accessed: 11.09.2016).
395. Chambers A. Student physiotherapists' narratives and the construction of professional identities. Ed.D. Manchester University. 2012. URL : <https://pdfs.semanticscholar.org/c440/84f33619282d3a769a3dfac7c192a2ccc7cd.pdf> (Last accessed: 27.02.2020).
396. Chantal A., Graham S. Enabling autonomy through independent learning at higher stages. The Fifth National Institution-Wide Language Programmes Conference: Proceedings of the 5th IWLP Conference in Nottingham Trent University. Nottingham: Nottingham University Press, 1995. P. 49–60.
397. Cunningham, B. 'Critical incidents in professional life and learning'. Exploring Professionalism. London: Institute of Education, 2008. P. 161–89.
398. Emneplan for ERGO3900 Bacheloroppgave i ergoterapi. URL : <https://student.oslomet.no/studier/-/studieinfo/emne/ERGO3900/2019/H%C3%98ST> (Last accessed: 11.08.2016).
399. Ergoterapeut, Universitet og hogskole i Norge. URL : <https://www.studentum.no/utdanning/universitet-og-hogskole-ergoterapeut-norge/a27-c3871-d671> (Last accessed: 19.08.2016).
400. Ergoterapi. Bachelorprogram. URL : <https://www.oslomct.no/studier/hv/ergoterapi> (Last accessed: 10.08.2016).
401. Ergoterapi – bachelor. URL : https://uit.no/utdanning/program/279964/ergoterapi_-_bachelor (Last accessed: 17.08.2016).
402. Ergoterapi. Masterprogram. URL : <https://www.oslomet.no/studier/hv/ergoterapi-master> (Last accessed: 23.08.2016).
403. Ergotherapie. URL : <http://www.fh-kaernten.at/unserstudienangebot/gesundheit-soziales/ueberblick/gesundheit-soziales/bachelor/ergotherapie/studium-ergotherapie/> (Last accessed: 17.08.2016).
404. Espinas A. Les Origines de la Technologic. Paris: F. Alcan, 1997. 295 p.

405. Fysioterapi - bachelor. URL : https://uit.no/utdanning/program/279978/fysioterapi_-_bachelor (Last accessed: 17.08.2016).
406. Fysioterapi - master. URL : https://uit.no/utdanning/program/607592/fysioterapi_-_master (Last accessed: 18.08.2016).
407. Gesundheitswissenschaften. URL : <https://www.fh-campuswien.ac.at/studium-weiterbildung/studien-und-lehrgangsangebot/detail/advanced-integrative-health-studies.html> (Last accessed: 18.08.2016).
408. Kopochnyńska Y. V. Acmeological approach to forming professional identity of future physical therapy, ergotherapy. *Modern Scientific Researches: The International Scientific Periodical Journal. Modern engineering and innovative technologies*. 2020. Issue 11/Part 2, March. P. 78–82.
409. Kopochnyńska Y. Conceptual foundations for formation of professional identity of future physical therapy, ergotherapy. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Педагогічні науки*. Черкаси, 2020. Вип. 2. С. 43–49.
410. Kopochnyńska Y. V. Peculiarities of application of active approach in the process of formation of professional identity of future physical therapy, ergotherapy. *Modern Scientific Researches: The International Scientific Periodical Journal. Modern engineering and innovative technologies*. 2020. Issue 11/Part 1, March. P. 98–101.
411. Kopochnyńska Y. Praxeological approach to formation of professional identity of future physical therapy, ergotherapy. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Педагогічні науки*. Черкаси, 2020. Вип. 1. С. 186–191.
412. Kopochnyńska Y. V. Research of empathic component of the professional identity of future physical therapy, ergotherapy. *Інноваційна педагогіка: зб. наук. пр. Причорномор. наук.-дослід. Ін-ту економіки та інновацій*. Одеса, 2020. Вип. 23, т. 1. С. 136–139.
413. Kopochnyńska Y. V. Research of the structure of professional identity of future physical therapy, ergotherapy. *Інноваційна педагогіка: зб. наук. пр. Причорномор. наук.-дослід. Ін-ту економіки та інновацій*. Одеса, 2020. Вип. 22, т. 2. С. 71–75.
414. Kopochnyńska Y. Retrospective analysis of curriculum training plans for future physical therapy, ergotherapy in higher education institutions. *Інноваційна педагогіка: зб. наук. пр. Причорномор. наук.-дослід. Ін-ту економіки та інновацій*. Одеса, 2020. Вип. 21, 2. С. 120–123.
415. Kopochnyńska Y., Kuksa N., Glyniana O., Karpenko Y., Liakhova I. The introduction of modular training technologies in the process of training future specialists in physical therapy, ergotherapy as a condition for the formation of professional identity. *Journal of Physical Education and Sport*, 2020. Vol 20 (Supplement issue 1). Art 73. P. 494–500.

416. Hammond R., Cross V., Moore A. The construction of professional identity by physiotherapists: A qualitative study. *Physiotherapy*. 2016. P. 71–77. DOI:10.1016/j.physio.2015.04.002 (Last accessed: 16.10.2017).
417. MSc Occupational-therapy. URL : <https://www2.uea.ac.uk/study/undergraduate/degree/detail/bsc-occupational-therapy> (Last accessed: 09.08.2016).
418. MSc Physiotherapy. URL : https://www2.uea.ac.uk/study/postgraduate/taught-degree/detail/msc-physiotherapy?_ga=2.182624230.1119503999.1564919211-379396234.1564812811 (Last accessed: 09.08.2016).
419. Nevrologisk fysioterapi. URL : https://uit.no/utdanning/program?p_document_id=607593. (Last accessed: 19.08.2016).
420. Norsk Fysioterapeutforbund. URL : <https://fysio.no/Om-oss> (Last accessed: 28.08.2016).
421. Norsk Fysioterapeutforbund (Norwegian Physiotherapist Association) URL : <https://fysio.no/English> (Last accessed: 28.08.2016).
422. Norske utdanningssteder. URL : <https://fysio.no/Bli-fysioterapeut/Norske-utdanningssteder> (Last accessed: 28.08.2016).
423. Physiotherapie. URL : <http://www.fh-kaernten.at/unser-studienangebot/gesundheits-soziales/ueberblick/gesundheits-soziales/bachelor/physiotherapie/studium-physiotherapie/> (Last accessed: 10.08.2016).
424. Physiotherapy Courses in UK. URL : <https://www.studying-in-uk.org/physiotherapy-courses-in-uk/> (Last accessed: 10.08.2016).
425. Policy statement: Description of physical therapy. <https://www.wcpt.org/policy/ps-descriptionPT> (Last accessed: 30.07.2016).
426. Programplan for Bachelorstudium i ergoterapi. URL : <https://student.oslomet.no/studier/-/studieinfo/programplan/ERGB/2019/H%C3%98ST> (Last accessed: 10.08.2016).
427. Psykomotorisk fysioterapi. URL : https://uit.no/utdanning/program?p_document_id=607594 (Last accessed: 28.08.2016).
428. Russell J. D. Modular Instruction. A Guide to Design, Selection, Utilization and Evolution of Modular Materials. Minneapolis, Minnesota: Burgess Publishing Company, 1974. 164 p.
429. Siporin M. Introduction to Social Work Practice. N.Y.: Macmillan Publishing, 1975. 230 p.
430. Tajfel H., Turner J. C. The social identity theory of intergroup behavior. *Psychology of intergroup relations* / ed. by S. Worchel, W. G. Austin. Chicago: Nelson-Hall, 1986. P. 7–24.
431. Turner J. C. Social categorization and the self-concept: A social cognitive theory of group behavior. *Advances in group process: Theory and research*. V. 2 Greenwich, CT: JAI Press, 1985. P. 77–122.
432. Waterman A. S. Identity in adolescences: Processes and contents. San Francisco L.: Jossey Bass, 1985. P. 61–77.

Додаток А

Тест діагностики рівня професійної спрямованості (за Т. Д. Дубовицькою)

Ключ для обробки результатів.

Інструкція. З метою пошуку шляхів вдосконалення підготовки фахівців, зокрема для забезпечення кожній людині можливості придбати бажану професію і працювати по ній, пропонуємо Вам взяти участь в нашому дослідженні. Для цього, прочитавши нижченаведені судження, відзначте в листі відповідей, навпроти номера судження один з варіантів відповіді, відповідний на Вашу думку.

Вірно		++
Мабуть вірно		+
Мабуть невірно		-
Невірно		--

Просимо Вас широ висловити ту думку, яку існує у Вас на даний момент.

1. Кожна людина повинна мати можливість отримати ту професію, яка йому подобається, відповідає його інтересам і схильностям.

2. Якщо б мені випала нагода почати вчитися заново, то я вибрав би ту ж професію, яку зараз отримую.

3. Вимушено вчуся на даному факультеті в силу певних обставин, а не з бажання отримати дану професію.

4. Моє бажання отримати дану професію і працювати по ній є досить стійким і обґрунтованим.

5. Навчаюсь насамперед для того, щоб отримати вищу освіту, що отримується професія мені малоцікава.

6. Бачу мало хорошого для себе в моїй майбутній професії.

7. Мої захоплення і заняття у вільний час пов'язані з майбутньою професією.

8. У світі існує багато інших професій, які подобаються мені значно більше, ніж моя майбутня професія.

9. За власною ініціативою читаю додаткову літературу, що має відношення до майбутньої професії.

10. Після закінчення навчання буду далі вдосконалюватися і підвищувати кваліфікацію за одержуваною зараз професією, щоб працювати по ній більш ефективно.

11. Набута мною професія і робота по ній навряд чи принесуть мені в майбутньому моральне задоволення.

12. Постараюся вжити всіх необхідних заходів, щоб не працювати за одержуваною професією.

13. Навіть якщо це буде важко, після закінчення навчання буду прагнути знайти роботу (і працювати) за професією.

14. На даний момент працюю (або хочу знайти роботу) за одержаною мною професією.

Додатки

15. В мене немає бажання працювати по професії.
16. При випадку прагну познайомитися з роботою фахівців в області моєї майбутньої професії.
17. Якщо я і буду працювати по професії, то недовго.
18. Робота по професії дозволить мені в майбутньому в повній мірі проявити себе, свої здібності.
19. По закінченні навчання планую опанувати іншу професію і буду працювати за нею.
20. У житті людини не все залежить від нього самого, і йому доводиться іноді миритися з обставинами.

Дякуємо Вам!

Додаток Б

Тестові завдання для визначення рівня сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти

1. Фізична терапія це:
 - а. терапія хворих, спортсменів, інвалідів, що отримали травми або погіршився стан здоров'я;
 - б. навчальна дисципліна, яка вивчається у навчальних закладах, що готують фахівців в галузі фізичної культури і спорту;
 - в. відновлення та відпочинок організму після фізичних навантажень.
2. Показник, що визначається кількістю годин реабілітаційного втручання на добу це:
 - а. індивідуальна програма,
 - б. процес реабілітації,
 - в. інтенсивність реабілітаційної допомоги.
3. У процесі реабілітації приймає участь тільки:
 - а. пацієнт, родичі,
 - б. мультидисциплінарна команда,
 - в. лікар, пацієнт, фізичний терапевт.
4. Визначення конкретних, вимірювальних, досяжних, доцільних та обмежених у часі результатів скорочено називають:
 - а. короткострокові, довгострокові цілі,
 - б. SMART-цілі,
 - в. термінові цілі
5. Фізичний терапевт для організації роботи з пацієнтом та ведення документації використовує SOAP-формат, в якому три перші складові діяльності стосуються:
 - а. обстеження,
 - б. планування,
 - в. прогноз.
6. Проміжок часу з моменту виникнення стану, який спричинив обмеження життєдіяльності, називають:
 - а. процес реабілітації,
 - б. реабілітаційний період,
 - в. реадaptaція.
7. Низька інтенсивність реабілітаційної допомоги передбачає близько:
 - а. одна година і менше на добу,
 - б. дві години,
 - в. три години.
8. Висока інтенсивність реабілітаційної допомоги передбачає близько:
 - а. дві години на добу,
 - б. близько чотирьох годин,
 - в. більш чотирьох годин.
9. Реабілітаційна допомога низької інтенсивності в рамках стратегії відновлення надається у нижчезазначеному реабілітаційному періоді:
 - а. гострому,
 - б. довготривалому,
 - в. підгострому.
10. Реабілітаційна допомога високої інтенсивності переважно в рамках стратегії відновлення надається у нижчезазначеному реабілітаційному періоді:
 - а. гострому,
 - б. довготривалому,
 - в. підгострому.
11. Реабілітаційна допомога високої інтенсивності надається періодично з метою підтримки оптимального рівня функціонування особи у нижчезазначеному реабілітаційному періоді:
 - а. гострому,
 - б. довготривалому,
 - в. підгострому.

12. План проведення реабілітації в залежності від цілей це:
 - а. стратегія відновлення, б. стратегія компенсації, в. реадаптація.
13. Висновок фізичного терапевта щодо причини рухових дисфункцій це:
 - а. реабілітаційний діагноз, б. прогноз, в. оцінка
14. Процес покращення та відновлення здоров'я це:
 - а. прогноз; б. терапія; в. обмеження
15. Проведення огляду, збір інформації, застосування функціональних проб це:
 - а. оцінка, б. обмеження, в. діагноз
16. Зміни в нормальній рухливості тіла людини, обмеження фізичної діяльності це:
 - а. профілактика, б. реабілітаційне обмеження, в. рухові дисфункції
17. Клінічні висновки на основі зібраної інформації це:
 - а. клінічна практика, б. клінічні складові, в. оцінка
18. Передбачення рівнів покращення у різні періоди курсу реабілітації це:
 - а. прогноз, б. діагноз, в. втручання
19. У позаклінічну діяльність входить:
 - а. наукові дослідження, б. послуги в межах стаціонару, в. консультування
20. Кінезотерапія це:
 - а. лікування рухом, б. наука про людський рух, в. втручання
21. Анамнез це:
 - а. історія хвороби; б. сукупність лабораторних досліджень, в. хвороба
22. Види анамнезу:
 - а. родинний, б. особистий, в. соціальний, г. сімейний
23. Назвати засоби фізичної терапії:
 - а. масаж, фізіотерапія, б. механотерапія, в. кінезіологія
24. Мультидисциплінарна команда це:
 - а. група фахівців, які надають реабілітаційну допомогу різних спеціальностей,
 - б. кейс-менеджери, в. лікарі різних спеціальностей.
25. Мета реабілітаційного обмеження:
 - а. визначити рухливість у суглобах, б. порушення рухових функцій та активності,
 - в. когнітивних порушень.
26. Першою та невід'ємною частиною реабілітаційного процесу є:
 - а. обмеження, б. оцінка, в. прогноз
27. Рівні надання медичної допомоги:
 - а. первинна, б. третинна, в. вторинна, г. медична.
28. Динамічний процес, в якому фізичний терапевт робить клінічні висновки це:
 - а. обмеження, б. оцінка, в. діагноз.
29. Спостереження здійснюється:
 - а. протягом обмеження, б. протягом всього курсу реабілітації.

30. Види спостереження, які застосовують в реабілітаційному обстеженні:
а. формальне, б. неформальне, в. невимушене.
31. Відкриті і закриті питання застосовують в обстеженні пацієнта під час:
а. спостереження, б. опитування, в. тестування, г. аналіз даних.
32. Гоніометрія, суглобова гра, ММТ, динамометрія тощо застосовують в обстеженні пацієнта під час:
а. спостереження, б. опитування, в. тестування, г. аналіз даних.
33. Порівняння даних обстеження з еталонними, проведення оцінки, визначення величини порушень застосовують в обстеженні пацієнта під час:
а. спостереження, б. опитування, в. тестування, г. аналіз даних.
34. Чи можна розробляти індивідуальну програму реабілітації на всіх етапах реабілітації хворого:
а. так, б. ні, в. в залежності від захворювання.
35. Залежно від чого обирають режим рухової активності хворого:
а. від рівня функціональних можливостей, б. від рівня фізичного розвитку, в. від необхідності продовження реабілітації.
36. На диспансерному етапі реабілітації можуть призначатися режими:
а. суворо постільний, б. щадний, в. тренуючий.
37. Напряом охорони здоров'я, головною метою якого є забезпечення особі з обмеженням життєдіяльності можливості повсякденного самообслуговування:
а. фізіотерапія, б. фізична терапія, в. ерготерапія.
38. Комплекс реабілітаційних заходів розпочинають:
а. з першого дня перебування хворого в лікарні, б. після виписки хворого зі стаціонару; в. в реабілітаційному центрі.
39. Мета реабілітації:
а. відновити функції органів і систем організму, б. адаптувати пацієнта до праці на попередньому місці роботи; в. здійснювати диспансерний нагляд за реабілітованим.
40. Принципами реабілітації є:
а. ранній початок реабілітаційних заходів; б. безперервність, комплексність, індивідуальність реабілітаційних заходів; в. необхідність працевлаштування хворого.
41. Етап реабілітації, який розпочинається в лікарні називається:
а. лікарняний, б. стаціонарний, в. реабілітаційний.
42. Етап реабілітації, який починається після виписки хворого зі стаціонару називається:
а. поліклінічний, б. реабілітаційний, в. санаторний.
43. Вид реабілітації, основною частиною якої є фізична реабілітація:
а. медична, б. соціальна, в. виробнича.

44. Основними засобами фізичної терапії є:
а. фізичні вправи, б. оздоровчі сили природи; в. елементи спорту.
45. Головним засобом ЛФК є:
а. фізичні вправи; б. оздоровчі сили природи; в. елементи спорту.
46. Основною формою ЛФК є:
а. РГГ, ЛГ, б. самостійні заняття, в. теренкур.
47. Головною формою ЛФК є:
а. РГГ, б. ЛГ, в. гідрокінезотерапія.
48. Додатковими формами ЛФК є:
а. РГГ, ЛГ, б. сходження сходами, в. теренкур, гідрокінезотерапія.
49. У процедурі ЛГ спеціальні вправи складають:
а. не більше 30% комплексу ЛГ, б. 50%, в. більш 50%.
50. Самостійні заняття виконується хворим багаторазово протягом дня за допомогою:
а. інструктора, б. родичів, в. лікаря.
51. РГГ включає від 4-6 до 12-16 вправ і триває:
а. до 5 хв., б. від 5 до 20 хв в. від 20 хв і більше.
52. Найбільш широко у лікарнях застосовують вправи:
а. гімнастичні; б. спортивно-прикладні; в. ігри.
53. Спортивно-прикладні вправи застосовують переважно:
а. у лікарняному періоді; б. у післялікарняному періоді; в. диспансерному етапі реабілітації.
54. До засобів ЛФК відносять:
а. фізичні вправи б. природні чинники, в. оздоровчі сили природи, г. а+б
55. Реалізація клінічної діяльності фізичного терапевта здійснюється в межах:
а. лікарні, поліклініки, б. амбулаторіях, в. викладацька робота, наукова робота.
56. Вдосконалення адаптаційних можливостей організму, підвищення стійкості до впливу несприятливих факторів зовнішнього і внутрішнього середовища-це:
а. тонізуючий, б. трофічний, в. симптоматичний г. всі відповіді вірні.
57. Стимулювання кровообігу, обмінних, відновних, регенеративних процесів в цілому організмі і окремих органах це:
а. тонізуючий, б. стимулюючий, в. трофічний, г. всі відповіді вірні.
58. Залежно від характеру захворювання компенсації можуть бути:
а. термінові, б. довготривалі, в. тимчасові, г. постійні.
59. Компенсаторні процеси мають етапи:
а. термінові б. довготривалі, в. тимчасові, г. постійні.
60. Структура процедури кінезіотерапії складається:
а. чотирьох частин, б. двох частин, в. трьох частин.

61. Завдання першої частини процедури кінезіотерапії:
а. підготовка організму до навантаження; б. вирішення головних лікувально-реабілітаційних завдань; в. відновлення організму після навантаження.
62. Ознакою досягнення порогу толерантності до фіз. навантаження є:
а. зростання ЧСС до межі 170 мінус вік пацієнта у роках б. поява гіпермії на обличчі
в. тахікардія г. зниження пульсового АТ д. підвищення систолічного АТ до 180 мм рт.ст.
63. За якою формулою розраховується пікова ЧСС для занять ЛФК:
а. Пікова ЧСС = 220 – вік (в роках) б. Пікова ЧСС = 200 – вік (в роках) в. Пікова ЧСС = 195 – вік (в роках) г. Пікова ЧСС = 180 – вік (в роках)
64. Найбільшу оздоровчу ефективність активний відпочинок виявляє, коли його застосовувати:
а. після навантаження б. перед навантаженням в. в коротких перервах між навантаженнями г. після тривалого бездіяльного відпочинку д. в тривалих перервах між навантаженнями
65. Показання до призначення ЛФК поділяють на групи у кількості?
а. 4 б. 3 в. 2
66. Назвіть періоди реабілітації:
а. лікарняний, післялікарняний б. госпітальний, післягоспітальний в. диспансерний, г. санаторно-курортний.
67. Назвіть етапи реабілітації:
а. стаціонарний, б. амбулаторно-поліклінічний, в. лікарняний, г. домашній
68. Назвіть режими рухової активності у лікарні:
а. ліжковий, б. вільний, в. щадний, г. палатний.
69. Якого режиму рухової активності не вистачає у попередньому питанні?
а. щадно-тренуючого, б. тренуючого, в. суворо ліжкового
70. Динамічні вправи в ЛФК ще мають назву:
а. ізометричні, б. ізотонічні, в. ідеоomotorні, г. рефлекторні
71. Статичні вправи ще мають назву:
а. ізометричні, б. ізотонічні, в. ідеоomotorні, г. рефлекторні.
72. Назвіть вправи, які виконують в уязві?
а. ізотонічні, б. рефлекторні, в. ідеоomotorні, г. ізометричні.
73. Вправи, виконання яких здійснюється лише під дією маси сегментів тіла.
а. рефлекторні, б. ідеоomotorні в. ексцентричні, г. сегментарні.
74. Ритмічні швидкі вправи відносять до:
а. статичних, б. динамічних, в. активних, г. пасивних
75. Укладання кінцівок або тулуба у певні коригуючі положення це:
а. лікування положенням, б. теренкур, в. призначення ліжкового режиму.

76. Гідрокінезотерапія - це:
- а. лікувальні рухи на тренажерах, б. лікувальні рухи у воді, в. лікувальні рухи на тренажерах у воді.
77. Дозоване сходження – це:
- а. лікувальна ходьба, б. сходження сходами, в. теренкур.
78. Методи ЛФК:
- а. індивідуальний, б. поступовий, в. залежно від присутності інструктора.
79. Призначте руховий режим хворому із значними обмеженнями резервних можливостей функціональних систем організму на амбулаторно-поліклінічному етапі реабілітації:
- а. шадний, б. шадно-тренуючий, в. тренуючий, г. інтенсивно-тренуючий.
80. Оберіть руховий режим на амбулаторно-поліклінічному етапі реабілітації пацієнту, який не має суттєвих відхилень функцій організм:
- а. інтенсивно-тренуючий, б. тренуючий, в. шадний.
81. Варіанти дозування фізичного навантаження в ЛФК:
- а. лікувальне, б. шадне, в. тренуюче, г. тонізуюче.
82. Величина інтенсивності фізичного навантаження в процедурі ЛФК може бути:
- а. малої інтенсивності, б. помірної, в. великої, г. низької.
83. Резидуальний період ЛФК призначається в залежності від контингенту хворих якого профілю:
- а. терапевтичного, б. неврологічного, в. травматологічного.
84. Післяімобілізаційний період ЛФК призначається в залежності від контингенту хворих якого профілю:
- а. терапевтичного, б. неврологічного, в. травматологічного.
85. Масаж це:
- а. метод лікування й профілактики захворювань; б. сукупність прийомів дозованого впливу на будь-які зони поверхні тіла людини; в. метод лікування й профілактики захворювань, що представляє сукупність прийомів механічного дозованого впливу на будь-які зони поверхні тіла людини; г. метод релаксації.
86. Назвіть види масажу за методом виконання:
- а. класичний, б. сегментарно-рефлекторний, в. лікувальний, г. комбінований.
87. У класичному масажі використовують прийоми:
- а. поглажування, вижимання, розтирання, розминання; б. вібрації, струшування, в. ударні прийоми.
88. Лікувальний масаж це:
- а. метод лікування й профілактики захворювань; б. сукупність прийомів дозованого впливу на будь-які зони поверхні тіла людини; в. метод лікування й профілактики захворювань, що представляє сукупність прийомів.

89. Лімфодренажний масаж проводиться з метою
а. зменшення набряку; б. зменшення больових відчуттів; в. профілактики тугорухливості суглобів.
90. Фізіотерапія складається з:
а. 10 груп чинників; б. 5 груп; в. 3 груп.
91. Лікувальні фізичні фактори поділяють на:
а. штучні; б. природні; в. преформовані.
92. Баротерапія:
а. змінний атмосферний тиск б. штучне повітряне середовище в. радіоактивні чинники.
93. Монохроматичне випромінювання:
а. радіоактивні чинники б. світлолікувальні чинники в. теплолікувальні чинники.
94. Інфразвук, ультразвук:
а. механічні коливання б. магнітні поля в. електричні поля
95. Озокерит:
а. гірський віск б. краплина води в. мулова грязь.
96. Псамотерапія:
а. лікування грязями б. лікування піском в. водою
97. Спелеотерапія відноситься до:
а. радіоактивних чинників, б. теплолікувальних чинників, в. штучного повітряного середовища.
98. Ультразвук проникає у тканину на глибину:
а. 4-6 см; б. 8-10 см; в. більш ніж 10 см.
99. Мікрохвильова терапія ще має назву:
а. УВЧ-терапія; б. НВЧ-терапія; в. індуктотермія
100. Сапропелі це:
а. лікування глиною; б. грязями; в. піском.
101. Лікувальна дія озокериту аналогічна з дією:
а. глини; б. грязі; в. парафіну.
102. Водолікувальні чинники поділяються на:
а. гідро-баротерапію б. водотерапію та бальнеотерапію в. гідро та бальнеотерапію
103. Целоїдотерапія:
а. теплолікування б. баротерапія в. водолікування
104. Бальнеотерапія:
а. лікування мінеральною водою б. застосування різних видів душу в. лікування морською водою; г. механічного дозованого впливу на будь-які зони поверхні тіла людини.

105. Аеротерапія це:

а. використання лікувальної дії відкритого повітря її застосовують у вигляді тривалого перебування на повітрі в одязі, сну на повітрі (денного і нічного) та повітряних ванн; **б.** дозоване використання сонячних променів; **в.** комплексне лікування морським кліматом і морськими купаннями.

106. Геліотерапія це:

а. використання лікувальної дії відкритого повітря її застосовують у вигляді тривалого перебування на повітрі в одязі, сну на повітрі (денного і нічного) та повітряних ванн; **б.** дозоване використання сонячних променів; **в.** комплексне лікування морським кліматом і морськими купаннями.

107. Спелеотерапія:

а. використання з лікувальною метою мікроклімату карстових печер; **б.** використання лікувальної дії повітря у вигляді тривалого перебування на повітрі та повітряних ванн; **в.** дозоване використання сонячних променів.

108. Механотерапія:

а. застосування тренажерів з лікувальною метою; **б.** призначені для дозованого зміцнення різних м'язових груп верхніх та нижніх кінцівок; **в.** метод відновлення ослаблених або різко утруднених рухів тіла людини через використання локальних і переважно пасивних рухів з допомогою спеціально сконструйованих апаратів.

109. Розрізняють наступні види механотерапії:

а. апаратна механотерапія; **б.** тракційна механотерапія; **в.** екстензійна механотерапія.

110. Реалізація позаклінічної діяльності фізичного терапевта здійснюється в межах:

а. лікарні, поліклініки. **б.** амбулаторіях, **в.** викладацька робота, наукова робота.

111. Тракційна механотерапія це:

а. розтягнення при вертикальному положенні тіла; **б.** апарати, сконструйовані за принципом маятника; **в.** блокові апарати.

112. Дозування тракційної механотерапії залежить від:

а. величини сили розтягнення, **б.** тривалості курсу процедур, **в.** скарг хворого.

113. Вертикальне розтягнення проводять:

а. на масажному столі, **б.** у воді, **в.** на стільці

114. Апарати маятникового типу пристосовані тільки для:

а. певного суглобу, **б.** для декількох м'язових груп.

115. Апарати блокового типу основані на принципі:

а. балануючого маятника, **б.** на принципі блоку з важелем, **в.** дія маятника з важелем.

116. Механотерапія застосовується у періоді:

а. іммобілізації, **б.** вільному руховому режимі, **в.** післялікарняному періоді.

117. Види механотерапевтичних апаратів:

а. динамічні, **б.** статичні, **в.** діагностичні.

118. Вертикальне розтягнення проводиться:
- а. на тренажерному пристрої; б. у воді; в. на масажному столі за допомогою петлі Гліссона.
119. Вертикальне розтягнення використовується при ураженнях:
- а. шийного відділу хребта; б. грудного відділу хребта; в. поперекового відділу хребта.
120. Назвати принципи лікувального харчування:
- а. шадний, б. коригуючий, в. замісний, г. щоденний.
121. Зменшення або збільшення у харчовому раціоні того чи іншого продукту це принцип:
- а. шадний, б. коригуючий, в. замісний, г. щоденний.
122. Введення в раціон речовин, яких не вистачає організму це принцип:
- а. шадний, б. коригуючий, в. замісний, г. щоденний.
123. У лікувальних закладах хворим залежно від характеру захворювання призначають відповідні дієти. Скільки їх:
- а. 10, б. 15, в. 20.
124. Забезпечення особи з обмеженням життєдіяльності можливості повсякденного самообслуговування, збільшення залучення до діяльності це:
- а. фізична терапія, б. ерготерапія.
125. Активний лікувальний метод відновлення втрачених функцій у хворих за допомогою розумової та фізичної роботи це:
- а. механотерапія, б. фізіотерапія, в. ерготерапія.
126. Чи існують протипоказання до призначення ерготерапії в стаціонарі:
- а. так, б. ні.
127. Створює можливість для свідомої активної участі хворого у виконанні дій:
- а. ерготерапія, б. фізіотерапія, в. механотерапія, г. масаж.
128. Чи відрізняється, на вашу думку, реабілітаційне обстеження від ерготерапевтичного обстеження:
- а. так, б. ні.
129. Чи можна поєднувати в один день форми ЛФК із фізіотерапевтичними засобами та масажем?
- а. так, б. ні.
130. Практична діяльність заснована на доказах це:
- а. «експертна думка», б. критичне мислення, в. досвід.

Дякуємо за відповіді!

**Методика виявлення комунікативних та організаторських схильностей
(за А. В. Батаршевим)**

Інструкція. Вам потрібно відповісти на всі питання даної анкети. Вільно висловлюйте свою думку з кожного питання і відповідайте на них так: якщо Ваша відповідь на питання позитивна, то в реєстраційному бланку у відповідному пункті ставте знак "+", якщо негативний, то знак "-". Ніяких додаткових записів і знаків робити не слід. Дайте відповідь на кожне питання. Пам'ятайте, що «поганих» і «хороших» відповідей немає. Не намагайтеся зробити своїми відповідями сприятливе враження. Вільно і широко висловлюйте свою власну думку. Час виконання методики 10-15 хвилин.

Перелік питань:

1. Чи є у Вас прагнення до вивчення людей і встановлення знайомств з різними людьми?
2. Чи подобається Вам займатися громадською роботою?
3. Чи довго Вас турбує почуття образи, заподіяної Вам кимось із Ваших товаришів?
4. Чи завжди Вам важко орієнтуватися в критичній ситуації?
5. Чи багато у Вас друзів, з якими Ви постійно спілкуєтеся?
6. Чи часто Вам вдається схилити більшість своїх товаришів до прийняття ними Вашої думки?
7. Чи вірно, що Вам приємніше і простіше проводити час з книгами або за будь-якими іншими заняттями, ніж з людьми?
8. Якщо виникли деякі перешкоди у здійсненні Ваших намірів, то чи легко Вам відмовитися від своїх намірів?
9. Чи легко Ви встановлюєте контакти з людьми, які значно старші Вас за віком?
10. Чи любите Ви придумувати або організовувати зі своїми товаришами різні ігри та розваги?
11. Чи важко Вам включитися в нові для Вас компанії (колективи)?
12. Чи часто Ви відкладаєте на інші дні ті справи, які потрібно було б виконати сьогодні?
13. Чи легко Вам вдається встановлювати контакти і спілкуватися з незнайомими людьми?
14. Чи прагнете Ви домогтися, щоб Ваші товариші діяли в відповідно з Вашою думкою?
15. Чи важко Ви освоюєтеся в новому колективі?
16. Чи вірно, що у Вас не буває конфліктів з товаришами через невиконання ними своїх обіцянок, зобов'язань, обов'язків?
17. Чи прагнете Ви при слушній нагоді познайомитися і поговорити з новою людиною?
18. Чи часто у вирішенні важливих справ Ви приймаєте ініціативу на себе?
19. Чи дратують Вас оточуючі люди, і хочеться Вам побути одному?
20. Чи правда, що Ви зазвичай погано орієнтуєтеся в незнайомій для Вас обстановці?

21. Чи подобається Вам постійно знаходитися серед людей?
22. Чи виникає у Вас роздратування, якщо Вам не вдається закінчити розпочату справу?
23. Чи відчуваєте Ви почуття утруднення, незручності, якщо доводиться проявляти ініціативу, щоб познайомитися з новою людиною?
24. Чи правда, що Ви втомлюєтеся від частого спілкування з товаришами?
25. Чи любите Ви брати участь у колективних іграх?
26. Чи часто Ви проявляєте ініціативу при вирішенні питань, затрагі- вающих інтереси Ваших товаришів?
27. Чи правда, що Ви відчуваєте себе невпевнено серед малознайомих Вам людей?
28. Чи вірно, що Ви рідко прагнете довести свою правоту?
29. Чи вважаєте, що Вам не становить особливих труднощів внести пожвавлення в мало знайому для Вас групу?
30. Чи приймаєте ви участь у громадській роботі?
31. Чи прагнете Ви обмежити коло своїх знайомих невеликою кільче- ством людей?
32. Чи вірно, що Ви не прагнете відстоювати свою думку або рішення, якщо воно не було прийнято відразу Вашими товаришами?
33. Чи відчуваєте Ви себе невимушено, потрапивши в незнайомий для Вас колектив?
34. Чи охоче Ви приступасте до організації різних заходів для своїх товаришів?
35. Чи правда, що Ви не відчуваєте себе досить упевненим і спокій- ним, коли доводиться говорити що-небудь великій групі людей?
36. Чи часто Ви спізнюєтеся на ділові зустрічі, побачення?
37. Чи вірно, що у Вас багато друзів?
38. Чи часто Ви опиняєтеся в центрі уваги своїх товаришів?
39. Чи часто Ви соромитесь, почуваете незручність при спілкуванні з малознайомими людьми?
40. Чи правда, що Ви не дуже впевнено почуваете себе в оточенні великої групи своїх товаришів?

Бланк для відповідей

№	Відповідь	№	Відповідь	№	Відповідь	№	Відповідь	№	Відповідь
1		9		17		25		33	
2		10		18		26		34	
3		11		19		27		35	
4		12		20		28		36	
5		13		21		29		37	
6		14		22		30		38	
7		15		23		31		39	
8		16		24		32		40	

Дякуємо Вам!

Методика на визначення рівня емоційного інтелекту (Н. Холл)

Інструкція. Нижче Вам будуть запропоновані висловлювання, які так чи інакше відображають різні сторони Вашого життя. Будь ласка, відзначте зірочкою або будь-якою іншою позначкою той стовбчик з відповідним балом праворуч, який найбільше відображає ступінь Вашої згоди з висловлюванням.

Повністю не згоден (-3 бали).

В основному не згоден (-2 бали).

Частково не згоден (-1 бал).

Згоден (+1 бал).

В основному згоден (+2)

Повністю згоден (+3 бали).

№	Вираз	Бал (ступінь згоди)					
		-3	-2	-1	+1	+2	+3
1	Для мене як негативні, так і позитивні емоції служать джерелом знання про те, як чинити у житті.						
2	Негативні емоції допомагають мені зрозуміти, що я повинен змінити в моєму житті.						
3	Я спокійний, коли відчуваю тиск зі сторони.						
4	Я здатний спостерігати зміну своїх почуттів.						
5	Коли необхідно, я можу бути спокійним і зосередженим, щоб діяти відповідно до запитів життя.						
6	Коли необхідно, я можу викликати у себе широкий спектр позитивних емоцій, такі, як веселощі, радість, внутрішній підйом і гумор.						
7	Я стежу за тим, як я себе почуваю.						
8	Після того як щось засмутило мене, я можу легко впоратися зі своїми почуттями. Я здатний вислуховувати проблеми інших людей.						
10	Я не зациклююсь на негативних емоціях.						
11	Я чутливий до емоційних потреб інших.						
12	Я можу діяти заспокоїливо на інших людей.						
13	Я можу змусити себе знову і знову встати перед обличчям перешкоди.						

14	Я намагаюся підходити творчо до життєвих проблем.							
15	Я адекватно реауюю на настрої, спонукання і бажання інших людей							
16	Я можу легко входити в стан спокою, готовності і зосередженості.							
17	Коли дозволяє час, я звертаюся до своїх негативних почуттів і розбираюся, в чому проблема.							
18	Я здатний швидко заспокоїтися після несподіваного засмучення							
19	Знання моїх справжніх почуттів важливо для підтримки "хорошої форми».							
20	Я добре розумію емоції інших людей, навіть якщо вони не виражені відкрито.							
21	Я добре можу розпізнавати емоції по виразу обличчя.							
22	Я можу легко відкинути негативні почуття, коли необхідно діяти							
23	Я добре вловлюю знаки в спілкуванні, які вказують на те, в чому інші потребують.							
24	Люди вважають мене добрим знавцем переживань інших людей.							
25	Люди, які усвідомлюють свої справжні почуття, краще управляють своїм життям.							
26	Я здатний поліпшити настрої інших людей							
27	Зі мною можна порадитися з питань відносин між людьми.							
28	Я добре налаштовуюся на емоції інших людей.							
29	Я допомагаю іншим використовувати їх спонукання для досягнення особистих цілей							
30	Я можу легко відключитися від переживання неприємностей.							

Дякуємо Вам!

Діагностика рівня емпатії (за В. В. Бойко)

Інструкція. Якщо ви згодні з даними твердженнями, ставте в бланку відповідей поруч з їхніми номерами знак "+", якщо не згодні, то знак "-".

Текст опитувальника:

1. У мене є звичка уважно вивчати обличчя і поведження людей, щоб зрозуміти їх характер, схильності, здібності.
2. Якщо оточуючі проявляють ознаки нервозності, я звичайно залишаюся спокійним.
3. Я більше довіряю доводам свого розуму, ніж інтуїції.
4. Я вважаю цілком доречним для себе цікавитися домашніми проблемами товаришів по службі.
5. Я можу легко ввійти в довіру до людини, якщо буде потрібно.
6. Звичайно я з першої ж зустрічі вгадую «близьку душу» у новій людині.
7. Я з цікавості звичайно заводжу розмову про життя, роботу, політику з випадковими попутниками в потязі, автобусі, літаку.
8. Я втрачаю душевну рівновагу, якщо оточуючі чимось пригнічені.
9. Моя інтуїція – більш надійний засіб розуміння оточуючих, ніж знання або досвід.
10. Проявляти цікавість до внутрішнього світу іншої особистості – безтактно.
11. Часто своїми словами я завдаю болю близьким мені людям, не помічаючи цього.
12. Я легко можу уявити себе якою-небудь твариною, відчути її звички і стани.
13. Я рідко міркую про причини вчинків людей, що безпосередньо мене стосуються.
14. Я рідко приймаю близько до серця проблеми своїх друзів.
15. Звичайно за кілька днів я почувую, що щось повинно трапитися з близькою мені людиною, і чекання виправдовуються.
16. У спілкуванні з діловими партнерами звичайно намагаюся уникати розмов про особисте.
17. Іноді близькі дорікають мене в жорсткості, неухважності до них.
18. Мені легко вдається, наслідуючи людей, копіювати їхню інтонацію, міміку.
19. Мій цікавий погляд часто бентежить нових партнерів.
20. Чужий сміх звичайно заражає мене.
21. Часто, діючи навмання, я, проте, знаходжу правильний підхід до людини.
22. Плакати від щастя нерозумно.
23. Я здатний цілком злитися з коханою людиною, ніби розчинившись у ній
24. Мені рідко зустрічалися люди, яких я розумів би без зайвих слів.
25. Я мимоволі або з цікавості часто підслухую розмови сторонніх людей.
26. Я можу залишатися спокійним, навіть якщо всі навколо мене хвилюються.
27. Мені простіше підсвідомо відчути сутність людини, ніж зрозуміти її, «розклавши по полицках».
28. Я спокійно ставлюся до дрібних неприємностей, що трапляються у кого-небудь із членів родини

29. Мені було б важко задушевно, довірчо розмовляти з настороженою, замкненою людиною.

30. У мене творча натура – поетична, художня, артистична.

31. Я без особливої цікавості вислуховую сповіді нових знайомих.

32. Я засмучуюся, якщо бачу людину, що плаче.

33. Моє мислення більше відрізняється конкретністю, строгістю, послідовністю, ніж інтуїцією.

34. Коли друзі починають говорити про свої неприємності, я намагаюся перевести розмову на іншу тему.

35. Якщо я бачу, що у когось із близьких погано «на душі», то звичайно утримуюся від розпитувань.

36. Мені важко зрозуміти, чому дрібниці можуть так сильно засмучувати людей.

Бланк для відповідей

Номери тверджень і варіанти відповідей						Кількість балів
1	7	13	19	25	31	
2	8	14	20	26	32	
3	9	15	21	27	33	
4	10	16	22	28	34	
5	11	17	23	29	35	
6	12	18	24	30	36	
Загальна сума балів:						

Дякуємо Вам!

Анкета для студентів закладів вищої освіти

Шановні студенти закладів вищої освіти!

Вкажіть, будь-ласка, заклад вищої освіти, в якому Ви навчаєтесь:

Кафедра фізичної терапії Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Ю. Бугая проводить анкетування з метою визначення стану формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії у процесі професійної підготовки.

Просимо уважно ознайомитися з питаннями анкети та відповісти на них.

1. Що Вас спонукало обрати саме цю спеціальність?

- A. Власні уподобання.
- B. Реалізація своїх інтересів у допомозі хворим.
- C. Високий рівень заробітної плати.
- D. Випадково, планую змінити.

2. Чого Вам не вистачає для засвоєння спеціальності?

- A. Вважаю, що маю високий рівень знань та умінь.
- B. Знань.
- C. Здібностей.

3. Чого Ви потребуєте для досягнення кращих результатів в опануванні спеціальності?

- A. Вміння розподіляти свій час.
- B. Можливості для вдосконалення практичних навичок, відвідування тренінгів,

курсів тощо.

- C. В мене все для цього є.

4. Чи задоволені Ви вибором спеціальності?

- A. Так.
- B. Маю сумніви.
- C. Складно відповісти.

5. Визначте необхідні здібності та риси характеру для людей Вашої професії?

- A. Чуйний, добрий.
- B. Обізнаний із сучасними методиками фізичної реабілітації.
- C. Терплячий, вихований.

6. Оцініть Вашу професію за ступенем навантаження

- A. Дуже складна, складна.
B. Не складна, але й не проста.
C. Проста.
7. Які риси неприпустимі для фізичних терапевтів та ерготерапевтів?
A. Безвідповідальність.
B. Небажання постійного самовдосконалення.
C. Недисциплінованість, невихованість.
8. Чи згодні Ви з твердженням, що професії фізичного терапевта та ерготерапевта необхідні для досягнення благополуччя у сучасному суспільстві?
A. Так, погоджуюсь.
B. Ні, я не згоден.
C. Складно відповісти.
9. Чи Ви знаєте зміст законодавчих документів, що стосуються сфери охорони здоров'я?
A. Так, знаю.
B. Частково знаю.
C. Ні, не знаю.
D. Складно відповісти.
10. Чи Ви знаєте зміст законодавчих документів, що стосуються соціального захисту?
A. Так, знаю.
B. Частково знаю.
C. Ні, не знаю.
D. Складно відповісти.
11. Чи володієте Ви методами вербального та невербального спілкування з пацієнтами/клієнтами у різних станах, опікунами, членами сім'ї, близькими та усіма учасниками реабілітаційного процесу?
A. Так, володію.
B. Частково володію.
C. Ні, не володію.
D. Складно відповісти.
12. Чи Ви знаєте методи взаємодії у мультидисциплінарній команді?
A. Так, знаю.
B. Частково знаю.
C. Ні, не знаю.
D. Складно відповісти.
13. Чи опанували Ви прийоми ефективного спілкування, основи менеджменту та управління?
A. Так, опанував.
B. Частково опанував.
C. Ні, не опанував.
D. Складно відповісти.
14. Чи маєте Ви знання у сфері інформаційних технологій, що застосовуються у професійній діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта?
A. Так, маю.
B. Частково маю.

C. Ні, не маю.

D. Складно відповісти.

15. Чи Ви знаєте принципи науково доказової практики?

A. Так, знаю.

B. Частково знаю.

C. Ні, не знаю.

D. Складно відповісти.

16. Чи вмієте Ви застосовувати сучасні методи пошуку інформації, роботи з бібліотечними та інформаційними ресурсами?

A. Так, вмію.

B. Частково вмію.

C. Ні, не вмію.

D. Складно відповісти.

17. Чи Ви знаєте сучасні методи пошуку інформації, роботи з бібліотечними та інформаційними ресурсами?

A. Так, знаю.

B. Частково знаю.

C. Ні, не знаю.

D. Складно відповісти.

18. Чи здобули Ви у процесі навчання спеціалізовані концептуальні знання?

A. Так, здобув (-ла).

B. Частково здобув (-ла).

C. Ні, не здобув (-ла).

D. Складно відповісти.

19. Оцініть свій рівень професійних вмінь фізичного терапевта, ерготерапевта

№ п/п	Професійними вміння фізичного терапевта, ерготерапевта	Рівень умінь			
		Так, вмію	Швидше так, ніж ні	Швидше ні, ніж так	Складно відповісти
1	Використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя				
2	Враховувати чинники, які можуть впливати на ефективність спілкування				
3	Використовувати відкриті і закриті питання, визначати й інтерпретувати невербальні сигнали спілкування				
4	Спілкуватися професійно та зрозуміло з пацієнтами/клієнтами, опікунами, членами сім'ї, близькими та усіма учасниками реабілітаційного процесу; перевіряти розуміння пацієнтом/клієнтом наданої інформації				

5	Застосовувати знання ефективного спілкування, менеджменту й управління, демонструвати поведінку, яка сприяє формуванню мотивації				
6	Використовувати інформаційно-комунікаційні технології у професійній діяльності				
7	Обирати доступні ресурси (електронні бази даних), демонструвати критичний підхід в інтерпретації інформації				
8	Обирати навчальні ресурси, критично аналізувати наявну реабілітаційну практику, опираючись на сучасні наукові дані				
9	Збирати анамнез, виконувати реабілітаційне обстеження, тестування, огляд та документувати їх результати				
10	Дотримуватися моральних норм, професійної етики, вміти отримувати згоду пацієнта/клієнта або опікунів на проведення заходів фізичної терапії, ерготерапії				

20. Оцініть свій рівень володіння фаховими навичками фізичного терапевта, ерготерапевта.

№ п/п	Фахові навички фізичного терапевта, ерготерапевта	Рівень володіння			
		Так, володію	Швидше так, ніж ні	Швидше ні, ніж так	Складно відповісти
1	Пояснити пацієнтам, клієнтам, родинам, членам міждисциплінарної команди, іншим медичним працівникам потребу у заходах фізичної терапії, ерготерапії, принципи їх виконання і зв'язок з охороною здоров'я				
2	Аналізувати будову, нормальний та індивідуальний розвиток людського організму та його рухові функції				
3	Трактувати патологічні процеси та порушення, застосовувати для їх корегування придатні засоби				

	фізичної терапії, ерготерапії				
4	Проводити безпечно для пацієнта/клієнта та практикуючого фахівця з фізичної терапії, ерготерапії у травматології та ортопедії, неврології та нейрохірургії, кардіології та пульмонології, а також інших галузях медицини				
5	Виконувати базові компоненти обстеження у фізичній терапії та/або ерготерапії: спостереження, опитування, вимірювання і тестування, документувати їх результати				
6	Допомогти пацієнту/клієнту зрозуміти власні потреби, обговорювати і пояснювати необхідність виконання програми фізичної терапії та ерготерапії				
7	Ефективно реалізовувати програму фізичної терапії та/або ерготерапії				
8	Забезпечувати відповідність заходів фізичної терапії та/або ерготерапії функціональним можливостям і потребам пацієнта/клієнта				
9	Проводити оперативний, поточний та етапний контроль за станом пацієнта/клієнта відповідними засобами й методами, документувати отримані результати				

21. Чи здатні Ви враховувати чинники, які впливають на професійну діяльність фізичного терапевта та ерготерапевта, дотримуватись законодавства?

- A. Так, здатен (-на).
- B. Частково здатен (-на).
- C. Ні, не здатен (-на).
- D. Складно відповісти.

22. Чи здатні Ви працювати у мультидисциплінарній команді, дотримуватись міжпрофесійної компетентності, етичних та моральних принципів, демонструвати поведінку, яка сприяє формуванню сприятливої робочої атмосфери?

- A. Так, здатен (-на).
- B. Частково здатен (-на).
- C. Ні, не здатен (-на).
- D. Складно відповісти.

23. Чи здатні Ви застосовувати знання на практиці, вирішувати складні завдання і проблеми, які виникають у професійній діяльності?

- A. Так, здатен (-на).

- B. Частково здатен (-на).
C. Ні, не здатен (-на).
D. Складно відповісти.
24. Чи усвідомлюєте Ви свою професійну відповідальність, дієте відповідно до неї?
A. Так, усвідомлюю.
B. Швидше так, ніж ні.
C. Швидше ні, ніж так.
D. Складно відповісти.
25. Чи здатні Ви постійно поліпшувати якість послуг фізичної терапії та ерготерапії?
A. Так, здатен (-на).
B. Частково здатен (-на).
C. Ні, не здатен (-на).
D. Складно відповісти.

Дякуємо Вам!

Анкета для науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти

Шановні викладачі закладів вищої освіти!

Вкажіть, будь-ласка, заклад вищої освіти, в якому Ви працюєте:

Ваша посада: _____

Кафедра фізичної терапії Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Ю. Бугая проводить анкетування викладачів закладів вищої освіти з метою визначення стану формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії у процесі професійної підготовки.

Присмо уважно ознайомитися з питаннями анкети та відповісти них.

1. Чи доступна у Вашому закладі вищої освіти сучасна науково-методична література, необхідна для формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії?

- A. Доступна в достатній кількості.
- B. Доступна у недостатній кількості.
- C. Відсутня у загальному доступі.

2. Що заважає формувати належну професійну ідентичність майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії у процесі професійної підготовки?

A. Недостатня поінформованість про можливості застосування передового світового досвіду.

- B. Нераціональна організація процесу професійної підготовки.
- C. Недостатнє матеріально-технічне забезпечення.
- D. Відсутність необхідної навчально-методичної та інформаційної бази.
- E. Важко відповісти.

3. Визначте рівень запровадження новітніх комп'ютеризованих систем у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії у Вашому закладі вищої освіти.

- A. Достатній рівень.
- B. Недостатній рівень.
- C. Важко відповісти.

4. Чи заохочуєте Ви майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії об'єднуватися в окремі групи для вирішення практичних завдань?

- A. Так, заохочую.
- B. Частково заохочую.
- C. Не заохочую.
- D. Важко відповісти.

5. Чи застосовуєте Ви методи навчання, що ґрунтуються на імітаційних технологіях у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії?

- A. Так, застосовую.
- B. Частково застосовую.
- C. Не застосовую.
- D. Важко відповісти.

6. Чи застосовуєте Ви метод проектно-орієнтованого навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії?

- A. Так, застосовую.
- B. Частково застосовую.
- C. Не застосовую.
- D. Важко відповісти.

7. Чи застосовуєте Ви мультимедійні засоби навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії?

- A. Так, застосовую.
- B. Частково застосовую.
- C. Не застосовую.
- D. Важко відповісти.

8. Чи застосовуєте Ви модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище Moodle в організації професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії?

- A. Так, застосовую.
- B. Частково застосовую.
- C. Ні, не застосовую.
- D. Важко відповісти.

9. Чи застосовуєте Ви систему Електронний журнал on-line в організації професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії?

- A. Так, застосовую.
- B. Частково застосовую.
- C. Ні, не застосовую.
- D. Важко відповісти.

10. Чи застосовуєте Ви інтерактивні комп'ютерні програми-тренажери в організації професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії?

- A. Так, застосовую.
- B. Частково застосовую.
- C. Ні, не застосовую.
- D. Важко відповісти.

11. Чи застосовуєте Ви комп'ютерне тестування для визначення рівня знань майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії?

- A. Так, застосовую.
- B. Частково застосовую.
- C. Ні, не застосовую.
- D. Важко відповісти.

12. Чи застосовуєте Ви метод ситуаційних завдань та вправ case-study в організації професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії?

- A. Так, застосовую.
- B. Частково застосовую.
- C. Ні, не застосовую.
- D. Важко відповісти.

13. Чи застосовуєте Ви метод мозкового штурму в організації професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії?

- A. Так, застосовую.
- B. Частково застосовую.
- C. Ні, не застосовую.
- D. Важко відповісти.

14. Чи використовуєте Ви міжпредметні зв'язки у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії?

- A. Так, використовую.
- B. Частково використовую.
- C. Ні, не використовую.

Дякуємо Вам!

Анкета для фахівців лікувально-реабілітаційних установ

Шановні фахівці!

Вкажіть, будь-ласка, заклад, в якому Ви працюєте:

Ваша посада: _____

Кафедра фізичної терапії Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Ю. Бугая проводить анкетування фахівців з фізичної реабілітації з метою визначення стану формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії у процесі професійної підготовки.

Просимо уважно ознайомитися з питаннями анкети та відповісти на них.

1. Чи здатні студенти-практики проводити заходи фізичної терапії, спрямовані на усунення і компенсацію рухових порушень та активності?

- A. Так, здатні.
- B. Частково здатні.
- C. Ні, не здатні.
- D. Складно відповісти.

2. Чи знають студенти-практики свої професійні права та обов'язки?

- A. Так, знають.
- B. Састково знають.
- C. Ні, не знають.
- D. Складно відповісти.

3. Чи вміють студенти-практики враховувати чинники, які впливають на професійну діяльність фізичного терапевта та ерготерапевта, дотримуватися законодавства?

- A. Так, вміють.
- B. Частково вміють.
- C. Ні, не вміють.
- D. Складно відповісти.

4. Чи дотримуються студенти-практики моральних норм та професійної етики?

- A. Так, дотримуються.
- B. Частково дотримуються.
- C. Ні, не дотримуються.
- D. Складно відповісти.

5. Чи вміють студенти-практики отримувати згоду пацієнта/клієнта, або опікунів на проведення заходів фізичної терапії, ерготерапії?

- A. Так, вміють.

- В. Частково вміють.
- С. Ні, не вміють.
- Д. Складно відповісти.

6. Чи враховують студенти-практики чинники, які можуть впливати на ефективність спілкування (відкриті і закриті питання)?

- А. Так, враховують.
- В. Частково враховують.
- С. Ні, не враховують.
- Д. Складно відповісти.

7. Чи вміють студенти-практики визначати й інтерпретувати невербальні сигнали спілкування, спілкуватися професійно і водночас зрозуміло з пацієнтами/клієнтами, опікунами, членами сім'ї, близькими та усіма учасниками реабілітаційного процесу?

- А. Так, вміють.
- В. Частково вміють.
- С. Ні, не вміють.
- Д. Складно відповісти.

8. Чи вміють студенти-практики працювати у мультидисциплінарній команді, дотримуватися меж професійної компетентності, етичних та моральних принципів?

- А. Так, вміють.
- В. Частково вміють.
- С. Ні, не вміють.
- Д. Складно відповісти.

9. Чи вміють студенти-практики демонструвати поведінку, яка сприяє формуванню сприятливої робочої атмосфери при виконанні професійних обов'язків фізичного терапевта, ерготерапевта?

- А. Так, вміють.
- В. Частково вміють.
- С. Ні, не вміють.
- Д. Складно відповісти.

10. Чи готові студенти-практики пояснити пацієнтам, клієнтам, родинам, членам міждисциплінарної команди, іншим медичним працівникам потребу у заходах фізичної терапії, ерготерапії, принципи їх виконання і зв'язок з охороною здоров'я?

- А. Так, готові.
- В. Частково готові.
- С. Ні, не готові.
- Д. Складно відповісти.

11. Чи вміють студенти-практики критично оцінювати себе та аналізувати реабілітаційну практику, спираючись на сучасні наукові дані, вирішувати складні завдання і проблеми, які виникають у професійній діяльності?

- А. Так, вміють.
- В. Частково вміють.
- С. Ні, не вміють.
- Д. Складно відповісти.

12. Чи вміють студенти-практики ефективно спілкуватися, застосовувати знання з менеджменту й управління, демонструвати поведінку, яка сприяє формуванню мотивації?

- A. Так, вміють.
- B. Частково вміють.
- C. Ні, не вміють.
- D. Складно відповісти.

13. Чи готові студенти-практики формувати власну професійну відповідальність і діяти відповідно до неї, приймати рішення, застосовуючи принципи науково доказової практики, діяти у межах посадових обов'язків та професійної компетентності?

- A. Так, готові.
- B. Частково готові.
- C. Ні, не готові.
- D. Складно відповісти.

14. Чи готові студенти-практики надавати послуги пацієнтам із гострими та хронічними станами, відновлювати їх фізичні якості й уміння, підтримувати досягнуті результати і запобігати розвитку порушень?

- A. Так, готові.
- B. Частково готові.
- C. Ні, не готові.
- D. Складно відповісти.

15. Чи готові студенти-практики планувати, організувати і виконувати програму фізичної терапії, навчати та консультувати пацієнтів/клієнтів із гострими і хронічними станами, що виникли внаслідок травм чи захворювань?

- A. Так, готові.
- B. Частково готові.
- C. Ні, не готові.
- D. Складно відповісти.

16. Чи готові студенти-практики брати на себе відповідальність не лише за пацієнтів/клієнтів, а й за колег?

- A. Так, готові.
- B. Частково готові.
- C. Ні, не готові.
- D. Складно відповісти.

Щиро дякуємо!

Наукове видання

Копочинська Юлія Володимирівна

**Формування професійної ідентичності
майбутніх фахівців фізичної терапії, ерготерапії
в закладах вищої освіти:
теорія та методика**

Монографія

Відповідальна за випуск *І. Ткаченко*
Комп'ютерна верстка *Г. Тимофєєва*
Дизайн обкладинки *С. Борисенко*

Підписано до друку 28. 09.2020 р. Формат 70x100/16.
Гарнітура Times New Roman. Папір офісний.
Ум.-друк. арк. 24,2. Обл.-вид. арк.20,7.
Тираж 300 прим.

Видавець:

ФОП Халіков Руслан Халікович,
Св. № ДК, № 5346 від 17.05.2017
e-mail: halikoffr@gmail.com

Віддруковано:

Типографія КРОКУС
м. Запоріжжя, вул. Південноукраїнська, 7
e-mail: info@crocus.zp.ua